PRIZONIER 12 ANI

Anna's Archive
The largest truly open library in human history

EDITURA „PĂMÎNTUL ROMÂNESC"

Anna’s Archive The largest truly open library in human history

Coperta realizată de DUMITRU MITU

ION PÎRVULESCU

PRIZONIER 12 ANI

EDITURA PAMÎNTUL ROMÂNESC
1991

PREZENTAREA EDITORULUI

La mulți ani, după fapte, ajuns la o vîrstă venerabilă, un om își scrie partea esențială din amintirile sale. Cititorul își va da seama cu ușurință de autenticitatea și sinceritatea acestor dezvăluiri tardive. Dacă omul a întîrziat atît, pînă să le aducă la lumină, a avut motive temeinice; multe fapte nu puteau fi povestite mai devreme, și, totul, în general, cerea o lungă perioadă de meditație.

Cartea aceasta nu-i scrisă la întîmplare, ci din obligația morală de a adăuga o mărturie la istoria vremii noastre, în multe privințe încă obscură.

Deși, eu, prezentatorul, nu am trăit cu capul în nori, deși n-am citit o singură carte de istorie sau de memorii, privitoare la vremurile evocate aici, multe întîmplări zguduitoare îmi erau necunoscute, sau nu le acordam deplină credibilitate.

Cartea aceasta m-a convins, fiindcă este autentică, în modul cel mai vizibil, fiindcă nu-i literatură decît prin plasticitatea unor descrieri; altminteri, rămîne un document de prima mînă, redat nemijlocit de chiar cel care a trăit faptele. Și, mai ales, le-a redat nealterate, fără patimă, deși a pătimit destul și cînd le-a trăit, și cînd le-a pus pe hîrtie, reeditînd suferințe amarnice.

Cît privește capitolul privitor la originile autorului, satul natal, părinți, strămoși, care la prima vedere ar putea să pară în afară subiectului, el are rostul să arate de unde se trage forța morală a povestitorului, făcîndu-l să treacă demn prin toate atrocitățile, să se împotrivească tuturor ingerințelor, fără să încline steagul.

După evocarea trecutului idilic, copilăria, tinerețea, anii de învățătură, omul acesta, ofițer al Regimentului 11 Artilerie - Focșani, comandantul unei baterii, pleacă pe frontul din răsărit, în 1942 la Cotul Donului; numai cu doua luni înainte de capitulare, urmare a încercuirii, cade prizonier în mîinile rușilor. In 1946, după încheierea tratatului de pace de la Paris, cînd prizonierii de război urmează să fie eliberați și să se întoarcă în patrie, unora dintre ei, nenorocoșii! – li se înscenează procese pentru fapte adesea închipuite și li se aplică pedepse grele, ani de continuare a detenției, ca să nu fie eliberați conform legilor internaționale, și să fie folosiți ca mînă de lucru gratuită, abia hrăniți, storcîndu-li-se vlaga, în condiții încă necunoscute cu totul, , oricîte cărți ar fi scris Soljenițin și confrații săi de pe pămîntul Rusiei sau de dicolo de hotarele ei.

Condamnat la moarte, pentru învinuiri altminteri minore, departe de a fi crime de război, cum se vede chiar din actul de acuzare, oricît ar fi el de

samavolnic, fapte săvîrșite în locuri unde acuzatul nu pusese piciorul, într-un timp cînd nici măcar nu ajunsese în Rusia! Pedeapsa se comuta apoi in detenție 25 de ani muncă de lagăr, căci rușii nu aveau nevoie de morți ci de oameni vii, care să muncească. Să muncească la tăiat păduri, în minele de cărbuni din nord, mutați de colo-colo, de la Volga pînă la nord de Cercul Polar, unde se murea de ger și de foame. Aceste chinuri sînt bune de ilustrat Infernul: lungi călătorii cu trenul, pe frig groaznic sau pe arșită ucigătoare, în vagoane de vite, fără nici cea mai elamentară înlesnire trebuitoare omului.

Unele din acestea s-au mai scris, le-am mai citit, erau impresionante ca literatură; de astă dată avem în față un document, fără farduri, istorie autentică, trăită de cel care și-a rememorat-o și a redat-o cu atîta forță de parcă ar fi retrăit-o din nou astăzi.

Nu, este limpede, aceste mărturisiri nu puteau să apară în anii trecuți Sînt în preajma povestitorului, omanei, tovarăși de suferință! - a căror comportare este blamabilă.

S-a ferit să-i prezinte pe cînd mai erau în viață. Coleg de scoală cu Emil Bodnaraș, în Bucovina, (ca să dau doar un exemplu) el cunoaște mai bine imprejurările în care acesta a fugit în Rusia, șantajat de o femeie, o spioană, ca în romanele de senzație. Dacă versiunea aceasta poate sau nu să fie susținută, ea trebuie, în orice caz, avută în vedere. La fel cum, trebuie avute în vedere condițiile, altfel decît cele acreditate la vremea lor, în care s-au alcătuit diviziile de voluntari luați din rîndurile prizonierilor.

Autorul a fost adversar declarat al acestei capitulări, socotită atunci act patriotic, atitudine care i-a adus prelungirea detenției. Privită, fie și numai sub acest aspect, comportarea povestitorului dovedește o tărie de caracter care trebuie admirată, justificînd apariția prezentei cărți, ca un exemplu de onoare militară și omenească.

CÎTEVA CUVINTE PENTRU EVENTUALII CITITORI

Am petrecut 12 ani în captivitatea rusească. Am văzut multe, am suferit mult, am pătimit mult și am auzit multe.

Simt nevoia să le spun cuiva, să le mărturisesc cuiva.

Nu spre a-mi uita rănile care mai sîngerează și acum după trecerea atîtor ani și nici pentru a mă proclama erou sau martir al suferinței, ci pentru ca toate acestea să fie cunoscute, să se tragă din ele anumite învățăminte, care ar putea fi de folos urmașilor mei și neamului meu.

Puteau foarte bine să rămînă zăvorîte în inima mea împietrită și îmbătrînită de ani și suferință, dar un sfat primit de la un om învățat și cu multă experiență m-a determinat să le aștern pe hîrtie. Lucrul n-a fost ușor. Reconstituirea oricărui trecut se reazimă pe documente, pe mărturii scrise, ori eu sînt lipsit de ele. A rămas ca «memoria» singură să mă ajute.

Nu voi fabula nimic, de asta să fie sigur cititorul.

Se înțelege, obiectivitate absolută nu mi se poate cere. Evenimentele s-au imprimat prea adînc în porii trupului și în suflet, au fost prea intim legate de ființa mea încît a le privi de la distanță de orice subiectivism nu văd cum ar fi posibil. Totuși un control permanent asupră-mi, faptul important că le aștern pe hîrtie după atîția ani de cînd s-au petrecut, îmi dau convingerea că ele se vor desfășura normal, cu cît mai multă obiectivitate, în orice caz lipsite de ură și părtinire, de care aș vrea, țin cu tot dinadinsul să îl conving pe cititor.

Aș fi putut să mă opresc numai la amintirile din captivitate care poate interesează. Dar eu sînt produsul unor oameni și al unui pămînt, care m-au născut, m-au educat și m-au format. Port în mine fără să vreau, amprentele sufletelor lor, bune sau rele.
Pot trece peste ei?

Nu este o datorie de conștiință de a-i scoate și pe ei din uitare, de a mi-i aduce, chiar și pentru o clipă în față, de a sta de vorbă cu ei, de a mă sfătui cu ei, de a le mulțumi și de a-i lăsa apoi să se odihnească liniștiți în vasta lume a umbrelor, unde sălășluiesc și alături de care voi sta și eu în curînd?

Să nu se uite că am trecut optzeci de ani, oricîtă nădejde mi-aș pune în viață, nădejde care nu m-a părăsit, dealtfel, niciodată și numai așa am putut să supravietuiesc crîncenelor încercări, vremea marii și inexorabilei ore va trebui să sune și pentru mine.

Să-mi fie îngăduit așadar să încep cu ei, cu moșii, stramoșii și părintii mei, dar și cu locul nașterii și al copilăriei mele.

Lor le datorez totul, pînă și dîrza voință de a învinge gerurile polare și toate cîte vor fi însemnate în paginile ce urmează.

Cititorul este rugat să citească intîi ultimile pagini și anexele IV-V si VI, să completeze cu imaginația toate amănuntele, trăirile și stările sufletești ca și cum el ar fi fost împreună cu milioanele de oameni care au suferit, au pătimit și și-au jertfit viața.

Sînt scriitori care pot să redea cu amănunte, să descrie fapte care nu sînt de crezut și nici de imaginat. Eu, înfățișez aici lucruri pe care, din păcate, le-am trăit. N-am cutezat să le scriu decît în mică parte și pe scurt. Cînd ajung cu amintirile la culmea pătimilor îmi pierd forța.

Cum să descriu uriașa grămadă de morți din Tambov, ale căror schelete te înmărmureau, te înfiorau, te îngrozeau?...

Cum să descriu scheletele vii, cu ochii duși în fundul capului, care abia se mai zăreau din găurile adînci, cu dinții rînjiți, că buzele nu-i mai acopereau, cu niște mîini care atîrnau ca niște bețe, și totuși în aceste schelete mai bătea încă o inimă pentru cei Dragi? Cum să descriu oamenii înnebuniți de foame care săreau din pat și fugeau urlînd în curtea lagărului și alergau, țipau pînă cînd cădeau în nesimțire, care mîncau capete de pește, coji de cartofi din lăzile de gunoi, din closet, din materiile fecale din care alegeau orzul sau ovăzul care nu fusese digerat și-l fierbeau în gamelă ca să-l mănînce?

Cum să descriu oamenii care mîncau carne din corpul morților? Cum să descriu oamenii care se mutilau, retezîndu-și mîna la fierăstrău sau puneau piciorul pe șină în fața vagonetului încărcat cu cărbune ca să-i rețeze laba piciorului. sau se urinau în valenchi ca să le înghețe piciorul și să i-l taie cînd începea să se înnegrască și astfel să scape de munca ce l-ar fi dus chinuitor tot la moarte?

Cum să descriu ce simțeau acei intelectuali profesori, avocați și toți cei care, altădată fuseseră fala neamului românesc și erau acum înjugați la sanie, la plug și cîte și cîte...?

Cum să descriu ce se petrece în ființa aceasta, omul supus ce-

lor mai cumplite spaime și umilințe...cum să descriu ce simte cînd e condamnat la moarte, fără să fie vinovat cîtuși de puțin...?

Sînt destui cei care au trăit aceste grozăvii petrecute în secolul XX. Se va găsi, poate, cineva, cîndva care să le descrie mai bine, cu le-am scris atît cît m-am priceput, la îndemnul consăteanului meu, profesor doctor Popescu Spineni. Datorită lui și profesorului Ion Georgescu Vişte, care m-au încurajat si mi-au dat un real ajutor pentru a duce la bun sfîrșit, le-am așternut pe hîrtie. Le aduc pe această cale, toată recunoștința și mulțumirile mele, ca și prietenului meu Dumitru Miculescu, care mi-a pus la dispoziție mijloacele pentru a publica această perioadă dramatică din viața mea, în care mulți se vor recunoaște, că mulți au fost cei care au suferit. Prin această scriere a mea, aduc un omagiu și celor care n-au mai avut bucuria să revină în casa și în țara lor, au pierit în chinuri cu gîndul la o posibilă salvare.

Incep cu ziua fericită a eliberării. Cu momentele nesperate ale revederii cu Gabriela, mama adoptivă a băieților mei orfani, pe care nu i-aș fi revăzut, nu i-aș mai fi regăsit fără ea, fără sacrificiile ei. Regăsirea lor, a mea, întoarcerea în sufletul etern al mamei, al eternei mame, care trăise în ultimii ani numai ca să mă aștepte, să se asigure că lacrimile și rugăciunile ei au fost auzite de Dumnezeu, nu să mă vadă, că nu mai putea vedea, doar ca să audă ca sînt, că exist, că băiețelul ei trăiește din nou: de unde să știe ea că eu eram acum un om bătrîn, albit de vremurile grele, încovoiat de dureri, cu sufletul zdrobit de tot ce aflasem despre lume, despre oameni, despre ce-și pot face unii altora, fără un scop anume, fără vreun profit anume, doar din inconștiență, docilitate, răutate incultură și dintr-un sadism înnăscut: la alții de teamă, o teamă care devenise o a doua natură, peste care nu mai puteau și unii nu vor mai putea trece niciodată, va dispare doar odată cu ei.

Era ca în visul meu. Avusesem o singură dată un vis frumos,în toți anii negrii care-mi distruseseră visele. Era într-o noapte de an nou. N-aș putea spune care an nou, că toți anii noi erau continuați de zile asemenea celor din anii care trecuseră, dar anul acesta, care o fi fost el, mă găsise într-o stare neobișnuită.Visasem că sînt acasă, cu copii, cu toți cei dragi ai mei, nu fusesem niciodată plecat nicăieri, era ca înainte, pomul strălucea,copii se învîrteau pe lîngă masa bogată și aranjată cum numai Gabriela știa s-o facă.musafirii începuseră să vină, noi aranjam răvașele,rîdeam, că știam ce

va găsi fiecare în bucata sa de plăcintă, așteptam febrili să vedem cine găsește banul - visul meu bun nu uitase nici unul din frumoasele noastre obiceiuri, eram acolo cu ei, trăiam cu ei, nimic nu se schimbase, viața se reîntorsese în vechile ei făgașe, nimic nu mi se părea deosebit, totul era firesc; de multe ori după acest vis, cînd eram mai nenorocit mă revoltam pe soarta mea, care nu-mi oferise șansa de a-mi întrerupe viața în timpul acestui vis divin, care mă făcea un fericit-nefericit și un nefericit-fericit. Acum, în momentele sublime ale regăsirilor, mulțumeam aceleași soarte pe care o nedreptățisem, adesea, mulțumeam lui Dumnezeu că m-a menținut în viața aceasta minunată, care depășea cu mult visul meu mirific, îmi tremura inima de teamă să nu mor acum, de bucurie, că, deși cred în viața viitoare, nu cred că sentimentele se transmit iar eu tocmai pentru aceste sentimente, pentru dragostea care plutea în jurul nostru, cu care ne înconjuram unii pe alții, de care fusesem lipsit atîția ani, tocmai pentru acestea voiam acum să trăiesc, să trăiesc, să trăiesc, să nu se mai sfîrșească clipa regăsirii, așa cum, cîndva voiesem să nu se mai sfîrșească visul.

Spuneam că răul nu părea să aibă un scop anume. Lagărele erau încă pline de prizonieri, paznicii, tot personalul era ocupat cu persecutarea noastră, cu așa-zisa lor grije, ce era, într-adevăr o grijă, să ne asigure puțina hrană care să ne întrețină în viață, ei aveau nevoie de noi, nu noi de ei, păreau foarte interesați să existăm în număr cît mai mare, să nu rămînă fără slujbă, slujba lor mizeră, care-i cobora pe scara umană mai jos decît orice închipuire. Se crease un mecanism, oprimarea era un sistem, un sistem infam, imaginat de minți bolnave inumane, care se adunaseră nu se știe cum, care funcționau perfect, monstruos, care-i obligau, într-un fel, pe cei din jurul lor, să se racordeze la sistem, să nu iasă din front, să nu întrerupă teama, aceasta să funcționeze ca un stimul continuu, fără noimă și fără explicație; puțini erau cei ce înțelegeau ceva din acest sistem, atît între cei ce-l aplicau, cît și între cei ce-l suportau. Și azi sînt încă mulți care nu cred că a putut exista, alții care cred că totul a fost legat de Stalin sau de alți dictatori, alții că s-ar fi putut evita dacă unii conducători ar fi fost mai democrați, nimeni n-a crezut în intuiția lui Orwell, care în 1949 avertiza asupra pericolului instalării unui sistem de teroare bazat pe stimularea inculturii, a sărăciei și a acordării unor privilegii unei părți a societății care să ajute la oprimarea majorității

nimeni nu a luat în seamă scrierile unora care vizează Uniunea Sovietică la începuturile ei și mai tîrziu, cînd mințile luminate au fost stinse. Giovani Paninni a fost socotit mincinos cînd după vizita sa la Lenin a relatat cît de contorsionat gîndea acest geniu care ura țăranii, poporul simplu, dar dorea atît de mult puterea încît îi accepta și le stimula tocmai partea neevoluată, natura brută din spiritul lor. În răutatea ei, dictatura comunistă a fost infinit mai diabolică și mai perfecționată decît cea hitleristă. Hitler a înființat o mașină de omorît evrei și alte neamuri care îl incomodau sau de care se putea lega pentru a-și satisface megalomania. Și, deși, corupsese atît de mulți din poporul german, se justificase în fața lor cu nevoia de expansiune. Lenin a reușit mult mai mult. A reușit să creeze o atmosferă de suspiciune reciprocă, de delațiune, de teamă, i-a făcut capabili să-și vîndă propria mamă pentru un mic interes. I-a lăsat să sărăcească, să se abrutizeze, i-a învățat să suporte mizeria, s-o facă acceptabilă și altora, să lenevească, totul sub frumoasele idei despre dreptate, echitate, umanism. Dacă ideea lui Cristos despre comunismul primitiv a avut un iz umanist, dictatura instalată de Lenin a făcut să se compromită orice idee de acest gen. Toate epocile și-au compromis ideile politice care le-au animat și care le-au ajutat să anime populațiile în mișcarea socială, dar au făcut-o cu oarecare decență, cu excepția inchiziției, a hitlerismului și a comunismului.

În lunga mea viață, am studiat și am încercat să înțeleg psihologia reprezentanților tuturor epocilor. Poate am înțeles-o, poate încă nu. Oricum trăim destul de puțin pentru a înțelege totul din jurul nostru, dar cînd știm, cred că trebuie transmis generațiilor viitoare, ca să se ferească de repetarea, în ciclurile istoriei, a acestor practici care au compromis adesea omul, l-au înjosit, l-au degradat.

Doisprezece ani de detenție în lagărele rusești se încheiau pentru mine în 1954. Mult după terminarea războiului. Mult, aproape zece ani după ce se decretase în lume trecerea la o eră a libertății, a umanismului, despre care noi, cei închiși fără vină, decît că patria ne trimisese să-i apărăm granițele, eu, fiind luat prizonier la cîteva săptămîni de la plecarea pe front, în 1942, nici nu știam.

Nu puteam ști decît ceea ce ni se spunea de către șefii lagărelor, care aveau grijă să nu știm mai nimic, ca să nu facem uz de vreunul din drepturile pe care, eventual, le-am fi putut pretinde,

chiar daca o asemenea pretenție n-ar fi luat-o nimeni în seamă, decît ca să ne extermine, să nu fim cumva un exemplu pe care să dorească cineva să-l urmeze.

Puținii oameni adevărați care încercau să ne facă viața mai ușoară, să ne scutească de unele greutăți, prea evident insuportabile, aveau de obicei aceeași soartă ca și noi, prizonierii; sistemul sancționa pe loc orice abatere, nu ne rămînea decît să mai plîngem încă unul, sau să ne plîngem reciproc de milă unii altora, deși nici aceasta nu era îngăduit; se încerca, și uneori mizeria ajuta la aceasta să ne învrăjbească, să ne transforme pe fiecare din victime în călăi, să nu rămînă nimeni nevinovat de ceva.

Pot să spun însă, că au fost mulți cei care și-au păstrat firea de om, că întîlnindu-ne după atîția ani, ne-am putut privi în ochi, ne-am putut îmbrățișa; lacrima din ochi fiind sinceră și primită cu sinceritate.

CAPITOLUL I

Amintirea plecării pe front răscolește focul care mocnește sub cenușa pe care timpul încearcă să o acopere.

Plecam pe front chinuit de gîndul că-mi las copiii și pe Gabriela, mama lor adoptivă, tînără și fără ajutor, nu știam dacă și cînd voi mai reveni la ei. Nici nu-mi trecea prin gînd la ce suplicii voi mai fi supus. Această părăsire a copiilor și a soției mi se părea atunci summum-ul. Și poate în inima mea, așa a și rămas. Chiar și atunci cînd am fost condamnat la moarte, cînd simțeam că-mi ard creierii de furie și de neputință în fața nedreptății cu care eram tratat gîndul la ei, grija pentru soarta lor, mă dominau. Doisprezece ani fără să-i vezi, fără să știi de ei. Să lași doi copii și să găsești doi oameni maturizați de viața grea, îndulcită doar de sufletul nobil al mamei adoptive, să lași o femeie tînără și frumoasă, să găsești un trup istovit de muncă și de boală, o femeie care a trăit ca să îmi redea copiii, m-a așteptat apoi s-a stins, doar doi ani am mai avut parte de fericirea de a fi împreună. Toată viața ei au constituit-o copiii mei orfani. O venerăm cu toții, dar cine îi redă ei viața? Și cine îmi redă mie anii pierduți?

Divizia a 6-a a luptat în prima etapă a războiului din iunie 1941, adică de la Prut pînă la Odessa.

In noiembrie 1941 s-a reîntors în țară și unitățile au intrat în garnizoanele de reședință. Campania germană se terminase cu un eșec total și toată lumea știa că războiul este pierdut. Mulți dintre conducătorii germani știau ce-i așteptă pe ei și pe poporul german.

Inițial germanii au spus că armata română va lua parte simbolic la război, pentru cucerirea ținuturilor ocupate de ruși în 1940, în urma unui ultimatum de 24 de ore. Cînd au văzut însă că planul strategic de ocupare a Rusiei în campania din 1941 a eșuat, au luat măsuri să înceapă o nouă ofensivă în 1942. Pentru această ofensivă, țara românească a fost obligată să contribuie cu douăzeci de divizii.

Așa cum voi arăta, Mareșalul Ion Antonescu, împreună cu Șeful M.S.M., Gen. Ștefiea au recurs la ceva genial, un act de mare

curaj, care denotă patriotism și iubire de neam, cum numai oamenii de seamă dau dovadă.

In iunie 1942 noua organizare era gata și s-a trecut la punerea ei in practică.

După noua organizare, un regiment de infanterie avea două batalioane în loc de trei,iar un regiment de artilerie două divizioane în loc de trei, și așa s-a procedat cu toate armele. O divizie avea cam 12.000 de oameni în loc de 30.000 cît a avut în prima parte a războiului.

O ideie mareață! Recunoștința zecilor de mii de vieți salvate.

Numărul de divizii era același, dar cu o putere mai mică, cu circa 40% în privința numărului de oameni. Cîte zeci de mii de vieți au fost salvate în acest fel!

Această organizare nu putea să treacă neobservată de către germani și, la protestul lor, Mareșalul a răspuns: « Statul român a făcut această organizare pentru pierderile suferite în prima parte. Nu avem tancuri, armament, muniții și echipament. Am fost nevoiți să reorganizăm armata, dar vom păstra aceeași putere de foc.»

Divizia a 6-a făcea parte din aceste divizii care trebuiau să plece pe front în anul 1942.

Deplasarea s-a făcut după planul de deplasare, cu garnituri de tren și cu îmbarcări din statiile: Focșani, Bacău și Piatra Neamț.

In august, divizia a 6-a a început deplasarea trupelor către front. Primul obiectiv era înlocuirea germanilor din Cotul Donului. Debarcarea trupelor urma să se facă în Donbas, orașul Stalin. De aici înainte se mergea în marș, pînă la Cotul Donului.

Toată calea ferată fusese distrusă de ruși în retragere, ca și toate instalațiile aferente. Pentru punerea lor în funcțiune, trebuia timp și materiale; șinele de cale ferată erau strîmbate ca o vergea de fier.

Mersul trupelor a durat aproape o lună de zile ca să străbată distanța de circa 500-600 km între Stalino și Cotul Donului.

Divizia a 6-a a ocupat poziția pe o lungime de 20-25 km, în loc de 5 km, cît ar fi fost normal după arta militară.

Compania de infanterie trebuia să apere 2000 de metri în loc de 200, cît ar fi trebuit. Focul încrucișat al mitralierelor nu putea s-o apere. Compania, batalionul, nu aveau nici o rezervă în spate așa cum era prevăzut în apărarea unei poziții.

Cum se putea apăra cu aceiași luptători o zonă de zece ori mai mare decît trebuia să fie?

Din capul locului eram sortiți pieirii, fără să aducem nici un folos cît de mic pentru cauza neamului nostru.

Pentru ce și pentru cine muream, mă întreb azi ca și acum 50 de ani în urmă? Da ar fi trebuit să știu «pentru țară și neam»!

Cum putuseră doctrinarii și cei de la Statul Major, care cunoșteau frontul, să admită o astfel de situație, cînd știau ce front trebuia să apărăm și cu ce trupe?

Ceva de necrezut.

Donul, credeam noi, forma un obstacol bun și folositor pentru apărare, în realitate n-a fost așa.

Rușii aveau multe capete de pod pe malul drept (în fața trupelor noastre) și atacau continuu ca să le mărească și să le îmbunătățească.

Germanii nu putuseră să le lichideze și nici trupele noastre n-au putut-o face. Era nevoie de efective mari, multă muniție și aviație de care duceam lipsă.

Rușii au folosit o tactică bună, cînd au menținut și au făcut aceste capete de pod. Printre multe avantaje pe care le aduceau ele, iată cîteva: toată lunca Donului, cu zăvoaiele ei putea să ascundă și să camufleze, în condiții excepționale, concentrarea trupelor pentru viitoarea ofensivă, ceea ce s-a și întîmplat. Donul, pentru armata rusă, nu mai era un obstacol greu de trecut, așa cum ar fi trebuit să fie.

Armatei române nu i-a mai folosit la nimic, din contră a dezavantajat-o. Rezultatul: numai prizonierii la ruși au numărat în jur de 85000 de oameni, din care 80 % au murit în captivitate, la care se adăugă și morții de pe front Nu cunosc nici o situație asemănătoare cu pierderile noastre.

Se putea evita acest dezastru, în situația geo-politică în care ne găseam, ținînd cont de toți factorii? Rămîne ca istoricii să decidă.

Plecam pe front cu comandanți pe care nu-i cunoșteam.

Înainte de plecare vine la mine, trist și amărît, plutonierul major Sava Vasile care fusese pînă atunci cu cazarmarea și care voia să meargă pe front cu bateria mea

Am primit cererea cu plăcere. Era bun militar, bun gospodar

Știam că în primul război fusese decorat cu «Virtutea Militară». Colonelul Roman îl pedepsise cu trimiterea pe front pentru

că schimbase o pereche de hamuri vechi pe care le avea, cu unele mai bune, din cele rechiziționate. Mare pedeapsa pentru un om bătrîn cu 5 copii.

Inainte de a pleca am fost cu Gabriela la Iași, la Silviu, care era bolnav în sanatoriul, la «Recea».

De la Iași am plecat direct la Spineni să-i văd pe ai mei, unde am stat două zile.

Incerc să descriu plecarea din august 1942.

Această plecare a diferit mult față de cea din iunie 1941.

Totul și toți erau triști, înfiorător de triști. De entuziasm nici pomeneală în schimb, o stare de nervozitate înspăimîntătoare de care te cutremurai. Cînd întrebai ceva, răspundeau: da.... nu...da., gîndul le era departe.... departe....

Cînd lucram, o făceau de nevoie și în mod automat.

Tot timpul erau amărîți, puteai citi ușor pe figurile lor, deprimare, îndurerare, înspăimîntare... Aceștia erau oamenii cu care plecam la luptă.

Si iar mă întorc...casa era plină de musafîri. De la Galați veniseră frații Didinei, Jenica și Stelian, cu părinții. De la Nicorești venise George, tatăl Gabrielei și fratele ei, Ionel, de la Spineni, mama și sora.

Cred că în lipsa mea de acasă era aceeași atmosferă.

Sosi și ziua plecării, nu am uitat-o niciodată, și azi cînd scriu, trăiesc aceleași momente de atunci.

Căutam să par voios, să zîmbesc, să nu plîng, dar ce se petrecea în întraga mea ființă numai eu știu.

Multe, prea multe lacrimi curgeau de la cei pe care îi părăseam doi copii, pe bună și neprețuita mea Gabriela, mama, mama....și toți....

Trenul s-a pus în mișcare foarte încet, am urcat pe scară și am rămas pînă n-am mai văzut nici gara, nici ...

Am simțit o mînă care mă trăgea de pe scară.

De aici începe alt capitol, cel mai lung și cel mai dureros de așternut pe hîrtie.

Amintirea tuturor suferințelor este încă vie, cu toate că,că au trecut mai bine de 40 de ani de atunci, cu toate eforturile de a uita, cu toată vîrsta pe care o am și care, ar trebui să le mai atenueze din intensitate. Toate îndemnurile mele lăuntrice de a le trece sub tăcere au fost zadarnice.

Voi scrie, voi scrie despre tot ce am trăit și simțit pentru că e nevoie ca urmașii să le cunoască și să tragă concluziile pe care le vor binevoi. Simt că trebuie să-mi îndeplinesc astfel o datorie de conștiință și o voi îndeplini.

Frontul român se întindea de la vest de Serafimovici pînă la Stalingrad. Nu cunosc și n-am date cum era frontul în totalitate, dar ceea ce știu e că pentru întregul front de circa 200 km aveam ca rezervă, o singură divizie de infanterie și una de tancuri tip vechi,- nu cunosc cu cît trecea peste patruzeci de tancuri, în sectorul C.A.D.

Cînd rușii au luat ofensiva, această divizie n-a putut să intervină și s-a retras.

Frontul diviziei a 6-a se întindea, așa cum am spus, pe 20-25 km și se rezema pe satele Baskofsky și Raspopinskaya, unde rușii aveau un puternic cap de pod, pe care au vrut să-l mărească și astfel să ocupe satul.

In ziua de 28 februarie 1942, la orele 15, au început un puternic foc de artilerie pentru neutralizarea liniilor de apărare a infanteriei noastre. Aviația a atacat și ea pozițiile bateriilor de artilerie.

Bateria a 4-a, din Regimentul 11 Artilerie a avut pierderi mari.

După încetarea bombardamentului care a durat peste o oră, infanteria rusă a pornit la atac, susținută de tirul artileriei.

A fost cucerit satul Raspopinskaya.

Atacul rusesc s-a îndreptat apoi către pozițiile bateriilor, care se aflau la 1000-1500 m depărtare de liziera satului. Se întunecase, cînd rușii ajunseseră la maiputin de 200 m de poziții.

Din cauza întunericului, artileria rusă n-a mai putut să tragă și atacul s-a oprit, rușii rămînînd pe pozițiile ocupate.

In timpul nopții, tunurile au fost scoase din poziție cu soldații pînă într o vîlcea și, de acolo, cu cîte o singură pereche de cai, au fost transportate la circa 2 km în spatele fostei poziții unde am ocupat o nouă poziție.

In zori, trupele de rezervă ale diviziei a 6-a au contraatacat, susținute tot de focul artileriei.

S-a cucerit din nou satul Raspopinskaya și s-au capturat 200-

3oo prizonieri.

Situația a fost restabilită: s-au ocupat vechile poziții, unde trupa avea adăposturi făcute de germani și acum se consolidau în vederea iernatului.

Prizonierii ruși erau bucuroși și fericiți că scăpaseră de război: spuneau că la români se trăiește bine..

O altă acțiune a avut loc în stînga diviziei a 6-a, la 5-6 noiembrie, în sectorul diviziei 5 Serafimovici.

Bateria a 7-a, comandată de căpitanul Galben Vasile, a fost deplasată de urgență în sectorul de atac pentru a întări focul de artilerie. Și în acest sector, după 2 zile situația a fost restabilită și s-a revenit la vechea situație.

Prin aceste acțiuni întreprinse, rușii urmăreau nu numai să-și întărească pozițiile, ci să facă și sondaje, să vadă cît de puternică este apărarea noastră.

Totul se făcea în vederea marii ofensive, pe care urma să o dezlănțuie la momentul ales.

Aș vrea să înfățișez, pe scurt, și cum se prezenta frontul românesc și german în toamna anului 1942, indiferent ce era la Cotul Donului sau la Stalingrad, de altfel, situația era aceeași. Efectivul trupelor care ocupau frontul de apărare ce le fusese repartizat avea greutăți legate de:

– Echiparea trupelor pentru iarnă în special armata română;

– Rezerva de hrană, cînd transportul, iarna, cerea condiții speciale (zăpadă, pregătirea hranei etc.),

– Furaje pentru caii artileriei noastre;

– Rezerva de muniții și carburanți;

– Adăposturile oamenilor pentru iernat și altele...

Așa cum am mai scris, o divizie trebuia să apere 2o-25 km. Nu știu cum era la germani dar cred că era aceeași situație, era greu.

Trupele române n-aveau echipament pentru iarnă (cojoace, căciuli, flanele și pîslari); germanii aveau niște cojoace din blană de iepure, o caschetă specială și cam atît. Deci, lipsa de echipament de iarnă la ambele armate.

La armata română au rămas în spatele frontului numai caii de la tunuri și chesoane retul au fost trimiși la iernat în sud, la 2oo-300 km.

Rezervă de hrană, de carburanți și muniții? Nici pomeneală de așa ceva. Ba, mai mult, era interzis să deschizi foc, fără ordin și era

dispoziție să se facă economie de orice lovitură de tun.

Adăposturile existente nu corespundeau pentru a petrece o iarnă de aproape 8 luni în ele. Nu erau prevăzute cu sobe, doar puține improvizații. Lemne nu erau...stepa... Satele erau la distanță mare între ele atît pe Don cît și înapoia frontului (de la 5 la 10 km).

Aceasta era situația la noi și totul mă făcea să cred că și la germani era la fel.

Observatorul meu avea un loc foarte bun, de unde se putea vedea toată valea Donului la vest și la est, pînă la 20 km. Aveam ca observator un teterist, avocat de meserie, și foarte deștept – Dabija Iustin, după 1944 locțiitor la M. Petrolului.

Mergeam la observator aproape zilnic și cercetam zarea, stăteam de vorbă cu infanteriștii, le împărțeam țigări, căci aveam multe iar eu nu eram fumător. Cîteodată mă rugau să trag în cîte un cuib de mitraliere, care ne făcea necazuri. Ce fericiți erau cînd îl reduceam la tăcere! Era o adevărată sărbătoare pentru ei cînd mă vedeau. Se bucurau din tot sufletul și mă rugau să vin mai des.

Am uitat să spun că acest observator era unul înaintat, care se găsea în linia întîia (infanterie). Observatorul meu principal era mai înapoi. De la acest observator înaintat am văzut cum rușii făceau concentrări masive de trupe în sectorul drept al diviziei noastre și, în special, la divizia vecină din dreapta.

Sute de tancuri erau masate și bine camuflate, trupe motorizate și materiale.

Observațiile făcute însoțite de un crochiu, au fost trimise de regiment la divizie și erau de importanță capitală, dar nu s-a luat nici o măsura, așa cum ar fi fost normal. După multă insistență și cereri să vină un ofițer de la Divizie, să constate cele raportate de noi, au fost nevoiți, dar după mult timp să trimită o escadrilă de bombardament germană, care a lăsat cîteva bombe, dar nici acelea n-au căzut pe obiectivele rusești.

A fost primul și ultimul ajutor dat de aviația germană, înainte și după începerea ofensivei ruse. N-am văzut decît un singur avion românesc a doua sau a treia zi de la începerea atacului, care a parașutat hrană în timpul cînd eram încercuiți.

Din cauza ceții, care era așa de deasă că nu vedeai nici la un metru și cu toate că zbura jos să vadă linia de luptă și cu toate semnele pe care le făceam, n-a reușit să lanseze parașutele la locul

destinat. Toata vina o poartă ceața; aviația a vrut să-și facă datoria, dar nu s-a putut.

Avioane de luptă (vînatoare ,bombardament) n-am văzut de la sosirea pe front și pînă am căzut prizonier.

Cu tancurile aceeași poveste ca și cu aviația.

Așa am făcut noi războiul la Cotul Donului-Stalingrad.

Acestea au fost evenimentele întîmplate pînă la 18 noiembrie 1942, cînd rușii au declanșat marea ofensivă, cunoscută sub denumirea de «BĂTĂLIA DE LA STALINGRAD».

Bătălia s-a declanșat pe frontul Stalingrad-Vest Serafimovici, cu trei direcții de atac, din care două principale. Prima și cea mai puternică, cea de la Stalingrad-Kalaci pe Don, avea direcția Est Vest. A doua, Serafimovici-Kalaci pe Don, cu direcția Nord-Sud. (Prima joncțiune pentru încercuirea trupelor din Cotul Donului și Stalingrad și ulterior, Rostov).

Un al treilea atac, secundar, al rușilor a avut loc între liniile române și germane, cu direcția tot Kalaci. Concepție bună, căci germanii erau puși în mare încurcătură.

Rezerva de trupe și tancuri de care dispuneau germanii era prea mică ca s-o împartă și cum obiectivul lor principal fusese Volga-Stalingrad, țineau cu orice preț să nu-l piardă.

Au dat ordin să se mențină pozițiile ocupate cu orice preț și nici o unitate să nu se retragă.

Rezervele au fost trimise către Stalingrad, să se facă legatura cu trupele germane care erau încercuite. Nu s-a reușit această acțiune, din cauza timpului nefavorabil și a superiorității numerice a trupelor rusești.

Al doilea atac principal, care a plecat din zona Serafimovici a atacat o parte din frontul Diviziei a 5-a.

Armata română avea ca rezervă o singură divizie de infantarie și una de tancuri, care n-au putut să oprească înaintarea rușilor.

Atacul a avut loc în dimineața zilei de 18 noiembrie și după o pregătire de artilerie, cu sute de guri de foc și aviație, care a durat mai mult de o oră,apoi diviziile de tancuri au pornit la atac.

N-au întîmpinat o rezistență mare, pentru că armata era mai toată întinsă pe un front de zece ori mai mare decît era normal și fără o linie de rezistență organizată așa cum se cerea.

De altfel, s-a dovedit, în Franța și Germania că liniile de rezistență organizate în timp de pace, nu pot rezista unui atac.

Din prima zi, tancurile rusești au ajuns la Postul de Comandă al Corpului de armată.

Numai comandantul Corpului și o parte din ofițeri au putut să se retragă, restul au căzut prizonieri.

Din ofițerii care au rămas, numai unul singur a scăpat.

Postul de Comandă era într-o școală, din care o sală, despărțită printr-un paravan de scîndură era destinată birourilor, una în care lucrau ofițerii iar o alta era destinată furierilor.

Rușii au închis într-o cameră pe ofițeri, iar în alta pe soldați. Noaptea, un ofițer a desfăcut o scîndură de la paravan și a trecut în sala furierilor. Dimineața a venit un pluton de ruși, a scos toți ofițerii afară și i-a împușcat. Ofițerul care trecuse noaptea la soldați, văzînd că pe toți camarazii săi îi omoriseră, a albit pe loc.

Așa cum era de așteptat, armata română în cinci zile a capitulat, cu pierderi imense: peste o sută de mii de oameni, din care optzeci si cinci de mii au fost luați prizonieri, iar din acești prizonieri, în vara anului 1943, colonelul Maltopol, care venise să recruteze ofițeri pentru Divizia «Tudor Vladimirescu», ne-a mai spus că mai sînt șaptesprezece mii cinci sute de soldați prizonieri și că marea majoritate s-au înscris în divizie.

Prizonierii au fost cei care au căzut la Cotul Donului și la Stalingrad. Era pentru prima oară cînd rușii au organizat o acțiune și le-a reușit. La această acțiune, armata rusă a fost dotată cu tancuri americane T34

Tunurile noastre antitanc ca și cele ale germanilor au fost ineficace: n-au avut nici un efect asupra blindajului. Ricoșau.

Numai tunurile germane de calibru 77mm aveau efect, dar cu două tunuri cît avea divizia a 6-a, ce se putea face?

Pe ce se întemeia această apărare? Pe niște sate, care erau și acestea risipite la zeci de km.unul de altul.

Să aperi cu pușca o cîmpie? Cu două tunuri antitanc, contra a sute de tancuri? Acum mi se pare ceva de operetă ce am făcut noi și chiar germanii. Razboi, Razboi...

După atac, restul trupelor Diviziei a 5-a, care n-au intrat în zona de atac a rușilor, s-au retiat către Divizia a 6-a, iar Gen. Mazarini, comandantul Diviziei a 5-a, s-a dus la Postul de Comandă al Diviziei a 6-a, la Gen. Lascăr Mihail, care se afla la Perelasovsky.

La postul de comandă al diviziei a 6-a a avut loc o consfătuire între comandanții celor două divizii (a 6-a și a 5-a), împreună cu ofițerii de la birouri și au căzut de acord ca cele două divizii să se retragă. Divizia a 6-a avea efectivul complet (nu pierduse nici un om), iar divizia a 5-a peste 50% din efectiv intact.

Comandantul Corpului de armată dispăruse încă din ziua de 18 noiembrie cînd a avut loc atacul și nu s-a mai putut lua contact cu el. Așadar, primul eșalon superior dispăruse.

Comandanții celor două divizii, în asemenea situație, puteau și trebuiau să ia o hotărîre. Cea mai bună și cea mai logică era o retragere organizată, așa cum se hotărîse inițial. S-a făcut ordinea de bătaie pentru retragere în noaptea de 19 spre 20 noiembrie.

S-a transmis la regimente această ordine ca să se treacă la executare: ce trupe de infanterie și artilerie asigurau ariergarda și cine le comanda. Ce trupe rămîneau în contact cu inamicul și cînd se retrăgeau și ele. Cine comanda grosul trupelor ce se retrăgeau, direcția de retragere etc., etc.

Rămînea ca să ni se comunice ora H, cînd trebuia să începem retragerea.

Totul a fost pregătit, s-a comunicat și la trupă și se aștepta doar ordinul de retragere care n-a mai sosit. De ce?

Aveam toată șansa să reușim, pentru că rușii înaintau pe direcțiile stabilite și cercul nu se închisese.

Ce s-a întîmplat la Postul de Comandă?

Nici unul din cei doi generali n-a vrut să-și asume răspunderea ca să dea ordinul de retragere. (Corpul de armată dispăruse din prima zi).

După multă trudă și pierdere de timp, au intrat în contact cu Marele Cartier General, care conducea trupele române de pe frontul rusesc și au expus situația diviziilor.

Marele Cartier General s-a spălat pe mîini, ca Pilat, si le-a spus: «Sînteți sub comandament german și să vă adresați lor».

La comandamentul german nu se putea apela, pentru că se dăduseră ordine clare, că nimeni nu se retrage și luptă pînă moare.

Puși într-o asemenea situație, unul dintre cei doi generali trebuia să ia o hotărîre, mai ales la insistența ofițerilor de la comandament. A început o discuție între Gen. Lascăr și Mazarini.

Lascăr către Mazarini: «Ești cel mai vechi în grad și trebuie să iei comanda și să decizi!».

Mazarini:«Eu nu mai am din divizie decît o parte, iar tu ai divizia completă și ești obligat să iei comanda».

Uite așa a trecut noaptea de 19 spre 20, în certuri și discuții, care s-au continuat și în ziua de 20...

Au început telefoanele de la regimente: de ce nu s-au dat ordine de către divizii, cum se hotărise, că orice întîrziere era netavorabilă?

Răspunsul: « Să așteptăm ».

Ordinele n-au mai sosit și cei doi generali au fost făcuți prizonieri la Postul de Comandă de către ruși.

Cîtă lipsă de curaj, cîtă lașitate la acești comandanți de armată care au dispus de mii de vieți de oameni care au murit din cauza lor.

Cîtă iresponsabilitate, de sus și pînă jos, de la Marele Cartier General, pina la cei doi comandanți de divizie...

Retragerea nu s-a mai executat și s-a primit ordin să ne apărăm și să rămînem pe poziție.

După căderea în prizonierat a celor doi generali, a luat comanda Gen. Stănescu, care a dorit să facă retragerea, dar era prea tîrziu; chiar cu sacrificii mari, n-aveam nici o șansă.

Dacă s-ar fi făcut în noaptea de 19 spre 20 noiembrie, aveam o reușită sigură și cu pierderi mici. De-acum trecuseră două zile de discuții, fără să se ia o hotărîre. Cercul se micșorase.

Toți acești generali, cu cîteva excepții, pe cîmpul de luptă au fost sub orice așteptare. Războiul se face cu oameni hotărîți, viteji, gata oricînd să-și asume orice risc, inclusiv viața. În mod cert, comandanții de la Cotul Donului au fost sub orice nivel în misiunea ce le revenea. În momente de răscruce se vede cine este bun comandant de război; cînd trebuie să ia o hotărîre, să aibă curajul răspunderii, nu ca în timp de pace.

Cea mai bună comportare au avut-o cîțiva generali care, din păcate nu erau «stat majoriști». Au făcut război după cum cerea cîmpul de luptă și situația, nu după regulament și legi, bune în teorie...

Marii comandanți de oști n-au învățat arta războiului, dar au creat-o și au aplicat-o!

Generalul Lascăr a preferat să cadă prizonier, decît să ia o decizie, care ar fi salvat miile de soldați care au murit în lagărele rusești.

Dovada cea mai bună că a fost lipsit de curaj, este faptul că, atunci cînd s-a ivit ocazia să poată pleca în țară mai devreme, a constituit divizia de luptă «Horia, Cloșca și Crișan» simbolul luptei țăranilor transilvăneni.

Ce mareață faptă sa comanzi o astfel de divizie...

Aici a mers la sigur și cu credința că, în urma faptelor de care va da dovadă, va trece triumfator pe sub arcul de triumf, ca merit pentru faptele pe care le-a făcut la comanda celor două divizii.

Ce păcat că războiul s-a terminat - așa cum s-a terminat - și n-a avut ocazia să se remarce cel puțin la sfîrșit...

In ziua de 23 noiembrie, bateriile au schimbat poziția, pentru o alta, mai aproape de linia frontului.

Trei baterii trăgeau foc contra rușilor care înaintau din spate, iar celelate trei trăgeau în față (scriu de regimentul 11 Artilerie, care para cu foc sectorul Regimentului 1o Dorobanți. Celălalt sector al Regimentului 15 Dorobanți era apărat de Regimentul 16 Artilerie care a procedat la fel).

Posturile de Comandă ale Brigăzii de Infanterie, ale Regimentului 1o Dorobanți, de la Isbusinsky, ca și cele ale Regimentului 11 Artilerie, de la Belonemukin, s-au retras iar comandanții au venit la Postul de Comandă al divizionului II, căci satele fuseseră ocupate de ruși.

Rușii au trimis o a doua delegație, cu o parte din condițiile noastre acceptate, de care, însă, n-au ținut cont cînd au trebuit să le aplice. Cuvînt la ruși? N-a fost de cînd sînt ei ca popor, dar acum ...

Ei aveau nevoie să lichideze cît mai repede orice rezistență, în orice condiții de capitulare, cînd era vorba să-și degajeze trupele și să le poată trimite în alt loc.

Din moment ce nu mai luptai și erai prizonier, puțin le pasa de rest. Cine putea să-i tragă la răspundere că nu-și țin cuvîntul?

Noi aveam interes să nu mai moară oamenii degeaba, că totul era terminat. Nimic nu ne mai putea salva. Eram pierduți definitiv și pentru totdeauna.

Condițiile erau cam următoarele:

– să nu se distrugă armamentul de luptă;

– să nu se distrugă munițiile, depozitele de alimente, de echipament. De asemenea, infanteria urma să depună tot armamentul în... și s-a fixat un loc anume unde să-l predea.

Trebuia să se arate locurile unde erau depozite de muniții de infanterie și artilerie.

Toată artileria se va încolona și va merge pe două eșaloane: în primul eșalon, toate tunurile, obuzierele și orice piesă de orice calibru, inclusiv cele de la infanterie; al doilea eșalon va cuprinde chesoane și toate vehiculele, inclusiv căruțe.

Artileria și toate vehiculele vor merge în satul Baskofsky, unde vor fi predate. Predarea va avea loc cu începere din dimineața zilei de 24 noiembrie 1942.

Ofensiva rusă culegea roadele de la Cotul Donului, după un timp destul de scurt și cu rezultate extraordinar de mari.

Armata română era scoasă din luptă și peste 80.000 de soldați și ofițeri erau făcuți prizonieri.

Cîți vor mai vedea patria? Poate 25%? Nu se știe!

La sfîrșitul lui decembrie, tot Corpul de Armată italian cădea și el prizonier.

La 2-3 februarie 1943 resturile armatei germane, care rezistaseră pînă atunci, se predară, în frunte cu Feldmareșalul Paulus, la Stalingrad.

Bătălia STALINGRADULUI a luat sfîrșit cu un bilanț trumos, material și în special, moral pentru ruși. Rușii erau acum siguri pe situație. Victoria era de partea lor. Numai timpul mai rămăsese care să hotărască ziua în care se va sfîrși războiul.

Bătălia Stalingradului a fost aceea care a hotărît soarta războiului. Și de data aceasta, ca și în 1812, cel mai mare, cel mai capabil și bun general a fost «IARNA».

El va fi poate veșnic salvatorul Rusiei..

CAPITOLUL II

Predarea la ruşi a avut loc în ziua de 24 noiembrie 1942, la Baskovski. Zarurile fuseseră aruncate.

Adăpostul era plin pînă la refuz de ofiţeri. Fumul îl tăiai cu cuţitul. Unii erau tăcuţi, alţii neliniştiţi, dar toţi se gîndeau cine ştie la ce şi la cine, la cei pe care nu-i vor mai putea vedea, la ei... ursuzi, chinuiţi, posomoriţi, cu feţele întunecate, fiecare trăia în felul lui groaznica tragedie puţini erau cei care dădeau dovadă de stăpînire.

Am ieşit afară să stau de vorbă cu mine şi să mă hotărăsc ce trebuie să fac de aici înainte.

Am mers la baterie să le vorbesc şi să-mi iau rămas bun, că eu mă hotărîsem să nu mă predau. Am adunat toată bateria şi îmi răsună încă în minte cuvintele pe care le-am spus atunci:

«Dragi tunari ai Bateriei a 8-a, suferinţa şi jalea mea sînt mari». Ochii s-au umplut de lacrimi...

«In această seară a sosit ora despărţirii. Mîine dimineaţă artileria română se va preda ruşilor în satul Baskovski. Eu nu pot să suport această nenorocire, care e cea mai grea din viaţa mea. Pot eu să merg să vă predau în mîna ruşilor? Nu! Nu! Prefer să mor, decît să va predau lor. N-am cuvinte prin care să-mi exprim mulţumirea pentru modul în care v-aţi comportat şi v-aţi făcut datoria. De aici înainte ne aşteaptă zile grele: foame, chinuri, muncă grea, climă aspra... Să nu vă aşteptaţi la ceva bun. Să nu vă pierdeţi speranţa, trebuie să luptaţi cu toate greutăţile, ca să le învingeţi. Doream să vă spun lucruri frumoase, cred că e mai bine să va prezînt o parte din realitatea ce ne aşteaptă, căci cea adevărată o vom trăi şi o vom vedea-o. Să ramîneţi uniţi şi să fiţi mai buni decît fraţii între ei, căci voi sînteţi singurii care vă cunoaşteţi. Să vă ajutaţi la bine şi la rău, la suferinţă şi la bucurii, dacă veţi avea. Cei care dîntre voi vor scăpa cu viaţă din robia rusească să nu-i uite niciodată pe cei pe care norocul nu-i va ajuta să-şi revadă pămîntul şi pe cei dragi: mame, soţii, copii.. Jertfa voastră pentru patrie n-au să v-o uite».

Am îmbrăţişat şi sărutat ofiţerii, subofiţerii, sergenţii, capora-

lii și cîte un soldat din fiecare unitate și formațiune.

Le-am mulțumit încă o dată pentru modul cum și-au făcut datoria pentru țară.

Ce grea a fost despărțirea... Erau înmărmuriți; lacrimi curgeau șiroaie din ochii tuturor. Se despărțeau de cel pe care îl porecliseră «Tata».

Ultimele cuvinte au fost: «Din această clipă sînteți liberi să faceți ce doriți! Cine nu vrea să cadă prizonier, poate pleca să treacă frontul la frații noștri. Poate cu puțin noroc, ar putea scăpa. Frontul nu poate fi departe și un om sau un grup mai mic poate trece ușor. Eu am să-mi încerc norocul».

Am dat dispoziție ca ofițerii să-și ia din lada de campanie tot ce cred că le folosește, iar retul să fie distribuit la soldați.

Am ordonat ca toată rezerva de alimente, îmbrăcăminte și tot ce există și ar fi de folos cuiva să fie dat soldaților.

Haina mea de piele am dat-o plutonierului major Sava, care a fost un adevărat om pentru mine. După mulți ani am aflat că haina era să-i fie fatală. Rușii au vrut să-l împuște crezînd că e ofițer.

Din toți ofițerii care se găseau în adăpost, doar trei au avut curajul să plece. Știau că, dacă ne prind rușii, ne împușcă. Riscul era mare, dar și libertatea era importantă și trebuia să riscăm totul.

Trei ne-am hotărît să plecăm: maior Păun G., căpitan Vasilescu Nicolae si cel care povestește, la care s-au adăugat apoi și plutonier Andrei de la Punctul de Comandă obs. și sergent Iancu Costică din Dumitrești, R. Sărat, șef telefonist la Centrală.

Dacă ne predam, cînd s-au predat cele două divizii (a 5-a și a 6-a) în frunte cu Gen. Stănescu I., nu era nici un pericol ca să fim uciși. Dar așa izolați, moartea ne era asigurată. Dar ce nu face omul pentru libertate?

Au început pregătirile. Am pus halatele de camuflaj peste mantale si capișonul peste căciulă, o hartă, două busole, cîte un sac de merinde cu biscuiți, ciocolată, un bidon cu rom și cîte un pistolet de buzunar și un automat. Și, gata de plecare!

La ora 23, în ziua de 23 noiembrie 1942, am ieșit din adăpost, după ce mi-am luat rămas bun de la cei care rămăseseră, cu îmbrățișări, sărutări și urări de reușită. Am plecat la drum, plini de curaj si nădejde. Am hotărît să mergem numai noaptea care era destul de lungă ziua să stăm și să ne odihnim. Am trasat pe hartă direcția pe care să mergem și am stabilit că cea mai bună este

Vest-Sud, ca să putem ieși din cerc cît mai repede posibil.

Cu inima bătînd cu putere, plini de speranță, cu gîndul la cei dragi care erau așa de departe, mergeam prin zăpada care era mult mai sus de genunchi și care îngreuna foarte mult mersul.

In prima noapte ne-a fost mai ușor. Cunoșteam terenul, iar direcția de pe hartă se exprimase în inimile noastre. Singura greutate era zăpada și bălăriile care ajungeau pînă la piept. Mergeam încet, dar astăzi sînt convins că mergeam iute. Numai dorința de a ajunge mai repede ne făcea să credem că mergem încet.

Ca să nu obosim, mergeam în șir indian și cînd cel din față obosea trecea cel din coadă în frunte.

Prima noapte a trecut repede și cînd a început să se lumineze ne-am căutat un loc pentru odihnă. Trebuia să ocolim orice așezare omenească și căile de comunicație. Mergeam numai pe cîmp. Eram fericiți că eram liberi și ne gîndeam la cei care în acest timp se predau la ruși. După-amiaza am cercetat tot terenul și direcția de mars ce trebuia făcut în a doua noapte.

In ziua de 26 noiembrie, cînd stăteam ascunși, am făcut un calcul: cîte ore de mers și cîți kilometri am putut merge pe oră. Concluzia circa 80-90 km (în total).

In curînd trebuia să dăm de linia frontului și așteptam acest mare eveniment cu emoție și cu puternice bătăi de inimă. Totul mersese foarte bine pînă acum.

Era a patra noapte de marș, cînd am auzit un foc de armă și inima a început să-mi bată nebunește. Mergeam de parcă aveam aripi la picioare și focurile de armă se auzeau din ce în ce mai clare. Frontul era undeva, nu prea departe. Fericirea era mare și toți ne bucuram. Nimeni nu mai era obosit, sau, mai degrabă, nimeni nu mai simțea oboseala.

Trebuia să mergem să ne apropiem cît mai mult de front, ca a doua zi, pe 27 noiembrie, să cercetăm la lumina zilei care era situația și posibilitatea de trecere și pe unde. Am pornit și cu mai mare avînt și mergeam de nu mai știam de noi. Oboseala pierise. Curajul era mai mare și mergeam, mergeam, mergeam...

Deodată apare în fața noastră o pată mare pe zăpada, fără buruieni. Ni se părea o uriașă capcană. Era o baltă înghețată, care se putea trece fără nici un pericol și cred că nu avea o lățime mai mare de două sute de matri,dar cît era de lungă nu ne puteam da seama.

Am început s-o traversăm în șir indian.

Cînd tocmai treceserăm de jumătatea ei, apare după un deal un camion, care se oprește brusc.

Ne-am culcat imediat în zăpadă.

Șoferul s-a dat imediat jos din mașină, a ridicat capota și s-a făcut că cercetează ceva, iar cu ochii cred că privea unde eram noi culcați. Probabil că se vedea ceva anormal pe zăpada imaculată, cu toate că noi eram îmbrăcați în halate albe. Se urcă iar la volan și întoarse mașina pe drumul de unde venise și dispare imediat.

Cum a pornit mașina, am început să alergăm, căci în fața noastră se vedea, la marginea bălții, un mic delușor, cu o pantă destul de lungă. La marginea bălții am găsit un drum pe care circulau mașini. Era șoseaua Seratimovici, către Sud Rostov.

Am început să urcăm dealul, care era acoperit cu zăpadă și cu multe bolovani înalte. Mai aveam puțin pînă să ajungem în vîrf, cînd un foc puternic, cu cartușe trasoare de pușcă și pistoale automate, m-a împietrit. Zgomotul mașinii s-a rărit, dar din ea au început să coboare soldați. La primele focuri, toți ne-am culcat la pămînt.

Grupul de soldați ruși a început să înainteze, trăgînd focuri de pistoale și să ne încercuiască. Ce era de făcut?

Deschideam și noi foc, pentru că toți aveam pistoale automate sau ne predam? Eu am fost pentru a trage foc, ceilalți contra și au aruncat pistoalele.

Au început unul cîte unul să se scoale și să se predea. Ultimul am fost eu. Voiam să rămîn culcat, pînă ce pleaca convoiul și s-o iau la sănătoasa.

Cînd am început să urcăm, fiecare a fugit cît a putut mai repede, fără să mai meargă în șir unul după altul. Acum erau cinci dîre vizibile în zăpadă și am zis: Rusul numără cîți sînt prezenți și vede cinci urme, dar numai patru oameni. Lipsește unul. Se iau soldații după urmele lăsate. Cu siguranța comandantul lor ar fi ordonat căutați-l și împușcați-l. Așa procedau ei, cu foarte mare usurință.

In realitate n-a fost așa. Nimeni nu s-a uitat cite urme erau în zapadă și nici cîți eram prezenți.

Dacă deschideam focul n-aveam nici o șansă, că erau două camioane pline cu soldați: toți am fi fost împușcați.

Am regretat, tot timpul cît am stat în Rusia, că n-am rămas în noaptea aceea culcat în zăpadă și aud și acum zgomotul gloanțelor care ne atrăgeau atenția că la cîțiva kilometri se aflau trupele noastre. Adică libertatea. N-am avut noroc.

Cine poate ști ce s-ar mai fi întîmplat?

Inainte de a pleca pe front, mă echipasem ca pentru gerurile siberiene, cu o manta îmblănită cu guler de blană căciulă tip rusesc, mănuși de blană tip mușchetar și o pereche de cizme Burger, cu piele dublă și cu bășică de bou între ele, cu talpa dublă și largi pentru doua perechi de ciorapi de lînă. Aceste cizme au durat 10 ani.

Ei bine, tocmai echipamentul era să-mi aducă moartea în mod sigur și iată cum. Cînd ofițerul rus - un mongol - m-a văzut că am venit ultimul și eram îmbrăcat mai deosebit decît ceilalți, a strigat: «Tu ești ofițer, vino încoace cu mine!».

Imi face semn să trec alături, la cinci-șase pași de grupul meu, și începe să spună soldaților lui ceva.

Aud cum sergentul Iancu Costică vorbea cu ofițerul rus, o limbă pe care nu o înțelegeam. Au fost cele mai grele clipe din viață și nu ultimele. Tot timpul cît am stat izolat de grup așteptam să văd ca din clipă în clipă, în curînd, să vină moartea. sfîrșitul!..

In tot acest timp cît am stat separat, vedeam îndreptate pistoalele asupra mea și mă gîndeam că în curînd nu voi mai fi. Aveam în fața ochilor copiii, apoi pe Gabriela pe peronul gării Focșani, cînd am plecat, și mă gîndeam că n-am să-i mai văd niciodată.

Ca o licărire, am văzut fața mongolului că ia o expresie mai senină și devine om, din fiara care era, și imi spune:

— «Davai!»

Acest cuvînt, pe care l-am auzit pentru prima dată, s-a întipărit în memorie, cu tonalitate cu tot, pentru totdeauna.

Pentru a înțelege ce s-a întîmplat cu mine și cum am scăpat cu viața, datorită sergentului Iancu Costică, voi arăta imediat.

Iancu Costică avea patru clase de liceu și fusese percepter în Cadrilater (Dobrogea); această funcție a avut-o în multe sate turcești și de tătari și a învățat limba lor mongoiă. Cînd a văzut că ofițerul era mongol și că mă scoate să mă împuște, a început să-i vorbească. Mongolul a rămas ca trăznit, cînd a văzut că un român

l-a vorbit în limba lui și nu în limba rusă, l-a impresionat mai mult decît informațiile pe care le puteam da și m-a chemat la ei cu acel «Davai», să plec cu mașina.

Aceste fapte narate le-am aflat în lagăr la Tambov, povestite de Iancu Costică. Dacă trăiesc și scriu aceste rînduri, se datorește numai lui.

M-am urcat în camionul gol, acela care ne văzuse pe ghiață.

Soldații și cei patru români au venit cu cele două camioane care au plecat cu noi.

Pe drum am oprit la o casă, care nu se vedea din camion. Am tresărit și inima a început să-mi bată ca o nebună, cînd s-a oprit camionul și soldatul m-a luat de mînă să mă dea jos.

Mi-am zis: «N-a vrut să mă împuște în fața alor mei și s-a dus mai departe ca să mă omoare».

Am văzut cum ofițerul rus mergea către o casă, cu paznicul după el și eu. S-a deschis o ușă și am intrat numai eu și cu ofițerul rus, care îmi spune: «Scoate repede tot ce ai».

Am scos un ceas cu cronometru pe care îl aveam toți comandanții de baterii și divizioane pentru reglarea tragerilor. I-am arătat cum se mînuiește. Făcea niște ochi mari și se uita cu multă admirație la ceas. Am pus pe masă o busolă, port-harta și un briceag frumos.

Ce lucruri minunate pentru el! Nu mai văzuse așa ceva. Cine știe dacă a avut parte de ele!

Wilhelm al II-lea a spus cîndva: «Pentru o singură oră frumoasă, să uiți mii de ore amarnice».

Era foarte fericit! «Îți mulțumesc»; restul n-am mai înțeles nimic. Mi-a întins mîna și m-a bătut pe umăr. Se bucura și el că nu m-a împușcat. Se vedea pe figură și din întreaga lui comportare. În momentul acela am fost sigur că nu mă va împușca.

Doi oameni fericiți pentru moment: unul scăpase de moarte și altul era bogat, avea lucruri pe care nu le visase.

Am urcat în camion (era ora 13,30) și am pornit mai departe.

Cam după o oră și jumătate am oprit din nou. Eu și paznicul am stat aproape de camion, și mă mișcam. Ofițerul a plecat ceva mai departe, unde era un foc mare, iar în jurul focului, mulți soldați și ofițeri. Eram într-o piață mică și se vedeau multe case.

Am stat așa pînă au sosit cele două camioane, în care se aflau și foștii mei camarazi. Ofițerul s-a dus undeva, a vorbit cu nu știu

cine și a revenit, după care am plecat mai departe.

Cînd am coborît din mașină m-au zărit ai mei și am început să ne facem semne cu mîna. Erau foarte fericiți că mă vedeau și că scăpasem de moarte.

Pe la 9 dimineața, cînd se luminase bine de ziuă, eram la un Post de Comandă de mare unitate (Armată sau grup de armată). Era instalat într-o pădurice foarte bine camuflat și cu patru rînduri de garduri de sîrmă. Cel mai îndepartat era la circa 200-300 de metri și fiecare gard avea și obstacole din sîrmă. La fiecare gard se afla cîte o poartă, bine păzită și ea și cu un control foarte riguros.

Camionul a rămas la prima poartă, iar eu am fost legat la ochi și dus într-un adăpost. După vreo zece minute a venit un soldat, m-a luat de mînă, am intrat într-un birou și mi-a scos legătura de la ochi.

A intrat un general, cu un civil care făcea pe translatorul.

A început interogatoriul.

Translatorul: «Cu ce unitate și unde ați luptat?»

«Am luptat cu Regimentul 11 Artilerie la Raspopinskaya. Cotul Donului». Repeta generalului ce spuneam eu.

Translatorul: «Din ce unități mari făceați parte?»

Eu. «Divizia a 6-a, Corpul III Armată».

Translatorul: «Ce alte unități mari au mai luat parte la luptele de la Cotul Donului?»

Eu: «Divizia a5-a în stînga și Divizia a 13-a în dreapta Diviziei 6.

Translatorul: « Tovarășul general vă mulțumește. Sînteți liber și puteți pleca»

Am salutat, am făcut stînga împrejur și am ieșit din cameră.

Am înțeles că nu-i mai interesau cele spuse de mine, că aceste mari unități fuseseră lichidate din primele zile. Ei doreau să cunoască alte unități noi, care erau în luptă în acel moment.

La ora 13 am primit un castron de ciorbă cu o bucățică de carne și una de pîine, cam un sfert. Era bună și gustoasă, după cinci zile de cînd nu mai mîncasem aproape nimic.

Pare ceva de necrezut, dar a fost prima și ultima bucată de carne pe care am mîncat-o în cei doisprezece ani petrecuți în lagarele și închisorile sovietice.

Celor care nu vor să creadă, le recomand să facă ce a făcut Apostolul Toma.

Că lucrurile să fie clare, este bine să se știe că din iunie 1943, s-a îmbunătățit situația într-o oarecare măsură. Pe rețetar a fost trecut gramajul ce trebuia să ne fie dat. De exemplu: carne - 50 de gr. zilnic, dar carnea care venea în lagare era formată din capete, oase de cămilă, care fuseseră curățate de carne. Dacă mai erau cîteva grame, nu ajungeau nici pentru cei care lucrau la bucătărie dar să mai ajungă la bietul prizonier sau condamnat.

Am fost spitalizat două luni într-un spital și alte opt luni în alt spital, cît am trăit în lagarele din Nord. La Stalingrad am stat o lună în spitalul închisorii, iar în 1953, încă șase luni într-un lagăr (spiatl) care era numai pentru bolnavi. Și acolo era aceeași hrană: în loc de orz se dădea hrișcă. Medicamente nici pomeneală. Dar la hrana din lagăre voi mai reveni.

M-au furat aceste amănunte fără să vreau. Să revin, așadar, la Postul de Comandă. M-am așezat jos într-un colț și am început să mă gîndesc la tot ce se petrecuse în ultimele ore. Imi dădeam seama că am fost la un pas de moarte, nu înțelegeam totuși cum de am scăpat.

Tocmai cînd îmi puneam aceste întrebări, vine un soldat, mă duce la un camion și mă predă altuia care mă ia in primire.

Lîngă șofer se urcă un colonel. Postul de comandă era pe malul drept al Donului și aproape de Serafimovici, peste care am trecut pe un pod de vase. In acest sector avusese loc atacul principal pe direcția Nord-Sud pentru a se întîlni cu cel de la Stalingrad, undeva la 300-400 km Sud.

Postul de Comandă nu se deplasase, de unde am dedus că rușii nu ajunseseră cu înaintarea lor mult în adîncime.

De la locul unde am fost prinși, frontul nu era prea departe, pentru că se auzeau focuri de armă. Direcția de mers fusese bună, dar am avut ghinionul că am dat peste baltă și totul s-a prăbușit.

După ce am trecut Donul și am mers peste 40-50 km, mașina s-a oprit într-un zăvoi, unde era un mare depozit de carburanți și prima dată am luat contact cu mirosul specific pe care îl are benzina, ca și toți carburanții rusești și ca și mahorca pe care o fumează (două mirosuri caracteristic rusești).

Colonelul s-a dus la depozit și s-a înapoiat cam în treizeci de minute.

Am pornit din nou la drum și într-un tîrziu din noapte, (căci se înnoptase încă de la plecare), am ajuns într-un sat. A oprit mașina, am coborît și camionul a plecat mai departe. M-am uitat după el, pînă ce nu l-am mai văzut. Nu știam ce să cred. Ce se întîmpla cu mine?

Stăteam în zăpadă, în întuneric, în mijlocul drumului și mă gîndeam: ce să fac? Incotro s-o apuc? Nu se auzea nici un zgomot nici o lumină, nici o mișcare cît de mică, doar o liniște înmormîntală, care te îngrozea.

Am plecat pe urmele mașinii și am văzut case pe dreapta și pe stînga. Am început să mă dezmeticesc și să-mi vin în fire.

Prea multe se petrecuseră în mai puțin de 2o de ore pentru o biată ființă omenească. Să treci de la viață la moarte și iar la viață, cîte emoții, cîte, cîte...

Am intrat într-o casă. Era plină de soldați, care stăteau claie peste grămadă, de nu puteai să pui un picior. Am pornit la a doua și încа la alte cîteva. Toate erau ticsite cu trupuri omenești. Pînă la urmă, am găsit un fel de coteț de porc, de păsări, nu știu de ce și la ce folosea. Am intrat cu jumătate de corp în acest coteț...

Incet, încet am ațipit și somnul a pus stăpînire pe mine. Se făcuse ziuă cînd m-am trezit.

Am ieșit pe drum care era înțesat de soldați, subofițeri și ofițeri români. Erau toți cei care luptaseră la Cotul Donului; oamenii Diviziilor a6-a și a 5-a, în frunte cu Comandantul de brigadă al infanteriei, Gen. Stănescu, cu Comandantul Brg. de Artilerie, Colonelul Roman R., comandanții de regimente și toți ofițerii.

M-am întîlnit cu o parte din ofițeri si subofițeri.

Au venit la mine plutonierul Popescu I. și sergentul Preda C. cu o ranită în care erau cămăși, izmene, cîțiva biscuiți și un capac de gamelă. Era prima zestre. Cămășile și izmenele erau ale mele. Mai tîrziu a venit și sergentul Oprea Gh. și mi-a dat o pătură

In fiecare zi plecau convoaie de soldați și ofițeri, de circa 4oo 5oo de oameni. Plecarea avea loc la interval de timp scurt, de 2-3 ore, ziua și noaptea, escortați de soldați ruși, călări pe cai de talie mică.

In tot acest timp cît am stat în sat, nu s-a dat nimic de mîncare. In a patra zi de la sosire, au venit 7-8 camioane, care au încărcat pe ofițerii superiori și pe răniți.

Ceva care merită să fie știut: toate satele de pe malul stîng al

Donului, pe o adîncime de circa 2oo km, pe unde am trecut cu camioanele pînă la stația de cale ferată unde se făcea îmbarcarea, erau evacuate și pustii. N-am văzut uși, ferestre, animale, păsări, etc., iar fîntînile erau otrăvite.

Nu aveam voie să bem apa de pe drum, în special în sate. Nu erau cereale, furaje. Totul era distrus. Ce exploatare locală puteai să faci în astfel de situație? De la ce distanțe uriașe trebuiau aduse alimentele și apa? Nu mai vorbim de muniție, carburanți și cîte, cîte altele pe care le reclama un război, frontul.

Dar, cum poți cîștiga un război în asemenea condiții?

Aplicau din plin tactica rusă «a pămîntului ars».

Dacă germanii ar fi trecut Donul pe o adîncime de 3oo km către N., n-ar fi găsit nimic, absolut nimic.Totul era distrus și fiindcă veni vorba de strategia rusă, am să completez.

Cînd eram în lagăr la Manastirka, care se afla la 2oo km Nord-Est de Gorky erau săpate șanțuri anti-tank pe zeci de km. Cred că erau făcute în anul 1941, pentru ca acum în 1943, erau surpate. Crescuse iarbă și buruieni... Ori dacă ar fi fost făcute în 1942, n-avea cînd să crească iarba și să se surpe. Asemenea lucrări de apărare existau pînă în Urali.

Mă gîndesc, cum au putut germanii să fie așa de prost informați, atît de superficiali, așa de prost organizați în ce privește desfășurarea unui război într-o țară ca Rusia; o țară fără șosele asfaltate, fără o rețea de căi ferate bogată, cu o întindere de 2o.ooo km de la Vest la Est, cu o temperatură de minus 3o – 5o grade, cu zăpezi uriașe?

N-au știut că cel mai bun general, pe care nu-l poate învinge nimeni este iarna rusească, că și întinderea nesfîrșită? N-au ținut cont de istorie? Regele Suediei, Imparatul Napoleon, cu marea lor armată au fost nimiciți de iarna rusească. Aceștia n-au știut - sau n-au putut crede - că nobilii ruși au dat foc Moscovei și conacelor lor?

Nu există decît o singură explicație, că îmbătați de succesele avute în Polonia, Danemarca, Norvegia și, în special, în Franța, care a fost cucerită în 4o de zile, n-au estimat puterea și factorii naturali de care dispun rușii.

Sufletul slavului este deosebit de cel al tuturor popoarelor și atîrnă greu în balanța calculului.

Cum au putut crede că în 4 luni poți ocupa și supune o țară ca

Rusia? Numai să mergi în marș, de la Nistru și pînă la Volga (mă refer la Rusia europeană) îți trebuie minimum două luni, fără să dai nici o luptă. Aceste milioane de luptători trebuie hrăniți: zilnic necesita cel putin 500 gr. de pîine și alte alimente - 100 gr. ; în medie 1500 kg. Dacă mai socotim muniția, carburanții, cîte mii de vagoane și cîte trenuri necesita zilnic să se facă aceste transporturi? Cît timp trebuie să facă un tren de la Rin la Nipru, de la Don la Volga? Nu trebuia o rezervă de timp pentru refacerea podurilor, a instalațiilor din gări și a căilor ferate?

Germanii care sînt așa de buni organizatori și care merg cu specializarea pînă în cea mai mică ramură a oricărei științe și în orice domeniu, cum au putut să plece la război, la 22 iunie și în noiembrie să fie dați peste cap? Mergeau la paradă?

Știu că vor spune unii că am uitat, că nemții nu mergeau în marș pe jos, ci totul era motorizat. Este drept. Dar marele mongol Gingis-han a spus: «poți să cucerești toată lumea de pe șaua calului, dar nu o poți stapîni».

La Cotul Donului lipseau toate: trupe de rezervă, hrană, echipament, muniții de tot felul și carburanți. Iar cînd în noiembrie 1941 a venit frigul, a înghețat uleiul din frîne și vaselina. Tun, tancuri și mitraliere n-au mai putut să funcționeze. De ce?

Germanii au scăpat din vedere că trebuie să facă uleiuri și unsori care să nu înghețe pînă la minus 40-60 de grade.

Sînt multe de scris, se vor găsi alții care să scrie tot ce a fost și cum s-a desfășurat campania germană în Rusia. Eu nu sînt scriitor, nici specialist în a cerceta cauzele, scriu doar ce am trăit și cum văd eu lucrurile.

Dacă s-a contat pe exploatarea locală s-a greșit foarte mult, fiindcă trebuia să se știe că rușii distrug tot, așa cum însăși nobilimea rusă, în 1812 a dat foc la palate și chir orașului Moscova. Tot așa au procedat și în 1941 și așa vor proceda și în viitor dacă va mai fi cazul.

Rușii știau că nemții nu se pot aproviziona din Europa de la mii de kilometrii cu tot ce le era necesar.

Cred că au fost unii care și-au dat seama de aceste greșeli, încă de la început, dar așa se întîmplă cînd e un dictator. El e totul, face ce vrea. Ce-a urmat s-a văzut!...

Rusia nu poate fi cucerită de altă națiune. Poporul, națiunea rusă au ceva deosebit de restul lumii. Concepția lor despre distanță, timp, hrană dreptate, onoare, adevăr, cuvînt demnitate, com-

portare cu străinii, toate diferă foarte mult, dacă nu total. De exemplu: la ei distanța de 2000-3000 km este mică, de abia de la 8000-10.000 km ea devine mare. Tot ce fac este mare, în comparație cu alte națiuni.

De la omul simplu, la savant, politician și intelectual, toate sînt la fel.

Sînt politicoși și buni dar, nu știu cum dintr-o dată se schimbă, încît nu-ți vine să crezi că e același om. Departe de a fi sinceri, sînt prefăcuți și mincinoși.

Anii pe care i-am petrecut în diferite lagăre de condamnați mi-au dat prilejul să-i cunosc. Adevăratul om, caracterul, demnitatea, se cunosc cînd te afli în situații grele. Cînd se pune problema de a supraviețui. Ce vedem în societate este numai masca.

Am să revin cînd voi scrie despre oamenii cu care am trăit și conviețuit în lagare.

Acum să ne întoarcem în satul «Disperării», la camioanele pentru transportul ofițerilor superiori și a răniților.

Din cele opt mașini am făcut parte și eu. Cînd a fost gata cu îmbarcarea, am plecat la drum. Zăpada era dincolo de genunchi și ningea în continuu, iar vîntul biciuia cu putere.

Treceam cu camioanele pe lîngă convoaie de prizonieri, care mai mult se tîrau decît mergeau, încovoiați, cu o foaie de cort pe cap să-i apere de viscol; își duceau trupurile spre alte suferințe și mai mari.

Tot drumul, pe stînga și pe dreapta era presărat cu sute de corpuri omenești; unele mai vechi, pe care zapada le acoperise cu giulgiul ei alb iar pe alții numai o parte, căci viscolul spulbera zăpada și nu-i putea acoperi.

Soldații care escortau convoiul mergeau călări pe lîngă convoi și cine cădea era împușcat în cap.

Ce tablou funebru!

Mi-am adus aminte atunci de o poezie scrisă în manualul din școala primară, cu o fotografie care înfățișa un convoi de deportați ruși în Siberia, escortați de soldați călări și de niște ciori care le dădeau tîrcoale, în timp cădeau fulgi mari de zăpadă. Poezia era intitulată «Pohod na Sibir», scrisă de Vasile Alecsandri.

M-a impresionat foarte mult atunci cînd eram copil, și țin minte cum plîngeam cînd o citeam mamei și o întrebam. «Poate să fie adevărat ce scrie?». «Da, puiul mamei, altfel n-ar fi scris-o».

Mi-a fost dat să văd și să trăiesc acest tablou în cruda sa reali-

tate. Vedeam cum camarazi de-ai lor îi duceau de subțiori pe cei care nu mai puteau merge. Cît puteau să-i ducă? Aici nu era vorba de 300-400 de metri ci de zeci de kilometri pînă la gara de îmbarcare, care se găsea la peste 100 km. Toată ziua mergeau, noaptea dormeau prin satele părăsite, fără mîncare.

Cît au fost încercuiți, 4-5 zile n-au mîncat. Avioanele care au încercat să paraşuteze alimente n-au putut din cauza ceții, care era foarte densă. Cine știe unde au căzut paraşutele!

Cît au stat în sat, pînă s-au format convoaiele tot așa, n-au avut nimic de mîncare. Toți erau epuizați fizicește. Erau oameni care de cel puțin 6-8 zile nu mai puseseră nimic în gură.

Am auzit că unii au mai găsit cîte ceva prin satele părăsite uitate de cei plecați sau pe care n-au putut să le ia cu ei. Acești norocoși și-au putut salva viața.

După un timp destul de lung convoaiele de camioane s-au oprit pentru o scurtă pauză.

Cu noi în camion era un învățător basarabean, care cunoștea limba rusă. Aud că șoferul de la camion vorbea ceva în limba lui. Îl întreb pe învățător ce spunea șoferul.

«Ce sînt vinovați acești oameni care mor cum i-ați văzut? Pentru ce? Acasă îi așteaptă copii, soții, mame. E nevoie de război? Cine profită? Morții, familiile lor? Nimeni, nimeni!».

«Întreabă-l dacă pot să-i spun ceva». Mă uimiseră cele auzite.

«Întrebați-mă și dacă știu vă răspund».

«Din ziua de 20 noiembrie se știa că vor fi mii de prizonieri. Acești oameni n-au mîncat nimic de cel puțin 6-8 zile, alții de mai multe. Trebuia cel puțin un camion care să însoțească fiecare convoi, să-i ridice pe cei care cad, în loc să-i împuște așa cum vedeți și D-voastră».

«Aveți dreptate, dar uitați că noi trebuie să aprovizionăm frontul și cîtă nevoie avem de mașini acum! Datorită tovarășului general T. mergeți în mașină și nu pe jos, că el a dat dispoziție ca ofițerii superiori și răniții să fie transportați pe sus. Cel care cade, moare peste o oră sau nouă, nu mai scapă. E mai bine așa că scapă de chin».

«Vă mulțumesc pentru omenia D-voastră!».

Noaptea pe la orele unu, am sosit la un sovhoz, unde am debarcat și am intrat într-o sală mare și caldă. Aici era un general rus care ne aștepta. A făcut o figură frumoasă. Era destul de tînăr, îmbrăcat cu o manta frumoasă, îmblănită cu vulpe, guler de

astrahan gri, ca și căciula, în picioare avea niște valenchi de mai mare mîndrețea. Cunoștea limba franceză si germană bine, era comandantul politic general al forțelor dinapoia frontului, care atacaseră la Don. Ne-a întrebat cine vrea să discute, sau dacă avem ceva de spus, el pote vorbi și răspunde în limba franceză sau germană. Conversația s-a purtat între un grup de cîțiva ofițeri români, în frunte cu ofițerul Cemăianu.

Generalul T. : «Ce credeți despre ofensiva rusă?»

Raspuns: «Din punct de vedere strataegic, a fost bine aleasă data ofensivei și rezultatul s-a văzut. Direcțiile de atac de asemenea, bine alese».

Generalul T: «Ce credeți despre război și cum vedeți sfîrșitul lui?»

Răspuns: «Războiul pentru germani, este pierdut încă din anul 1941, iar ajutorul dat de americani în armament și altele, va grăbi sfîrșitul lui».

Generalul T: «Veți merge în lagăre, veți avea destul de suferit, cît va fi război, dar în lagare veți avea hrana asigurată, cărți, îmbrăcăminte dacă va fi nevoie și nu veți fi maltratați».

Era foarte bine documentat, punea întrebări juste și dădea răspunsuri la intrebările noastre, încît toți cei care asistam, am rămas uimiți cît era de inteligent și ce argumente aducea în timpul discuției și cum răspundea fiecăruia în parte.

Ni s-a servit un ceai, cu o bucată de pîine.

Gen. T. TikaniuK cel cu care s-a purtat conversația și același care dăduse ordin de transport cu camioanele.

Cind și-a luat rămas bun a mai repetat că va fi destul de greu pentru noi, că nu sîntem învățați cu clima aspră și războiul e război. A dat mîna cu toți ofițerii și ne-a urat sănătate și să ne vedem țara și familia cît mai repede. A fost primul ofițer rus care ne-a lăsat o impresie deosebită.

După circa două ore am plecat din nou la drum. In cursul zilei am ajuns la gara mult așteptată, mai ales de cei care mergeau pe jos.

Am coborît din camioane și am fost conduși la un vagon care staționa pe o linie laterală. După ce ne-au băgat în vagonul de marfă ca pe niște sardele, au închis ușa și au plecat.

Timp de trei zile și patru nopți nu s-a deschis ușa vagonului.

Cînd se auzea cîte un zgomot începeam să urlăm ca fiarele, să batem din picioare în pereții vagonului, doar, doar se va îndura cineva să ne deschidă ușa.

Am început să credem că vor să ne omoare în aceste chinuri groaznice și ne-au făcut uitați în vagon.

Timp de trei zile și patru nopți n-am pus în gură nici o picătură de apă - de mîncare nici atît.

Nevoile le făceam la încheietura ușii, dar numai o mică parte curgea afară, restul în vagon și era un miros care îți tăia respirația și te sufocai.

Am fi murit pînă la urmă, numai că s-a întîmplat spre norocul nostru că, după 24 de ore am început sa urinăm mai puțin și în ultimele zile și nopți deloc. In schimb, ne aștepta uremia. In a patra noapte, o tamponare ușoară, vagonul s-a cuplat cu alte vagoane, o mică manevră și ne oprim din nou. Eram fericiți, dacă se poate spune așa ceva.

Cît de relative sînt toate. Cum să spui că ești fericit cînd nu ai băut o picatură de apă de trei zile și trăiești atîta timp într-o putoare de nedescris?

Realitatea așa este: scăpasem de o moarte prin sufocare. Era o fericire sau nu?

Cam după trei ore de la manevrarea vagonului, trenul a pornit la drum. In a 4-a zi, dimineața, trenul a oprit înainte de a intra într-o gară. Ușile vagoanelor s-au deschis și sute de oameni au început să coboare. Toți s-au repezit să mănînce zapadă iar cu mîinile făceau bulgări, pe care îi puneau în gamele sau în orice se putea păstra un timp. Am băgat în vagon zapadă cu mîinile, iar cu cîrpele am făcut puțină curățenie. Acum era alt aer, suportabil.

N-aveam decît un capac de gamelă germană, am îndesat în el cît am putut zapadă, am mai făcut și niște bulgări pe care i-am pus deasupra și zăpada pe care o mîncam cît am stat afară era apa mea pe timp de 24 de ore. Și așa timp de 12 zile, pînă am ajuns la lagăr.

Cu mîncarea am stat tot așa de bine ca și cu apa. Două zile de mers cu trenul după care ne-au dat drept mîncare o pîine la patru oameni, iar după alte patru zile am primit o pîine la opt oameni..

Cît stăteam în gară, în vagon, cu cît trecea timpul mai mult, cu atît ne făceam fel de fel de închipuiri. Ce vor? Ce au de gînd?

Camioanele au venit cu noi la gară în mai puțin de o zi, iar convoaielor le-au trebuit 4-6 zile de marș ca să facă drumul pînă la gară. Ne-am lămurit că așteptam sosirea convoaielor ca să se completeze garnitura.

Ce nu este admisibil este faptul că trei zile și patru nopți nu s-a deschis vagonul, nu ni s-a adus o găleată cu apă; asta se putea face ușor, că apă era la gară și un om s-o aducă se găsea, dacă era umanitate

Zilnic se încărcau vagoane cu prizonieri, soldați de pază erau și apa exista. Ce lipsea? Umanitatea, omenia de care fac paradă tovarășii ...

Eram peste 120 de suflete în vagon. Îmi este penibil să scriu ce discuții au avut loc în cele 15 zile pe care le-am petrecut în vagon.

Cei acuzați erau în țară în mare parte, dar unii din ei erau în vagon. Ce este curios e că mulți din ei nu-și dădeau seama în ce situație sînt și trăiau cu trecutul. În loc să se resemneze, să-și păstreze demnitatea.

Acuzatorii aveau, în mare măsură, dreptate, dar acum nu se mai putea îndrepta nimic, iar cei acuzați nu știau să se impună prin comportarea lor. A fost nevoie de multă perseverență și tact, ca să nu se ajungă la fapte inadmisibile.

CAP III

Începînd cu a doua zi spiritele s-au mai calmat: apăruse ceva care ne îngrijora pe toți într-o mare măsură, faptul că se împliniseră 24 de ore de cînd nimeni nu pusese în gură o picătură de apă.

Noaptea trecuse cu bine, raza de lumină care reușea să răzbată printre șipcile vagonului își făcuse apariția și, odată cu ea, ca la un semnal, toți începură să se ridice în picioare. Ridicau, de fapt, pe rînd, unul un picior, altul un braț, se aplecau cît le permitea locul învîrteau capul, răsuceau corpul...

Erau anchilozați și nu se putea face nici o mișcare cum trebuie pentru că nu aveau unde. A început mersul la ușă pentru alte nevoi iar unii mergeau de mai multe ori, aveau stomacul deranjat. Primii care au fost siliți să-și facă nevoile aveau o față desfigurată descompusă, parcă se duceau la moarte, mai ales că erau mai în vîrstă și cu grade mai mari. Cel care cu cîtva timp în urmă fusese un om respectat, demn, mîndru de el, dintr-o dată devenise ceva grotesc Nici el nu-și dădea seama ce se petrece în această promiscuitate în care era nevoit să trăiască acum. Vă închipuiți că treptat, aerul devenea mai grețos, mai împuțit, devenea o duhoare care te sufoca. Urina nu mai curgea afară, totul se transformase într-un terci, care devenise o cumplită sufocare. S-au încercat diferite mijloace de a fi scos afară prin crăpătura ușii, dar n-au dat nici un rezultat. Doctorul Paulian a propus: «Cînd un om are senzația de a ieși afară, să se abțină, atunci constipația e gata Poate să dureze și 2o de zile, nu se întîmplă nimic, nimeni nu moare. Cu urinatul nu se poate, că se face uremie». Marea majoritate au înțeles situația și au pus în practică cele arătate mai sus, dar au fost și cazuri cînd nu s-a putut. Toți cei ce inițial se așezaseră mai aproape de ușă, pentru aer, spațiu, acum se rugau de ceilalți să se mai restrîngă cît se mai poate. Acolo nu mai era de suportat aerul putoarea și priveliștea.

La un moment dat s-a lăsat o tăcere care te înfiora. Nici un om nu mai scotea o vorbă. Suferința fizică era mai ușoară, cea mai grea și apăstoare era cea psihică. Fiecare se gîndea la ce fusese în viață, cum trăise...și se întreba: «Ce sînt, ce voi fi și pînă unde voi ajunge?». O transformare bruscă s-a produs, fizic și psihic, în fiecare din noi cei care am trăit în acest vagon, imagini care nu se vor șterge niciodată.

Dacă în prima zi au fost discuții, stima, respectul și o condescendență față de cei în vîrstă și față de grad fuseseră respectate tot timpul. Au fost suficiente, însă, două zile ca aceste ființe să se transforme și să devină ce erau strămoșii cu zeci de milenii în urmă. Mare parte au rămas goi sufletește de tot ceea ce mai aveau omenesc în ei. Animalul începea să se manifeste. Lupta pentru a supraviețui începuse. Pînă unde va ajunge, vom vedea pe parcursul timpului

De acest iz am scăpat în a patra zi, dar el a dăinuit multă vreme în simțurile mele.

Cînd s-a oprit trenul, ușile se deschideau pe rînd și fiecare aștepta cu sufletul la gură această clipă. Dar cînd s-a deschis ușa și a început să cadă murdaria afară, rusul a sărit înapoi și a început să injure. A venit șeful convoiului și a întrebat ce a fost i s-a explicat ce a fost, precum și comportarea față de noi. A plecat dînd din cap fără să scoată nici o vorbă.

Am mai scris, cum s-a mîncat zăpadă, am mai scris despre mîncare și despre curățirea vagonului. Cînd mi-am aruncat ochii la cei cu care eram în vagon, erau de nerecunoscut, așa se schimbaseră, bine că nu ne puteam vedea pe noi înșine. Cel care mi-a făcut o impresie deosebită a fost colonelul Cernăianu cel care cu cîteva zile înainte vorbise atît de frumos cu generalul rus. Părea bătrîn, cu o față scofîlcită și privirea tîmpă. Cît trebuie să fi suferit acest om, care a jucat un mare rol în infanteria română și în armată, ca să ajungă în cîteva zile în acest hal.

Cu acest aer infect, grețos, am avut de-a face în perisilci și în închisori Voi povesti mai departe despre acestea.

Încerc să creionez pe cît îmi va sta în putință și drumul pe care l-am făcut în cele trei nopți de cînd am plecat de la Postul de Comandă, de la Cotul Donului, și pînă la traversarea bălții, cînd

am fost prinși de ruși.

Am dat diferite denumiri, în funcție de evenimentele petrecute. Balta am numit-o «Balta Diavolului», satul în care m-a lăsat camionul l-am numit «Satul Disperării», vagonul în care am suferit atît, l-am numit «Vagonul Groazei». Gara Mihailovka a rămas neuitată, pentru că aici au fost cei care ne-au chinuit în modul cel mai înfiorător.

Am făcut chiar și o schiță (nr 3), în care arăt acest drum al morții, de la postul de comandă de la Cotul Donului, pînă la primul lagăr Tambov.

In cele trei nopți și jumătate, am socotit pe puțin 3o km, pentru că mergeam toată noaptea, de la 4 pînă la 8 dimineața, ceea ce echivalează cu 32-4o km.

Cu camionul, de la balta unde am fost prinși și pînă la Postul de Comandă rusesc de la Serafimovici am mers cel puțin 8 ore, deci aproximativ 2oo km. De la Postul de Comandă pînă în «Satul Disperării», circa 18o km, pînă la gara Mihailovka

Din cauza circulației mari, drumurile, cu toată zăpada care căzuse, erau bătătorite și se circula destul de ușor.

E greu să stabilești niște distanțe, cînd n-ai nici un mijloc cu care să le măsori: hartă sau marcajul șoselelor. Cu ele să socotești cît poți circula pe oră: 4o, 3o, 2o km pe oră, dar 15 km media este ceva de neconceput, este prea puțin. Înmulțind cu 15 ore de mers rezultă un kilometraj de 225 km, iar la 2o km, ar fi 3oo km. Acest drum făcut pe jos și cu camionul pînă la locul de îmbarcare ar fi 640 km.

Cu trenul am circulat 1o zile, de la gara «Groazei», pînă la Tambov. Dacă socotim că a circulat cu 4o-5o km/oră, cu toate opririle pentru aprovizionarea locomotivei cu apa sau cu schimbările locomotivei, staționări în diferite stații pentru a da prioritate unor alte trenuri, ar reieși o distanță enormă. În zece zile, cu 4o km/oră și înmulțit cu 24 de ore, ar rezulta 96oo km, ceea ce este o imposibilitate. Dacă socotim că în zece zile trenul a stat în diferite stații 6 zile, ceea ce este iarăși de necrezut, ar rezulta totuși 3840 km făcuți pînă la Tambov. Am trecut numai 1810 km în schiță. Ce s-a întîmplat de a circulat o garnitură de tren pe o distanță relativ scurtă atîta timp - 1o zile?

Explicația ar fi următoarea: liniile principale erau ocupate în acest timp cu garniturile de tren care transportau pe front soldați,

echipament, hrană, carburanți și cîte nevoi are frontul. Circulația intensă ziua și noaptea, nu mai vorbesc de garniturile goale, care veneau din diferite puncte spre centrele, depozitele de încărcare îngreunau traficul. Căile ferate erau și ele distruse de bombardament și trebuia să se circule, deci cu mult ocol.

Garniturile de tren care nu prezentau interes, cum erau trenurile cu prizonieri, mergeau pe linii secundare și făceau mii de kilometri pînă să ajungă la locul destinat.

Fiindcă m-am apucat să scriu cum am circulat cu trenul în Rusia în timpul războiului și după război, voi continua, ca să fie pe deplin lămurită această chestiune.

Se va găsi cineva care să spună că aceste distanțe trecute pe schițe nu corespund realității și poate va avea dreptate. Toate distanțele sînt relative, probabil că unele sînt mai mari și altele mai mici. Dar eu nu am deținut un mers al trenurilor, n-am avut de unde să iau distanțele între diferite orașe și nici nu știu pe ce circuit am mers. De exemplu de la Moscova ca să vii la București, poți merge și prin Nord (Cernăuți) și prin Chișinău sau de la Moscova în Donbas, de exemplu la Stalino, poți merge pe zece trasee.

Il rog pe cititor să-și explice singur distanța Tambov-Moscova-Gorki-lagărul Oranki, pe care am făcut-o de la 23 decembrie 1942 pînă la 6 ianuarie 1943. Distanțele între Tambov-Moscova nu sînt mai mari de 800 km și Moscova-Gorki nu știu cît ar trece de 600 km, iar Gorki-Oranki, maximum 200 km. Aceste distanțe ar fi trebuit să le facem cu trenul într-un timp mult mai scurt. Eu am socotit distanța pînă la Tambov. Oricîte ore de mers ai socoti, oricîte ore de staționare prin diferite gări, nu ajungi la nici un rezultat. O singură explicație se desprinde, trenurile care nu au nici o importanță din punct de vedere al încărcăturii pe care o transportă, sînt neglijate și merg pe linii secundare și pe rute ocolite pînă ajung la punctul de destinație.

Da am mers și am tot mers...

Cît timp am stat în vagon, n-am simțit nici foamea, nici chiar setea, din cauza stării nervoase în care mă găseam.

Cît poate duce un om, este greu să-ți imaginezi, dar s-o trăiești!

Eram în a 12-a zi, cînd trenul s-a oprit de astă dată într-o gară mare. Am coborît din vagoane și, cînd mi-am aruncat

ochii am putut să citesc «Tambov». Mă îndreptam către locul de adunare, cînd văd un țînc, pe care îl întreb:

Ce oraș este aici?

– Berlin - răspunse și începuse să strige din mers Friț, Friț, Friț.. Era prima mostră despre felul cum se face educație în Rusia.

După ce s-a terminat adunarea tuturor, am pornit în marș. Am intrat într-o pădure de stejari și de alte esențe și cam după 500 m. am dat într-o poiană unde era amenajat un centru de instrucție, de peste 300 m lungime. După traversarea acestei poieni am intrat din nou în pădure și nu după mult drum, am dat peste o altă pădure, cu copaci mai rari. Am văzut niște bărăci noi, care nu erau încă terminate. Lagărul se găsea la o depărtare de 6-8 km de Tambov. Zăpada era mică în pădure și peste tot numai cioplitură de lemn. Barăcile erau construite din trunchi de stejar sau alte esențe și crăpate în două jumătăți. Acoperișul era făcut tot din crăpături de lemn și se vedea zăpada pe unde erau încheiate. Paturile comune dintr-un capat al barăcii pînă în călălalt, pe două rînduri suprapuse pe ambele părți și un culoar pe mijloc. Capacitatea 80-100 de oameni maximum.

Cînd au sosit miile de prizonieri s-au cazat pînă la 400 de inși. Ofițerilor li s-a repartizat o baracă separată de trupă. Subofițerilor la fel. Paturile erau o calamitate: cum căzuseră la mînă lespezile de stejar, cu noduri, strîmbe, una mai sus, alta mai jos, așa fuseseră bătute în cuie Dacă erau mai late de 20 cm mai mergea, dar una avea 6-8 cm, iar alta de la 8 la 12 cm. Cu mare greutate puteai să găsești un loc cît podul palmei, unde să pui șoldul. Am făcut o combinație cu dr. Paulescu P., am așternut mantaua mea, că era îmblănită și pe a lui am folosit-o pentru învelit. Era o plapumă grozavă, dar și salteaua făcea față pentru așa pat. Barăcile erau orientate cu fața la sud și se intra pe o singură ușă, așezată la capătul din apus. Distanța între ele era destul de mare. Cînd priveai, aveai impresia că erau așezate la întîmplare, în realitate erau în ordine, cu spatele la nord și fiindcă nu tăiaseră copacii pe unde trebuia să se construiască, dădea impresia de dezordine. In toate barăcile, nu mai vorbesc de cele ocupate de soldați, care aveau peste 400 de oameni, după cîteva ore de ședere, din cauza căldurii pe care o degajau corpurile noastre, a început să curgă apă peste noi, la început picura, dar cu cît trecea timpul, a prins să curgă

destul de tare. N-apuca să se termine zăpada care era pe acoperiș, că venea alta și-i lua locul. Ningea des și o mai și viscolea ca să o pună în straturi groase pe acoperiș. Am scăpat de apă numai cînd am plecat din lagar.

La sosire am găsit niște prizonieri căzuți în 1941 Erau români și germani. Să tot fi fost vre-o 5o, numai soldați. Amărîți, zdrențuiți, fără mantale, cu vestoanele și pantalonii rupți, slabi, numai pielea și osul, de-abia scoteau cîte o vorbă și tremurau de frig.

Imaginea acestor nenorociți ne arăta nouă celor noi sosiți, ce vom ajunge, dacă avem norocul să trăim. Peste puțin timp vom fi ca aceste epave vii. In ziua sosirii, seara a apărut un camion cu pîine. A tras la magazie s-o descarce. Cînd au văzut soldații pîinea s-au repezit la camion și cum erau înnebuniți de foame, nu-și mai dădeau seama ce fac, s-au călcat în picioare, s-au bătut și mulți au murit. A fost nevoie să intervină soldații ruși, care au început să tragă focuri de armă și să bată cu patul puștii, ca să potolească mulțimea aceasta înnebunită de foame. Cu multă greutate a fost restabilită ordinea.

Vom vedea în continuare ce este capabilă foamea să facă din om. Lucruri pe care nu ți le poți închipui.

Comandantul s-a supărat și a dat ordin să nu se mai dea masa, care ar fi fost prima după două săptămîni și bineînțeles, din ziua respectivă. Acțiunea soldaților era justificată. Trecuseră mai mult de două săptămîni de la încercuire, de cînd nu mai mîncaseră decît puțină pîine la 4-5 zile. Pentru noi ofițerii, cît am stat în sat după aceea în vagoane, 3 zile, plus drumul pînă la Tambov, am băut un ceai și cîte o bucată de pîine, e adevărat tot la 4-5 zile... Adică aproape nimic pentru atîta timp. S-a explicat comandantului de lagăr cum a fost situația și împrejurările prin care au trecut acești nenorociți timp de aproape două săptămîni.O cunoștea și el, mai bine poate, dar n-o simțea, n-o traise.

După cele întîmplate, ne-am culcat pe la orele 1-2 noaptea nu înainte de a primi, totuși, o supă cu mei. Prima dată cînd mîncam așa ceva. Nu puteți crede, dar mi s-a părut cea mai bună supă pe care am mîncat-o pînă atunci; venea după trei săptămîni de cînd, se poate spune, că nu mai mîncasem. Pe drept cuvînt, se zice că «Foamea este cel mai bun bucătar».

In lagăr era haos. Nu se știa exact cîți oameni sînt, cîți au murit de cînd am sosit, cîți oameni sînt în fiecare baracă, cine primea

pîine, pentru cine și pentru cîți. Impreună cu col. Ionescu, ajutați de cîțiva subofițeri din regimentul meu, am început să facem ordine în lagăr. Am luat fiecare baracă în parte, am făcut grupe de cîte 16 oameni, din care unul era șeful grupei, care își scria nominal toți oamenii pentru care trebuia să primească hrană. S-a făcut apoi totalul oamenilor la fiecare baracă pusă sub comanda unui subofițer. Se realizase cava. Se știa precis situația - pe baraci și pe grade. S-a dat și la administrația lagărului situația reală Toată lumea avea aceeași cantitate și calitate, toți mîncam din același cazan. Hrana 400 gr. pîine neagră și 100 gr. crupe.

La ruși crupele sînt alimente de bază și se compun din: orz, ovăz, porumb, mei și hrișcă, decorticate. Nu știu dacă în timp de pace este tot așa cum a fost în cei 12 ani petrecuți în lagăre și în închisori. Hrana care se dădea la prizonieri și condamnați era o adevărată uruială. Dintr-un polonic de «casa», mîncarea lor tradițională, scoteai coji de ovăz, de orz, de mei - cam cîte o mînă și chiar mai mult. Casa este un terci gros, așa cum ar fi la noi românii terciul de mămăligă (păsatul). Se poate pune puțină grăsime și dacă produsele sînt de bună calitate și bine decorticate sînt acceptabile în asemenea situație, deci pe timp de război.

Război, lipsa mare de orice fel de alimente, cerințe mari; ce era mai bun, mai bine decorticat, mergea la populație, iar la închisori și lagăre, tot ce era mai prost și mai rău. Cît am stat în Rusia, în lagăr, în închisoare și în spital, n-am mîncat o casa „ bună", cu grăsime, doar aceeași uruială cu foarte multe coji și boabe, rămase nedecorticate, în special la orz, ovăz și mei. Poporul rus o mănîncă chiar cu plăcere, dar este mult mai bună decît cea pe care o mîncam noi.

Cu 400 gr. pîine și 100 gr. crupe nu puteai nici să-ți potolești foamea care devenise chinuitoare, dar să te saturi...

Am văzut multe grozăvii, cît am stat în acest lagăr; soldați care înnebuniți de foame, scormoneau în zapadă ca să găsească ghinda, pe care o prăjeau ca s-o mănînce, alții făceau foc și prăjeau bucăți de cojoc, de căciulă și după ce se pîrlea lîna și rămînea pielea curată o sugeau. Am să spun mai departe ceva de necrezut, tot în lagărul cu foamea.

Am spus că barăcile erau la distanța unele de altele, n-aveau alei, în schimb aveau cîteva ciușmele cu apă adusă din tabăra de instrucție care era aproape. Nu făcuseră nici un closet, nevoile se

făceau în pădure, pe unde se putea și cît mai departe de baraci.

Singurii care o duceau mai bine și nu sufereau din cauza foamei erau soldații care lucrau la bucătărie, ei mîncau orzul și ovăzul care rămînea pe fundul cazanului și ce se mai prindea de pereții lui. Da, erau singurii care nu făceau foame.

Am văzut cum unii stăteau la pîndă să vadă cînd vine cîte un bucătar să-și facă nevoile și după ce pleca, se duceau și luau materiile fecale, le spălau la ciușmea și orzul și ovăzul care nu fuseseră digerate, le fierbeau în gamelă din nou și le mîncau. Nu pot să descriu ce înseamna foamea, cum se manifesta, cu toate că am trăit-o din plin și mulți ani. În tinerețe am citit cîteva din operele lui Jack London, printre care și unele care zugrăveau foamea, îmi amintesc «Căutătorii de aur» «Oameni în beznă», «Pentru o bucată de pîine». Cu cît realism și chiar frumusețe descrie foamea... Îi admiram talentul, dar nu credeam că ar putea să fie și în realitate așa ceva. La fel o descrie, cu multă măestrie și marea autoare Pearl Buck, în trilogia «Casa de lut».

Știți, senzația pe care o avem cînd se întîrzie cu masa și pe care noi o numim, de obicei, foame, nu are nici o legătură cu adevărata «foame». Acum, cînd am trăit și am văzut înțeleg cu adevărat, ce înseamnă!

Cei doi scriitori pe care i-am pomenit și-au imaginat-o sau au dedus-o, datorită talentului lor. Dar cred că realitatea e mai crudă decît imaginația scriitorului; cazul cel mai real, de ceea ce e în stare să facă omul înfometat e tragedia întîmplată în anul 1928. Dirijabilul «Italia», condus de inginerul Nobile, s-a prăbușit la Polul Nord. Cîțiva supraviețuitori, printre care și ing. Nobile, au navigat pe o banchiză timp de 40 de zile, fără nici un fel de hrană Căpitanul-pilot Mahngreen s-a lăsat mîncat de tovarășii săi, înnebuniți de foame. Foamea nu cunoaște nici o lege.

Oameni culți, educați, de rang social, i-am văzut cum în timpul transportului, în vagoane de marfă, se duceau și luau capete de pește din jgheabul de tablă de la ușa, unde oamenii își făceau nevoile. În lagăr, căutau resturi de mîncare în lăzile de gunoi. Aveau coșmaruri și fugeau noaptea în curtea lagărului și se opreau în fața bucătăriei sau la lăzile de gunoi. Tîrziu își dădeau seama de ce făcuseră și reveneau în dormitoare. Credeai că sînt nebuni, și pe bună dreptate, situația și disperarea te duceau la nebunie. Într-un lagăr doi oameni care cărau căruța cu morți la o groapă

comună, aveau grijă ca, înainte de a-i duce și azvîrli în groapă, să taie din pulpe și din fese bucăți de carne, pe care le mîncau fripte, pe ascuns. Cum numărul morților sporea, le-a venit ideea să comercializeze carnea de prisos. Cum ei mai făceau și alte transporturi, au spus că un localnic rus le poate face rost de carne în schimbul unor obiecte. A mers afacerea un timp destul de lung. Au fost prinși, judecați în fața oamenilor din lagăr și împușcați.

În lumea asta mîrșavă în care trăim, multe fapte și grozăvii rămîn acoperite de valul minciunii, fără să le cunoaștem sau fără să fie sancționate moral și fizic.

Poate timpul să fie acela care le va scoate la iveală, care le va dezvălui omenirii; ar trebui să se știe de ce au fost în stare să facă conducătorii unor popoare în secolul XX.

Sînt multe de scris despre foame. Hrana pe care o primeam era prea puțină ca să poată hrăni un om pentru a putea supraviețui. Ea a început să facă ravagii, căci găsise un teren slab, chiar foarte slab. Oamenii care aveau aproape o lună de zile de cînd nu mai fuseseră hrăniți normal, zile întregi fără o bucățică de pîine, să nu mai pomenim de alte alimente, de abia mai puteau merge pe picioare. Moartea s-a instalat cu ușurință și a început și ea să facă ravagii: zilnic mureau cu zecile, în fiecare baracă. Cei care mureau erau ascunși sub paturi, pînă începeau să se descompună. Alții proaspeți le luau locul, iar cei vechi erau cărați în spatele bucătăriei, care era mai izolată.

Păstrarea morților sub pat se făcea cu un scop bine gîndit. Morții aveau dreptul la pîine și mîncare, această pîine și mîncare ce le revenea lor se împărțea frățește la cei care trăiau.

Cînd nu-i mai puteam ține sub pat, îi scoteam în fața barăcii, unde venea un rus îi număra și îi tăia de pe tabel.

În lagăr la Bechitovka, îmi povesteau soldații și subofițerii cu care trăiam la un loc și care fuseseră și ei în lagărul Tambov, că pînă în primăvară murise marea majoritate, barăcile rămăseseră goale, iar cei rămași au fost mutați în alte lagăre.

Cît am stat în lagăr, cam trei săptămîni, nici un mort n-a fost îngropat, cu toate că se făcuse o grămadă uriașă de sute de morți, aruncați unii peste alții goi. Grămada trecuse ca înălțime cu mult peste acoperișul bucătăriei și se vedea acum de la distanță toată grozăvia. Aceste schelete în piele, cu păr pe cap, cu gura căscată, cu ochii ficși... Această priveliște hidoasă, îngrozitoare m-a urmă-

rit tot timpul cît am stat în Rusia și nici în prezent n-am scăpat definitiv de ea, apare cînd și cînd. Cred că se așteptau instrucțiuni de la Moscova, ce să facă cu ei. Din cauza gerului se păstrau bine sărmanele schelete, pe care frigul le mumificase.

Ce forță psihică poate avea un om, mai ales cînd vede ce soartă îl așteaptă? Tărie, voință, voință de fier să poți birui, tot ce ar putea veni în viață.

A doua nenorocire a venit și ea repede, păduchii. Au început să se înmulțească extraordinar de repede. Atît de mult se înmulțiseră că toată ziua ne păducheam. Omoram cu zecile și sutele. Am îngropat cămașa în zăpadă, cu o bucățică de pînză afară, pe unde să iasă păduchii Rezultate slabe. Oricît de bine era bătută zăpada, tot rămînea aer, dar dacă era îngropată în pămînt, lucrurile se schimbau, păduchii neavînd aer, ieșeau afară. Tot corpul era o rană din cauza scărpinatului și se făcuse coajă sub piele, iar păduchii se adunaseră ca un roi de albine, de mărimea unei cireșe pietroase și se băgaseră sub aceste coji de răni trăind împărătește

Lagărul a adus patru etuve de campanie și le-au pus în funcțiune imediat. S-au băgat hainele în etuvă, dar după puțin timp, se ardeau înainte de a muri păduchii. Cu toate încercările făcute, pînă la urmă a trebuit să se renunțe la etuve.

Ce chinuri groaznice pot să producă aceste insecte care se înmulțesc extraordinar de repede ..

De chinurile pricinuite de păduchi am scăpat în lagărul Oranky. Cam după șapte-opt zile de la sosirea în lagăr, într-o dimineață a venit un rus cu un tabel, în care erau trecute cam zecedouăsprezece persoane, în majoritate colonei, stat-majoriști, care lucraseră în Marele Stat Major. Printre ei se aflau: Gen. Stănescu Col. Cernăianu și alți. Li s-a comunicat să-și facă bagajul că pleacă din lagăr.

Era primul transport și prima despărțire a ofițerilor. Numai rușii știau care era criteriul despărțirii la acea dată. Mai tîrziu ne-am lămurit. Baza era politica.

Scriu ultima filă a Tambovului. De aici mi se trage marea mea suferința și lungul timp ce l-am trăit în soviete.

Eram tînăr, aveam 37 de ani, cînd am căzut prizonier. Nu cunoșteam cît de mult rău poate să facă mîrșăvia, depravarea, lașitatea....

Trăisem încă din copilărie într-un mediu cu educație, cu res-

pect, iubire, curaj, cinste, dreptate. Cu timpul ele au devenit drumul vieții mele și cred că am reușit să-l mențin pînă în ziua de azi.

CAP IV

In puținele clipe de liniște și răgaz mă gîndeam adesea la anii mei frumoși, la familia mea, la moșii și strămoșii mei, de la care am moștenit și am învățat atîtea.

După tată mă trag din neamul lui Ion Bogățilă.

După mamă . din neamul Căpățînenilor; le spun și eu așa cum le-am aflat de la moș Diga și doda Leica, care au trăit peste 100 de ani și ne erau rude apropiate. Tata și mama mi-au povestit și ei despre bunici și străbunici tot ce știau.

In documentele în care se vorbește de «moși» e pomenit și un Bogățilă, pe la 1813. Avea cirezi de vite, turme de oi, capre, cai și o mare prisacă cu stupi croiți din trunchi de stejer groși cît un om, scobiți pe dinăuntru și cu rame din șindrilă. Din ei au ajuns vreo 70-80 de stupi pînă în copilaria mea și am mîncat mierea cea gustoasă.

Ion Bogățilă, fiul,a moștenit avere mare și s-a apucat de negoț.

Pleca toamna cu cîte 6-7 care trase de cîte 4 boi, pline cu butoaie umplute cu seu topit, pastramă de oaie și capră, miere, ceară ..și alte produse pe care le vindea la Constantinopol.

Se spunea că vorbea limba turcă și germană.

Ducea pe Valea Oltului și apoi pe șleaul Craiovei cirezi de vite pînă la Viena.

Văcarii își legau bagajele între coarnele boilor, în urmă veneau carele cu merinde și vase pentru gătit mîncare pe drum.

Spre nefericirea lui, ultimul transport i-a fost fatal. Statul habsburgic, ca să-și protejeze cetățenii, a declarat că țara e contaminată de febră aftoasă. A pierdut tot și după doua-trei săptămîni a murit.

Fiul său Pîrvu, bunicul meu, nu i-a calcat pe urme vrednicului negustor. Avea și el o moștenire mare, dar în loc să o păstreze a risipit-o, cu toate că nevasta, Floarea, fata lui Ivan Turcu, i-a adus și ea destui galbeni ca zestre.

A murit tînăr, ucis de tîlhari într-o noapte, după chinuri groaznice, cu cărbuni aprinși pe piept ca să spună unde are ascunși galbenii. De spaimă, n-a mai putut vorbi nimic, făcea doar semne unde erau banii, dar nimeni n-a înțeles nimic ce vrea să spună și să arate.

După moartea lui au rămas patru băieți și o fată, cel mai mare, Gheorghe (tata) era de 16-17 ani și se găsea la Seminarul din Curtea de Argeș. L-au retras de la scoală ca să vadă de orfani și mamă, care nici ea nu era destul de sănătoasă după cele întîmplate.

Dinspre mamă mă trag dintr-un neam vechi de prin 1606, dar despre el nu se știe prea mult, decît că e pomenit într-un hrisov, că avea un pomost.

Mă voi opri la străbunic, la Stan Căpățînă.

Orfan de mic, a fost luat de un unchi, un frate al tatălui sau și pus la treabă să vadă de oi și capre ca o slugă, pînă a ajuns flăcău.

Într-o bună zi moașa lui, o femeie bună și cu suflet, îi spune: «Stane, mamă, ai ajuns mare, n-ai izmene pe tine și stai să-i vezi de oi zgîrcitului ăsta, care nu-ți dă nici să mănînci, dar să-ți mai dea o simbrie, du-te maică în lumea întreagă și te arănește că ești vrednic și isteț». I-a dat o legătură de merinde, o cămașă pe el și dus a fost

După ani de zile s-a întors cu chimirul plin de galbeni, îmbrăcat cu caftan, și știutor de turcă și greacă învățase cît timp făcuse negoț la Giurgiu. A tras la sora lui în Cuza-Vodă cînd s-a înapoiat din străinătate.

A cumparat apoi o sfoară de pămînt care mergea de la Richicioaia pînă la Pastufu pe o lățime de aproape 100 de stînjeni. Și-a făcut casă cu trei camere și o bucătarie cu intrare separată, cu terasă acoperită la intrare. E prima casă construită la «linie» după 1830, conform Regulamentului Organic.

A fost dărîmată dupa 1920 cînd nepotul lui, preotul Ilie Căpățînă, a facut o casă nouă și mai mare.

Stan Căpățînă a avut o fată, Voica, măritată în Bărăști și un băiat Gheorghe, care s-a făcut preot. Acesta e bunicul meu, preotul Gheorghe Căpățîneanu.

S-a căsătorit cu Stanca, din familia Damian, care a murit destul de tînără la nașterea băiatului Ilie.

I-au rămas patru fete și doi băieți. Mama Ioana era cel mai ma-

re copil, avea 15 ani la moartea bunicii.

Bunicul om sever, cinstit, drept, cast, nu i-a mai trebuit femeie deși era tînăr.

Azi mi-l amintesc cum era bătrîn, cu barba lui lungă și albă, părul îl purta lung și-l împletea, o privire blîndă, frunte lată, cu ochi căprui și galeși. Umbla îmbrăcat numai în ținuta preoțească. Vîrsta îl facuse un mare înțelept, nu-l mai interesau bunurile pămînteşti. Se dăruia cu toată inima pentru cei săraci și nevoiași, îi ajuta cu dragoste și îi sfătuia numai de bine.

A slujit la Richicioara, Mircești, Scorniceşti și la sfîrșit s-a dus la parohia din Făgătel, unde feciorul lui cel mare, Dumitru era institutor.

Acesta a pus bazele partidului țărănesc împreună cu Ion Mihalache, Bercaru, Marin Ilinca. E numit șeful organizației partidului țărănesc din județul Olt unde e ales ca deputat în toate legislațiile care au avut loc pînă în 1940. Mare patriot, cu vederi largi, se bucura de multă popularitate în popor și în partid.

A fost senator și ministru.

A fost unul din cei care a susținut cu tărie ca partidul țărănesc întemeiat pe baze democratice să se unească cu partidul Național din Transilvania, condus de Iuliu Maniu, Vaida Voievod și cu partidul țărănesc din Basarabia, în frunte cu Pan Halipa Stere ....., cunoscute sub numele de « Partidul Național Țărănesc» care , a funcționat pînă în 1940 cînd toate partidele au fost desființate de regele Carol al II-lea

A murit în 1955 la Mărășești, unde avea domiciliul forțat dar pe locul eroicelor lupte la care luase parte.

In cimitirul eroicului oraș, o cruce modestă, făcută de cei care l-au stimat și iubit, arătă unde se odihnește, departe de familie, unul dintre cei mai mari iubitori și apărători ai țărănimii neamului românesc «Dumitru Căpățîneanu - Slatina».

Fiul său Grigore a stat închis 16 ani fiindca a fost băiatul lui.

In «Magazinul Istoric» au fost scrise cîteva articule din discursurile sale în Camera deputaților.

Istoricul A. Simion, în volumul «Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției armate române din August 1944».

Pentru o dreaptă judecată a ceea ce a însemnat acest om deosebit al nației nostre, reproduc cele ce urmează, extrase din acest volum.

«Dumitru Căpățîneanu - Slatina, unul din marii oameni din jurul lui Mihalache, îl informa pe Maniu de contactul țărănimii cu situația de fapt...»

«Căpățîneanu - Slatina aprecia: ‚Situația nu poate fi dominată decît prin mari reforme rapide».

Cel de-al doilea fiu al preotului Gheorghe Căpățîneanu, Ilie urmează seminarul central apoi teologia, pleacă voluntar pe front și e repartizat la un spital de campanie de boli contagioase.

In 1919 se căsătorește cu o fată a institutorului Ionescu din comuna Tatulești, se muta la Slatina ca paroh al bisericii Maica Domnului, confesor al garnizoanei Slatina și profesor la liceu.

Face politică țărănistă, prefect al județului Olt, inspector general al bisericilor.

Bătrînul preot Ilie de 90 de ani, e plin de har dumnezeiesc, bun drept milostiv e chemat la slujbe și la această vîrstă destul de înaintată. S-a retras la țară după război unde își făcuse o casă frumoasă înainte de a pleca la Slatina. Preoteasa este și ea trecută de 85 de ani.

Să venim ceva mai aproape de noi.

Gheorghe Pîrvulescu s-a născut la 6 august 1875 și e primul copil al lui Pîrvu Bogățilă. Ramîne orfan la 16 ani, e retras, cum am mai spus, de la seminar și ia conducerea familiei destul de numeroasă, 4 băieți și o fată. Inzestrat cu multe calități a știut să le valorifice în mai toate împrejurările.

Inteligent, o voință de fier, hotărît, perseverent, bun organizator și un desăvîrșit gospodar își dă toți frații la școală, ceea ce pe timpul acela nu se pomenea.

In anul 1896 se căsătorește cu Ioana, fata popii Gheorghe Căpățîneanu. Lăsase în urmă 5 orfani la ea, ca să mai vină și alți 4 copii orfani și tuturor să le fie mamă.

Truda nu i-a fost zadarnică, veneau toți de sărbători de pe unde se aflau, cu bărbați, neveste și copii ca să-i dea primul dar de recunoștință; pînă ce moartea i-a despărțit pe rînd unul cîte unul.

Ulterior s-a mai adăugat o a patra cruce din piatră, în amintirea învățătorului erou Ion Florescu, mort la 21 de ani, fiul lui Florescu, jandarmul.

Tot ei refac și zugrăvesc bisericile din Cuza-Vodă și Davidești,

aceasta din urmă și cu ajutorul avocatului I. Trifănescu din Pitești, care avea o moșioară alături, între Davidești și Profa.

Oh, tata! Ce om cinstit și drept ocrotitorul celor neputincioși și a celor nevinovați, jălbarul comunei și a satelor dimprejur, cu mare talent în compunerea plîngerilor și cu o caligrafie de o rară frumusețe

La cîți nu le-a salvat casa și bucățica de pămînt ipotecate unui om afurisit și necinstit, Hristea Petrescu, de tristă amintire.

Tata și mama au avut o viață lungă și au trăit împreună 63 de ani, mama a murit la 31 martie 1958 la vîrsta de 80 de ani.

Tata a ramas singur, toți copii erau plecați, nu era nimeni pe lîngă el. N-a vrut să părăsească casa pe care a făcut-o cu mîna lui și unde a trăit 63 de ani cu soția lui, pe care a iubit-o și a respectat-o pînă la divinizare

Anii care au urmat au fost cei mai grei pentru el.

Nu ducea lipsă de nimic, avea un ajutor care îi făcea de mîncare și îl ingijea Insa sufletește suferea mult căci, în afară de citit și o muzică la radio, nu mai avea nici o plăcere, măcar să aibă pe cineva cu care să schimbe o vorbă...

Singura bucurie și mîngîiere era atunci cînd noi copiii ne duceam și stăteam cu el.

El a murit la 5 noiembrie 1965, la 91 de ani.

Copiii, școala, bisericile, puțul Bărbutoaiei, troița...le părăsea pe toate; cineva trebuie să știe cine le-a făcut și cîtă muncă a depus și nu numai muncă ci și suflet, mult suflet...

Mama...iarna, cînd nopțile erau lungi și în casă duduia focul în sobă, o rugam să ne spună poiezii basme și fel de fel de întîmplări, îmi amintesc Gruia, Baba Novac, îmi amintesc de Eminescu, Goga, Coșbuc, Ștefan Iosif...

Grijulie cu toți; numai cu mine cît a pătimit, bolnăvicios cum am fost în copilărie A fost zbuciumată de la naștere și pînă a închis ochii. Harnică - trebăluia din zori și pînă noaptea tîrziu, numai orătăniile din curte și era de ajuns, dar oile, vitele, dar hrana pentru atîtea guri (oh, rațele acelea fripte sub test, pîinea caldă sau mămăliguța, sarmalele de Crăciun în oală smălțuită, caltaboși, cîrnați, slăninuțe fierte în zeamă de varză și cîte și cîte alte bunătăți ...

Credința în cel de sus era suprema ei speranța și nu era seară să

nu se retragă în cameră și singură să se roage și rugile ei o întăreau la întoarcerea mea din captivitate mi-a mărturisit «Știam și eram sigură că am să te văd. Cineva îmi spunea că ai să vii și ai venit». Și lacrimi au început să curgă din ochii ei bătrîni și secătuiți de durere,; lacrimi de recunostință, lacrimi de bucurie, lacrimi pur și simplu..

Muncea tata de dimineața pînă noaptea tîrziu, dar a reușit să facă la fiecare fată cîte o casă, să le dea pămînt, celei mai mari i-a dat o salbă de mahmudele - așa era obiceiul locului ca fetele oamenilor cu stare să aibă și salbă la gît cînd se mărită.

Cumpără pamînt, sădește livezi de pruni, păduri, pomoaste de casă, face pe factorul poștal de la Spineni la gara Corbu. Nu-i rentează...

Face apoi comerț, își deschide un magazin, dar neavînd vad bun îl abandonează. E președinte și apoi casierul băncii populare, nici aici nu-i reușeste ce dorea el.

Se apucă din nou de negoț, cumpără prune din livezi de la alți oameni și făcea tuică din toamnă pînă cînd înfloreau din nou prunii. A muncit din cele afară de mult și nu s-a potolit decît atunci cînd s-a terminat războiul și cînd a predat tot ce agonisise orînduirii celei noi: unelte de muncă, caruțe, boi de i-a rămas curtea pustie.

Din inițiativa și cu hotărîrea sa și cu ajutorul celor mai buni gospodari și prieteni (Dumitru Rădulescu și Gheorghe Florescu, jandarmul) cu contribuția lor bănească și cu a altora cu munca lor, făcuseră școala din satul Cuza-Vodă în 1911 și puțul «Bărbutoaiei» din colaci de ciment și un jgheab mare pentru adăpatul animalelor. Și pentru mărirea Celui de Sus a construit și o frumoasă și măreață troiță cu trei cruci mari de stejar, pictate de un mare pictor de biserici.

Eu m-am născut în comuna Spineni a districtului Olt, așezare veche de secole. Comună de dealuri, cu păduri și pomi fructiferi dar și cu platouri (cîmpie), bune pentru arătură și roade.

Azi cine intra în comună, urcînd dealul șoselei Tătulești-Topana, cu greu își dă seama cum a fost înainte

Satul se întinde de la nord la sud, pe ambele versante ale rîului Vedea, ca și pe lunca lui

Pe versantul drept (la apus) sînt două sate Vineți și Spineni, iar pe lunca și pe versantul de la est, sînt satele Cuza-Vodă si Davidești.

In vremurile de altădată,cu secole în urmă, locuințele erau îngrămădite numai spre răsărit, spre și în pădurea care începea de la apa Eiului, trecea peste apa Cocoru, Valea mare și Ursuleții și se oprea aici, pe povîrnișul coastei care cobora spre lunca Vedea.

Satul era atunci orientat de la răsărit, de la pădure, spre apus adică spre rîul Vedea, apoi spre dealul opus, urca dealul și ajungea pînă la Stufu sau Pastufu de azi, cum i-a rămas numele.

Așa se întindeau fîșiile de pămînt de la răsărit spre apus.

Deși satul rămînea în urmă risipit și înfundat în pădurea dinspre răsărit. De ce era așa?

Oamenii puteau să fugă în pădure foarte ușor ca să scape de dușmani

Își cultivau cîmpul cu cereale, iar roadele erau aduse în hambare și magazii unde aveau casele construite numai din bîrne de stejar In acele vremuri la geamuri se puneau în loc de sticlă, băsică de bou sau porc, după caz.

Lumea trăia o viața patriarhală nu erau școli multe, doar două din care una cu o singură sobă, cea din satul meu, Cuza-Vodă, construită în anul 1911, din inițiativa tatei și a încă doi gospodari

Mulți feciori au urmat aceste școli care au dat oameni mari, de seamă, generali, miniștri, profesori de renume.....

Am copilărit cu toți cei de vîrsta mea: vara la pielea goală, cu cîteva frunze de boz, o întindeam la lacul lui «Țîrcă», la scăldat, dar mai des mergeam la Vedea să prindem pește și să stăm pe nisip la soare, atunci nu știam că i se spune «plajă»; iarna, cu săniuța și la lunecuș pe ghiață (patinaj fără patine).

Așteptam cu nerăbdare Crăciunul, Anul Nou și Boboteaza. Mergeam cu colindul pe la casele oamenilor și ni se dădeau colindețe (un fel de colac mic) sau covrigi. Urma steaua, plugușorul, sorcova, urînd un an nou plin de sănătate și belșug.

Fetele își încercau norocul și viitorul cu pusul oalelor ca să vadă pe cine iau de bărbat. Frumos sau urît, bogat sau sărac. Mergeau la gard și numărau mai mulți pari și al noualea îl legau cu un fir de lînă roșie, dimineața se duceau să vadă parul, dacă era gros sau subțire înalt sau scurt și cum era parul așa era viitorul soț.

La stîna de oi făceau același lucru, dacă oaia avea lîna bogată sau săracă, era albă sau neagră.. totul indica cum va fi viitorul bărbat, bogat sau sărac, blond sau brunet și cîte și cîte.. .

Dar de Sf. Gheorghe, cînd se scoteau vitele la păscut pe toate

ogoarele la «mînecătura», de seară și pînă dimineața....sau la Rusalii, cu crengi de tei la poartă și la ușa casei, să fie gospodăria ferită de necazuri...și toamna se strîngeau lemne, se făcea focul mare, se cocea porumb, lăutarii cîntau, tinerii jucau hori ploscă cu țuică era sărutată de toți ca să joace mai bine și să strîngă de mijloc fetele mai cu foc.

Frumoase vremi ...trecute vremi! Nu doresc să reînvie, că nu mai e posibil și nici de dorit nu mai este, dar nostalgia trecutului e nesfîrșită. Să lăudam primitivitatea fără să ne dăm seama că lăudăm regresul? Nu... Nu...

Salutăm progresul, salutăm tehnica, electricitatea, salutăm viitorul...Dar iată, nostalgia trecutului rămîne, trăiește...

E singura rațiune în aprecierea trecutului și a vremurilor de odinioară.

Copilăria mi-a fost senină și bogată. Culia, sora mea, o adorabilă parteneră de joacă și năzbîtii, mă purta în circă să-i țin companie cînd mergea cu oile la păscut, toamna pe cîmp coceam porumb și dovleac și cît de fericiți eram...

Vara alergam la rîu să ne scăldăm și să prindem pește, dar pescarul încercat și cu multă dibăcie în prinderea peștelui cu mîna, era fratele nostru, Mitru, «comandantul» nostru îndemînatic, nevoie mare în prins «murgoi», nisiparnițe și în special cleni mari și alte nimicuri, pe care le aduceam acasă mamei, care ne făcea o minunată ciorbă din care nu pridideam, care mai de care, să ne înfruptăm mai repede.

Dar cîte năzdrăvanii! Cum au intrat porcii din vina noastră în grădina de zarzavat, de au făcut-o harcea-parcea.

Cînd a venit mama acasă și a văzut ce ajunsese grădina ei și-a pus mîinile în cap, ne aștepta să ne dea porția cuvenită pentru așa ispravă. Cum a văzut că am venit, am și fost chemați la șopru să mîncăm A închis ușa, ne-a dezbrăcat la pielea goala, ca să se prindă mai bine nuiaua de piele, pe cît de fragedă, pe atît de neastîmpărată, după care ne-a spus: «Să plecați de la ușa casei mele, n-am nevoie de copii ca voi! Să vă băgați slugi la cine vreți, că la mine nu mai aveți ce căuta!»

Și ne-a trimis în grădină să mîncăm pepene. Atunci am văzut grădina făcută pîrjol, căci erau șapte porci, nu jucărie.

Da unde să te duci gol, am stat noi ce am stat ascunși, dar

seara cînd a dat întunericul peste noi, am auzit glasul tatii:

«Hei, unde sînteți? Veniți la mine și spuneți-mi de ce ați supărat-o pe mama voastră?»

Ne-am apropiat cu frică, mai întîi eu și apoi și ceilalți și cînd ne-a văzut goi și tremurînd ca niște pui de curcă, ne-a întrebat zîmbind: «Unde vă sînt hainele? Le-ați vîndut? De aia vă îmbrac eu? Hai, intrați în șopru și mîncați. Și să nu aud c-ați mai făcut ceva și că ați supărat-o pe mama, că aveți de-a face cu mine».

Tata nu a dat nici o palmă nici unuia dintre noi și cu toate acestea îi știam de frică, de mama mai puțin.

Dar n-a trecut mult și am făcut alta și mai boacănă.

Am luat din chichița lăzii, unde erau multe monezi de argint, unele mari, altele mai potrivite și altele mai mici; am luat una dintre cele potrivite, era o monedă de 2 lei și fuga cu ea la o vecină care avea un băiat cu 2 3 ani mai mare decît mine, să mergem împreună la «Cermalac» (cîrciuma cu de toate), să cumpărăm smochine, roșcove, turtă dulce, candel.....că singur îmi era urît și era prea departe.

Mama copilului m-a întrebat:

«Nelule, de unde ai tu atîția bani?»

«A venit tata popa și mi i-a dat el», că așa obișnuia bunicul de cîte ori venea pe la noi ne dădea bani și zicea: «Uite luați banii ăștia și dați-i mamei voastre să vă cumpere ce vă trebuie»...

Cînd ne dădea cîte-o băncuță ne spunea să ne cumpărăm dulciuri. Femeia mi-a crezut minciuna și iată-ne la «Cermalac»; i s-a părut și lui curios, doi lei însemnau bani mulți, cînd litru de vin era 0,30 lei.

I-am repetat și lui aceeași minciună și vînzătorului. Ne-a dat totuși, am plecat, am clămpanit totul pe drum și ce a rămas am pitit.

Ghinionul meu. Tocmai vine un vecin să împrumute niște bani mama dă de lipsa banilor dar și de a mea. Se duce și o întreabă pe vecina dacă nu m-a văzut cumva. Aceasta i-a spus ce știa.

Cum am venit acasă mă și întrebă unde am fost, se făcea că nu știe nimic, la care eu cu glas de mironosiță îi spun că am fost la Onea și m-am jucat cu el.

«La joacă ai fost? Ia vino încoace, să-ți arăt eu joacă» și trage-i ca la fasole. «Spune ce ai făcut că te omor, diavole; că mie hoți în casă și în bătătură nu-mi trebuie».

Plîngînd i-am spus că Onea m-a învățat să iau banii să cumpărăm dulciuri. M-a lăsat din bătaie și s-a dus la vecina să se plîngă că băiatul ei mă învață la rele, după care a urmat o cirovăială între ele, ca de la vecină la vecină, fiecare dînd vina pe cealaltă.

E prima și ultima minciună și nedreptate în același timp. Am avut fobie pentru minciună și nedreptate și de ele am avut parte cum se va vedea mai departe, în depănarea amintirilor.

Dar toate au un sfîrșit. Mi-a venit vremea de școală. Primul meu învățător a fost Alex. Teodorescu, mort pe front în 1916. Ce dascăl! Născut, cu adevărat născut pentru așa ceva. Nu de la nuia, ci din gura lui, din farmecul vorbirii lui, din modul cum te făcea să înțelegi totul, învățam. Condițiile erau grele, cinci clase într-o singură sală. Cînd unii scriau, alții ascultau lecția, alții la tablă scriau și rezolvau probleme....și așa trecea fiecare clasa de două trei ori prin fața lui.

Cînd a început războiul în Balcani în 1913, învățătorul nostru a fost și el mobilizat, dar înainte de a pleca, ne-a strîns în curtea școlii și ne-a învățat marșul «La arme».

Cu cîtă pasiune și cît drag le făcea pe toate!

Cînd a socotit el că l-am învățat cum trebuie și-a luat rămas bun, ne-a sărutat și plecat a fost. De întors, s-a întors el, dar în 1916 pleca din nou și nu s-a mai întors. A murit dar a trăit și va trăi în inimile care l-au cunoscut.

In timpul acesta am fost ocupați de trupele germane.

Școala nu a mai funcționat din lipsă de învățator, iar în anul 1917-1918 a venit un elev seminarist, preotul de mai tîrziu Dumitru Ceaușescu, care ne-a predat lecțiile. A urmat examenul de absolvire pe care l-am dat în școala din satul Vineți, unde se adunaseră toți elevii care terminaseră cele cinci clase, din toate satele dimprejur.

In vara lui 1913 a bîntuit o epidemie de dizenterie, o soră mai mică a murit. Tata a lăsat-o moartă în casă și a plecat cu ceilalți la Pitești, la doctor și ne-a internat în spital. Mama era cu noi, ieșea și plîngea pe sală să nu o vedem noi; după o lună și ceva eram acasă vindecați.

In iarna lui 1917 o altă pacoste în sat, angina difterică.

Au murit multi copii, n-a fost familie care să nu fi avut un mort, ba cineva a pierdut pe toți cei 6 copii, de la cel mai mic, pînă la fata cea mai mare de 24 de ani, i-a scăpat un singur copil care era slugă în altă casă.

Mama ne-a pus la gît cîte o pungulița cu camfor și în fiecare zi ne ungea cu gaz în gît și nu am ieșit din casă multă vreme.

Era în ziua de Sf. Petru 1918, cînd tata vine acasă de pe front, demobilizat și lăsat la vatră în urma păcii încheiate la Buftea. A mai dres pe ici, pe colo din ceea ce se dărăpănase în timpul ocupației și cînd lucrurile s-au limpezit a hotărît să mă ducă la seminar la Rm. Vîlcea; de reușit am reușit și mi-a adus cele necesare pentru internat.

Am început școala, cărți nu prea se găseau, nici vechi, luam mai mult notițe. La internat regimul era foarte sever, mîncarea proastă și insuficientă și pe deasupra aveam și un pedagog rău. Din pricina bolilor fusesem cam răsfățat de mama, așa că m-am hotărît să las baltă ceasloavele și cîntările bisericești și să părăsesc seminarul. Nu mi-a fost dat să fiu popă.

Cînd m-a văzut tata venind, a strigat-o pe mama:

«Hei măi femeie, vino să-ți vezi popa, că ți-a venit acasă».

Și așa,cu toată dorința mamei să mă fac popă în sat,lîngă ea, i-am pus cruce definitiv acestui capitol.

Tata m-a întrebat:

«Ce faci acum, apuci coarnele plugului în mînă, ori te duci porcar la Buiculescu sau băiat de prăvălie, să măturI și să speli vase? Te hotărăști, acasă la mine nu stai».

Vreau să mă duc la liceu și ai să fii mulțumit de mine - a fost răspunsul meu.

Și așa am plecat la Slatina, la liceu, ceva cam tîrziu, se înțelege dar directorul înțelegător într-ale copiilor, m-a înscris sub rezerva unei adeverințe de la seminar că am urmat cursurile cu adevărat.

Tata a plecat direct la Rm. Vîlcea, a luat adeverința și am venit elev la liceul «Radu Greceanu». Și viața mea a luat cursul frumos al învățăturii. Aveam 20 de ani, eram sănătos voinic și plin de mari speranțe pentru viitor.

Cu actele în buzunar am venit la București la familia profesorului Stroenescu, care m-a primit și găzduit cu multă plăcere.

La 24 de ani m-am înscris la Drept și m-am angajat la Banca Națională' ca împiegat stagiar.

Prin octombrie am plecat la Rm. Sărat să-mi văd cunoștintele întîmplarea face să-l întîlnesc pe fostul meu coleg și prieten Alex. Alexandrescu. Era proaspăt elev la Școala Militară de artilerie din Timișoara și venise în permisie acasă. După ce m-a întrebat ce fac

BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
BUCUREȘTI
SERVICIUL
COMUNICAREA COLECTIILOR

a început să vorbească de oraș de școală și să-mi spună că peste cîteva zile se dă un nou examen pentru completarea locurilor. Cum era singur a stăruit să mă duc cu el la Școala Militară că o să reușesc sigur, o să fie bine și că peste mai puțin de doi ani sîntem ofițeri cu salarii fixe.

M-am prezentat și eu la examen, materia o aveam proaspătă în minte....După terminarea examenului, președintele, Generalul Rudeanu, ne-a spus să lăsăm adresele pentru a ne trimite rezultatul acasă. I-am cerut voie să întreb dacă am reușit sau nu fiindcă eu am servici la București, și trebuie să lichidez cu gazda, altfel rămîn mai departe în București.

S-a uitat la mine, m-a întrebat cum mă cheamă și mi-a spus: «Mergi acasă la părinți, ne lași adresa lor și primești rezultatul».

Eu eram sigur că am reușit, dar doream confirmarea oficială. Și întradevăr, peste cîteva zile am primit la Spineni o telegramă să mă prezint la Școala Militară din Timișoara.

Plecam în viață pe un nou drum.

A fost un drum greu, plin numai de obstacole, unele chiar pînă în pragul morții.

In sfîrșit, prima impresie a însemnat și o decepție mare. Școala era instalată într-o cazarmă din timpul împărătesei Maria Tereza. Clădire veche, mohorîtă.

Pe cele trei laturi, corpuri de cîte trei etaje, parter și pivnițe. In mijlocul patrulaterului era o curte interioară, în curte pătrundeai printr-un gang lung cît era lățimea clădirii, închis cu două rînduri de uși mari, groase de stejar și înalte de 4-5 metri.

La parter magaziile, bucătăria, săli de mese și alte încăperi. La etaje, săli de studiu, dormitoare, labavouri, birouri, etc.

In școală, în afară de elevi, care urmau cursuri de ofițeri, erau și elevi cu școala miliatară, care își efectuau stagiul militar de un an pentru a deveni ofițeri de rezervă. In anul următor s-a făcut la Craiova școala de ofițeri de rezervă.

Cînd am sosit în noiembrie, cursurile începuseră de mai bine de o lună și jumatate.

Primele săptămîni au fost cele mai grele pentru mine. Venisem din alt mediu de viață, unde făceam ce doream. Aici totul era calculat după oră, sculat, masă, cursuri, instrucții...

Cu greu am putut să mă adaptez numai eu știu cît am suferit. Nu învățatul, munca sau instrucția erau grele, ci viața in sine, în-

chisă între niște pereți reci și tu, tu să ai 20 de ani, adică anii cei mai frumoși!

Trebuia să mă pun la punct cu ce se făcuse pînă la sosirea mea. Timpul pentru meditație era insuficient, deabia ajungea să învăț pentru a doua zi, eu aveam de recuperat multă materie, noroc că aveam multe antrenamente și într-o lună am reușit să fiu la zi cu toată materia.

Ar fi multe de scris despre viața aspră, dură a elevului în școala militară de pretutindeni. Ceva deosebit era serbarea a «101» zile înainte de a se termina școala deci înainte de a deveni ofițer. Era o tradiție pe care artileria română a preluat-o de la francezi.

In razboiul germano-francez din 1870, din școala militară de ofițeri (elevi) de artilerie, au fost trimiși toți pe front; mai aveau 101 zile pînă să devină ofițeri, dar moartea i-a împiedicat pe toți. Această a «101» zi devenise și pentru noi românii o sărbătoare în amintirea celor întîmplate. Se juca o revistă și fiecare promoție trebuia să cînte un marș. La această sărbătoare luau parte toți ofițerii școlii cu familiile și evident comandantul școlii. Apoi elevii aveau liber 24 de ore, pentru a simți că este sărbătoare...

Se spunea că serbarea noastră a fost cea mai reușită din ultimii cinci ani.

Din ziua aceea în colțul drept al tablei se scria «101 zile» și în fiecare dimineață se ștergea o zi...

A fost timpul cel mai lung și care a trecut cel mai greu, deși pentru mine a existat un timp mult, mult mai greu dar a trecut fără să mai aștept cu nerăbdarea de atunci.

Poate ar mai fi de scris despre prima zi de «ofițerat». In loc să fie o zi de care să mă bucur, a fost o zi tristă. Poate că omului nu-i este dat în viață, cînd așteaptă o bucurie mare să aibă parte de ea.

Era ora 12 cînd a venit plantonul de la cabinetul comandantului școlii și m-a rugat să mă prezint la cabinet.

Am deschis ușa și comandantul m-a invitat să iau loc în fotoliu...«Imi pare rău că am fost nevoit să te mut din Regimentul 6 Artilerie la Regimentul 22 Artilerie, dar îți promit că în toamnă te mut unde dorești, numai să-mi scrii unde vrei. Am primit o scrisoare de la un fost camarad care m-a rugat să-l mut pe fiul său la Pitești și nu am putut să-l refuz. Imi pare rău ca te-ai întristat, dar încă o dată îți promit că am să te mut unde dorești».

Eram sigur că o va face, dar îmi stricase bucuria; era prima deziluzie, din prima zi de carieră militară. Fusesem frustrat chiar și dacă era pentru un timp limitat, de un drept al meu.

Am plecat în concediu la părinți, de la ei m-am repezit și la Rm. Sărat, la fratele meu.

Cînd eram însă la Spineni, am trimis o scrisoare comandantului Regimentului 22 Artilerie, care a avut un mare efect asupra întregului corp ofițeresc.

In scrisoare pomeneam că am cerut să fac parte dintr-un regiment cu tradiție și cu un corp ofițeresc de elită, expunînd situația în așa fel să nu-l implic pe Comandantul școlii...

In realitate nu știam nimic din trecutul regimentului, doar localitatea unde se afla deoarece eu mă pregătisem pentru Regimentul 6 Artilerie. Dar nu am greșit nimic din cele scrise. Dacă aș fi știut istoria regimentului și aș fi cunoscut ofițerii, nu cred că aș fi nimerit așa de bine, așa cum am ticluit acele rînduri.

Regimentul 22 Artilerie fusese la Centrul de instrucție al artileriei de la Mihai Bravu (Dadivol), aproape de București. Avea ofițeri din familii nobile, Maiorul C. Rosetti Bălănescu, ramura moldoveană, avea pe mama sa doamnă de onoare la Curtea Regală.

Maiorul Mihai Șuțu, din familia domnitoare Șuțu, care locuia în casa unde se află azi Muzeul de Istorie al municipiului București, făcea parte din același regiment, apoi căpitanii Iacobovici, Ivanov si alții, numai ofițeri de elită.

Regimentul fusese mutat în sudul Basarabiei în 1924, cînd a avut loc răscoala în această regiune.

Regimentul avea efective de război și era cantonat în trei regiuni: Basarabeanca, un divizion, la Bolgrad altul și al treilea divizion la Curci și gara Traian Val. Romanii construiseră acolo fortificații contra barbarilor care se mențineau încă bine.

Am urmat ruta Tîmboiești-Galați-Bolgrad.

In compartiment am cunoscut un locotenent de vînători «Viașu», adjutantul Reg. 3 Vînători.

Mi-a vorbit de viața din oraș, de ofițerii din Reg. 22 Artilerie, despre obiceiurile locului .. M-a condus la hotel unde mi-am lăsat bagajul și apoi la un restaurant unde luau masa , de obicei, ofițerii

I-am mulțumit și ne-am despărțit stabilind să ne mai vedem.

Restaurantul era plin de meseni cu toate că era trecut de mie-

zul nopții. Imediat după ce am luat loc la o masă a venit patronul restaurantului pe care, am aflat mai tîrziu, îl chema Baltacov, dar în loc să-mi aducă mîncarea pe care o comandasem, m-a rugat să-l urmez. Fusesem invitat într-un separeu la masa ofițerilor.

Erau acolo toți ofițerii regimentului, necăsătoriți, și un domn cu o doamnă frumoasă și deșteaptă. Erau refugiați ruși, ea fostă cîntăreață la Opera din Petersburg. Toți erau bine dispuși, că petreceau de la prînz, fiind sîmbătă, cînd nu se lucra; cîntau și rîdeau... A fost o zi frumoasă și cu urmări și mai frumoase, mă lansasem bine pentru viitor.

Luni 2 august, ora 10 toți cei 6 sublocotenenți, în ținuta de ceremonie, ne-am prezentat comandantului regimentului, colonel Stoica Decebal. La ceremonie au luat parte cei doi maiori și 4 căpitani, comandanți de baterii. A vorbit comandantul care ne-a dat sfaturi cum să ne purtăm cu soldații și în societate...

Fiind cel mai în vîrstă din cei șase, am vorbit în numele tuturor, mulțumindu-i pentru frumoasele sfaturi date și totodată asigurîndu-l că vom executa și vom îndeplini toate îndatoririle ce ne revin.

Am fost repartizat comandant al bateriei a 5-a din divizionul doi, ceilalți camarazi în celelalte baterii.

Comandant de baterie din prima zi. De ce?

La 1 iulie Maiorul Șuțu fusese avansat și bateria 5 pe care o comandase rămăsese fără comandant, Șuțu trecuse la comanda divizionului și ținea loc și la baterie. După război țara se mărise și era lipsă mare de ofițeri inferiori.

Cei doi maiori aveau educație prusacă. Rosetti era promoția 1914 iar Șuțu 1915. Au ieșit sublocotenenți în acest regiment, rămînînd în continuare aici pînă au ajuns la comanda regimentului, așa cum se obișnuia în armata cu vechi tradiții.

De la Șuțu am învățat tot ce trebuie să știe un ofițer ca să devină un bun comandant, instructor desăvîrșit, bun administrator comportare față de superiori și față de inferiori, personalitate, demnitate, respect și onoare.

Am stat comandant pînă am plecat la Școala Specială.

Dupa numai un an bateria mea a luat parte la concurs și a ieșit prima, dar din considerente de etică, premiile au fost date comandanților de baterii care erau căpitani cu vechime și prestigiu în regiment, a luat oficial totuși mențiune cu laude.

Rosetti, în caliatte de comandant de divizie a luat parte în al doilea război la luptele de la Țiganca și pentru fapte de vitejie personale, a fost decorat cu «Mihai Viteazu».

Șuțu, comandantul unei brigăzi de vînători de munte în Crimeea, a călcat pe o mină și a murit pentru patrie.

In afara cazarmii și în societate erau de o politețe și manieră în comportare că nu mai exista nici o deosebire între sublocotenent și maior.

După un an de stagiu la regiment trebuia să facem 2 ani o școală specială de ofițeri de artilerie, tot la Timișoara, de această dată în niște clădiri frumoase așezate într-un parc mare, superb și totul împrejmuit cu un zid de cărămidă.

Aici, în timpul imperiului austriac a fost tot o școală de ofițeri Azi e spital.

Nu mai erau zidurile reci și întunecoase ale cazărmii «Maria Tereza» din școala militară.

Cursurile durau patru ore pe zi. Fiecare curs avea un număr de ore după cît era de important.

Cele mai puțin importante aveau 15 ore celelalte ajungeau pînă la 60 de ore, de exemplu tragerile artileriei.

La terminarea cursului dădeai examen scris și oral și îl puneai la păstrare pînă la examenul final, definitiv, de la terminarea școlii. Notele erau de la 1 la 20 cu coeficienți de la 1 la 5.

Era o metodă mai justă de apreciere, astfel încît examinatorul să fie cît mai puțin influențat de simpatia sau antipatia pe care o avea față de cel în cauză.

Comandantul școlii a fost colonelul Carlont Ion.

Dintre ofițeri, profesori au fost: col Buicliu, Alaci, de la politehnică, la drept președintele curții de apel, Stinghie și alții.

La examen m-am dus, ca și altă dată fără pic de emoție...

Bătălia mare s-a dat pentru primele 5 locuri, care să fie primul toți meritau să figureze pe primul loc.

Norocul a cazut pe Bodnăraș, care era bucovinean și era și matur, norocul care l-a urmărit și mai tîrziu, cînd din dezertor și spion a devenit ministru de război (al armatei) dar despre asta mai tîrziu.

Șeful promoției a fost și este Stănescu Ion, din comuna Mir-

ceşti, judeţul Olt, care a făcut şcoala specială în Franţa.

Toţi şefii de promoţie de la toate armele făceau şcoala specială în Franţa.

Bodnaraş a fost primul din cei rămaşi în ţară cu garnizoana 12 Artilerie Sadagura la cca. 17 km de Cernăuţi.

În continuare cazul Bodnaraş colegul meu de şcoală militară

Cred că sînt printre puţinii din promoţie care cunosc bine, cum şi de ce a dezertat Bodnaraş. El ca şi alţi ofiţeri făcea naveta Cernăuţi-Sadagura Cernăuţi era un oraş mare, civilizat, cu viaţă adevărat occidentală care captiva La barul «Pajura neagră» a cunoscut o dansatoare, l-a plăcut a cunoscut-o şi între ei s-a înfiripat o mare dragoste Dansatoarea s-a recomandat aşa cum era cunoscută la bar ca refugiată poloneză (în realitate era spioană rusă)

Bodnaraş îndeplinea funcţia de şef al mobilizării şi avea relaţii cu Statul Major Pe deasupra cunoştea bine limba rusă pentru că tatăl lui era ruten din nordul Sucevei de la Iaroslavat şi limba germană mama lui fiind de origine germană. Deci vorbea perfect cele două limbi În şcoală ieşise zvonul că el tradusese regulamentul Cavaleriei ruse şi că lucra cu Statul Major Nu ştiu cît adevăr este Cine va cerceta arhivele poate se va lămuri spun poate pentru că orice om cu cap ar fi distrus nişte dosare compromiţătoare în momentul cînd ar fi avut o anumită poziţie...

În timp ce era la regiment, dansatoarea, rămînea în apartament şi fotografia tot ce o interesa din dosarele secrete la care lucra.

L-a mai îmbrobodit cu povestea unui văr care nu se poate descurca, rugîndu-l pe Bodnaraş să-l ajute, să-i permită să meargă la cîmpul de instrucţie să vîndă soldaţilor diferite cîntece patriotice pe care le scria chiar el, fiind foarte talentat.

În realitate permisese intrarea pe cîmpul de instrucţie a unui spion

Lucrurile au continuat aşa pînă într-o zi cînd i-a cerut relaţii la care el nu avea acces arătîndu-i tot ce obţinuse ea între timp. Furios s-a repezit să rupă acele hîrtii compromiţătoare, nedîndu-şi seama că ele erau de mult la destinaţie.

Drept răspuns la reacţia lui, ea i-a spus: «Acum că ştii, ai de ales, mergi cu mine şi o să-ţi fie bine sau, dacă nu vrei, ştii ce te aşteaptă. Pînă mîine te hotărăşti, să nu încerci nimic, că eşti ur-

mărit și nu doresc să ai neplăceri. Plecăm cu mașina».

Și, într-adevăr ziarele din februarie 1932 anunțau că sublocotenent Bodnaraș dezertase, trecînd Nistrul înnot.

In realitate au plecat cu mașina prin Polonia.

In 1931 eram adjutant la Brigada 12 Artilerie și ofițer cu informațiile pe garnizoană. Am fost chemați la Marele Stat Major, secția informații pentru specializare, unde Lt. Colonel Ionescu Titi, ne-a ținut două ședințe despre cazul Bodnaraș. Atunci am aflat că din Polonia a trecut în Rusia cu mașina, a mai stat cîtva timp împreună cu dansatoarea pînă l-a inițiat și l-a dat în primire altora.

Cînd eram prizonier în Rusia, am cunoscut într-un lagăr un neamț care mi-a povestit despre un român pe nume Bodnaraș care era translator și politruc la o întreprindere de fabricat cojoace, cred că era dintre spionii nemți, pentru că m-a întrebat dacă îl cunosc și dacă cunosc amănunte despre el.

Detașamente de nemți au venit după revoluție în Rusia, pentru muncă. Neamțul acesta venise în 1928 și împreună cu alții, a construit o fabrică de cojoace. Ce rol a jucat neamțul și cuBodnaraș, numai ei știu.

In 1935 Bodnaraș a revenit în România cu un pașaport de inginer cehoslovac. In același tren se urcase, în gara Ploiești, un camarad de-al nostru, care l-a recunoscut, a intrat cu el în vorbă și a aflat că lucrează ca inginer în Cehoslovacia și cîștigă foarte bine, chiar i-a și oferit bani pe care Apostolescu i-a refuzat. S-au înțeles totuși să se întîlnească în seara aceea la un restaurant și dacă e posibil ar vrea să revadă și alți camarazi.

In compartimentul în care Apostolescu își avea bagajele se afla și un maior, căruia i-a spus despre ce este vorba.

Au coborît împreună în Gara de Nord și în drum spre ieșire, Apostolescu e oprit de ofițerul de serviciu pentru ținută nereglementară. I se care să meargă la camera de gardă pentru a i se face formele obișnuite. Pe scurt și în final i-a ridicat pe amîndoi, au fost duși la Consiliul de Război al Corpului de Armată, unde i s-a luat o declarație scrisă lui Apostolescu.

La plecare acesta i-a întins mîna lui Bodnaraș care dîndu-și seama de ce se întîmplă îi dă peste ea și-i spune «Ai cîștigat partida». A fost judecat și condamnat la 8 ani închisoare, maximum cît prevede Codul Penal, pentru dezertare în timp de pace

în țară străină. Închisoarea a făcut-o la Galați, cu reducere de 2 ani, pentru comportare bună, în 1942 a fost eliberat.

De ce a venit deghizat și cu pașaport fals?

Ce misiune a avut?

De cine era subvenționat și pentru cine lucra?

La proces nu s-a ridicat nici o problemă, totul era dat numai pe dezertare. De ce? Cine mai era în cauză? Cine a mai fost interesat în această afacere, nimeni nu o va mai ști.

Cert e că din toată această afacere, Apostolescu s-a ales cu o decorație mare în timp de pace.

Dar după război, el a fost închis pentru fapte care nu erau adevărate și zăcea în închisoare de peste doi ani. Soția lui a făcut un memoriu, la îndemnul unor camarazi chiar la Bodnaraș care era acum Ministru Armatei. După ce a citit memoriu răspunsul parvenit soției era: «Dacă cele scrise în memoriu sînt adevărate, în 2-3 săptămîni îl veți avea acasă. Și așa a fost. A dat dovadă de omenie și caracter. Mai mult, pe toți ofițerii și comandanții din școala militară și specială i-a ocrotit, le-a dat pensii, pe alții i-a numit profesori militari sau civili.

Nu e mai puțin adevărat că avea nevoie de minți luminate și cu multă experiență în învățămînt. Dar tot atît de adevărat este și faptul că nici un ofițer din promoția lui, nici șeful de promoție, n-au fost numiți generali; s-a folosit din plin de toți ofițerii buni ai armatei, i-a pus în posturi cheie și a format cadre noi în toate domeniile, i-a ținut pe foștii camarazi cît a avut nevoie și pe urmă, unul cîte unul, au fost măturați și înlocuiți cu oameni noi, cu dosare bune.

Și acum mă întreb ce ar fi făcut cei 1010 și ceva de comuniști dacă nu era un Bodnaraș, un Pătrășcanu, un Alexandrescu, un Tătărăscu și atîția alții? Dar ofițerii care au fost puși în prima linie?

Toate aceste cozi de topor au fost și vor fi arse de foc.

Englezii, în 1943 ca și americanii, ne-au dat cadou rușilor.

Cum s-au purtat rușii în 1940 iunie, în august 1944 și la pacea de la Paris în august 1946, se știe ceva dar nu totul.

Dar să revenim la ceea ce ține de mine.

După terminarea școlii speciale, la începutul lui octombrie, am sosit din nou la regiment, deci după doi ani și o lună.

La comanda regimentului era Colonelul Mavrocordat, căsătorit cu o Gradișteancă care a fost prima amazoană românca, ce a luat parte la concursuri de călărie.

La sosire am fost repartizat ca adjutant la Brigada 12 Artilerie comandată de Colonelul cu stea Ioan Gheorghe Era un ofițer bine pregătit și un om deosebit

Masa obișnuiam să o luăm împreună, la restaurant după listă, cu o reducere de 20%. Cele mai plăcute ieșiri le făceam la Zahariade unde găseam vin vechi și soiuri alese Ajunsesem nedespărțiți, oriunde pleca mă lua cu el Cînd mă anunța că urmează să mergem în inspecție la regimente aveam grije să-i anunț din timp și de fiecare dată inspecțiile ieșeau bine și toți erau mulțumiți.

Căsătoria mea din 15 octombrie 193_ a determinat mutarea în Reg. II Artilerie, Divizia 6 din Focșani

Comandantul, Galin, era un comandant slab părtinitor, influențabil, răzbunator și nehotărît In schimb ajutorul comandantului era autoritar, dar drept și știa ce vrea Ne-a adunat pe toți ofițerii din regiment și ne-a spus «Eu colonelul Martac mă ocup de tot ce se petrece în regiment. Nu mă interesează dacă unul întîrzie de la serviciu, nu mă interesează că petrece noaptea, fiecare face cum crede dar să meargă treaba bine la instrucție și la cazarmă. Cînd voi veni în inspecție și n-am să găsesc așa cum trebuie, atunci stăm de vorbă. Cine nu vrea să muncească să-și facă cerere de mutare și eu am s-o rezolv Atît am avut de spus. Sînteți liberi.»

După numai două luni se schimbase fața regimentului. Cu adevărat omul sfințește locul.

Am fost repartizat la cel mai bun căpitan, Mărgărit Petre, care comanda bateria întîia.

Făcusem liceul cu doi frați de-ai lui la «Valea Rației» din RM. Sărat. Acest lucru i l-am spus mult mai tîrziu, cînd ne-am cunoscut mai bine și devenisem prieteni.

Acum ca devenisem și eu familist și aveam și un prieten de încredere cum s-a dovedit și mai tîrziu, m-am hotărît să mă stabilesc în Focșani. Pămîntul nostru era la 48 km. iar fratele meu la 25 km.

Concediul de sărbători, de Crăciun și de Anul Nou din 1933 le-am făcut la Hingulești, Rm.Sărat, la unchiul nevestei mele. Atunci, l-am cunoscut și eu pe colonelul Voicu din Marele Stat Major, care mă mutase în interes de serviciu la Focșani ca și pe fratele lui avocatul Voicu din Rm.Sărat. Am ținut-o într-o veselie tot concediul, într-o zi la unul, în altă zi la altul și așa s-a terminat concediul.

Intre timp mă apucasem serios de treabă am lucrat pământul soției și la sugestia celor doi cumnați ai mei le-am arendat și lor pământul, ei ajutîndu-mă cu mîna de lucru și sămînță de bună calitate. Deoarece ofițerii nu aveau voie să facă negoț, cumnatul meu Mitică Dumitrescu s-a ocupat de vînzarea produselor.

In primavara lui 1926 cumpărasem un loc pe B-dul Lascăr Catargi (B-dul Gării) pentru construirea unei case; planul l-a făcut arhitectul Bernard, care își făcuse studiile în Italia. Era cea mai frumoasă casă în stil cubist.

Aveam doi copii, o soție tînără, frumoasă, bună, o casă nouă, spațioasă mobilată cu gust...să tot trăiești și să fii mulțumit și fericit.

Din păcate fericirea durează puțin. Imparatul Wilhelm a spus «Pentru o oră de fericire să uiți o mie de ore amare».

Boala soției începuse să progreseze și în primăvara anului 1937 am plecat cu ea la București, pentru operație, avea un sarcom la omoplatul drept. Toți doctorii mi-au spus că trebuie să mai așteptăm, asta pentru a-i prelungi viața. Operația i-ar fi dat metastază, cum s-a întîmplat, de altfel, mai tîrziu. Ea nu știa nimic.

In aprilie 1938, general doctor Gruescu hotărăște operația. Analizele făcute la Galați și la București au confirmat faptul că avea cancer. După o lună de la operație rana se deschisese și începuse să se înroșească și să crească. Am venit din nou la București și l-am consultat pe prof. Dr. Crăciun și pe Dr. Jovin, amîndoi au fost de părere să i se facă un tratament cu radiu. Jovin era singurul care la acea dată avea o asemenea instalație, adusă din America, rezultatul zero...

Am fost și la Spitalul Militar «Regina Elisabeta», i s-a făcut o radiografie metastază osoasă la capul femurului, cu timpul piciorul se scurtase cu 20 cm

Către sfîrșitul lui august nu mai putea merge deloc am internat-o din nou la București, într-un sanatoriu al doctoriței Pușcașu, de care se spunea că vindeca această boală Singura ameliorare a fost faptul că nu mai trebuia să facă injecții și nu mai avea dureri. Pe 22 martie 1939 a trebuit s-o scot din sanatoriu, mi-a spus. «Vreau ca zilele pe care le mai am de trăit să le petrec cu copiii mei, cu tine, în casa mea»

Știam că nu se mai putea face nimic

Vedeam pe zi ce trece cum se stinge. Lua copiii lîngă ea, îi săruta,îi strîngea la piept,se uita la ei pînă nu mai simțea nimic încremenea ca o piatră.

In fiecare zi doctorul Pușca venea acasă la noi s-o vadă, stătea de vorbă cu ea, o încuraja, îi spunea lucruri care îi făceau plăcere. Niciodată n-a prețuit timpul, stătea cu orele, niciodată n-a primit un ban de la mine, am reușit de cîteva ori să-i plătesc trăsura și atît.

La 7 mai - ora 19,45 m-a chemat la ea și mi-a spus: «Neluș,.. mor....copiii.. » Încă o respirație adîncă și totul s-a terminat

Cînd a intrat doctorul Pușca și a văzut-o, a căzut în genunghi, i-a sărutat mîna și revoltat a exclamat: «Pentru

«Pentru ce a trebuit să moară, să plătească această comoară, atît de tînără de bună și de frumoasă?!» A stat mult timp îngenuncheat, la un moment dat s-a întors spre mine și mi-a zis.

«Fii om! Asta e viața! Mergi acum cu mine să-ți dau un felcer pentru îmbălsămare»

Am mers împreună la farmacie, a cumpărat el cele necesare pentru îmbălsămare, de acolo la spital, de unde a trimis acasă după felcer. După ce a aranjat totul am plecat cu trăsura, în centru a coborît spunîndu-i birjarului să mă ducă acasă. Cînd am ajuns și am vrut să-i plătesc cursa m-a refuzat spunîndu-mi că a plătit-o domnul doctor

La înmormîntarea ei nimeni n-a vrut să primească bani pentru serviciile aduse. Toți, pînă și preoții, chiar și fotograful au refuzat.

Ligia, fetița mea împlinise 4 ani iar Mirel avea 6 ani, ei nu înțelegeau marea tragedie

Două săptămîni n-am putut închide ochii cu toate somnifere le pe care le luam Cînd vedeam casa goală, simțeam că se sfîșie

ceva în mine, iar cînd priveam copiii și Ligia mă întreba «Cînd vine mama? De ce nu mai vine, îmi e dor de ea?!», simțeam o durere aproape fizică

Într-o dimineață am plecat la regiment, lipsisem de mai bine de 2 săptămîni, am trecut pe le baterie, totul era ca și înainte. Am mers apoi la Comandamentul Regimentului, la Colonelul Cantuniari, să-i mulțumesc pentru înțelegere și pentru tot ceea ce a făcut și să transmită doamnei aceleași mulțumiri.

M-a întrebat dacă pot veni la regiment, să fac cu ofițerii de rezervă cursul de trageri, am acceptat

După o zi de muncă încordată, a fost prima noapte cînd am reușit să adorm cîteva ore.

Nu știam că comandantul era informat permanent de starea mea sufletească de familiile ofițerilor care mă vizitau , abia mai tîrziu am aflat că bateria și școala de ofițeri era calea prin care încerca să mă ajute să uit, avînd o preocupare zilnică.

In iulie am plecat în concediu cu copiii la Spineni, acolo simțeam că încep să am puțină liniște sufletească.

La 1 septembrie a început războiul. Germania invada Polonia.

După cîteva zile au venit la Focșani sute de familii de polonezi, am primit și eu două familii. Unul dintre bărbați era doctor și vorbea franceza, mi-a povestit tot felul de grozăvii... Au stat cam două săptămîni, erau tare mulțumiți ar fi rămas definitiv dar au fost obligați să plece.

Am făcut tot ce am putut pentru acești nefericiți, care după o viață întreagă nu mai aveau nimic, și nici nu știau încotro s-o apuce, cred că pînă la urmă au plecat în Iugoslavia și...

Intre timp divizia a 6-a a primit ordin de deplasare pe zonă, iar Reg. 63 Artilerie dublura Reg. 11 Artilerie a primit ordin de mobilizare. Am primit ordin să rechiziționez cai din regiunea Sf. Gheorghe, căruțe și hamuri pentru Reg. 63 Artilerie. După terminarea operației am revenit la Focșani, divizia era pe zonă. Eu am plecat la Rădăuți, pe Prut, în Dorohoi.

La începutul lui noiembrie a fost programat un exercițiu de tragere la care participa comandantul diviziei. Totul a fost pregătit din timp și focul trebuia să fie deschis de o baterie din divizionul II

In noaptea dinaintea tragerii a plouat, la fel și dimineața, ne așteptam să se amîne tragerile.

Toți comandanții de divizion și baterii au fost adunați la observatorul principal unde era comandantul de regiment.

M-am prezentat la colonelul Cantuniari raportîndu-i că din cauza ploii nu se vede prin aparatele optice și l-am întrebat dacă se amînă tragerile.

Comandantul diviziei era generalul Jack Popezcu (poreclit Spintecătorul); s-a uitat la colonel, s-a uitat la comandanții de baterii și a întrebat:

«Dacă atacă inamicul noi nu tragem, așteptăm vreme bună?» Tăcere, nimeni nu zice nimic.

«NU răspundeți?»

«Tragem, domnule general» , zic eu..

«Dă comanda căpitane și ai grijă să nu ne cadă în cap».

«Domnule general, la infanterie se mai întîmplă să cadă și în „capul" infanteriei»...

Comanda era calculată, prin lunetă nu se vedea nici la 50 de metri din cauza ploii dese și mărunte.

Din precauție am mărit distanța calculată.

Observarea loviturilor la țintă nu se putea face decît cu ochiul.

Trag prima lovitură și face explozie în dreapta țintei și lung. Era bine. Urmează corectările necesare la distanță si deriva și a doua lovitură cade la stînga țintei și scurtă. Se fac din nou corectările și a treia lovitură cade lîngă țintă. Era bine.

Așa cum se spune reglarea tragerii era gata din trei lovituri, acum puteam să încep să execut exercițiul prevăzut în program, ceea ce am și făcut.

Am dat comanda necesară și cu toată bateria am executat 4 salve eșalonate care s-au văzut foarte bine de la observator.

Imi terminasem misiunea și am venit la observatorul principal cu toții.

La popotă, la masă generalul Popezcu îmi spune: «Căpitan Pîrvulescu, pleci la regiment la instrucția recruților, să faci treabă bună ca azi. Am să vin să te inspectez.»

Inspecția ieșise bine, comandantul regimentului era mulțumit de mine.

A doua zi după ce am predat comanda bateriei, am plecat la Focșani, împreună cu maiorul Păun Gheorghe chemat și el tot pentru instruirea recruților

La Cernăuți ne aștepta soția lui, care venise să-și vadă copilul elev la liceul militar din Cernăuți.

Ne-am urcat toți trei în același compartiment. Pe drum, doamna m-a întrebat:

«Cu cine sînt copiii acasă, cine are grije de ei?»

«Au rămas cu guvernanta și cu ordonanța».

«Cum se poate, n-aveți pe cineva în familie care să stea cu ei?»

«Nu...»

«Acum, cît stai acasă, trebuie să te căsătorești. Copiii sînt mici și au nevoie de o mamă să-i crească».

«Știu, doamnă și înțeleg, dar e foarte greu, femei găsești multe și ușor, dar mamă, e mai greu...».

La 2-3 zile maiorul Păun mi-a spus că are o rudă , iar dacă vreau s-o cunosc îi scrie o scrisoare. Din prima secundă cînd am văzut-o mi-a plăcut, am simțit că ea este femeia pe care o caut pentru copiii mei. Și într-adevăr nu m-am înșelat.

La 7 ianuarie 1940 eram căsătoriți; la aceeași oră, la care după doi ani de la revenirea mea din prizonierat, a murit. In clipele morții ei mi-am aruncat ochii peste ceas, același gest pe care îl făcusem în clipa căsătoriei , ora 20, 30.

O doamnă care o cunoștea si cu care mă întîlnisem pe holul spitalului mi-a spus:

«Domnule dumneata nu ai avut o femeie, ci ai avut o sfîntă»

In martie, am lăsat-o pe Gabriela singură cu copiii, la Focșani iar eu am plecat pe zonă. Recruții terminaseră instrucția.

La începutul lui martie, divizia a 6-a a primit ordin să ocupe o nouă poziție, în regiunea Cernăuți (Siret-Tereblecea).

Regimentul II Artilerie a ocupat zona și s-a instalat în Siret și în comuna Tereblecea.

Comuna era împărțită în două, în nord erau români, mai săraci iar în sud, germani, mai înstăriți cu case mari și frumoase.

Paștele l-am făcut la Tereblecea, ofițerii activi și de rezervă au avut voie să-și invite familia. Gabriela a venit cu copiii, cu acest prilej a făcut cunoștință cu toate familiile și ofițerii din regiment. A fost foarte bine primită, înconjurată tot timpul cu atenție .

Toți ceilalți se cunoșteau de mult timp, ea era nou venită între ei dar s-a simțit foarte bine tot timpul, mă bucuram văzînd-o fericită.

Masa a avut loc în localul școlii, era vacanță.

Foarte bine organizată, cu bucătari, chelneri de meserie, recrutați dintre soldați și muzicanți. Unul dintre ofițerii de rezervă constănțean, a plecat din timp acasă și în apropiere de Paște a venit încărcat cu roșii, ardei grași, vinete, salată, sosite proaspete din Egipt. Un altul din Galați a adus icre și pescărie iar în sat puteai găsi tot ce mai doreai.

Masa era aranjată foarte frumos, fiecare persoană avea locul marcat printr-o carte de vizită. In fața tacîmurilor doamnelor și copiilor era o garoafă roșie și un ou mare de ciocolată.

Cu un sfert de oră înainte de Inviere s-a început servirea mesei, cîntece, voie bună, dans...totul a fost extraordinar.

A vorbit comandantul, ne-a făcut urările obișnuite, dar mișcător a vorbit avocatul Bănică, din București. Au cîntat cîțiva ofițeri și, în special tenorul Ionescu Speranța.

A urmat ocuparea unei noi poziții, zona Rădăuți.

Primul ofițer măcelărit de ruși a fost căpitanul Boroș Ion, împreună cu întreaga baterie...

Alții au fost luați prizonieri de ruși și nu le-au mai dat drumul decît tîrziu, cînd s-a făcut schimb cu Ana Pauker, Doncea Vasile Luca etc.

Rușii nu au respectat condițiile care au fost stabilite. Ei trebuiau să primească Basarabia (Pactul de la 23 August 1939) încheiat între Moltov și Ribentrop.

Ne-au luat și Bucovina drept despăgubire că noi am stăpînit Basarabia 2o de ani. Au fost răpite și cele 18 comune din județul Dorohoi ca să aibă o frontieră strategică sigură.

Printre altele în convenție s-a menționat că toți locuitorii din Bsarabia, dar mai ales cei care sînt în armată, dacă doresc pot pleca.

Regimentul II Artilerie ca și întreaga divizie au ajuns în regiunea Botoșani, Bucecea, după o retragere anevoioasă pentru că rușii nu respectau orarul și dădeau năvală peste noi.

Cele trei divizioane ale regimentului au ocupat poziții în apropierea liniei pe care se opriseră trupele rusești.

Divizionul I de sub comanda mea a ocupat poziții la conacul lui «Saint George», în marele parc.

Divizionul II de sub comanda maiorului Vasilache s-a poziționat la Mihăileni, iar Divizionul III de sub comanda maiorului Păun Gheoghe, la Bucecea, împreună cu comandantul regimentului, colonelul Ghițescu.

Cele trei baterii ale divizionului au ocupat poziții în imensul parc al castelului Saint George, care era situat la cca 500 m.vest de șoseaua Bucecea-Mihăileni-Cernăuți.

O alee frumos pietruită cu pietricele mărunte, iar pe ambele părți un șir de platani și de castani lega castelul de șoseaua principală. In partea de sud a castelului se afla o scară înaltă și lată care urca pînă la o terasă enormă și se continua printr-un hol mare care mergea pînă în partea de nord, unde dădea în parcul de peste 10 hectare.

Stăpînul conacului era fratele scriitorului Saint George.

El împreună cu soția au invitat-o pe soția mea cu copiii la ei.

Dar cum nu aveam voie s-o aduc în zonă, tot ei au găsit o soluție spunînd:

«Foarte bine, te înțeleg, dar cine mă oprește pe mine s-o invit și s-o primesc în casă la mine, eu sînt liber să primesc pe cine îmi place».

Cînd a venit Gabriela s-a dus personal cu landoul la gară s-o primească și fiindcă nu o cunoștea l-a însoțit sergentul T.R. Dabija Justin, avocat și partener de bridge.

In prima duminică de la sosirea soției, au venit și scriitorul cu fica, ginerele și nepotica de la Botoșani, pentru odihnă.

O mare surpriză, Gabriela cînd a văzut-o pe fica lui Saint George, nu-i venea să creadă, s-au îmbrățișat, s-au sărutat, se uitau lung una la alta. Făcuseră școala împreună la Notre Dame, la Iași. Acum făceam și noi parte din familie sau cel puțin așa se purtau cu noi. Fetița ei era cam de o seamă cu a mea.

Cele cîteva săptămîni cît am stat aici, au fost ca un vis; joacă, plimbări, plus farmecul gazdelor.

Dar, divizia a primit ordin să se deplaseze de urgență în regiunea Jibou.

Toată lumea a regretat această despărțire. Pe Saint George, eu am căutat să-l compensez de toate prejudiciile aduse de trupa, care a fost pe capul lui, prin mîna de lucru pe care i-am oferit-o.

Se știe cum două puteri, prin doi oameni Ciano și Ribentrop au dispus de soarta unor țări și au făcut cadou teritorii și oameni

prietenilor, după plac. O rușine pentru secolul XX.

In august 1940, o parte din Transilvania a fost dată ungurilor

Nu au trecut nici două săptămîni de cînd sosisem la Jibou că am început retragerea din teritoriul pe care Hitler și Musolini l-au dat ungurilor.

Distanța dintre trupele maghiare și române era de o etapă de marș. Erau stabilite aliniamente care trebuiau să fie respectate de fiecare armată.

Totul a decurs în ordine fără nici un incident. Nu puteam face comparație cu trupele rusești din Basarabia.

Cînd treceam în retragere prin satele românești, toți oamenii, copii, femei bătrîni, ne întîmpinau plîngînd rugîndu-ne să nu-i lăsăm în mîna ungurilor. Ce jale era în sufletul tuturor. Știau și fuseseră lămuriți de neputința noastră.

Ii încurajam spunîndu-le că peste puțin timp vom reveni și plîngeam împreună cu ei.

In zona Mediaș, divizia a 6-a s-a stabilit pe noua graniță. Eram cu divizionul la Dicio-San-Martin, aproape de Mediaș.

Mergeam uneori la Mediaș unde luam masa. Intr-o seară a venit un domn la masa noastră, s-a prezentat în modul cel mai politicos cu putință . Am aflat că este directorul fabricii de sticlă.

Era un om fericit, primise patentul pentru vata de sticlă și dorea să împartă cu cineva acest sentiment să participe și ceilalți la fericirea lui. Ne-a invitat să-i vizităm fabrica, am văzut lucruri interesante și bineînțeles am văzut (pentru prima oară) vata de sticla.

La plecare, am primit cadou cîte 12 borcane de sticlă închise ermetic, umplute cu unt topit.

In luna octombrie am primit ordin de deplasare în regiunea Rm. Sărat. Regimentul II Artilerie a cantonat la Sihlea, iar celelalte unități la Voetin, Gugești. Au urmat manevre de toamnă cu teme de luptă și trageri.

De sfîntul Mihail și Gavril (8 noiembrie) 1940 am plecat la Nicorești, unde Gabriela și copiii erau la vie și tocmai terminaseră de cules. Aici am sărbătorit-o pentru prima dată pe Gabriela de cînd eram căsătoriți, împreună cu rude și prieteni.

In noiembrie unitățile din divizia a 6-a au intrat în garnizoanele de reședință.

Regimentul nostru a intrat in cazarma lui. Imediat s-au trimis adrese în localitățile de unde se primiseră caii de rechiziție și data pînă la care se pot ridica, cu mențiunea că după expirarea termenului caii ne-ridicați vor fi scoși la vînzare prin licitație.

Nu au fost ridicați nici jumătate din cai restul au fost vînduți pentru că nu aveam grajduri pentru iernat.

Cînd s-a declarat războiul, în 21 iunie 1941 eram spitalizat, suferind de o mare durere de picioare. La 10 iulie părăseam spitalul cu diagnosticul «ameliorare» și cu un concediu medical de 30 de zile. Am stat la Focșani numai 20 de zile, după care am plecat pe front.

Am găsit regimentul în Transilvania, nu avusese pierderi și era încadrat cu ofițeri din regimentul 35 Artilerie din Sibiu, care încă nu plecase pe front.

Comandantul regimentului, colonelul Ghițescu mi-a spus văzîndu-mă:

«Văd că nu ești încă restabilit, te duci la Focșani și-mi repari toate clădirile: dormitoare, remize, grajduri...cînd voi veni să găsesc totul gata».

Cutremurul din noiembrie 1940 avariase grav toate clădirile. Toate etajele de la pavilioane nu mai erau folosibile ca și toate remizele etajate.

Muncă multă și grea.

Am fost obligat așadar să preiau comanda părții sedentare a regimentului.

Am dat ordin să fie mobilizați toți meseriașii din toate categoriile în timp de 48 de ore.

Plutonierul Codreanu, genist constructor, se ocupa cu cazarmarea, avea multe cunoștințe în meserie și se descurca foarte bine.

Am întocmit un plan, ceva materiale (că nu se gaseau), am adunat pe cei 100 de meseriași și i-am intrebat dacă e mai bine să lucreze în cazarmă sau să meargă pe front. I-am făcut conștienți că cu cît termină lucrul mai repede, cu atît pleacă mai repede acasă.

Cuvintele și-au făcut efectul. In fiecare zi vizitam șantierul și mi se raporta ce s-a făcut.

Cazarma a ieșit ca nouă. Totul a fost reparat, vopsit, văruit și zugrăvit. La 1 noiembrie era ca nouă, și toți meseriașii plecați asa cum le promisesem.

In jur de 10 noiembrie, regimentul s-a întors de la Odessa. Au murit mai mulți soldați și cinci ofițeri, printre care și bunul meu prieten capitanul Ioan Nicolae.

Le-am pregătit o primire deosebită. Mi s-a mulțumit pentru tot ce am făcut dar mai ales pentru felul cum am făcut și drept rasplată am primit ordin să construiesc trei cuptoare «Bosniece» pentru uscat zarzavaturi și fructe. Am fost singurul regiment care am primit această misiune. Codreanu mi-a fost iar de mare ajutor.

In două săptămîni totul a fost gata. Am procurat și prese și materiale pentru ambalat zarzavaturile și fructele uscate.

Am format echipe care se ocupau cu procuratul zarzavaturilor proaspete, aici problema era ușoară, regimentul avea peste 25 ha. grădină de zarzavaturi, rădăcinoase și varză.

Toate bune și frumoase pînă în luna mai. cînd Divizionul trei a plecat în comuna Golești și căpitanul Stavilă Ion, comandantul bateriei a 8-a e mutat din regiment, disciplinar din cauza cailor si a instrucției. Bateria a 8-a atrecut sub comanda locotenentului Vasiliu Alexandru, care a organizat pe malul rîului Milcov un bivuac pentru cai într-o pădurice de salcîmi.

Aici a început tratamentul cailor bolnavi de rîie, cu leșie de tutun și după numai două ungeri au fost vindacați.

Mai rămînea problema instrucției.

Pe la jumatatea lunii iunie, mă cheamă col. Ghițescu și îmi spune:

«Am fost chemat de la brigadă de Colonelul Roman și mi-a pus în vedere să predai imediat biroul mobilizării și primești bateria a 8-a. A înștiințat și divizia care a fost de acord.»

«Domnule colonel, eu am bateria a 4-a, pe care o comand de mai bine de 8 ani, cunosc toți oamenii, ofițerii și peste două luni merg cu ei pe front. De ce să primesc altă baterie, unde nu cunosc pe nimeni? Nu e drept. Asta înseamnă că mă pedepsiți. De ce? Cu ce am greșit eu de cînd sînt în acest regiment, în toamnă împlinesc 10 ani de cînd sînt aici?».

A fost și el revoltat în urma discuției avute cu Roman, dar n-a putut face nimic nici la divizie cu generalul Davidescu.

A venit și mi-a spus:

«Amîndoi mi-au spus că numai tu ești în stare să salvezi bateria ca să poată merge pe front».

Ce să fac, am luat bateria în primire și ca recompensă am avut voie să dorm acasă.

Locotenentul Vasiliu Alexandru era un bun ofițer, un bun instructor și era sever. Totul mergea bine.

Dar caii? Ei erau problema principală. Pentru ei mă mutaseră? Aveam nevoie de furaje și grăunțe multe, cu rația pe care o primeam se putea doar întreține un cal, pentru îngrășat trebuia mîncare multă, trebuia să mănînce pe săturate.

CAP.V

Primii mei pași în cariera de ofițer au fost îndrumați de comandanți de elită, nobili prin naștere și educație; ofițeri care și în război au rămas aceiași...

Și totuși ce dezamăgire am avut la căderea în prizonierat și tot timpul petrecut în lagăre. M-am convins că puțini erau ce păreau a fi...Îi comparam pe cei de aici, de acum cu cei de atunci, de acolo...cîtă diferență între cel care era în societate cu cîteva luni în urmă și cel de azi din lagăr. Dureros am înțeles că lașitatea și lipsa de demnitate îi caracteriza pe cei mai mulți.

La plecarea primului lot de superiori din lagărul Tambov, s-au adunat toți ofițerii pentru a-și lua rămas bun.

A vorbit colonelul Cernăianu:

«Dragi camarazi, în această dimineață ne vom despărți îmi vine greu cînd știu că în curînd vă voi părăsí și asta poate pentru totdeauna...

Doresc să mulțumesc tuturor ofițerilor cu care am colaborat, tuturor soldaților, întregului corp ofițeresc pentru modul cum și-au făcut datoria. Va veni poate și timpul cînd jertfa voastră va fi recunoscută.

Vă doresc curaj, mult curaj și să ajungeți cu bine în țară».

Ochii i se umpluseră de lacrimi.

Am așteptat ca un colonel din cei rămași sau un maior să răspundă sentimentelor lui, să spună un cuvînt de mulțumire. Nu s-a găsit nimeni; atunci m-am trezit vorbind:

«Cred că sînt în asentimentul tuturor mulțumindu-vă pentru aceste cuvinte pline de căldură. Și noi trăim clipe grele în acest moment și suferim ca și dumneavoastră, dar, fiți convins că nu vom uita că sîntem români și ofițeri.»

Am fost primul căruia i-a întins mîna și și-a luat rămas bun.

Atunci credeam, încă, că așa era normal să procedezi, să te comporți, credeam că durerea și suferința au fost motivele tăcerii tuturor. Abia mai tîrziu am înțeles, era lipsa de curaj, lașitatea, pe care n-am admis-o niciodată.

Intre timp, a intrat un ofițer rus, a văzut grămada de ofițeri care ascultau și pe cineva vorbindu-le. Nu știu ce a crezut, s-a uitat o clipă speriat și apoi a început să strige ceva ca ieșit din minți

L-a lămurit unul din ofițeri, care vorbea limba rusă, spunîndu-i că doar ne luăm rămas bun de la cei care pleacă; s-a liniștit, dar a rămas cu noi. După un timp a ordonat ca ofițerii care pleacă să-și ia bagajele și să se prezinte la poartă.

Dupa cîteva zile a venit și rîndul celorlalți. Rușii au separat ofițerii de trupă, nu au făcut-o pentru un tratament mai bun, ci tot din motive politice. Toți prizonierii au avut același regim, de la soldat pînă la general.

In ziua plecării lotului din care făceam parte, au fost solicitați la comandament un translator și un ofițer, pentru instruire în vederea mutării în alt lagăr.

Trecuse mai bine de o jumătate de oră de discuții aprinse, și fără nici un rezultat, cînd a intrat chiar comandantul lagărului. Erau mai ușor de suportat insultele acestuia decît lașitatea superiorilor și a camarazilor mei.

A repetat ordinul spunînd că dorește să vorbească cu cel mai mare în grad. N-a ieșit nimeni.

Cineva a găsit repede o justificare spunîndu-i: «sînt mulți colonei și locotenent-colonei, dar sînt toți la fel și nu se știe care este cel mai vechi în grad, sînt slăbiți și în vîrstă și nu pot să facă acest serviciu».

Răspunsul îl mai aud încă:

«Translator, comunică să vină orice ofițer, iar dacă nici așa nu se hotărăște vreunul, atunci voi numi eu un soldat, care să preia comanda și vor fi cu toții mulțumiți».

A mai urmat o serie de insulte, care nu erau tocmai gratuite și a plecat. Discuția a reînceput, toți refuzau, pretextînd diferite motive. Cineva mi-a spus: «De ce nu te-ai duce tu?» și toți toți și-au întors privirile spre mine întrebător și aprobator în același timp.

Dezgustat, am luat translatorul și am plecat la comandament, unde am primit instrucțiuni de comportare și organizare pe parcursul transportului.

Pe ușa fiecărui vagon trebuia scris numărul celor care încăpuseră pentru a ușura împărțirea hranei.

La plecare am primit cîte o brasardă roșie pentru a facilita recunoașterea șefului de convoi.

Șederea în lagărul Tambov se terminase.

Plecare a avut loc cu două zile înainte de Crăciun. In acea dimineață i-am adunat pe toți în curtea lagărului și amintindu-le ora plecării le-am mai spus:

«Vă rog să vă grupați cîte 40, cum doriți să călătoriți, pe regimente, pe prietenii, fiecare cum dorește, dacă ofițerii superiori doresc să meargă separat o pot face iar cei care nu au nici o preferință se încolonează la sfîrșit.

Nu cunosc capacitatea vagoanelor, dar dacă nu se vor complecta așa, vor veni ofițerii care nu au nici o preferință. Fiecare „vagon" va numi 2-4 oameni care să primească hrana și apa, dacă vor fi aceiași, tot timpul drumului, cu atît mai bine.

Fiecare coloană va fi condusă de cîte un ofițer superior».

La ieșirea din lagăr doi ruși făceau numărătoarea...

Am urmat același drum pe care ne aduseseră, trecînd prin aceeași pădure prin același poligon și tot cu un punct terminus necunoscut.

In gara Tambov, am fost nevoiți să traversăm o mulțime de linii ferate pînă să ajungem la marfarul care ne era destinat.

De data aceasta, vagoanele fuseseră pregătite pentru a transporta oameni. In partea de jos a ușii fusese instalat un jgheab de tablă înclinat, care ieșea în afara vagonului. Aceasta era toaleta.

Înăuntru, pe lățimea vagonului, erau fixate scînduri, care serveau drept bănci. Timp de aproape două săptămîni, am suferit îngrozitor, ore, zile, nopți, aceeași poziție, erai obligat să stai drept neavînd de ce să te rezemi, cu picioarele intrate cît mai mult sub banca pe care stăteai, din cauza locului îngust și deci erai într-o permanentă menținere a echilibrului.

Cei care urcaseră printre primii în vagon, ocupaseră băncile din cele două capete, calculînd doar avantajul imediat, faptul că te puteai rezema de pereții vagonului, dar după prima noapte toți pereții erau acoperiți de chiciură de grosimea unui deget, din cauza respirației, a căldurii, care, în ciuda faptului că nu se făcea foc în vagon, se ridicase la aproximativ 30 grade. Deci cei care aleseseră atît de strategic aceste locuri, riscau să le înghețe spatele...

In afara vagoanelor care ne transportau, trenul mai avea un vagon cu cîteva saltele și o sobă pentru soldații care ne escortau, un vagon în care se depozitau alimente și un altul care servea drept bucătărie, unde se gătea hrana caldă pentru pază.

Trenul avea zilnic cîte o oprire de trei- patru ore, pentru aprovizionarea cu apă și uneori cu alimente, timp în care se schimbau locomotivele și se deschideau ușile vagoanelor în fața cărora întotdeauna era postat cîte un soldat cu arma pregătită pentru tragere, în cazul că ar fi coborît mai mult de cei doi care cărau gălețile cu apă pentru a umple hîrdăul existent în fiecare vagon.

De data aceasta nimeni n-a mai dus lipsă de apă, putînd să compenseze astfel cele 500 gr pîine și o scrumbie, la care fiecare prizonier avea dreptul zilnic.

Crăciunul l-am sărbătorit într-o gară, unde trenul a staționat trei zile, cred că era Moscova, de fapt ce importanță mai avea, cînd porneai din loc , nu știai niciodată unde ajungi ..

După cincisprezece zile, am debarcat în gara Sonika; se afla la peste 12 km.depărtare de satul Oranki, care era un sat mare cu paste 1000 de familii, cu case frumoase, dar sărăcia își pusese amprenta de multă vreme peste ele. Ce m-a impresionat mai puternic, n-a fost sărăcia cît mai ales pustietatea, care domnea pretutindeni. Nu se vedea nici o mișcare, nici o vietate, nici o ființă omenească, nici o dîră de fum nu ieșea din sutele de hornuri.

Aveai impresia că tot satul murise.

Conducerea lagărului cunoștea data sosirii și numărul de prizonieri ce trebuiau să vină. N-am sosit bine în fața porții că au și apărut trei ofițeri cu doi civili alături. S-a procedat ca de fiecare dată, cu formele de predare și numărătoarea.

Ultimul care a intrat am fost eu. Fatalitatea poate, a făcut ca din toți ofițerii români care au trăit în această închisoare, să fiu tot eu cel din urmă care să iasă pe aceeași poartă, după o detenție de șapte ani. Mă refer la ofițerii din Divizia a 6-a.

Cînd am pășit în curtea lagărului, tabloul care m-a întîmpinat reliefa oameni obosiți, istoviți fizic, cu privirile rătăcite, cu gîndurile cine știe unde, poate în trecut, poate în viitor...

In jur ger, vînt, totul înghețat. Priveam la clădiri, la zidul dimprejur și la grămada de oameni care tremurau și-mi spuneam: că nu prea mulți dintre noi vor mai apuca să vadă ziua libertății.

Ca şef al convoiului, m-am prezentat la comandantul român al lagărului, maiorul Petre Popescu, grănicer, căzut prizonier la începutul războiului, în 1941.

Cu el mai erau încă vreo 150 de ofiţeri căzuţi prizonieri, tot în 1941, printre care şi căpitanul de artilerie Zahir Omer, din regimentul II Artilerie, care fusese dat mort de Divizia 35 la Ţiganca.

Inaintea noastră mai sosise încă un convoi de cîteva sute de ofiţeri, ca pînă în februarie să ajungem la aproape 1800, plus 120 de soldaţi, care aveau dormitorul lor şi care lucrau cu săniile la nevoile lagărului.

Maiorul Popescu Petre mi-a spus: «De azi înainte lucrezi cu mine De orice informaţie, orice nevoie pe care o reclamă situaţia de faţă, răspunzi ca şef al convoiului. Te îngrijeşti de primirea hranei, de baie, de deparazitare. Mergi cu mine să-ţi dau în primire dormitoarele pentru ofiţerii superiori şi pentru rest. Fiecare are dreptul la 35 cm.de pat, aşteptăm să mai vină şi alţii şi nu e spaţiu suficient. Vii la mine ori de cîte ori ai nevoie de ceva Primii care merg la baie şi deparazitare sînt ofiţerii superiori.

Toată lumea intră în dormitoare ca să se încălzească, dar fără să stea pe paturi.».

Lagărul avea o baie şi o etuvă din cărămidă, ca un cuptor, temperatura se ridica pînă la 140 grade, fără sa ardă hainele. După două etuvări n-a mai existat un păduche în lagăr şi pe mine n-am mai văzut cît am stat în Rusia asemenea lighioane.

Scăpasem de chinul lor ca să vină altul şi mai rău: Ploşniţele.

Baia, deparazitarea, hrana caldă pe care am primit-o la prînz, ne-au mai înviorat. Eram alţi oameni acum, parcă nu mai eram epavele, strigoii cu barbă, jigăriţi şi amărîţi care tremuram de dimineata, îngrămădiţi unii în alţii ca să ne încălzim. Afară erau peste 30 de grade sub zero.

Dormitoarele se aflau în trei clădiri cu parter şi etaj, care existau în curtea închisorii. Ele constau dintr-o singură cameră, lungă, cît era de mare clădirea respectivă.

Paturile erau ca şi la Tambov - comune, suprapuse şi aşezate de-a lungul peretelui, pe o parte şi pe alta, cu un culoar la mijloc

Pentru fiecare om s-au măsurat 35 cm.de pat. Dormitul se făcea numai pe o parte. Ca să te întorci, trebuiau să se scoale cinci sau şase oameni. Nu exista saltea sau pernă. In locul pernei la

capătul patului o scîndură înclinată pe care-ți puneai capul. Dormitul pe scîndura goală îți amorțea șoldurile care, în cele din urmă, s-au bătucit, s-au învinețit și au început să apară coji, ca la ceafa boului care trage la jug.

Hrana: 600 gr. de pîine, care conținea mai mult apă decît făină, 100 gr. crupe și 7 gr. zahăr, toată hrana pe o zi întreagă. Se zvonea cîteodată că avem și cîte o găleată de cartofi, la un cazan de 500 litri. Nimeni n-a văzut urmă de cartof cît a stat în lagăr. Dacă au existat într-adevăr, au fost mîncați de cei de la bucătărie. Zahărul se distribuia odată pe lună. Era făcut din bucăți, sparte din căpățîna de zahăr.

Fiecare grupă (adică 20-30 de oameni) aveau cîntar tip farmacie, cu două talere improvizate, legate cu ață la capetele unui băț subțire, iar la mijlocul bățului, o ata care ținea cîntarul drept. Se cîntăreau și se făceau grămăjoare, pe numărul oamenilor din grupă. După ce operația de cîntărire era gata, se întorcea unul cu spatele la grămăjoarele de zahăr și cel care împărțea punea la întîmplare mîna pe o grămăjoară și întreba, a cui este aceasta. Răspundea cel care era cu spatele : Ionescu, Popescu etc. - pînă la ultima persoană. Nimeni în felul acesta nu putea spune că porția lui a fost în mod intenționat mai mică. Sistemul acesta se aplica la tot ce se împărțea. Din cele 7 gr. pe zi, deci 210 gr. pe lună de zahăr, dacă primeai 100 gr, prin cîte mîini rusești si românești trecea de la depozit și pînă în mîna prizonierului, era bine.

Cei care nu lucrau aveau 400 gr. de pîine, 80 gr. de crupe și seara supă de foi de sfeclă.

Din primele zile am observat că prizonierii vechi erau împărțiți: unii de partea rușilor, alții contra. Voi arăta mai departe cum s-a procedat și cu noi.

«Reacționarii» și «antifasciștii» reprezentau clasificarea din punct de vedere al comportării.

Dar ce era în realitate, în viața, în inima și sufletul fiecăruia, asta n-o mai știa nimeni. Această realitate, singura adevărată, nu putea nimeni nici s-o clasifice, nici s-o dividă. Fiecare prizonier avea viața lui personală și oarecum deosebită față de a celorlalți.

Să revenim la ziua de Bobotează și, mai ales, la cea de Sf. Ion. Au fost zilele cele mai grele . Pentru mine cel puțin, era și prima oară cînd ziua numelui mă găsea în această situație.

Gîndurile zburau departe, departe, la aceia care, de acolo de unde se găseau sufereau ca și noi și indirect din cauza noastră.

Tăcuți, ursuzi, posomorîți, bolnavi, chinuiți, neliniștiți pentru zilele care vor veni. Citeai pe fețele tuturor numai suferință, dar o suferință din care nu exisata nici o cale de ieșire. Nu-i mai interesa nimic, cînd îi întrebai ceva, îți răspundeau cu greu. Aici, între aceste ziduri, se terminase totul. Nu mai exista speranţa în ceva mai bun, în viitor, în nimic.

Vedeam bine, eram extrem de lucizi, convinși deci, că situația se va menține așa și în viitor, chiar dacă forma se schimbase puțin, fondul rămăsese același: se urmărea exterminarea...

Vina noastră? Ea nu exista, de fapt. Individul este răspunzător doar de actele pe care le comite voluntar și care dăunează celorlalți: crime, jafuri, furturi etc. Contra acestora societatea trebuie să se apere, prin pedepse. Dar noi, noi ce vină aveam? Ne tratau mai rău decît pe niște criminali.

Legea din 1907, încheiată la Haga, prevede în articolele ei ce tratament trebuie aplicat prizonierilor de rzboi. Rușii n-au respectat-o, așa cum n-au respectat nimic niciodată.

Oare cît poți să rabzi să trăiești în această zonă geografică, în această climă, în aceste condiții, cu o hrană care nu-ți asigura măcar 200-300 calorii? Cît timp? mă întrebam adesea...

Comandantul lagărului era colonelul Krisciuk, un învîrtit de război, ruda unui mare demnitar de la Moscova. Avea fața smeadă, cu pomeții ieșiți mult în relief, ochii ficși și injectați, iar răutatea se vedea pe toata figura lui. Părea să spună: Eu sînt totul!

A vizitat dormitoarele, n-a întrebat pe nimeni nimic, nu s-a adresat nimănui cu vreun cuvînt, nici el n-a fost întrebat nimic și în general i s-a arătat o indiferență totală.

La plecarea din lagăr a stat de vorbă cu maiorul Popescu Petre. Prima mea impresie s-a confirmat din plin, în cei 4 ani cît a stat la comanda lagărului.

La terminarea războiului, a plecat. Observam că suferința noastră îi dădea o deosebită satisfacție. A făcut tot ce i-a stat în putință ca viața să ne fie cît mai grea.

In urma revoluției din 1917, mînăstirea de lîngă satul Oranki fusese transformată în închisoare.

Cei peste 1000 de călugări au fost uciși de niște comuniști care au venit de la Gorki și care au jefuit mînăstirea de tot ce avea.

Mînăstirea, construită în sec. al XVIII-lea și zugrăvită de niște italieni era împrejmuită cu un zid de cărămidă înalt de aproape 3 metri și avea o grosime de 0,80 m - zid de cetate!

Două porți uriașe, făcute din stejar, groase de 16-20 cm.și ferecate cu fier gros, lat de 12 cm, cu balamale să reziste o veșnicie închideau intrarea mînăstirii.

Alături era o poartă mică, despărțită printr-un stîlp gros de cărămidă, de suratele ei mai mari. Prin această poartă circulau cei care mergeau pe jos.

In afara zidului, lîngă poartă, noii proprietari construiseră o cameră pentru gardă. Cele patru laturi ale zidului aveau cam 140-150 de metri fiecare și de-a lungul lor erau construite clădirile mînăstirii.

In interiorul patrulaterului, o curte interioară mare.

Mînăstirea era în mijlocul curții legata printr-un culoar de o biserică mare, unde pe vremuri se făceau slujbele religioase zilnic

Toate clădirile erau același tip, ca niște cazărmi, cu beciuri mari și adînci, parter și două etaje.

Acum, mînăstirea era transformată în depozit pentru alimente pentru deținuți si locuitorii din împrejurimi.

Totul în interior fusese stricat și văruit, numai cupola cea mare și cele patru cupole mai mici - toate terminate sus cu cîte o cruce și partea de sus a pereților, scăpaseră nevăruite, pentru că nu putuseră să ajungă la ele fiind foarte înalte. Cupola centrală avea o cruce înaltă de cîțiva metri, pe brațe erau montate becuri care în trecut ardeau de la Inviere pînă la Înălțare.

Noaptea lumina lor se vedea pînă la 40-50 km. Pictura cu Isus răstignit era împușcată cu gloanțe în cap.

Totul era stricat. Fainica mînăstire, devenise o mare magazie.

Biserica a fost transformata în dormitor cu paturi comune, suprapuse pe șapte nivele. Pe stîlpii de susținere ai paturilor erau bătuți în cuie niște drugi de lemn, pe care dacă puneai piciorul și mîna, te cățărai pînă la patul tău și pe brînci, intrai în pat.

In această biserică au dormit peste 900 de oameni.

Biserica nu avea sobă și doar o singură ușă, pe care se circula și care stătea veșnic deschisă pentru aerisire, dar aerul curat nu ajungea niciodată în fundul bisericii. Si înăuntru era un miros care te sufoca și pe care n-aveai cum să-l schimbi.

Afară de cele două biserici, se mai găseau trei clădiri mari, tip cazarmă, cu beciuri, parter și două etaje fiecare. In beciuri se puteau înmagazina zeci și zeci de vagoane de produse. Venea apoi bucătăria, foarte mare și ea, cu un etaj, în care era tot dormitor, uzina lelectrică, baia cu etuva, brutăria, spălătoria, cismăria, atelierele de lucru și un grajd cu o capacitate de peste 100 de cai. Toate aceste clădiri înconjurau cele două biserici și curtea interioară. Intreg ansamblul era împrejmuit cu un gard de zid descris mai sus, care avea deasupra trei rînduri de sîrmă ghimpată și tăvălugi de sîrmă.

Mînăstirea Oranki a devenit, după revoluție, una dintre cele mai renumite închisori din Uniunea Sovietică, unde mii și zeci de mii de oameni au suferit și au murit între aceste ziduri, de unde nu vedeai decît stelele pe cer.

Paturile din scîndură de brad, se lustruiseră de trupurile deținuților, de anii care trecuseră și de frecarea lor zi de zi, noapte de noapte, de biatii nenorociți, care mulți dintre ei, fără nici o vină, ca și noi cei de azi, își ispășeau «pedepsele».

Imi aduc aminte cînd maiorul Păun G. a spus:

«Cine a fost acela care a spus că bradul e esență moale? Să vină și el să ne vadă șoldurile negre de moale ce sete....» Nimeni n-a gustat gluma.

In afara zidului, pe latura de răsărit, se afla o baltă cu sălcii.

Aici pe malul lacului, la Rusalii, cînd se serba hramul mînăstirii, veneau credincioși de la zeci de kilometri, în convoaie, cu căruțe, cu prapuri și se făceau rugăciuni și slujbe religioase. Serbarea dura trei zile.

In toți cei șapte ani cît am stat la Oranki, de Rusalii veneau femei, copii și făceau slujbe cu cruci și cădelnițe. Nu uitaseră tradiția. Nu aveau voie să stea decît o singură zi, după care trebuiau să plece.

Acești pravoslavnici ruși, rămași în credința moștenită de veacuri, cu ocazia unor sărbători, nevăzuți de ochii dușmănoși ai celor tineri, ne aruncau pască. Ii simțeam plini de ură împotriva celor care dărîmaseră o credință de veacuri.

Nu departe de Oranki era satul Cantemirești, satul lui Dimitrie Cantemir, dăruit de Petru cel Mare.

A doua zi de la sosire am ieșit în curte, priveam cu ochii mari ce era între aceste ziduri de care am avut parte șapte ani de zile. Privirea era oprită de zidul înalt , nădejdia de a vedea ceva înafară nu putea rezista. Pentru noi totul, reprezenta acum, o bucată de cer și vîrful salciilor, santinelele din gheretă...și gîndul , singurul care era liber.

Aici la Tambov am făcut școala - adevarata școală - a suferinței, a răbdării și a foamei.

Într-una din clădiri la etajul I - era o sală mare, care se numea «club» și o încăpere mai mică, cu o masă și 8 scaune, căreia i se spunea «Camera». Cînd te anunța să te duci la Cameră, fiecare știa unde să meargă fără altă lămurire. Mai tîrziu, știam dinainte și de ce te chema.

Prizonieri vechi, mari antifasciști, făcuseră - unii - școala specială la Moscova și la întoarcerea în închisoare organizaseră o asociație numită «Mișcarea Voluntară». Scopurile acestei mișcări era să cîștige adepți pentru a-i înscrie în viitoarea divizie de voluntari, unde semnau și împărțeau manifeste pe front și cooptau noi membrii pentru mișcare.

Această «mișcare voluntară» era organizată și condusă de comisarul politic Cotler, care avea și funcția de translator.

Cotler era evreu din Ploiești, destul de isteț, statura mijlocie, nasul coroiat, ochii ageri, fața prelungă, buze subțiri. Cînd îl vedeai îi puteai citi răutatea pe față, care se pare că era nativă iar timpul o amplificase.

Am impresia că toți comandanții care se ocupaseră cu anchete, procurorii, judecătorii, responsabilii politici, toți nutreau o ură, o dușmănie, o răutate, pe care o puneau în practică imediat ce aveau de-a face cu deținutii, cu prizonierii, în special.

La niciunul n-am simțit milă, bunătate, omenie. Aveam impresia că fuseseră aleși special, sau cu timpul, răutatea și sadismul, deveniseră o a doua natură a lor. Erau niște monștri.

Nu am apucat să ne dezmeticim bine, că a treia zi cinci căpitani printre care și eu, am fost chemați la Cameră...

În fața noastră pe un scaun, ședea comisarul politic Cotler.

Mieros, ne-a poftit să luăm loc pe scaune, de parcă am fi fost la cine-știe ce întîlnire de afaceri.

«V-am chemat să vă spun situația actuală. Trupele sovietice sînt în plină ofensivă, Stalingradul a căzut și toate trupele ger-

mane au fost lichidate. In România, Germania ridică toate cerealele de la populație. Cînd o persoană îndrăznește să se urce într-un tren cu soldați germani, este dată jos, maltratată. Cît privește femeile, îmi este oroare să vorbesc, le insultă, le violează fără nici o jenă. Produsele care vin pe piață - care și așa s-au scumpit de două ori -dispar imediat, căci nemții le ridică și le trimit în Germania iar populația rabdă de foame. Petrolul ia și el drumul Germaniei. Nu este ceva nou ceea ce vă spun, dumneavoastră le cunoașteți tot așa de bine ca și mine, dar acum lucrurile s-au înrăutățit. Ofițerii cei vechi, care au văzut cum stau lucrurile și care va fi sfîrșitul războiului și ce-l așteaptă pe poporul român, au hotărît să organizeze o asociație, «Mișcarea Voluntară», a ofițerilor români, aflați pe teritoriul URSS. Rugămintea mea este să vă asociați și dumneavoastră la această organizație, ca membri. Puteți scrie o declarație, în care mentionați că doriți să faceți parte din «Mișcarea Voluntară».

N-a spus și nici n-a făcut nici o aluzie la politică sau altceva. Unii dintre cei cu care am fost au cerut să li se dea timp de gîndire pînă a doua zi.

– Cine dorește să dea declarația acum? a întrebat comisarul.

– Eu, a răspuns doar cpt. Mihăilescu Alexandru, din Reg 27 Infanterie.

– Bine, rămîneți la urmă! Mai este totuși cineva? Întrebînd s-a uitat foarte insistent la mine.

Am simțit nevoia să răspund acestei priviri.

– Nu mă interesează această organizație. Eu n-am facut politică în viața mea și nu voi face nici acum. Nu m-au interesat și nu mă interesează ideile și convingerile altora. Eu nu semnez nici o declarație, indiferent de natura ei.

– Ești un om foarte periculos pentru camarazii dumitale, a fost răspunsul lui Cotler la sinceritatea mea. A mai adăugat ceva de genul ai să regreți toată viața cele spuse si atitudinea pe care o manifești, după care fața i s-a congestionat și-l simțeam ca un păianjen care stă la pîndă, gata să sară la musca căzută în plasă. M-am convins că asociația avea substrat politic cînd a început să urle ca ieșit din minți: «Ieși afară, bandit fascist!»

Toți încremeniseră. Liniștit ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, am deschis ușa și am ieșit. Ceilalți au mai rămas un timp după care au ieșit și ei, în afară de cpt. Mihăilescu.

N-am povestit nimănui nimic din cele întîmplate. Desigur, ieșirea lui Cotler avea și un alt scop, acela de intimidare.

Doi din cei cinci care am fost în Cameră, au devenit unii dintre cei mai înfocați «antifasciști» și anume: cpt.Al. Mihăilescu și cavaleristul cpt. Constantinescu.

A doua zi după această ședință cu Cotler, am fost chemat să mă prezint la maiorul Popescu Petre, comandantul lagărului, de români.

«Ce ai făcut Pîrvulescule, ieri la ședința cu politrucul Cotler?»

– După o introducere destul de lungă ne-a cerut să aderăm la «Mișcarea Voluntară»,. Unii au acceptat, alții au cerut să se gîndească pînă mîine, iar eu i-am spus că nu fac politică, deci nu semnez declarația și deci nu ader la «Mișcarea Voluntară».

Vreau să rămîn doar ofițer român, prizonier.

– Eu nu-ți spun dacă ai făcut bine sau nu,asta te privește pe tine, fiecare face cum crede, însă, în tot ce vei face să fii foarte prudent. Rușii sînt periculoși. Mi-ai făcut impresie bună și am lucrat bine împreună...

– Vă mulțumesc pentru sfat.

– Am peste un an și jumătate de prizonierat, l-am cunoscut pe Colonelul Grisciuk cînd era și el grănicer înainte de război, la o întrevedere. Pentru asta sînt ce sînt. Știu că sînt urît de ofițeri, dar ce fac și ce voi face știu că e numai spre binele lor.

De atunci n-am mai fost chemat la Cotler, doar mai tîrziu, cînd s-a format divizia «Tudor Vladimirescu».

La puțin timp după incident a rulat un film la club, Cotler a trimis după mine în mod special. Era clar că avea ceva cu mine. Presupunerea s-a adeverit. În pauza care s-a făcut în mod special, pe la jumătatea filmului, au luat cuvîntul doi prizonieri vechi, care au arătat ce scop are mișcarea voluntară și de ce trebuie susținută. Nu găsesc că este cazul să descriu aceste argumente pentru că sînt de pe aceeași placă, pe care o întorc unii și azi după 45 de ani. (Trai bun, dezrobirea de capiatliști care exploatează muncitorii...etc.) Atunci o auzeam pentru prima dată, că trebuie să luptăm contra fascismului, plaga omenirii, caracteristică a capitalismului... Au urmat aplauze furtunoase.

Cînd au treminat cei doi, a luat cuvîntul Cotler, care, după ce a completat tabloul cu alte orori ale capitalismului, mi s-a adresat:

– Vezi d-le Pîrvulescu, că nu sînt de aceeași părere cu d-ta ceilalți camarazi?

– Este normal, i-am răspuns, ca în viață oamenii să aibă păreri diferite în ceea ce privește regulile de conduită, de datorie, de onoare.

Cei care erau de acord cu încrierea în Mișcarea Voluntară au fost imediat separați, li s-a făcut un dormitor la etajul I, deasupra bucătăriei. Primeau în plus cîte un castron cu supă și casa mai multă. Mai tîrziu au început să recruteze dintre ei și să trimită la școala antifascistă de la Moscova. Toți aceștia au fost apoi răspîndiți prin lagărele de soldați, ca să le facă educația necesară pentru a deveni comuniști. Zilnic, chiar și de două ori pe zi, erau chemați la Cameră cîte 6-8 ofițeri inferiori, în special căpitanii și cîte un locotenent sau sublocotenent, pe care îi recrutau agenții lui Cotler. Același program, aceleași propuneri, au continuat pînă către sfîrșitul verii anului 1943 și începutul toamnei.

Cît am stat la Oranki, adică peste 5 ani, n-am auzit ca la o întîlnire, sau stînd de vorbă cu ofițerii să pronunțe Cotler cuvîntul «comunist» sau să se adreseze cu «tovarășe». Era un bun diplomat, știa bine că acest cuvînt înfiora chiar și pe antifasciști.

Se împlineau curînd două luni de cînd căzusem prizonieri. Ne împuținasem simțitor, se murea pe capete din cauza lipsei de mîncare. Cei morți erau duși într-un beci și dimineața veneau săniile să-i ridice și să-i ducă la o groapă comună.

Morții erau dezbrăcați de haine și de încălțăminte. Toți mureau de dizenterie. Din cauza alimentației proaste, făceau diaree, care dura 3-4 zile, a cincea sau a șasea zi îl găseai mort.

Medicii români spuneau că era o diaree alimentară, nu microbiană și se datora lipsei de hrană.

Tot în acest timp am fost obligați să și muncim. S-a făcut vizita medicală și am fost clasați în cinci categorii: Categoria 1, 2, 3, 4 și (OKA), a cincea - distroficii, care erau primii candidați la moarte.

La categoria a II-a de distrofici nu se mai putea reface organismul, moartea era sigură.

Din lipsă de hrană, organismul începe să se hrănească cu rezervele pe care și le-a făcut singur, și pe care le-a depozitat sub formă de grăsimi.

Incepe să consume mai întîi grăsimea de la burtă, cînd a terminat-o consumă pe cea de pe fese, după care urmează țesuturile conjunctive. După ce au fost terminate toate rezervele de grăsime, încep mușchii. Faza aceasta a consumului de mușchi este distrofia. Cam așta ne explicau medicii noștrii, care vorbeau pe înțelesul nostru.

La lucru erau obligați să meargă cei din categoria 1 și 2, categoria 3 la lucru ușor și fără normă. Cei de la categoria OKA nu ieșeau la lucru, rămîneau în lagăr, la curățenie și la alte lucruri mărunte. Fiindcă mulți nu vroiau să meargă la lucru, s-a promis un surplus de hrană pentru cei care o vor face. Numai că aceste surplusuri erau luate din rația celorlalți. Tentați de promisiunea suplimentului de hrană și chinuiți, unii, după un timp oarecare s-au prins în lat si s-au dus la tăiat lemne, cărat, etc.

Toți prizonierii mergeau pe echipe, cu tabele nominale, la vizita medicală. Acolo dezbrăcat la piele, mergeai cîte unul în fața doctorului rus, se uita la tine și dacă arătai mai bine, spunea, categoria 1 , 2, dacă se vedeau coastele și erai slab, categoria 3, dacă abia mergeai pe picioare, te apuca de pielea burții și dacă rămînea lipită, te trecea la OKA. Ultima constatare erau fesele. Te apuca tot de piele și dacă nu prindea nimic, te trecea la distrofici categoria I și te băga în spital. Aceasta era metoda de stabilire a forței de muncă la condamnați și la prizonieri, în toate lagărele din Uniunea Sovietică.

Către sfîrșitul lunii ianuarie, au sosit în lagăr ofițeri italieni, care căzuseră prizonieri în decembrie 1942 (cam 600 de prizonieri). Intre ei erau și doi generali, dintre care unul era din familia Pirelli Din cauza frigului și, în special a hranei, au murit pînă la sfîrșitul lui aprilie aproape toți. La sfîrșitul lui ianuarie, începutul lui februarie au sosit și ofițeri români, căzuți la Stalingrad. Mulți erau din divizia 20, comandată de generalul Tătăran, care a fugit cu avionul din țară. Și-a părăsit ostașii pe cîmpul de luptă ca să se salveze...rușinos.

Cred că rușii nu se așteptau la un succes atît de mare cînd au început ofensiva. Au fost de-a dreptul speriați de prada pe care au pus mîna: zeci de mii de oameni, tunuri, muniție, cai, etc. Nu erau pregătiți să poată face față la atîtea mii de prizonieri pe care trebuiau să-i cazeze, să-i hrănească.

In lagăr, exista un mare grajd de zid în care se găsea gunoi

putred, în strat de 60-70 cm, bătătorit de vreme, încă de pe cînd acolo se adăposteau caii mînăstirii. S-au scos sute de sănii de gunoi, pînă s-a ajuns la pămînt. Pe măsură ce se golea, în urmă se pardosea cu scîndură și se construiau paturi comune și suprapuse. Se înțelege, se lucra cu ofițerii prizonieri. Finlandezii tăiau butucii de brad aduși din pădure de noi și, pe niște stîlpi înalți, construiau un fel de pod, pe care se așezau butucii și care, cu joagăre, erau transformați în scînduri și stîlpi de susținere.

Cum numărul prizonierilor creștea, era nevoie și de un mare closet. In spatele altarului, pe latura dinspre est, a început să se sape o groapă lungă de peste 25 de m, lată de 4 m și adîncă, tot cam atît.

Cu ocazia săpăturilor, s-au descoperit sute de schelete. Erau probabil ale călugărilor împușcați acolo. Se spunea că numărul lor trecea de o mie și erau ziditi în catacombele mînăstirii. Singuri care au rămas în viață au fost cei care erau plecați în sate după danii. La o moară de apă trăia încă, un fost călugar care scăpse cu viață și acesta povestea cu lux de amănunte cum a venit de la Gorki o echipă care i-a împușcat si i-a zidit în catacombe. Au luat și jefuit întreaga avere, cu toate podoabele și cu tot ce prezenta o cît de mică valoare.

In lagăr era o mare activitate educativă și de muncă. S-au organizat și montat 12 corturi mari de campanie cu cîte o sobiță de tablă în centru.

In februarie au sosit prizonierii germani, de la Stalingrad, începînd cu sublocotenent pînă la colonel, după ce armata de sub comanda lui Von Paulus a capitulat la Stalingrad, la 31 ianuarie 1943. Cele două trei mii de ofițeri au fost băgați în grajdul amenajat, restul în corturi

După o lună corturile au rămas goale și s-au demontat. Restul supraviețuitorilor au completat locurile din grajd - rămase și ele goale din cauza hranei - precum și un dormitor într-o clădire care devenise spital.

Incercuiți de două luni, hrăniți cu ce puteau să parașuteze avioanele, încercau să se refacă cu cele 400-500 gr. pîine și 100 gr. crupe; să mai și dormi în cort la o temperatură de minus 30 grade, fără saltea, fără învelitoare... Cum ar fi putut să reziste un om în aceste condiții?

Pînă în aprilie nu mai rămăseseră nici 700 de germani. Italienii și germanii au murit cam 70-80 % numai românii au dat cel mai mic procent de mortalitate 25-30 %.

Explicația este că marea majoritate a ofițerilor români, proveneau de la țară, hrăniți cu mămăligă, născuți din oameni sănătoși, viguroși, cu un climat apropiat de cel al Rusiei. Mîncarea în lagăr era aceeași pentru toți, doar organismul diferea și el era acela care hotăra, viața sau moartea.

După părarea mea, aceasta a fost și o metodă de exterminare a individului, adică a dușmanului pe care rusul îl ura de moarte. Foamea, clima, erau suficiente ca să te scapi de cineva în două trei luni, fără să utilizezi camere de gazare. Poți justifica ușor mortalitatea: război, lipsa de alimente, clima, dar camera de gazare poți s-o justifici? Nu ! Iată, așadar, două metode de exterminare, aceeași finalitate dar drumuri diferite. Una se poate justifica, alta nu...

Cu ajutorul foamei, mașina pe care o crease Cotler, «Mișcarea Voluntară», făcea progrese. Tot mai mulți aderau, li se făcea trierea, după capacitate, inteligență: pe unii îi trimiteau săptămînal la Moscova, iar restul îi plasa la bucătărie...

Rușii nu dădeau un gram de aliment în plus, în schimb își hrăneau bine slugile credincioase din porția miilor de oameni ce mureau de foame.

La dormitorul ofițerilor superiori, s-a întîmplat într-o zi, minunea minunilor, în supa de la prînz, cineva a găsit o bucățică de cartof. A luat-o din lingură și a arătat-o tuturor s-o vadă.

Nici așa nu puteam să dau crezare celor din mișcare voluntară, care aveau nerușinarea să se vaite , fără pic de rușine, cît de mult lucrează la bucătărie, la curățat cartofi ca să nu se piardă nimic. Dădeau de înțeles că făceau sacrificii pentru noi și noi nu le recunoșteam truda depusă pentru binele nostru. O, cîte eforturi făceam să mă pot abține să nu le răspund la provocări. Nu trebuia nici un moment să uit ce-mi spusese Maiorul Popescu Petre.

Cu cît trecea timpul, numărul morților creștea și el, iar noi slăbeam din ce în ce mai mult. Marea majoritate a prizonierilor care mai rămăseseră vii, mergeau sprijinindu-se de pereți.

Începuse luna mai. Iarba începuse și ea să crească verde și frumoasă. Sălciile de pe malul lacului, înfloriseră și priveam cu

drag la ele. Simțeam cum învia natura.

Dar nimic nu ne aducea nici o speranță de viață.

Intr-una din zilele lunii mai, au apărut în lagăr doi civili care s-au prezentat ca delegați ai Crucii Roșii. Erau însoțiți de colonelul Krisciuk, comandantul lagărului, translatorul Cotler și maiorul Popescu Petre. Primul dormitor pe care l-au vizitat a fost cel al ofițerilor superiori. De la ei au venit și în dormitorul nostru.

Delegatul C.R. Kitaigorski ne-a întrebat : «Ce aveți de spus,, ce dorințe aveți și cum trăiți în lagăr?»

Iar m-am trezit eu vorbind: «Spațiu de dormit, de numai 35 cm. scîndura strîmbă, fără saltele, fără perne, după cum puteți vedea. Hrana mai mult decît insuficientă, 600 gr. din care 200 gr. conducerea lagărului o împarte la alți prizonieri preferențial, 100 de gr. crupe, se ia și din acestea pentru suplimentarea porțiilor acelorași prizonieri. Zahăr și grăsime, precum și cartofi, n-am văzut. Cerem să se afișeze ce rație de hrană avem zilnic. Dacă socotim alimentele pe care le consumăm într-o zi, nu ajungem nici la 400 calorii. Vă întreb pe dumneavoastră se poate trai?

Delegatul a promis că se va analiza tot ce spusesem.

Nu m-am lăsat, mă apucase limbarnița:

«Vă rugăm să ni se îmbunătățească hrana cît mai urgent, că peste două luni rămîne lagărul pustiu. Să ni se aplice Convenția de la Haga din 1907, care prevede tratamentul prizonierilor de război».

Delegatul : «Noi nu recunoaștem această convenție».

Iar eu: «Da?, Atunci cerem să ni se aplice același tratament pe care țara noastră îl aplică prizonierilor ruși!»

Delegatul: «Cunoaștem tratamentul pe care țara dvs. îl aplică prizonierilor ruși, vom arăta situația pe care am găsit-o și sperăm că autoritățile noastre vor lua măsurile corespunzătoare. La revedere și vă dorim sănătate.»

Vizita fusese determinată de zecile de mii de morți din toate lagărele, în cîteva luni. Soldații au dat un procentaj mai mare: peste 80% din decembrie 1942 și pînă în martie 1943.

Multe lagăre au fost desființate din lipsă de «locatari».

Aproape toți muriseră, puținii supraviețuitori fuseseră mutați

în alte părți.

După plecarea delegaților Crucii Roșii, toți cei care nu aderaseram la «Mișcarea Voluntară», am fost mutați în biserică.

Aici era mult mai rău. Cei peste 700 de prizonieri, cu o singură ușă pe care se circula și fără altă aerisire, respiram un aer stătut, înecăcios, otrăvit de miasme. Nimeni nu-și poate închipui cît de infect ajunge aerul acesta împuțit, gros pe care eram obligați să-l respirăm zi și noapte.

Nu trecuseră nici trei săptămîni de la plecarea delegației Crucii Roșii, că într-o bună zi, pe la începutul lunii iunie, echipa de serviciu a venit de dimineață cu : 300 gr. de pîine albă bună, 200 gr. pîine neagră, 40 gr. zahăr, 20 gr. unt, o cutie de 100 gr. lapte condensat, pentru 4 persoane și 15 țigări de persoană.

Ne uitam, vedeam, și totuși nu ne venea să credem.

Masa de prînz: o ciorbă bună de pește, care se fărîmițase și era și mai bună și o bucata de slănină de 100 de gr.

Masa de seară: Omletă din praf de ouă, bună și sufucientă, compot de fructe uscate, îndulcit cu 20 gr. de zahar.

Această rație a durat aproape două luni de zile. Au fost suficiente aceste două luni, ca să ne mai revenim. Cîștigasem între 4 si 6 kg. Corpul era secătuit și asimila tot. Începusem să sperăm că nu vom mai muri.

Numai că după acestă perioadă rația s-a redus. A urmat apoi înlocuirea pîinii albe cu pîine neagră și încet, încet înlocuirea sau mai rău, scoaterea din rație a majorității alimentelor. Dar, cu toate substituirile făcute, tot a fost mai bine.

Trecuse mai mult de o jumătate de an, de cînd trăiam în lagărul Oranki; mulți, foarte mulți muriseră. Cei care scăpaseră, cu ajutorul Mișcării Voluntare, reușiseră ca dintr-un tot cum eram la sosirea în lagăr, să formeze în prezent două tabere care să se dușmănească de moarte.

Într-o tabără erau oamenii rușilor: informatori, antifasciști. patrioți iar în cealaltă, adică majoritatea prizonierilor, era formată din imperialiști, trădători, bandiți, reacționari și fasciști.

Primii aveau obligația să-i informeze pe stăpîni despre tot ce se vorbea în lagăr, de tot ce se plănuiește, de tot ce se petrece în lagăr.

Se făcea recrutarea de noi membri , pentru «Mișcarea Volun-

tară» și pentru educația politică. In acest scop, au înființat un panou (o gazetă de perete) unde se afișau ideile noi, iar autorii își verificau talentele. Pentru munca lor, ei erau plătiți în continuare cu hrană în plus - masa fasciștilor. Bucătăria primise ordin să dubleze rațiile. Erau organizați pe celule, cu un șef în frunte, obligat să execute toate prevederile statutului și toate dispozițiile.

Iată cîteva căpetenii antifasciste: col. Budis, col. Maltopol, lt. col. Cambrea, maiorii și căpitanii Militaru I., Mihăilescu Al, Constantin V. și alții. Am pomenit numai o parte mică din ei.

Reprezentau însă, o degradare, o înjosire, o lipsă completă de orice demnitate, o ticăloșie la care te miri că poate ajunge o ființă omenească. Vedeai cum se șterge tot ce e omenie din suflet, lăsînd locul la ceva pustiu și mizer cum ar fi minciuna,, perversitatea care au provocat moarte și suferință multor nevinovați, fără ca acești ticăloși și trădători să aibă o cît de mică mustrare de conștiință.

Oropsiții (reacționarii) lucrau la munci grele: la tăiat, la cărat lemne din pădure, înhămați la sănii, sau cu spinarea, sau munceau la construcția drumurilor Oranki-gara Sonica, Oranki - Mînăstire , lungi de peste 5 km.

La Mînăstire se construia un mare lagăr din bordeie de pămînt (voi scrie despre el cînd voi fi mutat acolo).

Intr-una din zile, cînd o brigadă de vreo 25-30 de oameni, se întorcea de la lucru obosită și amărîtă de atîta muncă fără folos, în apropierea lagărului, unul din cei mai blînzi și buni oameni, lt. I. Basturea s-a aplecat să rupă o urzică care ieșise prin gard afară.

Deodată se aude o împușcătură foarte aproape. Toată lumea se oprește pe loc, întoarcem capul și vedem cum ieșea fum din pușca unui soldat.

Lîngă noi era mort tînărul locotenent, figura lui îmi revine și azi în minte, vie și limpede ca în clipa căderii lui la pămînt.

Il împușcase în cap cînd încerca să rupă firul de urzică, care acum stătea înmîna țeapăna ca o mărturie a morții lui.

Să fii împușcat pentru o urzică, pentru o frunză de urzică?! Cîtă bestialitate, cîtă cruzime, cîtă plăcere să ucizi un om tînăr numai pentru plăcerea de a ucide, deaiești din comun cu ceva...

Cpt. Nicola I. a ordonat: «Toată lumea stă jos și nu plecăm la lagăr pînă nu vine comandantul lagărului aici. Aștia sînt în stare să mai împuște și pe alții pînă la lagăr».

Șeful convoiului, pe de altă parte a ordonat să ne sculăm și să pornim. Am refuzat. Căpitanul N. I. a spus: «Nu mergem pînă nu vine comandantul lagărului aici»

Rușii au început să ne forțeze, să ne lovească,să amenințe că ne împușcă pe toți, dacă nu mergem. Nimeni nu s-a mișcat.

Nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă din întîmplare nu venea un ofițer care văzînd că ceva nu era în regulă a întrebat:

«Ce se întîmplă aici?»

– Uitați-vă la omul acela mort, împușcat de soldații dumneavoastră. Îl vedeți unde a căzut? Fugise din convoi? Nu. S-a aplecat să rupă un fir de urzică ca să-și potolească foamea și-n acest timp l-a ochit și a tras drept în cap, de ce?

Ofițerul rus n-a scos un cuvînt, după un timp a vorbit cu șeful convoiului, a trimis la lagăr un soldat iar el a rămas pe loc.

Să presupunem că ar fi vrut să fugă. Unde? Ziua? Nu cunoștea un cuvînt rusesc. Cu o pază de 6 soldați înarmați la 30 de oameni slăbiți?

Presupunerea cu fuga era atît de absurdă că numai un rus ar fi putut s-o demonstreze. Rămîn în picioare doar cruzimea și plăcerea de a ucide.

S-a mai întîmplat un caz asemănător, chiar în curtea lagărului

Dupa mai mult timp a apărut Krisciuk, Cotler și Popescu Petre. S-au uitat la noi, s-au uitat la mort și maiorul Popescu ne-a rugat să ne sculăm și să mergem în lagăr. Noi ne vorbisem, însă, inainte de sosirea lor, să luăm cadavrul cu noi, să-l vadă toată lumea. Patru insi am pus mîna pe mort și ne-am pregătit de plecare.

– Mortul rămîne aici și vine căruța să-l ridice.

– Noi nu mergem în lagăr fără camaradul nostru, am strigat cu toții.

Au urmat discuții urmate de amenințări...Răspunsul nostru? Ne-am așezat cu toții din nou pe jos, cu mîinile pe piept.

Dacă au văzut că n-o scot la capăt cu noi, au cedat, crezînd că pot opri cadavrul la poarta lagărului. Pe drum și în timp ce se deschidea poarta, l-am trecut, însă, din mînă în mînă, pînă la primul rînd, cînd unul mai voinic l-a luat în spate și a fugit cu el în mijlocul curții lagărului, unde l-a pus jos.

Vestea a zburat imediat în tot lagărul. A fost primul mort căruia i s-a făcut coșciug. A fost așezat în curtea lagărului, lîngă bi-

serică. A fost îngropat îmbrăcat, cu haine și cu cizme în picioare

In mînă ținea o singură floare, urzica. Preoții noștri și corul l-au prohodit după tot tipicul.

Au luat parte la slujbă toți ofițerii, mai puțin antifasciștii patrioți. Au fost opriți în dormitoare și la locul de muncă. Probabil pentru a se evita vreun scandal.

După slujbă cosciugul a fost dus pe umeri pînă la poartă, unde îl aștepta căruța. Două zile nimeni n-a ieșit la lucru.

Cu ocazia acestei înmormîntări, toți preoții din lagăr își făcuseră patrafire din foi de cort, crucea și garniturile din bucăți de pînză albă, cusute la croitorie. Numai preotul Popescu Nicolae din Ștefănești-Argeș a reușit să scape cu toate odăjdiile, o cruce și o candelă mică. A riscat mult, căci putea să-l coste viața.

Abia mai tîrziu am înțeles de ce rușii au permis să se facă ceremonia morții în curtea lagărului. Aveau motive destul de puternice. Intîi să calmeze spiritele reacționarilor din lagăr (ei avînd o lungă experiență, de ce se poate întîmpla între deținuți în asemenea situații).

Noi eram străini de ce se întîmpla în lagărele și închisorile din Rusia la acea dată. Numai după ce am trăit cu deținuții ruși alături, am înțeles de ce a admis Krisciuk, înmormîntarea.

Un alt motiv, era faptul că peste cîtva timp trebuiau să vină în lagăr propagandiști care să recruteze ofițeri pentru divizia pe care voiau s-o facă. Sperau ca pînă atunci apele să se mai liniștească.

Tot în această perioadă au mai fost împușcati alți doi ofițeri români. Se lucra la șoseaua Oranki-Sonica. In timp ce convoiul se întorcea de la lagăr, cpt. Săvulescu Gheorghe s-a aplecat să rupă o fragă care era alături de drum. Santinela a tras și l-a nimerit chiar în mîna cu care rupea fraga. Glonțul i-a străpuns mîna, care s-a vindecat cu timpul, dar a rămas anchilozat.

Al doilea caz a fost în timp ce se lucra la șoseaua Oranki-Mînăstîrca. Se marca terenul cu fanioane, pe marginile locului unde se executa drumul. Nimeni nu avea voie să treacă dincolo de aceste fanioane. Căpitanul Cotorcea s-a dat după un boschet de mărăciniș, care se afla în interiorul liniei de demarcație prin fanioane, pentru nevoi. Rusul l-a văzut, a tras, glonțul a trecut prin ambele picioare, în partea de sus la șolduri. Cotorcea a căzut jos și a început să țipe. Toți am lăsat lucrul și ne-am așezat

S-a făcut bine dar mergea în cîrje. Mult timp nici un ofiţer n-a vrut să meargă la lucru, sub motiv că viaţa nu le este în siguranţă.

Au urmat discuţii şi luptă mare cu conducerea lagărului. Rusii susţineau că s-au luat măsuri, că vinovaţii au fost pedepsiţi şi că nu se va mai întîmpla aşa ceva.

N-a trecut mult că un italian, un bărbat tînăr, care cînta frumos, a fost şi el împuşcat, în timp ce venea convoiul în lagăr.

Ba, ceva mai mult, un activist german care se afla în curtea lagărului, privea de la distanţă prin crăpătura dintre poarta cea mică şi zid. De zid nu te puteai apropia că erau trei rînduri de reţele de sîrmă, pînă la el, iar distanţa mai mult de trei metri. Paznicul l-a văzut şi a tras. Neamţul a căzut fulgerător, îl ochise în cap.

Românii au făcut cauză comună cu germanii în acest caz. Nu mai erai în siguranţă nici măcar în incinta lagărului.

Lucrurile acestea îi deranjau mult pe antifasciştii şi pe Cotler, pentru că în orice ocazie, li se reproşau aceste comportări.

Mai cunosc un caz: învăţătorul Ciutea Ion mi-a spus că el, cît trăieşte nu va mai munci pentru ruşi nici un ceas. Aşa a şi făcut. L-au bătut, l-au băgat la carceră, a făcut greva foamei, l-au internat în spital din cauza bătăilor, cîte şi cîte, dar el de ieşit la lucru n-a mai ieşit niciodată, pînă a plecat în ţară.

In luna iulie 1943 a venit în lagăr la Oranki, Ana Pauker, însoţită de un deputat din Basarabia, Mata, avocat de meserie, devenit mare comunist, după ce rusii au luat Basarabia. în 1940. A mai venit în acest timp şi un evreu, Birman, translator şi responsabil politic. Spunea că era din comuna Bivolari-Iaşi.

Aceştia, împreună cu col. Budis, cu Laurenţiu Fulga (scriitorul), cu Militaru şi alţii, au început să ne adune în fiecare zi la club şi să ne lămurească că este în interesul nostru, să formăm o divizie de voluntari, care să lupte alături de trupele sovietice, pentru dezrobirea României de trupele hitleriste şi eliberarea ţării de sub jugul fascist.

La adunări mergeau patrioţii, antifasciştii înfocaţi, dar erau prea puţini, restul din ei preferau bucătăria.

Ședințele se țineau în fiecare zi, dar aproape cu sala goală.

Maiorul Popescu împreună cu Cotler, au venit în fiecare dormitor să ne oblige să mergem la ședințe.

– Nu ne interesează ședințele, nici ce se discută acolo. Cine dorește e liber să meargă, a fost răspunsul nostru.

– Știu că nu vă interesează, dar dacă cineva merge la moară, chiar dacă nu macină, tot cade pe el puțin praf de făină.

– Pentru acest motiv nu mergem, ca să nu ne murdărim de praf.

Cînd au văzut că nu reușesc în nici un fel, s-a dat dispoziție ca fiecare dormitor să trimită pe rînd, cîte 10 oameni ca să nu fie sala goală.

După cîtva timp, a sosit în lagăr o altă echipă, cu col. Maltopol, lt. col. Cambrea, Doncea și col. rus Samoilov, care vorbea românește foarte bine.

Să reamintim că în lagărul Oranki erau concentrați aproape toți ofițerii care căzuseră prizonieri la Cotul Donului și Stalingrad, ca și cei căzuți ulterior, adică peste 1400 de ofițeri.

Rușii aveau mare nevoie de ofițeri, ca să încadreze divizia pe care voiau s-o facă. Primii nu reușiseră să realizeze mare ispravă și pierduseră speranța că puteau face mai mult. La Schit, o biserică într-o poiană din taiga și care înainte de revoluție avusese chilii și alte acareturi, distrusă tot prin foc, după ce s-au făcut ceva reparații și s-au instalat paturi de-a lungul pereților, a luat ființă o vestită închisoare de pedeapsă. Hrana și tot ce era necesar se aduceau de la Oranki. Deținuții lucrau la pădure, la tăiat, fasonat lemne și la căratul lor în lagăr. Capacitatea maximă era cam de 120 de oameni.

Într-o zi, prima echipă de propagandiști a venit la Schit și a comunicat că toți ofițerii din Oranki s-au înscris în divizie și că au venit și aici, ca să nu se creadă că sînt pedepsiți și că n-au și ei dreptul să facă parte din divizie.

Mulți s-au înșelat, au luat de bune cele spuse și au făcut declarații de înscriere. Prin prizonierii care aduceau masa au aflat însă adevărul, că nu se înscrisese nimeni. Repede unii au făcut cerere că-și retrag declarațiile.

Printre cei rămași înscriși au fost și cpt. Atomei Gh. din reg. II Artilerie singurul ofițer din tot regimentul care a plecat cu divizia și un lt. Vasiliu Alex. venit de la reg 35 Art. Iar un altul pe

care îl cunoșteam a fost lt. Tutoveanu, ofițer cu aprovizionarea la reg 10 Dorobanți-Focșani, unde făcuse niște escrocherii. Dat în judecată a fost trimis pe front pentru reabilitare. Acesta a și fost motivul pentru care s-a înscris în divizie.

Toți trei au fost răsplătiți cu grad de general și cu posturi mari, numai Atomei, rănit grav în luptele de la Debrețin a ieșit cu pensie ca invalid (a fost făcut general după 1960). Având pensie mică și greutăți familiale, s-a prezentat la Petre Borilă, responsabilul politic al diviziei «Tudor Vladimirescu», ca să-i mărească pensia. La care Borilă i-a spus că alții muncesc din greu pentru banii aceștia, (avea doar 700 lei) și să fie mulțumit că-i primește de pomană. Iată recunoștința lor.

Tutoveanu și Vasiliu au făcut Academia Militară la Moscova și au ajuns, primul general șef al M.S.M., iar Vasiliu - șeful Regiunii armate - București și ulterior, șef al Regiunii II Cluj.

Puțini ofițeri superiori s-au înscris în divizia de voluntari, cei mai mulți au preferat Mișcarea Voluntară fără să facă uz de ea.

Cel mai aprig a fost col. Budiș din Rm.Sărat, fiu de învățător. Cum el avea un trecut dubios, voia să joace o carte, dar până la sfîrșit s-a ales cu nimic. Era un om cu porniri animalice, care au înăbușit orice însușiri sufletești. Își juca rolul de informator cu mult rafinament. A intrat în slujba rușilor și n-a rămas nimeni din reacționari cărora să nu le fi făcut referate și declarații.

El l-a pirit și pe Lt. col. Hagiopol, care a suferit mult și după venirea în țară, din cauza lui Budiș. Mulți nemernici am cunoscut, dar ca acesta...!

Col.Maltopol care venise mai tîrziu, voia să creeze ceva contra voinței noastre. A început cu amenințări cu insulte, așa cum îi era caracterul, debita numai idioțenii mai mari decît el. Aveam impresia că toți cei care veniseră erau altfel decît îi cunoșteam eu pe oameni. Aveau ceva anormal în ei, sau erau din naștere netrebnici, ticăloși și acum își arătau adevărata față.

Vorbeau de soldați, că ei formează poporul și că noi i-am adus să moară în Rusia și acum, cînd vor să lupte cu adevărat, noi refuzăm sa-i comandăm.

Col. Maltopol, care umblase și prin lagărele de soldați, a reușit să înscrie 17.500 de inși, din cei care rămăseseră în viață.

Trei luni a durat această luptă, cu amenințări și cu toate mijloacele de intimidare ca să determine pe ofițeri să se înscrie.

In curtea lagărului a avut loc o mare adunare. La o masă așezată în mijlocul careului, erau: col. Krisciuk, col. Samoilov, Ana Pauker, Doncea, Mita, col. Maltopol, lt. col. Cambrea și, se înțelege, comisarul politic Cotler.

Din partea lor au vorbit Ana Pauker și Mita, aceleași lucruri pe care ni le băgau pe gît de mai bine de trei luni. Din partea noastră a vorbit cpt. Cupșea. S-a referit la educația și datoria pe care un ofițer trebuie s-o aibă în timpul prizonieratului. Sînt legi pe care datoria și onoarea nu trebuie să le calce. Am văzut atunci cum cineva se așeza în mîini și cpt. Popescu Tudor se urca în spatele lui și spune:

«Cunoașteți din istorie că, începînd cu Petru cel Mare, capitala Rusiei s-a mutat de la Moscova la Petersburg, ca să aibă ieșire la Marea Baltică. Prin testamentul pe care l-a lăsat, a cerut urmașilor să ajungă la marea Mediterană și să pună stăpînire pe strîmtoarea Dardanele. De atunci și pînă azi, urmașii lui au căutat să execute testamentul. In 1912 iau Basarabia. După Crimeea, primim din Basarabia trei județe: Cahul, Bolgrad și Ismail, ca după războiul din 1877, drept recompensă pentru luptele soldaților noștri, ni se răpesc din nou. In 1918, Basarabia revine la patria mumă. In 1940, în urma unui ultimatum de 24 de ore, ne iau din nou Basarabia, dar și Bucovina și ținutul Herții. Rușii nu-și respectă cuvîntul niciodată și niciodată nu au fost de bună credință. Nimeni să nu se înscrie în divizie. Moarte trădătorilor».

Col rus Samoilov s-a sculat în picioare și a strigat cît a putut de tare: «Stai jos, tîlharule! Bandit fascist, care ai venit cu armata în mînă contra poporului pașnic sovietic. O să-ți arătăm noi ție ce meriți!».

Vocea nu i s-a mai auzit că sute de strigăte de «Ura» și «Deșteaptă-te române» ieșite din pieptul atîtor «reacționari» se auzeau la mari distanțe.

Treptat s-a restabilit liniștea. Adunarea trebuia să aibă totuși un sfîrșit, așa că Cotler întreabă : «Cine mai are ceva de spus?».

Se ridică lt. de rezerva Laiu Grecu, invalid din primul război mondial, venit voluntar pe front. Era din Bacău. Il cunoștea tot lagărul că era om bun și sfătos, cu tact și multă înțelepciune, de meserie avocat Lt. Laiu a început așa: «Germanii sînt vinovați de acest război, din cauza lor mi-am pierdut ochiul în primul război mondial».

Toți am rămas uimiți, nu știam unde vrea să ajungă.

Cei de la masă jubilau, se vedea bucuria pe fața lor și-l urmăreau cu mult interes.

Dar deodată se întoarce cu 180 de grade și spune: «Domnilor, ceea ce ni se cere nouă este o adevărată trădare. Noi avem o țară, cu legile ei, pe care trebuie să le apărăm cu sacrificiul vieții. Am depus un jurămînt de credință, pe care trebuie să-l păstrăm cu sfințenie. Nu poate și nu trebuie să fie printre noi, nici un trădător, nici un sperjur. Moși și strămoși au luptat și scăldat cu sînge pămîntul țării, ca să-i lase moștenire fiilor, pînă în vecii vecilor. Alții care sînt mai puternici i-au luat cu sila. Blestemat să fie cel care va trăda țara noastră dragă!».

Răgnete puternice din toate piepturile, strigăte de «ura», uitasem că sîntem închiși.

Cei de la masă au plecat plouați.

Întreaga adunare, mai bine-zis scopul ei, a fost un insucces total pentru ruși și uneltele lor. Pentru noi cea mai frumoasă lecție de istorie și de patriotism.

Cpt. Cupșea și Popescu Tudor au fost încarcerați imediat, iar a doua zi i-au scos pe poarta lagărului. Au fost judecați la Gorki pentru insultă adusă poporului rus și propagandă fascistă. Toată dupa-amiaza și zilele ce au urmat s-a vorbit de insuccesul avut la adunare.

Oaspeții au plecat, au rămas Ana Pauker să-și continue misiunea, ajutată de col. Budiș și de col. Maltopol.

Ana Pauker umbla toată ziua prin lagăr și cum vedea un grup mai mic de ofițeri venea la ei și începea să discute.

Într-una din zile, cpt. P. I. îi pune întrebare: «Doamnă, ce ați spune dumneavoastră de ofițerii ruși care sînt prizonieri ca și noi dar, în țara românească și care au văzut cum se trăiește la noi, dacă ar organiza și ei o divizie de voluntari, care să lupte contra sovietelor?».

Ana Pauker răspunde: «Dumneata nu trebuie să-mi pui mie întrebarea asta. Dumneata ești acela care are poftă să mănînce o prăjitură. Între casa dumitale și cofetărie, însă, este un pod. Venind apa mare a rupt podul, ducîndu-l la vale cu ea. D-ta vezi foarte bine că la stînga este un vad bun, pe unde se poate trece dar pentru că ești încăpățînat, d-ta vrei să treci apa tot pe unde a fost podul, cu riscul de a te îneca».

La care cpt. P.I. răspunde: «Dar dacă vadul e mai la dreapta?».

Ana Pauker: «O să te îneci sigur!»

Întrebări și răspunsuri de genul aceta erau toată ziua, tot timpul, dar rezultatul era slab, pentru ei. Fel și fel de știri erau lansate de la conducerea biroului politic, pentru a afla care era situația prizonierilor și starea lor de spirit. Noi spuneam că e radio Mitică. — Hei, ce a mai spua radio Mitică? Ce se mai aude? I se făcuse o caricatură, pe care o așezaseră pe hornul unei clădiri. N-a stat mult acolo, patrioții au dat-o repede jos:

Aproape toată vara avioane germane zburau noaptea și bombardau orașul Gorki. Bancurile proliferau din plin.

Nemții sînt aproape...ne amăgeam singuri și ne bucuram cînd auzeam huruitul avioanelor.

Prin septembrie 1943 s-a reușit să se strîngă ceva cadre din ofițerii de rezervă, din ofițerii care aveau la activul lor diferite fapte comise contra legilor și trimiși pe front cu batalioanele de reabilitare (majoritatea din Garda de Fier, condamnați după 31 ianuarie 1940, cîțiva ofițeri activi, iar restul ofițeri și T.T.R., oameni cu școli inferioare, meserii, ori cu studii superioare care nu făcuseră școala de ofițeri de rezervă).

Dintre toți ofițerii Reg. II Artilerie s-au înscris doar doi.

Am fost chemat de Cotler la cîteva zile după ce avusese loc celebra adunare.

Cotler: «D-ta oprești ofițerii să se înscrieîn divizie. Știu ofițeri care au venit la d-ta ca să stea de vorbă și după aceea nu s-au mai înscris în divizie».

— Da. Au venit să mă întrebe dacă mă înscriu în divizie și le-am spus că nu. Sînt oameni maturi, face fiecare cum dorește și cum crede că trebuie să facă ca să-i fie conștiința împăcată. Dacă există un singur ofițer care să spună că eu l-am oprit să se înscrie în divizie, aduceți-l în fața mea să-l aud și eu».

— Te cunosc eu de mult de ce ești în stare, dar am să te fac să mă ții minte, cît ai să trăiești, dacă ajungi să trăiești. După cum te porți nu cred să ajungi prea departe».

La toată discuția a asistat și Ana Pauker.

Au fost aduși de la Schit și ofițerii care se înscriseseră în divizie și la cîteva zile după sosirea lor a avut loc o adunare a tutu-

ror ofițerilor înscriși și li s-a comunicat să se pregătească de plecare.

Mare ne-a fost surpriza cînd l-am văzut printre ei pe cpt. Varia, un reacționar, un naționalist și un mare patriot. Dar cîte nu se pot întîmpla în lumea asta.

Am rămas total dezamăgiți. Cînd a ajuns, însă, în Basarabia a aranjat să treacă cu tot batalionul la ai noștri. Un ticălos l-a denunțat. A fost judecat și împușcat în fața frontului.

Cel mai mare în grad a fost lt. col. Cambrea, care a preluat comanda diviziei.

Într-o dimineață s-au adunat toți «divizionarii», porțile lagărului s-au deschis la perete, iar în piațeta din fața lagărului îi întîmpină muzica militară adusă de la Gorki. După ceremonial, porțile s-au închis și totul a intrat în normal. După o săptămînă a plecat cu un camion și Ana Pauker.

Divizia echipată și organizată pe unități și arme s-a adunat la Arzamas. Ofițerii au fost imediat înaintați cu un grad superior.

La 20 octombrie 1943 divizia a luat ființă sub numele de Divizia de panduri «Tudor Vladimirescu». Mulți ani această zi s-a serbat ca zi a armatei române....

Din ofițerii tineri, numai doi au ajuns generali și au ocupat posturi mari: Tutoveanu și Vasiliu. Toți au fost dați afară pe măsură ce trecea timpul și alții le luau locul pînă s-a așternut uitarea peste tot ce a însemnat în istoria noastră «celebra și eroica» divizie «Tudor Vladimirescu».

Singurul lucru cu care s-au ales a fost pensia, cea mai mare după lege.

Personal mă simt mîndru că am rămas «domn», că n-am cedat la amenințări, la presiuni fizice, morale, n-am devenit peste noapte tovarăș deși atitudinea mea m-a costat 12 ani de viață de cîine.

După plecare pandurilor am crezut că lucrurile în lagăr se vor liniști. Nici pomeneală.

Nu știu ce criterii aveau la bază comisariatul politic și ajutoarele lui, dar au început să expedieze din lagăr grupuri mici de reacționari și împreună cu ei cîte 2 3 antifasciști, informatori, pentru ca la locul de destinație, să informeze pe cei în drept despre lotul cu care veniseră.

Activitatea politică n-a încetat nici ea. Acum se desfășura mai mult cu ofițerii superiori și cu căpitanii.

S-a format un grup de reacționari, cam 70-80 de ofițeri pedepsiți, pe care i-au expediat la Schit. N-am scăpat nici de asta.

Înainte de Revoluție, în acest schit se retrăgeau călugării bătrîni pentru reculegere. Schitul era dotat cu chilii, bucătăria, baie și alte atenanse. Așezat într-o poiana , în mijlocul pădurii, unde vîntul de abia îl simțeai în lunile friguroase, într-o regiune destul de nordică și cu clima de peste -30 grade și unde pomii fructiferi nu cresc, călugării adaptaseră, totuși, meri și alți pomi fructiferi pe o suprafață de peste 2-3 ha. Cînd am sosit aici, cei care mai rămăseseră erau bătrîni și mulți se uscaseră, dar erau încă mari și robuști, martori a ceea ce fuseseră în alte vremuri.

Totul era distrus și ars. Vedeam ruinele pe care vegetația le acoperise, să nu le mai zărească ochiul omului și să-și aducă aminte. Nu mai zidurile bisericii mai rezistaseră la toată urgia ce se abătuse peste ele.

Bisericii i s-a pus acoperiș, ferestre și o ușă, iar în interior, paturi, pe trei nivele cu un culoar la mijloc. Schitul se afla la 5-7 km de Oranki și era legat printr-un drum de pădure cu lagărul mumă. Masa ni se servea în marmite.

Pe paturi și pe pereți am dat de nume de foști basarabeni, care trecuseră și ei pe aici. Pe unii i-am și recunoscut: Zilberman, Boidas, Rusev și alții care avuseseră magazin de fierărie și librăria din Bolgrad, iar alții din Ismail.

Fuseseră ridicați și închiși în 1940, cînd rușii au luat Basarabia. Cînd am revenit în țară, au venit cu noi și cîțiva dintre ei.

La Schit, același program: muncă la pădure, tăiat și cărat lemne. Nenorocirea, tot ploșnițele care circulau ziua și noaptea, de nu era chip de dormit și erau atît de multe că depășeau închipuirea cuiva.

Toata ziua le ardeam cu coji de mesteacăn care ardeau ca o luminare și le omoram, dar noaptea veneau pe tavan și cînd ajungeau în dreptul nostru își dădeau drumul și cădeau pe noi. Am recurs atunci la alt mijloc de apărare. Am confecționat un capișon legat în jurul gulerului la cămașă. În felul acesta ploșnițele nu mai aveau pe unde să intre. În dreptul nasului am lăsat un mic orificiu, pe care l-am astupat cu tifon, ca să putem respi-

ra. Pe această bucățică de tifon se adunau zeci de plosnițe care le puteau înțepa foarte ușor deci ajunsesem aproape la același rezultat.

Am făcut atunci, un mic sul, gros de un deget, și l-am cusut în jurul gurii, pentru mîini am recurs la un fel de mănușă lungă pînă la cot, pe care o strîngeam în jurul mîinii cu o ață. La fel procedam și la picioare.

Eram acum blindați, inamicul se lupta din răsputeri dar cu rezultate slabe. Chiurasa dăduse rezultate. Plosnițele sînt de alt fel mult mai rele decît păduchii.

A venit iarna. Transportul hranei se făcea cu destulă greutate. Paza nu avea un dormitor bun, și de aceea comandantul lagărului Krisciuk a dat ordin să fim readuși la Oranki, avînd grije să ni se facă o primire deosebită. Instalase în curtea lagărului, trei corturi, în care stătuseră înainte nemții, pe care îi aduseseră de la Stalingrad. Temperatura varia între - 28 și - 38. Noi, spre deosebire de nemți nu aveam nici măcar acele prăpădite de sobe.

Ne dădusem seama că urmăreau să repete figura cu germanii care muriseră toți înghețați.

Știam și faptul că în dormitoare mai erau locuri libere, iar corturile erau pregătite expres pentru exterminarea noastră. Am declarat greva foamei și am stabilit că nu vom sta de vorbă cu conducerea decît după ce vom fi scoși din corturi. Au venit pe rînd și ne-au îndemnat să mîncăm. Nimeni n-a cedat. Cum îi vedeam că vin, ne culcam și stăteam cu ochii închiși. Cînd aduceau masa, o scoteam afară. A treia zi, le-am spus să nu ne-o mai aducă, că le-o turnăm în cap. Să mănînce ei.

După patru zile au venit soldații și au demontat corturile. Pe unii i-au băgat în spital că aveau temperatură, pe alții în dormitoare, iar pe cîțiva, printre care am avut norocul să fiu, în carceră. Dimineața, cînd a venit rusul să deschidă carcera, să ne dea ceaiul, toți eram în pielea goală și hainele băgate în hîrdăul unde se făceau nevoile. Am turnat ceaiul pe noi, iar găleata am azvîrlit-o în capul antifascistului care venise cu rusul.

Cînd au auzit cei din lagăr de cele întîmplate, au început să se năpustească cu urlete la acești trădători, singurii vinovați pentru tot ce se întîmpla în lagăr. Maiorul Popescu a căutat să potolească spiritele și ne-a asigurat că se va duce la comandantul lagărului să raporteze. Mulțimea, însă, nu contenea să vocifereze

Rezultatul: am fost scoși din carceră și spitalizați.

Am ieșit din spital de Anul Nou.

Trecuse un an și două luni de cînd căzusem prizonier și a proape un an de cînd trăiam, între acele ziduri. Cît suferisem, e greu de închipuit. Numai cine a trăit acolo poate înțelege.

In noaptea aceea de An Nou, n-a fost chip să pot ațipi. Toată ființa mea era cu gîndul la cei de acasă. Doar trupul se afla în Rusia, restul era departe, îmi petreceam cu ai mei această noapte, îi simțeam atît de aproape de mine, încît la un moment dat, eram sigur că nu visez. Poate pare de necrezut, dar am fost atît de fericit în acea noapte de An Nou... 1944.

Cînd am ieșit în noaptea aceea în curtea lagărului, am rămas ca vrăjit de tot ce vedeam în fața ochilor. O bucurie, o liniște sufletească m-a cuprins, eram alt om. O enormă cruce de ghiață stătea cu fața către răsărit, o lucraseră ofițerii de la atelier.

Toată lumea se adunase pentru slujbă. Lipseau doar antifasciștii. In față, cei cinci preoți, în frunte cu preotul militar, Gheorghe, confesorul garnizoanei Focșani.

In mijlocul soborului, părintele Popescu, îmbrăcat în odăjdii, cu crucea în mînă și cu crenguțe de brad, în loc de busuioc, a oficiat slujba cu ajutorul unui cor, care a depășit așteptările noastre, de altfel, ca și slujba, care a fost divină. Poate unde ne aflam într-un loc neobișnuit, sub cerul liber, în fața acelei cruci uriașe și neobișnuite, sculptată în gheață. Toate acestea, alturi de amintiri, te făceau să poți trăi cu adevărat.

Era prima dată de cînd eram în lagăr și puteam sărbători o slujbă religioasă. Prinsesem curaj și în fiecare duminică sau cînd erau diferite sărbători, preoții oficiau.

Conducerea lagărului s-a făcut că nu știe nimic.

Uite așa ne amăgeam zilele, și apoi anii, speram că odată și odată se va tremina și calvarul.

Pe ruși nu-i cunoșteam decît din literatură. Cîtă deosebire, însă, între cei din romane și cei din realitate, care nu aveau nimic de-a face cu legile umane scrise sau nescrise, cu legile naturii și cu civilizația. Nu cunoșteau aceste legi și refuzau să le cunoască ca să nu fie obligați să le respecte.

Iarna și primăvara anului 1944, au fost la fel cu cele din 1943.

Reacționarii cu munca și-n plus bătaia. Da, bătaia după ce ieșeam din lagăr.

Rusia ieșise învingătoare și nu mai ținea cont de nici o lege.

Antifasciștii mergeau în grup, nu mai aveau curaj să umble singuri. Unii dintre ei jucau și rolul de reacționari, ca să-și poată îndeplini atribuțiile de informatori și făceau abuz de insulte, de dușmănii și de înjurături la adresa rușilor.

Se puteau descoperi dintre aceștia foarte ușor, pentru că făceau totul de formă, ca să le urmăm exemplul, dar nu treceau la fapte.

Și tabăra reacționarilor își crease informatori care ne aduceau vești de ce se petrecea în afara lagărului, ce se mai punea la cale, etc.

Secția politică desfășura o intensă activitate. Laurențiu Fulga luase conducerea biroului politic.

Și totuși nu erau mulțumiți de situația lor, probabil că din cauză că erau obligați la fapte care nu le conveneau.

Trebuiau să semneze manifeste care erau aruncate în țară și pe front, să vorbească la radio (dar nu ei ci alții în numele lor).

Familiile lor sufereau căci le dădeau numele, locul nașterii și multe altele. Se făceau lozinci care se puneau pe panouri în prima linie ca să poată fi citite: Români, veți trăi în loc să muriți. Sînteți bine tratați Nu mai luptați, zvîrliți armele, predați-vă și veniți la noi

N-am înțeles de ce responsabilul politic Cotler, rușii, activiștii de la școala din Krasniigorski, românii antifasciști din lagăr, nu scriau la gazeta de perete despre faptele petrecute în anul 1943, precum și despre atentatul împotriva lui Hitler, despre ofensiva rusă și rezultatele ei, lichidarea trupelor germane din Africa de sub comanda mareșalului Rommel, debarcarea aliaților în Corsica și Italia deci, despre arestarea si răpirea lui Mussolini, despre întîlnirile conducătorilor de state la Ialta și Teheran și altele....

Ajunsesem în vara anului 1944 și nu știam nimic din cele menționate mai sus.

Le-am aflat abia cînd au venit ofițerii prizonieri din Crimeea. Erau fapte de mult consumate și nu mai prezentau interese și nu mai erau secrete. De altfel nu știu nici cîți din cei care erau ajutoarele lui Cotler știau despre evenimentele zilei...

Deși rușii modificasera calendarul în 1924 cu 13 zile, ca să fie în rînd cu celelalte țări, oamenii din popor sărbătoreau Paștele, tot pe stilul vechi. De la ei am aflat și noi despre ziua Paștelui, care am vrut să facem ceva deosebit. Dar cu ce și din ce?

Unul din ofițeri, cunoștea ceva din ale cofetăriei. S-a hotărît ca un grup de 8 oameni, prieteni, să facă cîte un tort. Zis și făcut. Fiecare a dat pîine neagră, zahăr și unt. Pîinea neagră s-a uscat, s-a pisat pînă s-a făcut făină și din ea s-a făcut aluatul, care s-a împărțit în trei patru foi. Crema s-a făcut din unt și zahăr. Cu un cornet de hîrtie (mai tîrziu s-a confecționat un altul de tablă) s-a ornat tortul cu crema colorată cu zeama de sfeclă și zahăr ars. A ieșit o minune de tort, și ca gust și ca frumusețe. Cel mai mare dintre torturi a fost așezat pe masa unde era evanghelia și crucea. Corul a fost organizat de fostul dirijor de la biserica Domnița Bălașa. A fost pe post de bas profund învățătorul Cotea Vasile, tenor, Dinu Scarlat, care cînta Tatăl Nostru.

Paștele s-a sărbătorit cu soborul de preoți și cu răspunsurile date de cor și de întreaga asistență la «Cristos a înviat». Era ceva măreț, divin, în tot acest ritual. Era singura noastră mîngîiere sufletască în lupta pentru viață.

Dupa obișnuita masă de prînz, aceeași dintotdeauna, am mîncat și bucata de tort că ni se cuvenea la fiecare.

Era prima prăjitură, primul dulce pe care îl băgam în gură după atîta timp. Mă uitam cum se micșora bucata și simțeam o sfîșietoare durere că se termină așa de repede. Omul nu știe să prețuiască nimic în viață, cînd are de toate. Am avut ocazia, la nord să văd, să simt că o bucată de pîine poate valora mult mai mult decît o bucată de aur.

Incepînd din 1945 n-am mai primit nici unt, nici zahăr, primul și ultimul tort din prizonierat a fost ceva extraordinar.

Inainte de mutarea românilor în lagărul de la Mînăstîrca, au sosit la Oranki patru ofițeri germani, dintre care doi comuniști fugiți în Rusia.

Unul dintre ei era Walter Ulbricht, viitorul conducător al Republicii Democrate Germane. Misiunea lor era să formeze o divizie care să lupte împotriva lui Hitler.

I-au adunat pe toți prizonierii nemți în fața dormitorului fostul grajd al mînăstirii (noi asistam pe margine) și le-a vorbit «Să ne unim prin gînd și fapte, să scăpăm poporul german de

dictatura lui Hitler, care a dus Germania la cea mai îngrozitoare distrugere. Poporul și armata s-au unit să-l doboare în iulie 1944. Trebuie să formăm unități militare și politice, pentru a-l doborî și împreună cu el, regimul care îl susține»

A vorbit aproape o oră. Era un bun orator și punea bine problemele care, în fond erau reale. A întrebat dacă are cineva ceva de spus. S-a ridicat maiorul gen.de aviație Hahm Alfred, în vîrstă de 28 de ani. Doborîse 12 avioane englezești și 110 rusești, toate omologate. Fusese distins cu cea mai mare decorație germană de război: Crucea de Fier, fier cu briliante și frunze de stejar. Acesta a spus: «Mergi și privește în dormitoare să vezi cum trăiesc fiii poporului german. Cînd ai venit în lagăr ai întrebat cîți ofițeri am intrat aici și cîți mai sîntem azi? Iți spun eu: am venit 5000 și am rămas 800. Ceilalți au murit de foame și de ger. Cum îndrăznești, trădătorule, care ai fugit la dușmanul nostru, să ne ceri să luptăm împotriva fraților noștri și pentru cei care ne-au exterminat prin ger și înfometare?» A încheiat cu legenda Nibelungilor, unde toți mor pentru popor, împreună cu comandantul decît să se predea dușmanilor.

Adunarea eșuase în scopul ei. Generalul Hahn și Ulbricht au continuat cearta cu insulte reciproce.

Tot în vara anului 1944 s-a mai întîmplat un fapt deosebit. La lucru cu noi, mai mergeau și ungurii. Aveau o brigadă separată. In echipa lor se afla un bărbat chipeș cu musculatură de atlet. Tot timpul stătea separat de ceilalți, atît în lagăr cît și la lucru. Nu vorbea și nu răspundea la întrebări. Figura și ochii priveau undeva departe. Ieșea regulat la lucru, lucra puțin și nimeni nu avea vreo pretenție la el. Tot timpul căuta pe jos prin frunze. Mînca melci, viermi, diferite rădăcini, ierburi, iar, dacă ploua, stătea în ploaie fără să caute adăpost. Toata lumea îl credea nebun.

Intr-o noapte de prin iulie, cînd ploua cu găleata și era întuneric de nu vedeai la un metru, a evadat din lagăr. Cît de mult calculase totul, hrana, îmbrăcămintea și evadarea...

A evadat sărind peste zid, pe lîngă ghereta santinelei; a coborît ușor, fără să-l simtă paznicul. L-au căutat cu cîinii să-i ia urma. N-a putut fi găsit.

Cum poate fugi un om care nu cunoaște limba, care nu poate să se îmbrace cît de cît, care trebuie să parcurgă aproape 7000 de km ca să ajungă în țara sa, fără hrană și fără nici o rublă în buzunar? Este de neînchipuit. Și totuși acest om a îndrăznit să se gîndească și să-și pună în aplicare gîndul. Numai dorul de a fi liber, de a scăpa din acel iad i-a dat curaj să treacă la fapte.

A parcurs toată Rusia europeană, a ajuns în Ungaria și neștiind că sînt trupe rusești în țară, a dat peste un grup de soldați ruși, care l-au prins. A fost schingiuit și bătut. L-au adus înapoi în lagăr după vreo patru luni de la evadare.

Toți îl respectau și-i admirau curajul.

După plecarea noastra în lagărul Mînăstîrca, a sosit la Oranki eroul și viteazul general Mihail Lascăr, comandantul diviziei a 6-a, care a dat plocon rușilor, la Cotul Donului 20.000 de soldați și ofițeri, pentru că nu a avut curajul răspunderii și n-a acceptat retragerea. Lașitatea lui și a gen. Mazarini a făcut să moară în prizonierat 80% din soldați și 30% din ofițeri, adică 16000 de soldați și 1500 de ofițeri. Asta să știe și neamul românesc pe ce mîini își dau copiii care mor, nu pentru țară, ci din cauza celor care sînt puși să-i comande.

Venise acum să formeze o nouă unitate. Tot el a fost, dintre toți generalii prizonieri, cel care s-a oferit să alcătuiască divizia care urma sa se numeasca «Horia, Cloșca și Crișan». A luat pe toți ofițerii din divizia a 6-a care erau la Oranki și pe ginerele său de la Mînăstîrca. Col. Roman a făcut și el cerere să fie primit împreună cu fiul său, dar cererea i-a fost respinsă.

Cu divizia «T. Vladimirescu» putuse pleca cine vroia. De data aceasta ofițerii au fost triați după dosarele pe care le aveau întocmite de biroul politic, după informațiile date de informatorii, turnătorii și antifasciștii noștri.

Divizia a fost alcătuită, dusă la centru de instrucția de la Ariazan, echipată și dotată cu armament. In primăvară a plecat pe front, dar n-a mai ajuns să intre în luptă, că războiul se terminase. Ce păcat! Cine știe ce mari acte de vitejie ar fi putut face comandantul de la Cotul Donului, căci avea o mare experiență (nu ieșise nici o singură dată din adăpostul de la Perlasovski să-și viziteze soldații și linia frontului). A pierdut ocazia că n-a trecut

și el pe sub arcul de triumf. A avut totuși, un cîștig material: o pensie specială.

N-am știut nimic despre acest eveniment decît cu cîteva zile înainte de sosirea ofițerilor căzuți la Iași.

După cum se știe, la 23 August, Mareșalul Antonescu și o parte din cabinet au fost arestați. Totul a fost organizat la Palat, împreună cu Mareșalul Palatului, șeful de Stat Major și Gen. Sănătescu.

Armistițiul a fost recunoscut de Anglia și America la 23 august, iar de ruși abia la 12 septembrie. Delegația română a stat la Moscova 10 zile pînă să fie primită de prietenul Molotov. In acest timp, toată armata română a fost dezarmată, ofițerii au fost aduși la Iași, iar soldații lăsați la vatră.

La Iași, i-a vizitat gen. Sănătescu și le-a spus să stea liniștiți că li se va da și lor drumul acasă în 2-3 zile. Urmează să se întocmească formele. Povesteau cei de la Iași că au fost cazuri cînd au fost întîmpinați după obiceiul pămîntului, cu pîine și sare, arestați apoi și trimiși în Rusia. Totul era pradă de război, iar oamenii nu erau considerați aliați, ci prizonieri de război. Ofițerii capturați au stat la Iași mai mult de două săptămîni și ar fi putut să plece. Imi povestea un colonel că-l ruga gazda, un evreu, să primească bani, haine, hrană și să fugă. Nu-i cunoașteți ce fel de oameni sînt, spunea evreul. Faceți ce vă spun și n-o să regretați.

Nu pot să fac acest lucru, răspundea colonelul, generalul Sănătescu a promis că în 2-3 zile vom pleca acasă.

Au plecat de plecat, dar nu acasă, ci in Rusia. Intr-o zi rușii i-au chemat să le comunice dispozițiile. După ce i-a adunat, în loc să le comunice ordinele pentru care fuseseră chemați, au fost încercuiți, dezarmați de pistoale și de tot ce aveau asupra lor, care putea fi folosit la o eventuală opunere. Erau mii și nu puteau trage în ei mai ales că se aflau în oraș și nu în pădurea Catin, unde au măcelărit mii de ofițeri polonezi.

După dezarmare au fost conduși la trenurile care erau deja pregătite pentru transportul lor. Au avut pe drum același tratament ca și noi.

Aceasta a fost comportarea cu ofițerii care încetaseră lupta și

care deveniseră, implicit, aliații rușilor împotriva foștilor aliați.

Da, rușii s-au opus tot timpul ca noi să fim recunoscuți ca aliați, așa cum doreau Anglia și America. Și au reușit, cu toate că armata română a luptat și alături de ruși.

Ei au recunoscut armistițiul după trei săptămîni, iar acum s-au opus tot din aceleași motive, să nu fim considerați aliați, ca italienii, pentru că în felul acesta să ne ocupe și trupele lor să rămînă în țară după bunul lor plac. De altfel, s-a văzut că n-au retras nici un soldat din țările ocupate, nici peste patru decenii de la sfîrșitul ostilităților. Multă luptă, mult tact și diplomație i-au trebuit lui Gheorghiu-Dej să-i convingă pe ruși în 1956 să-și retragă de bună voie întreaga armată de ocupație. Era singura țară din blocul răsăritean care reușea să scape de armata roșie.

Aproape toți ofițerii (în jur de 3000) au fost aduși la Mînăstîrca și numai o mică parte au rămas la Oranki. Cei vechi am ocupat o parte din barăcile dinspre poartă, restul a fost despărțit prin gard de sîrmă unde au fost cazați ofițerii de la Iași. Pe lîngă gardul de sîrmă patrulau în permanență un soldat rus și un activist român. Nu aveam voie să luăm contact cu ei și nici să vorbim pentru a nu-i contamina de idei «reacționare».

Din prima zi de la sosire se și formaseră echipe de politruci ruși și români, care le cereau declarații că vor să lupte contra lui Hitler și a regimului fascist. Nici un cuvînt de comunism, totul era polarizat în jurul ideei de antifascism. Totul a durat 2-3 luni, după care au pierit și gardul și sîrma și paza.

Am stat de vorbă cu focșenenii, care mi-au dat vești bune și rele, îmi fusese bombardată casa, partea din spate, dar nu știau dacă a murit cineva.

Partea sedentară a regimenutului II Artilerie știam că s-ar fi retras în jud. Muscel și împreună cu regimentul toate familiile de ofițeri, din care mai mult ca sigur că făcea parte și familia mea, mai ales ca locuiam în zona gării, expusă bombardării. Așa se și întîmplase, dar nu puteam fi sigur, atunci; știam că familia slt. Vlăsceanu fusese omorîtă în bombardament, ca și fiul col. Scurtu, care era ofițer de aviație murise și nimeni nu îndrăznea să le spună adevărul. Era un consemn general. Și așa viața era foarte greu de suportat și lucrurile se înrăutățiseră mai mult ca oricînd.

Am stat de vorbă cu învățătorul Ghica Teodorescu, frate cu fostul meu dascăl din cursul primar și cu doctorul veterinar Ne-

lea, consăteni cu mine, cărora le-am povestit tot ce trebuia și m povățuit să rămînă anonimi, să nu cunoască și să nu vorbească cu nimeni, nimic, să nu-și dea nici o părere în nici o chestiune, «nu cunosc, nu știu, nu mă pricep», acesta să le fie vocabularul dar, dacă vor altfel, n-au decît s-o facă...

După ce au fost cernuți bine, o mare parte au plecat în țară, dar asta cam după un an. Între aceștia au fost și concetățenii mei, care au dus vești părinților că trăiesc și sînt sănătos.

Cei rămași în lagăr și care avuseseră ocazia să plece din Iași, își blestemau zilele că l-au crezut pe Gen. Sănătescu, care și-a făcut interesele, mințindu-i.

Activiștii de partid căpătaseră rutină în școală la care se adăuga și practica de sub îndrumarea lui Cotler, și ajunseseră buni tehnicieni politici. Pentru ca înrolarea ofițerilor de la Iași să dea roade bune, îi amăgeau cu lupta contra hitlerismului.

Noii veniți erau novici în meandrele politicii, în metodele și manevrele celor de aici. Pe noi ne cunoșteau bine și noi la fel pe ei și nu se mai oboseau să ne amăgească cu nimic. Atenția lor se îndrepta către cei aduși după armistițiu.

Cinste guvernului finlandez: una din condițiile de armistițiu a fost eliberarea prizonierilor, care au și plecat imediat în țară.

Ce calificativ putem da gen. Sănătescu, care a mințit mii de ofițeri, a mințit atît la armistițiu cît și la congresul de pace, pentru eliberarea prizonierilor?. Să-i judece istoria.

Evenimentul, marea cotitură, a fost scris cu litere mari la gazeta de perete din lagăr. Nemții au criticat, atitudinea noastră, pe care o considerau o trădare. Tot istoria va fi aceea care va stabili cît a fost de just sau nu acest act. Era o necesitate absolută pentru a salva libertatea neamului românesc?

A venit apoi iarna dintre 1944-1945, cu zăpezi și geruri siberiene. A început din nou munca la pădure, s-au confecționat peste 120 de sănii pentru cărat lemnele, s-au organizat echipele, oamenii au fost din nou înhămați la sănii unde fiecare încerca să se susțină și să-l susțină pe celălalt. Cînd cineva cădea de oboseală era urcat deasupra lemnelor în sanie și dus în lagăr.

Primăvara, cînd incepea topirea zăpezilor, căratul se făcea cu spinarea.

Se înțelege, antifasciștii nu luau parte la aceste munci și se înmulțiseră în această iarnă ca ciupercile după ploaie.

Această muncă grea, dezonorantă, umilitoare, nu ar fi fost acceptată de un popor civilizat și mai ales aplicată unor intelectuali, care erau și aliați pe deasupra.

Au venit sărbătorile de iarnă. Nu s-a mai putut face slujba afară din cauza viscolului iar în sala de mese nu ni s-a dat voie.

Primavara carcerile erau pline cu cei care nu voiau sau nu mai puteau merge la muncă. Începuseră iar bătăile la ordinea zilei, pe lîngă porția mică de mîncare.

Antifasciștii înnebuniseră de-a binelea. Le ieșise rău pasența. Au început cu provocările pe față și chiar cu bătăi. Pe reacționari, conducerea lagărului îi muta dintr-un loc în altul, de la Mînăstîrca la Oranki, apoi la schit și apoi o luau de la început.

Nebunia lor a ajuns la apogeu după 9 mai 1945 cînd Rusia ieșise mare învingătoare. Era stăpînă pînă la Marea Adriatică, Austria, jumătate din Germania, Finlanda, care și ea a fost ciopîrțită.

Cîștigaseră mai mult decît puteau duce și mai mult decît se așteptaseră. Intreaga Europă era sub picior rus.

In această zi tunul a încetat să mai tragă, iar aviaoanele n-au mai lansat bombe. Invinsă, Germania a capitulat fără condiții.

Sînt de admirat că părăsiți rînd pe rînd de toți aliații, au luptat singuri contra unui inamic net superior, pînă la ultima suflare.

I-am cunoscut în situații grele, în lagăre, și voi încerca, la locul respectiv, să scriu despre ei.

Cînd am aflat că s-a terminat războiul, o slabă rază de speranță a început să înfiripească în noi. Dacă am fi fost prizonierii oricărei alte națiuni de pe Terra, am fi putut avea speranțe, ba poate chiar siguranța că vom putea pleca acasă. In Rusia, însă, te poți aștepta la orice.

Mai întîi de ce făcuseră atîția prizonieri după 23 august și-i băgaseră în lagăre? Le-au trebuit două săptămîni să hotărască ce trebuie să facă cu ei. Armata încetase focul și totuși ei luau prizonieri cît puteau de mulți.

Explicația poate fi una singură, țara trebuia să fie golită de elemente intelectuale și de putere armată, pentru ca fără apărare

și fără capete luminate, marea masă o poți manevra cum dorești.

Aveau o lungă experiență în acest domeniu (lagăre de muncă, canale...)

In al doilea rînd aveau destui comuniști refugiați în Rusia, aveau cîțiva și în țară și în plus sutele de prizonieri pe care îi formaseră. Cu astfel de oameni, puși în posturi pe care niciodată nu le-ar fi visat, faci ce vrei: îi poți folosi la orice. Cu ajutorul lor poți să bagi în închisori și în lagăre pe cine dorești, ucizi pe cei pe care îi consideri periculoși...

Mai există o cale foarte bună de ați atrage oameni credincioși dai drumul pușcăriașilor și-i folosești apoi fiind obligați în urma faptului că le-ai redat libertatea.

O mie de comuniști și baionetele rusești în spate pot instaura orice regim ; «In fața tunurilor, nici o idee nu rezistă», a spus Napoleon și a avut dreptate.

România trebuia să devină o provincie rusească. De altfel îi fusese dată încă din 1943, prin pactul incheiat intre Molotov și Churchill: Rusia să ia Bulgaria și România, iar Anglia , Grecia și Serbia

In sec.XX doi oameni își fac cadou țări cu zeci de milioane de oameni. Și fiincă veni vorba de aceste fapte ne întebăm cum a fost posibil ca șeful unui stat ca America, în persoana președintelui Roosvelt, cu marele politician al Angliei alături, însoțiți de miniștri de externe și de consilieri versați în ale politicii, să fie manevrați de Molotov și de Stalin, ca să obțină tot ce au dorit? N-au cunoscut geografia? N-au cunoscut țelurile comuniste? N-au cunoscut intenția rușilor care, de mai bine de 300 de ani doreau să ajungă la marea Mediterană, la Atlantic și la marea Nordului?

Stalin le-a oferit o gogoașă, pe care au înghițit-o nemestecată: desființarea Cominternului. In schimbul gogoșii, un mare cap a trasat pe harta Europei și în special a Germaniei, o linie, pînă unde rușii pot ocupa Germania, iar restul din a mai rămas să se împartă frățește între Anglia și America. Cum poți să donezi Rusiei țările Baltice, Prusia orientală, jumătate din Germania, Polonia, România, Bulgaria, Serbia, Austria și Ungaria? Ce a mai rămas din Europa? O parte din Germania, Italia, Franța, Spania și Portugalia.

Rușii și-au pus în toate „pașalîcurile' guvernatori care au

executat întocmai ordinele Moscovei.

In vara anului 1945 am fost mutați din nou la Oranki. Acum se muncea la cîmp. In timpul liber puteam juca șah, băieții confecționaseră mai multe piese de șah, bridge, poker, toate din coji de mesteacăn.

Intr-o seară de septembrie sau octombrie, au sosit în curtea lagărului cam vreo 30-40 de femei și bărbați foarte bine îmbrăcați. Doamnele aveau haine de blană, bărbații se cunoșteau după geamantane că erau cu totul deosebiți. Nu ni s-a dat voie să vorbim cu ei, dar ceva, ceva am reușit totuși. Erau din corpul diplomatic și, cum rușii nu știau să respecte imunitatea, au ajuns prizonieri la Oranki. S-a evacuat imediat un dormitor pentru ei, dar cu planton la ușă ca să nu ia contact cu nimeni, evident că și noi am fost mutați, într-o cameră deasupra uzinei electrice. Era o trepidație și un zgomot asurzitor acolo. Pe deasupra ploșnițele le puteai culege cu pumnul. Cu toate că țineam lumina aprinsă, umblau în nesfîrșite legiuni, moarte de foame, după hrană. Curios lucru, erau și oameni pe care nu-i atacau. Dormeau liniștiți, ploșnitele se plimbau pe ei și căutau altă victimă. Am aplicat metoda blindajului, de la Schit, cu capișoane și cu mănuși, singura care dădea rezultate.

După plecarea diplomaților, a venit un lot cam de o sută de bărbați, femei și copii, toți spanioli. Erau cei care luptaseră împotriva lui Franco și care atunci cînd s-a terminat războiul civil, s-au refugiat în Franța. După ce Franța a fost ocupată, ei au ajuns în Germania ca mînă de lucru. In 1945, cînd rușii au ocupat Germania, i-au găsit acolo, i-au luat și i-au adus la Oranki ca să cunoască și să trăiască și ei în paradisul pentru care luptaseră și sîngeraseră în Spania. Au stat la Oranki cîteva zile, pînă ce li s-au amenajat în cîteva barăci de la Mînăstîrca, camere pentru familiști și nefamiliști, iar la bucătarie li s-a repartizat un loc separat. Primeau aceeași rație ca și noi, afară de copii, care aveau și un supliment.

După plecarea spaniolilor, s-a format un nou lot care a fost dus la Mînăstîrca (printre aceștia și eu) unde am stat pînă în anul 1948. Toți prizonierii români primeau o dată pe lună scrisori. Eram singurul care nu am beneficiat de această favoare. Justificau că nu vor ai mei să-mi scrie. Le-am spus că am primit totuși

o scrisoare dar pe numele altuia. După vreo trei zile un act vist mi-a adus 5-6 cărți poștale vechi de mai bine de un an. La una era atașată fotografia copiilor.

După cele două luni de refacere din 1943 s-a redus o mare parte din alimente și a rămas ceva zahăr cu respectivele dese substituiri și s-a continuat așa pînă la sfîrșitul războiului, cînd în octombrie 1945, rația s-a schimbat în mai rău decît în 1942. Totul, acel puțin tot, a fost înlocuit cu pîine și crupe. Pîinea era acră și nu se putea mînca. Și tot așa înlocuind tot ce era bun primeam pînă la 1.200 kg de pîine din care mîncai numai coaja, afară de vara cînd o puteai usca și te mai puteai apropia de ea.

Ce se întîmplase? Rusia a intrat în război în iulie 1945 cu Japonia. La 6 august, în urma bombardamentului de la Hiroșima, la cîteva zile Japonia capitula. Războiul luase sfîrșit. Două mari state erau distruse, cu oameni flămînzi, fără adăpost, fără hrană, totul era ruinat. Biruitorii triumfau. Rușii ieșiseră cei mai cîștigați, cu peste două milioane de prizonieri japonezi, cu trei milioane de germani și jumătate de Europa în mîna lor.

Dar țelul lor era altul. În primăvara anului 1946 intenționau să pornească ofensiva ca să ajungă la Atlantic. Sosise timpul să-și îndeplinească visul lor de veacuri.

Mînă de lucru aveau destulă, mașini, unelte, fabrici și specialiști luați din Germania. Pentru ofensivă aveau nevoie însă de mari rezerve de alimente. Soluția: se suspenda zahărul, untul, uleiul, carnea, la toată populația și negreșit și la prizonieri.

Prin februarie au fost aduși cîțiva saci cu ceapă. Am fost întrebați dacă dorim s-o punem înmîncare sau să ne-o dea în mînă. Ceapa fusese adusă de la gară cu săniile trase de ofițeri, care ne-au dat ideea să o mîncăm crudă. Unii au mîncat-o la o masă, alții cîte o foaie la fiecare masă, pentru că în felul acesta te puteai atinge de pîine. Cei care au mîncat-o dintr-o dată au dat în diaree. Stomacul lor nu mai era obișnuit cu așa ceva. Cu timpul tot organismul s-a adaptat la hrana pe care o primeam, se asimila totul și astfel puteam supraviețui.

Tîrziu în vară, am aflat din ziarul «Izvestia», că un ministru de stat american, făcuse o declarație publică prin care arăta că rușii au organizat și întărit trupele din Europa, că au făcut mari depozite de muniții, bombe, carburanți și alimente în vederea ofensivei din primăvara anului 1946, pentru a ajunge la oceanul Atlantic.

Statele Unite le-au făcut cunoscut că dacă declanșează ofensiva, ei vor folosi bomba atomică. Prin acest articol din «Izvestia», rușii căutau să dezmintă spusele americanilor, că sînt născociri mincinoase și propagandă.

Tot în 1946, Churchill a ținut celebrul discurs de la Fulton, în care a arătat ce urmărește Rusia, care a devenit pericolul lumii. A fost primul semnal de luptă și de luat măsuri pentru a contracara acțiunile rusești. Nu era zi să nu fie scris vreun articol împotriva Angliei sau Americii, în sensul că vor să ocupe Rusia.

Acum înțelegeam și noi de ce primeam numai tărîțe și pîine. Munca devenise obligatorie chiar și la - 37 de grade.

In primăvara lui 1946, toți ofițerii au fost puși să desfunde cu cazmaua, un teren de aproape 100 ha. de țelină (pămînt virgin).

Cazmalele erau germane, aveau încă gunoi pe ele, așa cum fuseseră luate de prin gospodării. Ofițerii care descărcaseră un vagon întreg, văzuseră și jucării pentru copii și cîte și cîte...

Unii lucram la cazma, alții fărîmițam pămîntul, iar alții veneau în urma noastră și răsădeau varză, sfeclă, morcovi. Ingrășămintele le aduceam din haznalele lagărului. In toamnă s-a făcut recoltarea. Unii au fost duși la culesul cartofilor, care dura pînă cădea zăpada. Un cal trăgea un plug care scotea cartofii din pămînt; în urmă veneau culegătorii și adunau ce se vedea la suprafață, deși ordinul era să răscolești pămîntul, nimeni nu făcea acest lucru.

Intr-o zi am ieșit și eu la cules, în locul unui bun prieten, să-l las să se odihnească (eu nu eram obligat să lucrez, pentru că eram prea slab, aveam 56 kg). Culesul era pe sfîrșite și se adunaseră multe femei cu copii care se rugau de paznici să le dea voie să caute prin pămînt, poate mai găsesc și ele cîte un cartof și-și arătau copiii slabi și pricăjiți.. Am intervenit și noi; le-a promis că după ce plecăm pot căuta. Lîngă o femeie era o fetiță de vîrsta fetiței mele și semăna mult cu ea. Cum aveam o bucată de zahăr la mine m-am dus la șeful pazei și l-am rugat să-mi dea voie să dau fetiței bucățica de zahăr.

M-am dus la ea, am mîngîiat-o pe păr, i-am dat bucățica de zahăr și am îndemnat-o să o mănînce, că e bună. S-a arătat foarte mirată, se uita cînd la mine cînd la bucata de zahăr și nu știa ce să facă cu ea. S-a uitat apoi la maică-sa, care i-a făcut semn

s-o primească și i-a spus: «Cușet (mănîncă), draga mea e foarte bună». A pus gurița și cînd a văzut că e dulce, s-a luminat la față

Avea 6 anișori și nu văzuse și nu mîncase zahăr niciodată, mi-a spus maică-sa care mi-a mulțumit. Cînd am privit-o în ochi, i-am văzut plini de lacrimi. Sărmana femeie, poate că și ea își aștepta bărbatul care nu sosise încă, sau poate era mort de mult dacă nu chiar în Siberia, cum obișnuiau rușii să facă cu cei care luaseră contact cu europenii.

Erau îngrozitor de mulți care nu mîncaseră în viața lor un fruct, un singur măr sau o prună. Și asta deoarece sînt fructe foarte puține, din cauza climei și distanțele foarte mari. Cum putea, atunci, ajunge un fruct proaspăt pînă aici, tocmai din Caucaz sau din Ucraina? Trebuiau organizate transporturi speciale, ori sistemul economic nu permitea așa ceva.

Dar, pentru noi, evenimentul cel mai important al anului 1946 s-a petrecut la 1 noiembrie, la miezul nopții, cînd a venit un activist, cu o listă cu numele ofițerilor care pot pleca acasă. Cine își auzea numele, trebuia să se îmbrace imediat și să vină la poartă cu ce bagaj avea. Dacă vreunul nu se prezenta, pleca altul în locul lui. Au fost repatriați atunci, aproape 700 de ofițeri. Pentru moment, n-am știut cîți și cine a plecat, dar după cîteva zile am aflat mai multe. Plecaseră din fiecare județ și din fiecare oraș reacționari, legionari și o mare parte din antifasciști. Totul părea aranjat și totuși disproporționat. Misterul a fost dezlegat repede, în luna noiembrie aveau loc în țară alegeri. Era nevoie de propagandă, era nevoie să se știe că rușii dau drumul prizonierilor.

Trecuseră doi ani de cînd se terminase războiul, pacea se încheiase și ea și nici un ofițer prizonier nu venise în țară, decît prin acele divizii. Acum sosiseră din toate județele și orașele și pe drum sînt încă alții care vor sosi, ziceau ei. Au mai plecat doar trei, patru inși cu ordin de la Moscova, dar cu mari intervenții.

Plecarea acestui detașament a însemnat o grea lovitură pentru antifasciștii care rămăseseră în lagăr. Plecase și Cotler la ambasada rusă de la București, ca să dea informații despre oamenii pe care îi instruise și care trebuiau să fie folosiți în țară. Maiorul Popescu plecase și el iar în locul lui rămăsese cpt. Militaru.

Activitatea politică s-a redus la gazeta de perete și la ciolanul de ros. Noi ne continuam munca. Agitatorii, informatorii, turnă-

torii se adunasera acum într-o cameră în frunte cu fostul meu coleg de liceu Mihăilescu Alexandru. Într-o zi am găsit ocazia să îi vorbesc.

Ne cunoaștem de tineri din liceu. Cum ai putut să faci și pentru ce ai făcut toate aceste fapte care te dezonorează, te urăsc toți ofițerii... Ai făcut-o din convingere sau din interes? Ai încredere în mine nu-ți fie frică să te descarci. Ce discutăm rămîne doar între noi. Alecule, fii cinstit cu tine. Răsplata ai primit-o și nu vei pleca curînd, ai să te convingi singur.

Am făcut tot ce am putut ca să pot pleca. Acum e tîrziu nu mai pot să revin la ce am fost. Ar fi în zadar și m-aș înjosi și mai mult, mă simt obligat să rămîn așa cum sînt azi. Acum sufăr mai mult ca voi.

În lotul care plecase erau aproape toți cei care făcuseră dificultăți mai mici, ca reacționari nici un activist din cei mai credincioși, nici de nădejdie nici un cap de frunte din toată conducerea lor, doar ceva pleavă care nu conta. Fusese trimisă în țară Marii propagandiști, cei care conduceau munca politică cei care scriau la gazeta de perete au rămas aproape toți.

Cîtă lașitate, cîtă josnicie, cîtă murdărie poate exista în om!

Pe cît erau de fericiți, de curajoși, de sfidători după 23 august, atît erau acum de plecați. Nu știau nici măcar să pozeze să trateze faptul că au rămas cu indiferența de suprafață, nu mai scoteau o vorbă cînd li se spunea:

Trădătorilor, vînzătorilor, nemernicilor, informatorilor, cu ce v-au plătit stăpînii, slugilor? Ați mîncat din hrana noastră țără nici o remușcare, nimicurilor!»

Ce sufeream noi, dar ce sufereau ei era poate incomparabil mai ales că trebuiau acum să meargă înainte pe drumul pe care și-l aleseseră.

Ne-am organizat o viață culturală, pe cît s-a putut bineînțeles. Posibilitățile materiale lipseau dar omul poate face orice cînd vrea. În lagăr s-au strecurat și cîteva cărți germane și franțuzești. Profesorii și cei care cunoșteau limba le-au tradus, iar scriibii (cei care nu puteau ieși la lucru), le au copiat în mai multe exemplare, ca să poată circula.

În loc de hîrtie s-a folosit coaje de mesteacan și în loc de cerneală, albastru de metil. S-au scris romane nuvele poezii, unele chiar foarte reușite ca „Din stejar stejar răsare" de cpt. I. Po-

pescu din Gorj, sau nuvelele învățătorului Ion Cîndea, am avut chiar și revista care s-a jucat, de cpt. Fonea Gheorghe și altele. Am avut doi învățători, mari povestitori, Hingulescu I. din Slobozia-Ciorăști, de lîngă Focșani. Mic de statură, cu fața prelungă cu ochi sclipitori, cînd îl vedeai aveai impresia că întreaga lui ființă radiază și-ți transmite bunătate și veselie.

Se așeza în vîrful bordeiului și ne povestea cum a dat examen la școala normală, cum auzise el că dacă le cînți vacilor la vioară dau lapte mai mult și altele care ne-au descreștit fruntile și ne făceau să uităm de multele chinuri și gînduri care ne măcinau.

Cînd a venit în țară n-a mai fost primit în învățămînt.

A lucrat mulți ani ca dactilograf. După ami mult timp l-au reprimit, pentru că între timp publicase prin reviste și scosese un volum de povești, care a avut succes.

Celălat povestitor al nostru era învățătorul Cocoș Vasile, moldovean de origine. Inalt de 2 metri, cu fața rotundă,gravă; niciodată nu rîdea cînd povestea, în schimb ne amuza pe noi prin atitudinea lui serioasă în timp ce povestea lucruri hazlii.

Mulți povesteau filme, romane, snoave, nuvele un judecător, Dumitriu Ion cunoștea un număr impresionant de poezii de Eminescu cu care ne incinta; doctorii țineau prelegeri de anatomie si higienă, aveam și profesori de muzică, aceștia ne instruiau în istoria muzicii s-a făcut chiar o cărticică cu bigrafia compozitorilor și cu rezumatul operelor lor, puteai auzi tot ce doreai, începînd de la filosofia religiilor și pînăla rețete culinare.... Era o adevărat universitate liberă, gratuită.

Antifasciștii nu luau parte la nici o manifestare. Misiunea lor era doar aceea de a informa ce se discută, ce se petrece și numai întîmplător se prefăceau că trec pe la noi, dar tot pentru a trage cu urechea.

Unii dintre prizonieri care aveau talent, făceau piese de șah, chiar viori, obiecte de cult din os de cămilă și chiar pictură, acesta era un căpitan de cavalerie care întors din țară a fost angajat ca pictor de Patriarhie.

Duminica se jucau meciuri de fotbal între noi și unguri, la care asistau toți prizonierii, și spaniolii ca oaspeți.

S-a ajuns la o adevarată prietenie cu acești spanioli care au învățat românește. Femeile și copiii lor aveau voie să se plimbe

în afara lagărului, bărbații aveau restricție de a ieși din lagăr, dar nu erau scoși la muncă. Se vindecaseră de comunism, trăindu-l acum pe propria lor piele. Au recurs și la o grevă, pentru îmbunătățirea hranei, și pentru libertate, așa cum fuseseră în Franța și în Germania și mai cereau să fie duși în sud, unde clima era mai blîndă. Cînd am plecat în 1948 din Mînăstîrca, i-am lăsat tot în lagăr, iar cînd eram în nord, am aflat că i-au dus totuși în regiunea Odessei, dar tot cu domiciliu obligatoriu.

Mai erau și trei francezi. Unul era șef de gară și era mare comunist. Cînd a ajuns însă în Franța, a scris tot ce a văzut și mai ales cum trăiesc oamenii în Rusia. Și-a revenit la normal cînd a ajuns în țara lui. Noi am aflat despre carte dintr-un articol din ziarul «Izvestia», în care erau combătute cele scrise de el.

Își poate închipui oricine cîte s-au putut întîmpla în acești aproape șase ani de prizonierat. Au fost mulți oameni care au dovedit că unii nu merită să fie numiți oameni. Am avut ocazia să trăiesc printre germani, japonezi, ruși, finlandezi, cehi, estonieni, lituanieni, francezi și spanioli; la toți același trist adevăr...

Nu greșesc cînd spun că românul este prin naștere, descurcăreț și isteț. Învață repede orice. Unde îl pui să muncească, în cîtva timp, devine un adevărat specialist. Nici nu vă puteți închipui la ce măiestrie se ajunsese în lagăr. Se făceau viori, ceasuri, lucrări la strung, croitorie, pulovere, mănuși, ciorapi etc. Un adevărat as era lt. Dia Mihai din Odobești, în 48 de ore dădea gata un pulover croșetat cu andrele din sîrmă ghimpată. El a stat în carceră trei săptămîni și cu toate chinurile la care a fost supus, n-a dat nici o declarație contra maiorului Voicu, un om cinstit, drept, bun, călit ca un oțel din care rușii n-au reușit să facă nimic. A murit într-un lagăr din nord, unde își ispășea o pedeapsă imaginară de 25 de ani.

Un alt om deosebit a fost și Boiu Dumitru, artelnicul nostru de la Oranki și Mînăstîrca. Mic de statură, subțirel, cu ochelari pe nas, era blînd și drept.

Cînd împărțea mîncarea de multe ori rămînea fără porție și nu se plîngea niciodată. Observînd acest lucru, i-am determinat să-și pună întîi lui și apoi nouă. Cu multă greutate a cedat, că n-a avut încotro.

Și cîți alții ca el, și mai buni poate, și mai puțini buni, cărora doresc să le aștern cel puțin numele pe hîrtie, neputînd să-i des-

criu pe toți așa cum au fost ei, buni, drepți, gata să sară în ajutorul celorlalți, demni și mîndri că sînt ofițeri români și mulți au fost cei care au mers pînă la sacrificiu, îndurînd bătăi, carceră de pe urma cărora mulți au și murit.. Iata cîțiva dintre ei: col. Hagiopol, col. Mandache, col. Scurtu, maiorul Constantinescu Costin, cpt. Fonea G., Niculescu, Nicolaï, Banu Vasile, Varia, Popescu T., Dumitru Ion. lt. Cojocaru N., Boiu D., Ionescu D., Stănescu Ilarion, Cîndea Ilie și mulți, mulți alții.

Au fost, în schimb și mulți opuși acestora Primul despre care am scris a fost col. Budis, apoi Maltopol și Cambrea. Parcă nu pot trece fără să pomenesc și de col. Trime, un om de nimic, el inventa pe seama altora tot felul de minciuni. Am auzit - zicea el - cînd P. îi spunea lui I. că a dat ordin și a împușcat în fața lui X oameni. Aceasta era metoda pe care o folosea, că a auzit cînd povesteau sau vorbeau oameni pe care nu-i cunoștea si-i văzuse pentru prima dată în lagăr. Și aceste minciuni, erau scrise și semnate, predate rușilor care făceau uz de ele.

Existau și alți informatori camuflați, pe care îi știau numai rușii. In lagărul de Mînăstîrca au fost destul de mulți, din care, unii erau nebuni în realitate, iar alții o făceau ca să scape de lagăr. Se cunoșteau cei care simulau nebunia doar ca să poată afla cîte ceva mai ușor. Cei cu adevărat nebuni, îi vedeai cu ochii pierduți, unii rîdeau, plîngeau, alții își făcuseră din bețe, cruci la care se rugau toată ziua. noaptea rămîneau pe loc, la masă nu se duceau și mîncau numai dacă le dădea cineva cîte o bucată de pîine, dacă nu rabdau, uitau să mai mănînce. Mulți dintre aceștia au fost internați în bordeiul-spital și au murit acolo.

Unii erau sănătoși, dar aveau totuși ceva în ei care nu mai era normal. Așa era cpt. N. șef de promoție cu școala specială de infanterie făcută în Franța, om cult și cu o comportare ireproșabilă. El nu putea dormi dacă nu avea o lumină cît de mică, la care se uita cu ochi ficși.. Isi făcuse un opaiț dintr-o cutie cu feștilă din cîrpe, cumbustibilul procurîndu-și-l de la camioane. Cu o cană de motorină ardea o lună de zile.

Lt. col. C. stătea pe marginea patului toată noaptea, ore întregi, nemișcat, în timp ce toți ceilalți dormeau. Stătea cu capul în piept. Unde se gîndea? La ce a fost, la ce va fi,? Poate nu se mai gîndea la nimic...

In lagăr toți poveteau din viața lor, încet și pe nesimțite, își aduceau aminte de copilărie, de tinerețe, de tot ce fusese frumos Își aminteau și de suferințe și de necazuri, de soții, de copii, de părinți, de prieteni și din tot ce povesteau se simțea că nu mai știau dacă o să-i mai revadă vreodată, după cele întîmplate. Totul părea pierdut chiar și însăși ființa lor. Și așa s-au scurs zile, luni, ani. Nimic nu se mai întrezărea...

Așa au trecut șase ani (1942-1948).Păduchi, plosnițe, bătai, carceră, foame pînă la exterminare, căratul lemnelor cu spatele sau înhămați la sanie, sapa, coasa și cîte le-am scris și cîte nu am avut curajul să le scriu...

Sosise și luna martie a anului 1948. Trecuseră doi ani de cînd plecase primul lot, patru ani de la terminarea războiului, doi ani de la încheierea păcii și noi lucram în continuare la ruși. Cînd protestam ne spuneau că nu s-a încheiat încă pacea, apoi că nu s-a ratificat și tot felul de minciuni pe care știau că nu le credem

In martie 1948 ne-am hotărît să facem greva foamei pînă vom muri cu toții, unul cîte unul, dacă nu ne vor repatria. S-a hotărît să facă fiecare o declarație scrisă, în care ceream să ni se comunice: de ce sîntem ținuți în Rusia după patru ani de la terminarea războiului, ce fapte am comis înainte de căderea în prizonierat și în timpul prizonieratului și deci în virtutea căror legi sîntem încă ținuți prizonieri. Am mai hotărît ca nimeni să nu vorbească decît în numele lui și să nu se înființeze nici o delegație care să trateze cu rușii. Dacă vom fi întrebați de ce facem greva foamei sau de ce n-o încetăm, să răspundem că am declarat totul în scris și așteptăm pînă murim, dacă nu ne vine un răspuns scris de la guvernul rus. Am subliniat de la guvern, nu de la conducerea lagarului, care nu poate hotărî nimic.

După ce am depus declarațiile la poartă n-a mai ieșit nimeni la lucru, nimeni nu s-a mai dus la masă, toată lumea s-a întins pe paturi. Numai antifasciștii n-au făcut grevă. Dacă intervenea ceva deosebit, un singur om avea voie să meargă la baracă vecină să anunțe ce s-a întîmplat și așa, din bordei în bordei să se transmită știrea. N-am admis decît adunarea tuturor prizonierilor și numai în incinta lagărului și în același loc.

Totul a mers foarte bine. In primele 2-3 zile, comandantul lagărului a căutat și cu binele și cu răul să ne determine să încetam greva, dar n-a avut nici un succes. In a patra zi a venit de la

Gorki, o delegație, cu un general în frunte și au adus în gara Sonica un tren sanitar (spitalul din lagăr se umpluse de bolnavi de inimă, de ofițeri slabi și care aveau și alte boli).

Au dat ordin să ne adunăm în sala de mese. Am răspuns că nu ne putem deplasa, deoarece sîntem prea slăbiți. Toți eram întinși în pat. Cum arătam, D-zeu știe. Au intrat in primul bordei și i-au întrebat de ce fac greva foamei, de ce nu încetează că tot nu rezolvă nimic.

Un glas din pat i-a răspuns: «Ați citit declarațiile noastre? Dacă le-ați citit nu mai are rost întrebarea. Vă obosiți în zadar. Noi așteptăm răspunsul guvernului rus și în funcție de răspuns, vom hotărî ce trebuie să facem. Nu încetăm greva pînă nu primim un răspuns. Cîndva poate se va auzi că peste 1000 de ofițeri români au murit prin greva foamei pentru că au fost reținuți în Rusia după patru ani de la terminarea războiului. S-a auzit și de Catin, de ofițerii polonezi asasinați atunci.

N-au mai spus nimic și sînt sigur că nu le-a plăcut ce au văzut și nici cum arătam. Au plecat, s-au mai dus prin 2-3 bordeie și s-au convins că situația era destul de gravă.

Din zi în zi, efectele grevei își spuneau cuvîntul și tot mai mulți erau ridicați cu brancarda din bordeie. Eram într-a 9-a sau a 10-a zi de grevă, cînd a sosit un avion de la Moscova cu primul locțiitor al ministrului de interne, generalul Kabulov, comandantul-șef al tuturor lagărelor din Rusia.

Au fost adunați cei care puteau merge, în sala de mese.

– Sînt reprezentantul guvernului, a spus generalul, și am venit să vă anunț că pînă la 1 mai toți soldații români și ofițerii vor fi repatriați. Cunosc situația și nu mai avem ce discuta.

– Vrem o dovadă scrisă, vorbe ni se spun de patru ani.

– Veți primi dovada scrisă, semnată de mine, așa cum am spus.

Intr-adevăr, Kabulov a dat dovada, cu semnătura lui, fiecăruia, că pînă la 1 mai 1948 vom fi repatriați. Au trecut greu zilele și nopțile care ne mai despărțeau de acel 1 mai. Cele mai lungi și cele mai grele.

Dar, după plecarea lui Kabulov, a sosit în lagăr o comisie care a stat aproape o lună de zile, studiind fiecare dosar în parte a tuturor prizonierilor români din Oranki și Mînăstîrca. S-a făcut o listă cu prizonierii care pleacă cu consimțămîntul conducerii

lagărului. Conducerea, împreună cu responsabilul politic au hotărît şi ce prizonieri sînt reţinuţi, în funcţie de ce cuprindea dosarul.

Cît aş fi dat, cît aş da să aflu ce cuprindea dosarul meu, întocmit de Cotler, pentru că datorită lui n-am plecat la 1 mai în ţară. De altfel, eram convins, încă de pe cînd am căzut prizonier, că ruşii nu vor de drumul acasă tuturor ofiţerilor, aşa cum au făcut cînd au luat Basarabia, în 1940 şi aşa cum au făcut şi după primul război mondial. Sînt convins că şi azi, cînd scriu aceste rînduri mai sînt încă prizonieri în Rusia, care cer venirea în patrie. Cu cît trecea timpul cu atît mă convingeam de acest adevăr.

Eu totuşi speram să plec, le spuneam prietenilor mei: «Dacă 10 oameni pleacă, unul dintre aceştia voi fi eu». Aveam o bază solidă în ce afirmam: nu făcusem front decît două luni, nu mîncase şi nu băusem un singur pahar de apă de la populaţie şi nu mă culcasem în pat cu vreo femeie de-a lor. Soldaţii mei la fel. Venisem direct pe linia frontului, schimbasem trupele germane şi ne instalaserăm în adăposturile făcute de ei. Hrana o primeam din depozitele germane. Cel mai apropiat sat era la 7 km.de poziţiile noastre. Eram curat ca un cristal.

Nu puteau să-mi impute abolut nimic. Se vede că nu-i cunoşteam încă pe ruşi şi nici comunismul...

Trăisem în educaţia apuseană. Onoarea, dreptatea, demnitatea, erau legile fundamentale de conduită în viaţă. Crescusem cu dragoste de ţară. Eram îndreptăţit să cred că voi fi dintre cei care vor pleca, dar n-a fost aşa.

Pentru două luni de front petrecute în adăpost şi pentru cele arătate pînă acum, am stat în Rusia 12 ani, am făcut închisoare, după o judecată nedreaptă.

Cînd au venit la Mînăstîrca cu lista au început să strige pe cei care urmau să plece, am tot aşteptat, dar nu mi-am auzit numele. Nu puteam să-mi cred urechilor, am rămas trăznit, paralizat, nu mai ştiam nimic. Cît a durat această stare nu ştiu. Ce grozăvie .. Lovitura fusese atît de puternică şi prin surprindere încît nu-mi puteam veni în fire.

Zece zile şi zece nopţi n-am fost bun de nimic nu mai puteam închide ochii, nu mai puteam mînca, simţeam că e deja prea mult ca să mai poată fi suportat.

Acum era cu totul altceva, dacă muream, era mai bine, n-aș mai fi simțit nimic. Dar eram obligat să mor întîi psihic ceea ce era mult mai greu.

Plecau aproape toți. Dacă mai rămăsesem 30-40 de oameni în tot lagărul era să spun, în durerea mea, că era bine...

M-am trezit cu Michel, unul dintre spanioli, lîngă mine, s-a uitat lung, a început să mă zgîlțîie, îmi vorbește, nu mai înțelegeam nimic. A venit apoi și Nineta, m-au mîngîiat ca pe un copil m-au reținut să mănînc cu ei, nu știau ce să-mi mai facă...

Imi mai aduc aminte că a venit bunul meu prieten Mitică Boiu și m-a rugat să scriu cîteva rînduri acasă. Ce am scris, nu știu dar știu că el tot timpul pînă la plecare a plîns.

La Mînăstîrca rămăseseră magazionerul și cîțiva paznici. N-aveai cu cine sta de vorbă. Ne-am adunat toți cei care am rămas într-un bordei. Toți păreau muți. Nu cunoșteam pe nimeni.

Am stat aici vreo 3-4 zile, pînă au plecat cei adunați la Oranki, după aceea ne-au dus acolo. L-am gasit numai pe lt. col. Malache din regimentul meu. Fusese și el reținut rămăsesem cam 90 de ofițeri din 2000.

Lovitura aceasta mi-a folosit mai tîrziu. Dar a trecut mult pînă s-a cicatrizat.

In timpul care s-a scurs după plecarea celor pe care îi favorizase norocul, noi, cei rămași, am trăit sub tortura celor mai negre gînduri.

Mă întrebam ce se va întîmpla cu mine. Voi mai scăpa din acest iad și din mîna acestor călăi? Incotro mă vor mai purta pașii? Cînd mă voi întoarce, și dacă mă voi mai întoarce vreodata? S-ar putea întîmpla și un miracol? Cum și cînd? Nu cumva a fost o greșeala?

Și tot așa o slabă speranță a prins să se infiripe. Aveam neapărată nevoie de o speranță. Ceva îmi spunea că trebuie să înving

Și totuși, dacă ne opriseră, însemna că sînt puși să ne omoare sau să ne facă pierduți prin nordurile Siberiei. In cel mai bun caz uitați pentru totdeauna. Se va interesa de noi guvernul român? Nu, de aici nu aveam nici o speranță, o dovedise pînă acum, că nu-i interesa soarta noastră, începînd cu cei de la Iași.

Era 15 mai 1948 cînd părăseam lagărul Oranki, după o ședere de 1960 de zile (cinci ani, cinci luni și douăzeci de zile). Mă agățam de orice chiar și de vremea care era extraordinar de frumoasă în acea primăvară, îmi spuneam că este o prevestire, un îndemn la speranță, la nădejdie.

Noi cei 33 de ofițeri din Divizia a 6-a care fuseserăm opriți, am fost primii care am plecat din lagăr. Eram niște morți vii.

Unde plecam, nu aveam cum să știm. Doar cînd ajungeai la destinație aflai unde trebuia să ajungi.

Am mers pe jos la gara Sonica, de unde am luat trenul pînă la Gorki. Am părăsit satul și am intrat pe drumul construit cu șase ani în urmă, atunci gîndul mi-a zburat la cpt. S. G. împușcat aici și repede, ca un fulger un altul i-a luat locul: Va mai fi oare pentru noi un mîine?.... Trebuie să ne bucurăm de această zi, e primavară, trebuie să ne bucurăm de primele flori care apar, de arbuștii deja înfloriți, de soare, de aer, de tot.

Am ajuns deci, în gara Gorki, de aici va începe un alt capitol al suferințelor mele.

CAP. VI

In gara Gorhi am fost închiși într-o cameră, izolați de restul oamenilor. Camera avea o ușă cu geam care dădea spre peron, iar în partea opusă erau patru ferestre cu vedere spre oraș.

După șase ani si jumătate, trăiți între zidurile închisorii, era prima zi în care vedeam bărbați, femei și copii care erau liberi să se miște unde voiau.

Dincolo de fereastra noastră era libertate — libertate pe care puțini o înțeleg cu adevărat și mai puțini știu ce însemnătate poate avea ea pentru om. Noi, năpăstuiții plecam în neant... distruși sufletește, dezamăgiți, îndurerați, înmărmuriți, pluteam ca un fulg dus de vînt...Unde ne vor mai duce? Ce vor să facă cu noi?... De ce ne-au reținut? Multe întrebări fără răspuns, care măcina..

Nu ne mai săturam să privim, nici n-am simțit cînd au trecut patru ore; urma plecarea trenului. Am călătorit toată noaptea, într-un vagon în care eram numai noi, iar dimineața, în jur de opt-nouă am ajuns la Moscova. Din gara unde coborîsem am fost luati cu o dubă și dusi la altă gară de unde am luat apoi un tren electric, care ne-a dus la Crasnigorsk, un oraș cu 80 – 100000 de locuitori, la circa 60 de km.de Moscova.

Drumul pînă la lagăr l-am făcut pe jos era scurt l-2 km. Am fost opriți în fața porților. Părea încă de afară un lagăr foarte mare. Șeful pazei și al convoiului a scos o hîrtie și a citit cine urma să rămînă aici. Au rămas 16 oameni, iar restul 17 au plecat mai departe, în alt lagăr.

Col. Malache a plecat cu cei 17. Eu am rămas aici. Cunoșteam dintre cei care rămăseseră pe cpt. Nicola I. si col. Timu, antifascistul înfocat, restul ofițeri din Bacău. Eram singurul artilerist.

Am fost cazați la un capăt de baracă, ocupată de germani.

Cei 17 au fost duși în lagărul unde fusese școala de antifasciști pentru toate naționalitățile. Mai funcționa la acea dată pentru germani și japonezi. Era o anexă a lagărului în care eram noi. Avea o capacitate de 5000 de oameni, care locuiau în barăci. Era împrejmuit cu garduri de sîrmă, pentru noi o binefacere, pentru că puteai privi și afară, nu numai cerul ca la Oranki. Ce relative sînt toate în viață...

La circa 10 m.distanță de latura lagărului unde era intrarea, vis-a vis, erau barăci locuite de ruși. Lagărul luase o parte din barăcile vechi și mai construise apoi alei întregi cu barăci mai noi.

După revoluție, cînd s-au declarat «obsejitele» (locuri pentru trai în comun) s-au construit barăciile care erau despărțite în camere, unde locuiau femeile, iar în alte camere bărbații. Orice bărbat putea să meargă la orice femeie. Copiii care rezultau din aceste conviețuiri îi lua statul, îi dădea la creșă, la grădiniță și la școala primară. Aceștia trebuiau să fie, să reprezinte «omul nou» al noii societăți. Ei nu aveau obligații față de părinți, frați, neamuri, singura obligație era față de partid și față de noua societate. Rezultatul: marea majoritate umpluseră închisorile.

Femeile ajunseseră să practice un fel de prostituție crasă, iar băieții deveniseră hoți și bețivi; s-a renunțat deci la această oribilă experiență și s-a revenit la familie.

Acum stăteau în barăci, bărbații nefamiliști.

Lagărul unde era școala de politruci avea clădiri frumoase, cu săli de clasă, masă foarte bună și pe săturate. Cei 17 ofițeri au avut noroc din acest punct de vedere.

Sosisem aici la 16 mai 1948. Masa de prînz am luat-o în lagăr. Aceeași masă ca la Mînăstîrca și ca în toate lagărele din Rusia.

Lagărul avea o parte ocupată de reprezentanții germani ai axei, iar cealaltă de japonezi. Forțele erau aproape egale, cam cîte 2000 de prizonieri de fiecare putere, munca era la fel, împărțită proporțional pe națiuni.

Acest lagăr fusese construit special și dotat cu tot felul de ateliere: tîmplărie de lux, tîmplărie sculptată, ateliere de cizmărie de lux, ateliere de croitorie, de blănărie, de sculptură, pictură, artizanat - tot ce vrei și nu vrei. Adunaseră pe toți specialiștii germani și japonezi din toate lagărele din Rusia. O mică parte lucrau la bucătărie și alte munci, care serveau celor care lucrau în ateliere.

Aveau voie să plece din lagăr cînd voiau. Se duceau la piață, mîncau în oraș, cu permise speciale.

Toată nobilimea proletară din Moscova venea aici cu autoturisme, ca să comande ce dorea și ce avea nevoie. Se telefona la atelierul respectiv, și cînd venea «doamna» cu mașina, era primită de un ofițer rus, care o conducea la atelierul care o interesa.

Tot la Crasnigorsk aduseseră rușii și o fabrică de ceasuri, cu tot personalul, cu femei și copii. Au fost cazați în vile, pentru copii li s-a pus la dispoziție grădinițe și școli, erau liberi dar nu aveau voie să părăsească orașul. Salariul era de două ori mai mare decît al rușilor. Cînd fabrica a fost gata montată, s-a început lucrul și s-au scos ceasuri cu nume rusești. Maiștrii germani, ca și inginerii, au fost dublați de maiștrii și ingineri ruși.

De multe ori priveam la poartă și așteptam să vină cîte un autoturism. Tovarășele , coborau din mașini deosebit de luxoase; șoferul oprea mașina, se dădea jos deschidea portiera, ofițerul îi întindea mîna s-o ajute să coboare. Același lucru și cu distinșii tovarăși, nobilii de azi.

Diferența dintre teoria comunistă și punerea ei în practică e ca de la pămînt la soare. Doar vorbe, vorbe goale, bune pentru mulțime, pentru proști, de pe urma cărora s-a profitat. Nimeni nu are voie să gîndească, să vorbească, să scrie. Au reprezentanții lor care gîndesc pentru ei, care mănîncă, se distrează, scriu și vorbesc pentru ei. Mulțimea are voie să asculte și să facă ceea ce i se spune.

Noi nu ieșeam la lucru și nici nu aveam voie să părăsim lagărul. Intr-o zi, mergînd spre poartă pentru a-mi destinde ochiul cu ceea ce nu aveam și nu văzusem de șase ani de zile, întregul ceremonial cu mașini și femei luxoase, l-am văzut pe lt. col. Timu privind parcă cu același sentiment... M-am îndreptat spre el și nu m-am putut abține să nu-i spun: «Ai văzut cum se practică comunismul? Acesta e comunismul, nu cel pe care îl practicați voi în lagăr, voi care credeați într-o ordine nouă, în acest moment ai văzut practic cum se aplică teoria și pentru cine. Pentru serviciile aduse lui Cotler, pentru că ți-ai vîndut camarazii, au fost oameni bătuți, băgați la carceră, prin informații false

ți-ai călcat onoarea de ofițer și conștiința de om. Mi-ai lăsat senzația că ai trădat țara pentru un castron de mei și în schimb în loc să-ți dea drumul acasă, te-au oprit să stai cu reacționarii la închisoare. Plata ți-au dat-o chiar rușii. Pentru noi este ca și cum nu ai mai exista, nu mai ești român, nu mai ești om, nu mai meriți nici un respect din partea noastră.».

A stat și a ascultat, nu a încercat să plece și n-a scos nici un cuvînt.

Dupa 4-5 zile de la sosirea noastră în lagăr, într-o dimineață pe la orele 10 a venit un soldat rus care l-a strigat pe cpt. Nicola I. să-și ia bagajele și să meargă la poartă. L-am petrecut să văd ce se întîmplă; la poartă era o dubă care îl aștepta. S-a urcat în ea și a plecat la Moscova. Am aflat de la nemți că cei care pleacă cu duba sînt duși la închisoare la Moscova, unde sînt anchetați și judecați. Știau de la civilii ruși cu care lucrau în fața lagărului.

Mie mi-a spus un german român din Bacău, pe nume Leferman Iohan, de meserie mecanic. Luptase într-o divizie germană de S.S. (cap de mort) cu care a căzut prizonier. Fusese adus din alt lagăr, ca specialist. Nimeni nu știa în ce unitate fusese și luptase. Cu timpul am devenit prieteni, dormea în aceeași baracă cu noi, românii.

Ne-am cunoscut într-o seară cînd a venit de la lucru. După ce s-a schimbat, a venit la noi și s-a prezentat. Era foarte politicos. Cînd a venit într-o zi la noi, i-am spus că am avut în baterie un soldat din Bacău, prin anul 1935-1936, pe care îl chema Lefer man Martin, zidar. A plecat în Germania și mi-a scris dintr-un lagăr să fac tot posibilul să-l aduc în țară. A fost imposibil să-i dea drumul cu toate intervențiile pe care le-am făcut la Ministerul Armatei.

Cînd a auzit ce i-am spus a sărit la mine de bucurie, m-a strîns în brațe și mi-a spus : «Eu sînt fratele lui Martin. Cînd era soldat la d-voastră și venea acasă, povestea cît sînteți de bun și cum vă purtați cu soldații. Nu mai știu nimic despre el, nu știu dacă mai trăiește».

Lagărul avea o pistă interioară, în jurul gardului de sîrmă, pe unde ne plimbam și priveam afară. Mă uitam cu nesaț cum crește iarba, iar la apusul soarelui rămîneam vreme îndelungată într-o contemplare neobosită și pe care o voiam nesfîrșită. Dorul, neliniștea sporeau mereu și gîndiri negre mă frămîntau: «Ce se

va întîmpla cu mine? De ce? Pentru ce fusesem reținut? Voi mai fi vreodată liber și-mi voi mai revedea vreodată țara și pe cei de acasă? De ce atîta ură și nedreptate față de un om? De ce trebuia torturată o ființă omenească? Nu găseam nici un răspuns, nici o justificare.

Din zi în zi viața devenea mai de nesuferit. Aproape că nu era săptămînă să nu vină duba și să nu ridice cîte un ofițer din cei rămași. Prin august-septembrie rămăsesem doar trei. In acest timp, Iohan a venit să doarmă lîngă mine într-un pat rămas liber. Lucra în afara lagărului, la un garaj. Era șeful unei echipe. Cîștiga foarte bine și venea încărcat cu de-ale mîncării pe care le împărțea cu cei care o duceau mai greu. Eu eram favoritul lui, probabil pentru că îi aminteam de fratele său.

Mi-a prins bine pentru că m-am refăcut fizicește. Toată ziua mă plimbam priveam cerul și cîte un eveniment care îmi alunga gîndurile.

In cele opt luni cît am stat în acest lagăr, am avut prilejul să-i cunosc pe japonezi, devenisem chiar prieten cu doi dintre ofițerii lor. Sînt niște oameni minunați, cîtă amabilitate, cîtă politețe pe care nu le întîlnești la alte popoare. Ofițerii lor locuiau împreună cu soldații, asta pentru că așa doriseră ei, nu le impuseseră rușii. Cîtă deosebire față de alte neamuri, respectul față de cel superior este moștenit prin naștere. Nu există japonez care să nu știe carte, iar ofițerii activi și de rezervă cunoșteau cel puțin o limbă străină, cei mai mulți engleza, restul franceza și germana

Toți cunoșteau alfabetul latin, și chiar o parte din soldați. Rușii ar fi vrut să facă cu ei ceea ce făcuseră cu românii și cu germanii, să-i despartă pe ofițeri de soldați, ca să-i poată educa mai ușor pe soldați, în scopul pe care îl doreau: extinderea comunismului. Cînd rușii au trecut la acțiune aceștia s-au opus. Soldații au declarat grvă imediat: «greva brațelor încrucișate». S-au așezat pe jos cu piciorele sub ei, cum stau orientalii și cu mîinile pe piept. Nimeni n-a mai ieșit la muncă și nici la masă. Păreau niște statui, nu făceau nici o mișcare de parcă erau pietrificați. Au intrat soldații ruși cu armele, au început să-i bată cu patul puștii să-i doboare, dar ei se ridicau încet și-și reluau poziția. Nu țipau, nu scoteau nici o vorbă.

Erau de admirat, erau atît de hotărîți, se citea pe chipul lor doar faptul că erau dispuși să moară și asta fără să scoată un cu-

vînt sau măcar să schițeze un gest.

Trei zile au durat bătăile și tot felul de mijloace specific rusești, dar n-au reușit să-i convingă. Soldații japonezi au spus-o răspicat: «Noi avem comandanții noștri și noi executăm numai ce spun ei și nu ne despărțim decît prin moarte».

Cu ofițerii nici n-au mai încercat, și-au dat seama că va fi și mai greu. Rușii au fost nevoiți să cedeze. Au început să lucreze cu ofițerii, ca să-i poată educa pe soldați. Ofițerii erau foarte înțelepți. Se țineau ședințe cu toată lumea, se așezau turcește cu picioarele sub ei și se uitau fix la cel care vorbea. Era o liniște impresionantă. Nu se auzea nici un fîșnet sau o mișcare cît de ușoară. Niște statui vii.

Cînd erau întrebați dacă au înțeles, dacă au ceva de întrebat, dacă au ceva de spus contra celor vorbite, pot să vorbească, făceau doar semn din cap că au înțeles și că nu au nimic de spus. Aveau și ei o vechime de trei ani de prizonierat la ruși și știau cum trebuie să se poarte ca toată lumea să fie mulțumită.

Cîteva sute de japonezi lucrau la o clădire mare, cu multe etaje, care urma sa fie Ministerul de Interne și urma să se depoziteze în ea arhiva deținuților și a prizonierilor de război. Lagărul era la o margine a orașului și în apropierea lui, pe un loc viran se proiectase această clădire. O mare parte a dimineților le petreceam privind cum lucrau japonezii.

Era o adevărată plăcere să-i vezi, erau atît de conștiincioși în munca pe care o făceau chiar și fără plată. Mă uitam la ceas, ceasul pe care mi-l dăduse Iohan, care avea două și așteptam să aud fluieratul de încetare a lucrului să-i văd ca pe niște albinuțe harnice, care în interval de 50 de minute lucrau incontinuu și munceau din greu la pămînt. N-am văzut niciodată ca în cele 50 de minute, un japonez să stea măcar o clipă, rezemat în coada lopeții sau să-și aprindă o țigare. Lucrau ca o mașină automată. Dar, cînd se fluiera încetarea lucrului dacă lopata de pămînt era mai aproape de țintă, o răsturna, dar dacă era mai aproape de pămînt, o lăsa jos așa încărcată de pămînt cum era. Stăteau 10 min. în repaos apoi suna fluierul și munca reîncepea. La ora 12 aveau repaos 20 de minute și apoi continuau cum începuseră timp de 8 ore.

Făceau aceeași muncă zi de zi, ca un mecanism de ceasornic. Eram de-a dreptul fascinat, stăteam ore întregi să-i admir. Ce oameni, nu mai văzusem așa ceva.

Aveam foarte puțină informație despre ei în comparație cu alte națiii, căci nu se scrisese nimic în literatură, teatru, film sau nu avusesem eu ocazia să aflu; știam doar că luaseră contact cu vestul în ceea ce privește industria și că era o țară bine industrializată, iar soldații japonezi, buni luptători. Numai China era țara care nu vroia să primească nimic din afară.

Cînd veneau de la lucru, japonezii intrau în ordine pe poartă, mergeau în marș pe aleea unde erau barăcile lor, pînă la jumătatea ei, se opreau, făceau front, salutau comandantul, rupeau rîndurile și se îndreptau spre barăcile lor.

Dimineața plecau la spălător, care era unul singur pe tot lagărul, dar era foarte mare; apa curgea din țevi, prin niște găurele tot timpul cît dura spălatul.

Lor li se dădea în loc de mei, orez - pe care îl mîncau cu mare dexteritate, cu doua bețișoare (din sîrmă de aluminiu) destul de lungi, de 2-3 mm grosime, iar la capăt se pierdeau sub formă de con. Se puneau între degetele mîinii drepte și luau boabele de orez aproape unul cîte unul. Operațiunea dura foarte puțin, ca și cînd ar fi mîncat cu furculița. Cred că nici într-o zi n-aș fi reușit să termin de mîncat cu ele.

Nu exista dimineață în care să nu facă gimnastică în fața barăcii. Cînd plecau sau cînd se întorceau de la spălat, făceau un număr de figuri libere ca la gimnastica suedeză, dar nu ca noi, ei duceau mîinile, picioarele și făceau aplecările în mod lent, fără mișcare bruscă.

Fiecare japonez purta sub curea, la șold, un prosop. Mi s-a spus că este o tradiție la ei, studenții și soldații poartă o batistă anume la șold, sub curea.

Prin luna iulie se serba ziua națională a poporului japonez. S-a jucat o piesă de teatru. Rolurile feminine erau bineînțeles jucate tot de bărbați, dar erau machiați atît de bine că nu-i puteai distinge. Mi s-a spus că în teatru rolul femeii este întotdeauna jucat numai de bărbați, era tot o tradiție. In prezent îl joacă și la ei femeia..

Noi cei 3-4 români am fost invitați în mod special și am fost tot timpul însoțiți de un ofițer care ne explica totul. S-a jucat un dans și s-a cîntat un cîntec pe care în acea zi îl dansează și îl cîntă toată națiunea de la împărat pînă la ultimul om. Este ziua «înfrățirii» națiunii japoneze.

Toți erau de statură mijlocie, dar foarte bine legați laț în spate, mușculoși. Numai cei din nordul Japoniei erau ceva mai înalți.

Cîtă amabilitate, cîtă politețe pot arăta față de un necunoscut .. Un singur lucru ne lega pe toți, suferința și deci pedeapsa fără a fi vinovat. Nici un japonez n-a pus picior pe pamînt sovietic, în schimb rușii au luat prizonieri 2-3 milioane de japonezi care luptau în Manciuria, de-a gata, doar pentru că le declaraseră război ..

Cu toate distrugerile, cu toți morții și cu tot bombardamentul atomic, au cerut o clauză, care s-a admis: împăratul să rămînă mai departe șeful statului. (Imparatul-zeu, Os din primul împărat de la 660 i.e.n. «Jimmu Tenno», strămoșul direct al lui «Hiro Hito», cel care primise de la zei «Nestemata», «Oglinda» și «Sabia», care au intrat in tezaurul familiei imperiale).

La două zile după sărbatoare, a venit la mine Kantan, însoțitorul japonez de la serbare, să mergem la plimbare pe marginea lagărului; m-a rugat să-i povestesc de țara mea, despre oameni. Am început să-i descriu țara din punct de vedere geografic,așezare, suparfață, climă, bogății, economie, industrie... Am continuat cu istoria, de la înființarea neamului românesc, intemeierea primelor voivodate și pînă în ziua cînd ne plimbam împreună, în lagărul rusesc.

Alternam, o zi vorbeam eu, altă zi vorbea el, despre Japonia. ..Primii oameni au venit în Okinava pe la 600 i.e.n.- îmi povestea el - de unde nu se știe. Tot atunci a luat naștere imperiul nipon, cu primul împărat-zeu Jimmu Tenno, din care se trag toți împărații, pînă azi. Sîntem cea mai săracă țară din lume, natura n-a fost darnică cu noi, avem doar foarte puțin cărbune și ploaie pe care o strîngem, ca să nu pierdem nici o picătură de apă. In schimb, ne-a dat vînturi năpraznice, uragane, taifunuri, cicloane și mai ales cutremure și vulcani. Avem din tot ce poate da natura omului. Terenul este pietros, vulcanic, cu o suprafața de circa 300000 km, din care numai 5-7% este arabil. Din această suprafață trebuie să trăjască 100 de milioane de oameni. De aceea din moși-strămoși, la noi se cultivă munca și ideea că omul se poate mulțumi si cu foarte puțin. Sărăcia este un fel de noblețe și în familie se face educație în acest sens, în special. Familia este cheia pentru neamul nostru și pentru tot ceea ce se realizează.

Toți membrii familiei care lucrează aduc venituri și le dau capului familiei, care le administrează. Cînd un copil devine major și își întemeiază o nouă familie, părinții îl ajută și noua familie își continuă viața tot în acest fel. E bine de știut că numai 10-20% din salariați lucrează în uzine. Restul lucrează în mica industrie. Aceste mici întreprinderi nu au mai mult de 30 de salariați și sînt făcute cam din aceeași familie. Marile industrii angajează tineri de la țară cu începere de 15 ani Ii aduc în întreprinderi, îi dau la școală, îi specializează după aptitudini, le oferă masă, cazare, iar fetelor, cînd se mărită, le da dotă. Intreprinderea este o mare familie, care are grijă de salariații ei. Din cinci în cinci ani le mărește salariul. Tot întreprinderea le dă credit să-și cumpere tot ce au nevoie, inclusiv casă și mașină.

Cel mai greu lucru este să ajungi muncitor salariat la o întreprindere mare. Cei care n-au putut să ajungă muncitori sau salariați la o întreprindere mare sau mică devin muncitori zilieri. Aceștia sînt grupați și ei cîte 50-80 de oameni, care au un șef care le caută de lucru și răspunde față de ei.

Mi-a vorbit și de istoria țării sale, destul de frămîntată de-a lungul veacurilor. Am să mă refer la epoca evului mediu (1600 - 1870), cînd marele feud (împărat) se afla la Edo (Tokio) de azi. Dar, pentru a fi înțelese cele ce voi scrie, am să descriu pe scurt ce sînt și cum au apărut Samuraii.

Această castă se aseamănă cu cavalerii din Evul Mediu din Europa, numai că la Japonezi a început de pe la 1100 1200.

Aveau codul lor sacru «Busido», legea nescrisă a cavalerilor pentru onoare și dreptate, onoarea sinuciderii prin harakiri.

«Bakufu» începe de pe la 1200-1350 și înseamnă guvern militar.

«Shogun» – general.

«Kamikaze» – vîntul divin.

«Ronin» – mici cavaleri rătăcitori.

Casta shogunilor, ca guvernatori ai ținuturilor japoneze, a durat mii de ani. Această perioadă a luat sfîrșit, odată cu sfîrșitul guvernului militar Bakufu și cu sfîrșitul lui Shogun Haja, care împreună cu toate neamurile, cu întreaga familie, împreună cu 800 de servitori, toți, bărbați, femei și copii, s-au stins într-un uriaș harakiri colectiv. Mureau de moartea pe care o născociseră pentru a ajunge în rai.

In perioada modernă s-au industrializat. Au plecat în țări străine și au permis străinilor să vină în Japonia. In 1940 devenise cea mai mare putere industrială și militară din extremul ori-orient.

La 7 decembrie 1941 intra în război împotriva Americii, prin atacul asupra flotei americane de la Pearl Harbour. La aceeași dată armata germană suferea primul eșec al ofensivei, care se oprise în fața Moscovei.

In aprilie 1942, Tokio este bombardat pentru prima oară, după care urmează alte bombardamente, asupra întregului arhipelag nipon. Prin luna iulie 1945 cel care îmi povestea se afla în Japonia și au fost zile întregi în care mi-a povestit ce a văzut și a auzit. Kantanu îmi povestea cu lacrimi în ochi lucruri groaznice, pe care mintea omenească refuza să și le închipuie.

Toată Japonia, în afară de patru orașe, a fost distrusă.

Prima mare înfrîngere a japonezilor a fost în Guadalcanal, unde flota japoneză a fost distrusă. Două vase japoneze care transportau mii de soldați pentru a spori posesiunea Noii Caledonii și Noile Hibride, au fost distruse de bombardierele americane. Imi povestea cum mii de oameni sfîrtecați, înnotau în sînge luptînd cu moartea și cu valurile, dar lupta pentru viață a fost în zadar, marea a înghițit totul.

In ianuarie 1943, înainte de a părăsi Guadalcanalul au aplicat în fața înfrîngerii, tactica lor: «Atacurile sinucigașe». La miezul nopții, trupele rămase s-au adunat, au cîntat imnul împăratului, strigînd de trei ori: trăiască, după care cei peste 200 de soldați, împreună cu bolnavii și răniții lor, s-au năpustit asupra americanilor, în ultimul atac sinucigaș.

Cu același fanatism au luptat în toate insulele, numai cu baioneta în fața aruncătoarelor de flăcări americane, a mitralierelor. Același atac sinucigaș și în ziua cînd într-un atac american au fost scufundate șapte port-avioane japoneze, cei peste 2000 de supraviețuitori au mai avut puterea de a ataca pînă la moarte. Amiralul Nagumo, învingătorul de la Pearl Harbour, în urma dezastrului flotei sale și-a făcut harakiri. La fel și o mare parte a populației, cînd americanii au ocupat insula au preferat aceeași moarte. Bărbați, cu mîinile ridicate în sus, au ieșit în fața inamicului cu grenade ascunse în sîn, au sărit la picioarele americanilor ucigîndu-i și sinucigîndu-se. Femeile și-au strangulat copii,

apoi s-au sinucis: Fetele s-au îmbrăcat în kimonouri de mireasă, cu părul despletit, au mers pe stîncile înalte ale falezei și s-au aruncat în ocean. Nici un locuitor n-a dorit să supraviețuiască.

A urmat ziua de 6 august cînd orașul Hiroshima a dispărut odată cu întreaga populație de 200.000 de locuitori.

Și nu s-a oprit totul aici, la 9 august 1945, după a doua bombă atomică, care a distrus orașul Nagasaki, Japonia capitulează.

In alte zile mi-a vorbit despre oamenii torpile, se urcau în torpilă, pe care o conduceau către vasul ales și înainte de a atinge vasul săreau, dar foarte puțini scăpau cu viață.

Kamikaze însemna, cum am mai spus,«vîntul divin», taifunul. A fost denumit «vîntul divin» pentru că în 1281, cînd Kubilai, nepotul lui Gin-Gis Han, cu 3000 de vase, a dorit să ocupe Japonia, tocmai în momentul debarcării s-a iscat un taifun care a scufundat toate corăbiile acestuia. Pentru că i-a scăpat de ocupația mongolilor a fost denumit așa.

Inițiatorul Kamikaze, a fost amiralul Onishi. Aviatorii de pe avioanele Kamikaze s-au numit «Cavalerii morții», pentru că reușita acțiunii avea la bază sinuciderea. Inainte de a pleca în misiune se îmbrăcau în alb, albul la japonezi fiind ținuta de doliu.

La început au fost numai voluntari, și numai studenți din nobilimea japoneză, tineri între 20-25 de ani. Numărul lor a trecut cu mult peste 4500 de piloți ai morții. Cei care au scăpat, puțini oricum, au datorat acest lucru numai întîmplării și probabil sîngelui rece cu care au acționat, fiind împăcați cu gîndul morții.

Școala dura 4-6 luni. Avioanele erau din cele uzate. La bord nu mai rămăsese decît aparatura stricată, necesară doar pentru a ajunge deasupra obiectivului. Benzina era deasemeni atît cît era necesară pentru a ajunge la țintă, nu și pentru a se putea întoarce. Deci trebuia să mori și dacă tot era să mori, să mori măcar în folosul patriei.

Kamikaze, deveniseră spaima americanilor în Pacific. Inaintea misiunii, li se dădea cu mare pompă un veston albastru, cu șapte nasturi de metal, în care erau ștanțate floarea de cireș, cu trei petale. Li se făcea o educație specială, prin care li se spunea că moartea unui om înseamnă un milion de oameni salvați.

Primul atac sinucigaș a avut loc în octombrie 1944, cînd au scufundat port-avionul american «Cangamon», dar cea mai for-

midabilă acțiune de acest fel a fost cea de la Okinawa, unde americanii concentraseră 1400 de vase opt divizii gata de debarcare, mii de baterii de tunuri, raportul era covîrșitor față de puterea de atac a japonezilor, care erau într-o deprimantă inferioritate. E îngrozitor chiar și să-ți imaginezi femeile și copiii de pe insula care se aruncau la picioarele americanilor cu grenade în sîn... după care au urmat valuri de kamikaze care au distrus 35 de vase, au doborît 880 de avioane, și au omorît 7000 de infanteriști. Cred că trebuie amintiti și «Boka», ceea ce înseamnă fără rațiune, acești erau tineri voluntari care intrau într-un cilindru din metal sau lemn, lung de 4-5 m, cu rachete la coadă, care îi imprima o viteză de 1000 km/oră și care conținea 1000 kg de explozibil. La început au fost toți tineri studenți, peste 450 și numai din familii nobile. Toți cei care au fost «Boka» au murit.

Acest cilindru era transportat de un avion și era lansat deasupra obiectivului, după care era condus de omul dinăuntru. Reușita și moartea erau sigure...

Ce să admiri la acești oameni, la acest popor, curajul, sfidarea morții, începînd de la cel mai înalt demnitar, de la intelectual și pînă la omul simplu, femei și copii. Ce să crezi? Cum să poți justifica toate aceste acte? Fanatism? Poate e prea puțin spus.. poate e într-un fel nedrept pentru majoritate...

După 6 august, Ministrul de război a dat o proclamație prin care s-a cerut să se lupte pînă la moartea colectivă.

Imparatul Hiro-Hito, în ziua de 14 august, fără să mai țină seama de protocol, i-a adunat pe toți conducătorii țării, civili și militari și le-a propus să admită capitularea necondiționată, propusă de americani. A urmat disperare, panică, jale, proteste din partea șefilor de stat major și în special a amiralității. Dacă nu se admitea capitularea nu rămînea decît alternativa sinuciderii colective, așa cum Ministerul Armatei a spus: «Ne vom regăsi Viața în Moarte». Numai înțelepciunea împăratului, care văzuse, în aprilie 1945, orașul Tokio, în urma bombardamentelor americane cu 750 000 de bombe incendiare, care au ars tot orașul și au adus moartea a mii de oameni, au pricinuit suferință miilor de răniți și au îngrozit pe cei care au reușit să se ascundă; toate acestea l-au făcut să nu mai țină cont de super-patrioți, de kamikaze, de conducătorii armatei și să hotărască acceptarea ultimatului..

Suprema hotărîre s-a impus căci împăratul simbolizează «Dumnezeul trăirii, fiul cerului, personificerea sufletului străbunilor».

Pentru prima dată după 2500 de ani se auzea vocea împăratului transmisă prin posturile de radio, din jumătate în jumătate de oră: «Destinul țării noastre va fi foarte greu...în acest ceas al destinului...am hotărît să deschid calea păcii, a unei păci durabile pentru toate generațiile viitoare, acceptînd inacceptabilul și suferind insuportabilul...»

In fața palatului s-a intonat imnul imperial și sute de oameni își făceau harakiri. Generalul Tanaka se sinucidea, mareșalul Sugiyaua Tojo, amiralul Asushi, împreună cu sute de fanatici au hotărît să nu supraviețuiască «Morții Japoniei».

In scurt timp însă, această țară a reînviat din propia ei cenușe

Azi nu se mai cunosc urmele razboiului, si a devenit cea mai mare putere economică. Cînd spun cea mai mare putere economică o spun ținîd cont că nu are nici un fel de bogăție naturală, are o suprafață mică și cea mai mare densitate de populație.

Atacul-sinucigaș, Kamikaze, Omul-torpilă, Harakiri, Boka, bărbați, femei, copii, nobilime, om din popor, toți de sus în jos sînt aceiași, aceeași educație, aceeași comportare....

Era 15 august 1948, în lagăr rămăseserăm doar trei prizonieri, români, pe toți ceilalți îi luase duba, unul cîte unul.

Am fost chemat, de un rus la o baracă mică din lagăr, ceva mai izolată. Aici era biroul unde erau chemați activiștii de partid de la cele două națiii, germani si japonezi, pentru instrucțiuni. Pe un scaun, la o masă ședea un lt. col. rus, îl chema Mihailov purta aparat auditiv în urechea dreaptă. De la început mi s-a părut a fi un om rău și asta s-a adeverit mai tîrziu...

In partea stîngă, pe un scaun, era o femeie în jur de 40 de ani care îndeplinea funcția de translatoare.

— Cum te numești și din ce unitate faci parte?. Ii cunoști pe col. Scurtu I., pe col. Varduca Pericle, pe col. Roman Rudolf și pe gen. Stănescu M.?

— Ii cunosc pe toți, col. Scurtu a fost comandantul reg. 11 Artilerie, iar col. Roman, comandantul brigăzii 6 Artilerie.

– Ce ordine au dat, referitor la împușcarea populației, ce distrugeri au ordonat să se facă și ce jafuri și violuri, sau alte ordine asemănătoare în acest sens?

– Nu a existat un asemenea ordin, dimpotrivă, erau ordine ca nici un soldat, subofițer, sau ofițer să nu se atingă de nici un bun care aparține populației ruse sau statului sovietic. Cine se făcea vinovat de orice încălcare a acestui ordin, era judecat de Consiliul de Război și condamnat conform legilor de către curțile marțiale

Am înțeles cînd îi spunea translatoarei:

«Acesta este un fascist dat dracului!»

– De ce nu vrei să spui, pentru că eu cunosc ordinele pe care le-au dat? Dacă spui dumneata, ai să poți pleca acasă.

– Daca d-voastră cunoșteți ordinele și mai și știți că le-au dat de ce mă mai întrebați pe mine?

– Am vrut să știu dacă spui drept, dar văd că le iei aprărea și mă minți și ai să fii pedepsit pentru minciună.

Au fost ordine, ca toate unitățile de artilerie și sînt convins că și cele de infanterie au primit aceleași ordine, fiecare tren de luptă va da hrană caldă la 10-15 copii și femei, iar pîine cîte 200 gr. zilnic.

Vă puteți interesa la locuitorii din satele Belo-Nemikin și Isbusinski, că sînt lucruri adevărate și trăite...

– Am vrut să-ți fac un bine, să pleci acasă, dar văd că nu vrei să vorbești.

– Din divizia a 6-a sînt reținuți 33 de ofițeri din toate regimentele, poate că alți ofițeri știu, sau au auzit, eu personal nu știu nimic despre asemenea ordine, pentru că nu au existat. Dacă v-a spus cineva asemenea lucruri acela v-a mințit. D-voastră sînteți colonel în armată și trebuie să aflați adevărul, așa cum a fost, eu v-am spus de unde să luați informații și altceva nu mai am nimic de spus.

Convorbirea s-a terminat cu :

«Nu-mi place comportarea pe care o ai și vei regreta; poți pleca!».

După două-trei zile am fost chemat din nou, în aceeași cameră și aceeași translatoare care a început să-mi citească:

«Declarația subsemnatului, cpt. Pîrvulescu Ion.... declar următoarele:

1. Col .....a dat ordin .....
2. Col .....a dat ordin .....
și tot așa 3, 4, 5 si 6 iar în încheiere:

«Recunosc că cele scrise și citite corespund adevărului».

Am rămas stupefiat. Nu m-am putut abține să nu-l întreb:

– Ce înseamnă asta, am declarat eu așa ceva, eu v-am rugat să vă informați de la populație?...

– Acestea sînt concluziile mele.

– D-voastră imi veți da hîrtie, îmi veți pune orice întrebare doriți iar eu voi scrie întrebarea și răspunsul la fiecare întrebare. Apoi semnez ce am scris, translatoarea va traduce în limba rusă, iar d-voastră puteți apoi să trageți orice concluzie doriți.

Cum puteți să-mi cereți ca eu să semnez niște concluzii scrise și concepute de d-voastră, care nici nu sînt juste. Eu nu semnez decît ce scriu eu și în limba română.

După aceste cuvinte fiara din el s-a dezlănțuit, l-am văzut venind spre mine cu intenția de a mă lovi. Cînd a vrut să dea, m-am ferit și l-am împrincit pînă în peretele opus. I-am mai spus translatoarei să-i traducă că un ofițer român nu suportă să fie bătut, oricine ar fi cel care s-ar preta la un asemenea act. I-am mai spus că prefer de o mie de ori să mor decît să mă las lovit. Dacă în armata rusă se obișnuiește așa ceva, atunci să se procedeze așa cu ofiterii ruși, nu cu un ofițer român.

Țipa și urla ca o fiară. A trimis după doi soldați ruși, care m-au luat de acolo și m-au băgat în celulă. Celula nu avea pat, doar la ușă era o ferestruică pe unde se băga mîncarea și se închidea cu un oblon de fier. De la început mă stăpînea un sentiment puternic, simțeam că o mare primejdie mă așteaptă. Acum știam ce mă aștepta; mă făcusem vinovat că nu am acceptat să semnez niște minciuni impuse. Calvarul începuse. Cît va dura? Se va sfîrși cîndva? Care va fi sfîrșitul?

Prima mare minciună după cîte mi-am dat seama și cea mai primejdioasă, a fost cea scrisă de Cotler, activistul din lagărul Oranki, urma o alta din partea col. rus Mihailov din Moscova, venit pentru cercetări la lagărul Krasnigorsk. Ce a scris exact nu știu si nici nu voi ști, vreodată., și oricum vor mai urma și altele în închisoarea Bitirca din Moscova și ultima lovitură îmi va fi dată la Stalingrad.

Toate acestе file au constituit dosarul meu, plin cu minciuni

pe care nici măcar nu le cunosc în totalitate.

Ce vor de la mine? Declarații? Contra cui? Contra unor nevinovați? Contra mea? Nu aveau nici o dovadă. Aveam senzația că vor înscena ceva, ca să mă poată distruge în mod oficial. Ideea au găsit-o cei de la închisoarea din Moscova.

De-abia ai început băiete. Ai răbdare – e mult pînă departe. Timpul le va rezolva pe toate. Unde vrei să ajungi?

Trebuia să-mi păstrez în primul rînd, forța morală, speranța în libertate. Trebuia să lupt contra minciunii și nedreptății...

Știi bine că nu ai nici o vină. Lupta, lupta cu tine, lupta cu cei care îți caută vină, dreptatea trebuie să învingă. A învins în 1961, cît timp i-a trebuit, 13 ani...

Uitasem lucrul cel mai important: locul unde mă găseam și sistemul politic.

Abia acum începusem să înțeleg ce înseamnă sistemul social și politic din Rusia Trăisem în altă lume, unde omul putea să vorbească, unde legea și dreptatea se aplica, indiferent de cine era în cauză Se putea apăra, se puteau face cercetări, pînă se dovedea dacă ești vinovat sau nu.

Ce se petrecea acum și aici este ceva care nu se poate crede, doar cei care au avut parte de asemenea cercetari si judecati pot crede și înțelege, și poate și ceva mai mult decît ce am pătimit eu.

Celula era izolată amplasată în apropierea bucătăriei, pe jos era ciment. Era foarte mică, că în diagonală dintr-un colț în altul avea șase picioare de-ale mele, desculț, căci aceasta era plimbarea mea, să nu amorțesc. Nu puteam să pășesc din lipsă de spațiu, puneam piciorul drept jos, aduceam piciorul stîng cu călcîiul lîngă vîrful degetelor de la dreptul și le schimbam, pînă în colț, șase tălpi și apoi reîncepeamcu stîngul, și în felul acesta îmi treceau ceasuri întregi. Ochii mi se obișnuiseră cu întunericul și distingeam ușa de fier față de pereți, căutînd să-i dau un contur ca să treacă timpul. Singura plăcere era să aud glasuri omenești, atunci cînd vorbeau cei de la bucătărie.

Intr-un colț era parasca (o găleată cu capac, cu pretenție de „toaletă", pe care n-o puteai distinge în întuneric, decît pe pipăite). Inainte de mă culca, mă așezam într-un colț, rezemat de perete pentru a-mi putea întinde picioarele în voie, în colțul opus.

Imi dăduseră o bluză şi un pantalon de doc, aceasta fiind ţinuta de celulă. Hrana consta în 200 gr.de pîine zilnic şi apă.

Canalia a venit să vadă ce fac. Paznicul a deschis uşa, cînd am văzut că este el, l-am scuipat şi m-am întors cu faţa la perete; nu-mi venise altceva în minte, pentru a-i arăta cît îl disprețuiesc şi oarecum pentru a mă răzbuna. I-a spus ceva paznicului, dar nu am înţeles nimic. A ieşit, paznicul a închis din nou uşa. Am aflat după trei-patru zile, într-o noapte, cînd paznicul m-a scos afară din celulă să mă pot mişca în voie, că dăduse ordin să fiu ţinut cu 200 gr. de pîine, 30 de zile la celulă, ceea ce ar fi însemnat moarte sigură, dacă n-ar fi existat acest om care s-a purtat foarte bine cu mine.

Noaptea mă scotea să mă mişc, el ştind de pază să nu vină cineva să mă vadă. Cînd îmi făcea semn cu mîna trebuia să intru înăuntru şi să închid uşa. Imi aducea, în loc de 200 gr. de pîine, cîte o gamelă germană de ciorbă, în care găseam şi carne, cartofi şi crupe şi cîte o jumătate de pîine. Mă păzea cînd mîncam şi dacă ar fi aprut cineva în acest timp, trebuia să ascund gamela în prască. Mîncam ciorba la prînz şi seara pîinea cu apă. Cîteodată îmi aducea şi seara mîncare şi ce rămînea mîncam dimineaţa.

Toată ziua făceam gimnastică, adică mergeam în vîrful picioarelor şi pe călcîie.

După ce am aflat de condamnare la 30 de zile de celulă, am mai stat cîteva zile să văd ce se întîmplă, dacă mă mai cheamă sau nu la anchetă, şi am început să raţionez: a spus cuiva de ce m-a pedepsit, deci motivul pedepsei? A spus că l-am îmbrîncit şi că am vrut să-l bat? Am înlăturat această ipoteză, pentru că nu i-ar fi convenit rusului s-o spună sub nici o formă, în fond el a fost cel care a vrut să mă bată iar eu m-am apărat. Să sar să-l bat aşa tam-ni-sam, nu era de crezut, în afară cazului în care aş fi fost bolnav de nervi şi atunci nu aveam, deci, nici o vină, ceea ce nu i-ar fi convenit deloc. In concluzie: nu a vorbit nimic.

Hotărîsem. Incepeam din nou greva foamei.

După această hotărîre, în noaptea respectivă cînd a venit Sopinkov, paznicul meu, i-am arătat celula, m-am rezemat într-un colţ, în şezut, mi-am întins picioarele în colţul opus şi am închis ochii, ca şi cum aş vrea să dorm, dar nu pot. A înţeles totul. Prin semne şi cîteva cuvinte, luîndu-i mîna şi punînd-o pe inima mea, m-am uitat în sus, mi-am făcut cruce, după care m-am uitat

în sus și mi-am făcut cruce, punînd mîinile pe piept și închizînd ochii. A înțeles mesajul, a înțeles că nu-l voi uita pînă la moarte și că mă rog lui Dumnezeu pentru el, femeia și copiii lui. Ttrei zile la rînd a venit numai el și-mi aducea pîine multă, mîncare de n-o puteam mînca, ba într-o zi a venit și cu o prăjitură de casă făcută probabil de soția lui.

Cînd a venit a treia zi am refuzat mîncarea. I-am arătat prin semne că nu mai vreau să trăiesc, pentru că tot vor să mă omoare. Nu pot să dorm, nu mănînc și gata, kaput.

A rămas descumpănit, făcea semne să mănînc, că el are grije de mine. Am putut să-l fac să înțeleagă că m-ar putea ajuta dacă s-ar duce la comandantul lagărului să-i raporteze că ofițerul român nu vrea să mănînce nimic, ca să moară.

Cam dupa 2-3 zile . a venit comandantul lagărului, nu știam încă rusește și nu înțelegeam ce-mi spune, vedeam că-mi face semne să mănînc. Atunci am îndrăznit să-i spun tot prin semne că aș dori un translator ca să vorbim.

In ziua aceea am mîncat doar pîine și apă, a fost destul.

Cred că trecuseră 12 zile de celulă, le însemnase pe perete și trei zile de grevă, cînd a venit comandantul cu un translator.

Tov. comandant vă întreabă de ce faceti grevă?

Il rog pe dl. col. să-mi spună cine m-a pedepsit și care este motivul pedepsei?

Lt. col. Mihailov, care v-a anchetat, dar tov. comandant nu cunoște motivul pedepsei.

Anchetatorul poate pedepsi, fără să vă aducă la cunoștință, un deținut, un prizonier din lagărul pe care îl conduceți, fără consimțămîntul d-voastră? La noi nu se poate așa ceva. D-voastră nu răspundeți de viața mea?

- Cîte zile ai stat în celulă?

Nu știu, cred ca 10-15. Vă rog să veniți și să vedeți, cum dorm și pe ce dorm. D-voastră nu cunoșteți motivul pedepsei? Vi-l spun eu. N-am vrut să semnez, o declarație falsă dictată de col. Mihailov. A scris cu totul altceva decît cele declarate de mine și mi-a pretins să o semnez. Puteam să semnez așa ceva?

După această convorbire scurtă a dat ordin să mă scoată de acolo, dar să rămîn totuși în carceră, dar cu hrană normală a prizonierilor.

La plecare mi-a spus: «In maximum două zile voi rezolva si-

tuația d-tale. La revedere și mănîncă.»

Sînt sigur că a plecat convins că nu sînt vinovat.

Sopinkov, de cite ori era de serviciu, mă ducea să vărs găleata la un WC cît mai departe, în marginea lagărului, ca să fac un ocol cît mai mare să mă pot mișca în felul acesta. Ce s-ar întîmpla cu bieții nenorociți, care sînt în situații foarte grele, dacă n-ar exista cîte un Sopinkov, mă întrebam atunci.

Tot el era acela care mă ducea la bucătărie să spăl, ca să pot mînca. In timpul acesta el ieșea afară, se prefăcea că are treabă, iar bucătarul german, avea grije și de fiecare dată îmi dădea tot ce avea mai bun.

Cît am mai stat în lagărul acesta n-a mai venit nici Mihailov și nici un alt anchetator.

A doua zi de la întrevederea avută cu comandantul lagărului, am ieșit din carceră. Pe lt. col. Mihailov, nu l-am mai văzut, dar sînt sigur că în locul declarației, cu tot ce poate fi mai rău în lumea asta, ca să-și motiveze nereușita, mi-a mai trîntit cîteva pagini la dosar.

Din cei 33 de ofițeri ai diviziei a 6-a, eu am fost singurul care am fost anchetat în lagăr. Tîrziu, am aflat că un grup de 14 ofițeri au fost judecați la Moscova și că lui Mihailov îi trebuia declarația mea de învinuire, ca să aibă un act justificativ, la judecată.

Avea deci motive să fie furios și cred că el a contribuit mult la dosarul meu, care m-a condamnat la multe necazuri, pînă la revenirea în țară.

Mi-a trebuit mai mult de o lună să revin la normal. Mult timp m-au durut ochii, din cauza soarelui, trebuia să merg tot pe la umbră.

Mai tîrziu am fost cu Leferman la bucătarul german ca să-i mulțumesc pentru serviciul pe care mi-l făcuse cît fusesem în celulăMi-a spus să vin cu gamela zilnic, să-mi dea mîncare în plus I-am mulțumit din nou și am profitat de ofertă, pentru că doream să mă fortific, neștiind ce zile vor mai veni.

Cînd m-au văzut cei doi români ai mei și japonezii, am simțit că se bucură, într-adevăr; nu știau ce se întîmplase cu mine, unde am dispărut două săptămîni. Credeau că m-au omorît.

Am aflat apoi că se interesaseră în acest răstimp pe unde au putut dar n-au reușit să afle nimic. Simțeam că trebuie să le povestesc tot ce se întîmplase de cînd fusesem chemat la anchetă și

pînă la ieșirea din celulă și carceră.

Kantanu și alți ofițeri japonezi, de pe la 16 august au început cursurile cu studenții ruși, care frecventau Universitatea din Moscova. Făceau trei ani și în fiecare vară din august pînă în octombrie, aveau cursuri de conviețuire, cum se comportă femeia și bărbatul de la naștere pînă la bătrînețe, anumite obiceiuri, căsătoria și tot ce se poate întîmpla în viață, în familie, în societate

Pînă în septembrie i-au ridicat și pe ceilalți doi români, cu aceeași destinație : Moscova. Acum eram singur. Ce greu este să n-ai cu cine schimba un cuvînt, necunoscînd limba rusă...

Leferman învățase ceva la atelier, de la nacialnicii ruși. am aranjat cu el să-mi procure puțină hîrtie și un creion și am început să scriu, să învăț toate cuvintele pe care le știa el și care sînt mai uzuale în viața de lagăr.

Cînd întîlneam unele pe care nu le cunoșteam nici eu nici Iohan, le notam și-i întreba pe nacialnici. Invățasem destule cuvinte. Cînd a venit Sopinkov de Crăciun să-mi aducă bunătăți, a rămas surprins cînd a văzut că ne putem înțelege destul de bine în limba lui. Ce om,cîtă omenie la un om atît de simplu.

Pe la sfirșitul lui noiembrie a plecat un detașament de 400-500 de japonezi, printre ei și cei doi prieteni, care au venit să-și ia rămas bun. Atunci Kantan mi-a dat ca amintire un port-feuille de piele, cu desene imprimate, lucrat de mînă, era un obiect de artă, iar celălalt, un brici. Ne-am îmbrățișat cu căldură și cu lacrimi, ce oameni, și azi mă gîndesc la ei cu dragoste.

După plecarea românilor, știti că Leferman se mutase într-un pat de lîngă mine, și ne împăcam de minune. Nu mai avea încredere în nici un neamț, erau foarte mulți care deveniseră turnători. Și așa cum el era acum pentru mine singurul prieten așa eram și eu pentru el singurul om în care putea avea încredere. Nici un german nu știa că el fusese într-o divizie S.S., altfel n-ar mai fi scăpat El declarase că este român și că l-au luat nemții pentru că le murise un soldat. Se știe că toți S.S.-iștii, de la soldat pînă la general, aveau sub brațul drept un semn, care indica grupa sanguină, în caz de rănire sau alt accident grav, aveau întîietate la avion, spitalizare, transfuzie, tratamente, etc. Rușii nu elibe-

rau din prizonierat, nici unul care făcuse parte din S.S., care erau considerați ca fiind cei mai periculoși. Leferman, cînd a venit la garaj, a avut grijă să distrugă semnul cu un clește, dar apăruse acum un alt semn, în același loc, care ar fi putut da de bănuit. La începutul lui decembrie a venit și mi-a spus:

– «Sînt pus pe listă să plec acasă, dar nu sînt sigur că voi reuși, știi că rușii nu dau drumul SS.-iștilor.» Era foarte amărît.

Inainte de plecare, medicul lagărului, controla pe fiecare, pentru a vedea dacă are semnul sau nu. De el atîrna libertatea.

Ca să-l liniștesc, i-am spus:

– Diseară mergem la spălător, să văd și eu cum arată semnul.

Noaptea tîrziu, ne-am întîlnit la spălător, luase cu el și un prosop cu săpun, s-a dezbrăcat chipurile, ca să se spele, iar eu l-am examinat cu mare atenție Am plecat separați din spălător.

După aceea ne-am întîlnit în fața barăcii și i-am spus:

– Mîine să cauți, dacă poți, să faci deasupra brațului încă un semn la fel ca acela, dar ceva mai jos, pe piept, două trei pe brațul stîng, două sub braț, unul sus, altul mai jos de semn. Toate aceste semne le ai din naștere dacă are să te întrebe.

La controlul medical a ridicat amîndouă mîinile, doctorul s-a uitat, n-a spus nimic. Operația noastra reușise.

Inainte de Crăciun a plecat și el. Era în culmea fericirii. Mi-a lăsat ceasul, cămăși, izmene, ciorapi, o pereche de mănuși, pe care le-a luat de la un alt neamț care pleca și o haină, scurtă din blană de iepure, care a fost salvarea mea. M-a prezentat la doi prieteni de-ai lui, rugîndu-i să mă ajute dacă am nevoie.

Plecarea s-a petrecut cu lacrimi de bucurie pentru el și cu lacrimi de amărăciune dar și de bucurie pentru mine.

Rămăsesem singur ca un cuc, i-am simțit mult lipsa...

A venit din nou iarna, viscol, zăpadă, ger, afară și înăuntrul meu la fel de înghețat totul. Gînduri, mereu gînduri, din ce în ce mai negre. Mă luptam cît puteam cu mine însumi, pentru a nu pierde speranța de tot.. Trebuie, trebuie să lupt, repetam de zeci de ori această propoziție.

La 17 decembrie a venit un soldat rus, să mă ducă la comandantul lagărului, unde mă așteptau doi civili, unul îmbrăcat bine, iar celălalt mai prost, era translatorul.

– Tovarășul este de la Ministerul de Interne și vă aduce la cunoștință că dosarul d-voastră a fost verificat și cercetat și nu v-a

găsit nici o vină. In cîteva zile ve-ți pleca acasă.

Am mulțumit pentru această veste, am salutat și am ieșit să merg în lagăr. Curios, dar această veste nu mi-a produs nici o bucurie. Ceva ce nu pot defini, mă reținea să fiu fericit. Probabil din cauză că îmi pierdusem încrederea.

Timp de cîteva zile am stat de vorbă cu mine.

«De ce au venit acești domni de la Moscova, fără să mă cerceteze, fără să mă întrebe ceva, veniseră să-mi spună doar că pot pleca acasă? Cercetaseră ei dosarul înainte de a veni să mă cheme și văzuseră că într-adevăr nu am nici o vină? I-au spus și comandantului lagărului de ce au venit? Să vină totuși, de la Moscova pentru a-mi spune o minciună? Nu se poate.»

Incet, o rază de speranță începea să se înfiripe. Dar, cu cît treceau zilele cu atît eram mai neîncrezător în spusele rușilor

De Crăciun, am fost invitat într-o baracă alăturată, de prietenii lui Leferman, care organizaseră o masă cu ce găsiseră și cum putuseră: pîine albă, niște fursecuri și cîte o bucățică de salam. S-a cîntat «Obrad frumos» și «La mulți ani». Căpitanul Schutzmann S. s-a ridicat și s-a adresat celor prezenți:

L-am chemat pe cpt. Pîrvulescu I. ofițer român, care este singur în acest lagăr, să se bucure împreună cu noi de această zi. Unii îl cunoașteți și cred că toți ați auzit că a sta peste 15 zile în celulă. In numele tuturor îți doresc sănătate și să-ți vezi țara cît mai curînd.

Mi-au cîntat «Mulți ani trăiască», ce ciudat , să trăiești mulți ani în asemenea condiții, mai bine lipsă...nu puteam scăpa de gîndurile negre nici în acele momente, care mi-au produs puțină bucurie.

Dragi camarazi – am răspuns eu, nu-mi găsesc cuvintele pentru a exprima ceea ce simt în acest moment. M-a mișcat faptul că v-ați gîndit și la mine, și m-ați chemat să petrecem împreună această sărbătoare. Nu puteați să-mi faceți o mai mare bucurie. Sincer vă mulțumesc, a fost singura bucurie din acest an, restul durere și suferință. Mulțumesc d-lui cpt. Schutzmann,și tuturor celor prezenți. Rog pe bunul D-zeu să vă ajute să fiți sănătoși, să vă ajute să vă vedeți familiile cît mai repede. Trăiască camarazii prezenți, trăiască poporul german. La mulți ani.

S-a cîntat din nou «La mulți ani».

Am plecat de la ei către dimineața, s-a vorbit, s-a povestit și

s-a cîntat. A fost primul Crăciun pe care l-am sărbătorit în cei 13 ani pînă am sosit în țară.

A trecut Crăciunul, a trecut Anul Nou 1949, care n-a adus nimic nou. Eram sigur că nu voi mai pleca. M-am convins că mințiseră din nou.

Nu, de această dată nu mă mințiseră, mai tîrziu am aflat că se suspendaseră toate plecările de prizonieri.....Tocmai atunci.....

La 6 ianuarie 1949 m-au anunțat că urmează să plec. Dar nu imediat, cum aș fi dorit, ci a doua zi.

Și cu asta un nou capitol se deschide...

CAP VII

În ziua de 7 ianuarie 1949, chiar de sfîntul Ion, puneam piciorul într-o închisoare. Fusesem anunțat din ajun că plec, dar uitaseră să-mi spună unde.

La orele 20 a venit un soldat, care mi-a spus să-mi iau bagajele și să merg la poartă. Am dat o fugă pe la japonezi și germani, să le spun că a venit călăul să mă ia. Nu mai știam ce să cred... dar de un lucru eram sigur, nu urma să plec acasă. Cînd s-a deschis poarta, am văzut duba care mă aștepta. M-am urcat în ea, s-a oprit în fața unei porți. Era închisoarea Bitirca, din Moscova.

S-au făcut formele de predare. Devenisem, deci unul din locatarii acestei mari închisori, cu o capacitate de peste 22.000 de deținuți, mai mulți decît populația orașului Slatina.

Clădire veche de pe timpul țarilor, înconjurată cu un zid foarte înalt, era așezată într-un patrulater, cu o curte interioară, mare cît o piață, iar în mijloc o biserică. Aveau subsol, demisol și 3-4 etaje. Erau mai multe intrări, cu culoare lungi de zeci de metri și foarte întortochiate. Fiecare clădire avea 4-8 curți interioare, despărțite prin ziduri înalte. În aceste curți erau scoși deținuții să se miște. Regimul închisorii prevedea 30 de minute de plimbare, în realitate erau 10 15 minute. N-am reușit să cunosc topometria exactă a acestor clădiri, pentru că în timpul celor 3 luni cît am stat în ea, am fost scos la plimbare numai noaptea, după orele 24, iar ziua am mers pe culoar numai cînd am fost să mă ancheteze.

Curtea mare, cu biserica, le-am văzut la venire cînd am traversat curtea dintr-o parte în alta. Avea intrări pe fiecare latură. Cînd am plecat la Stalingrad, am ieșit in partea opusă a clădirii în care am stat. Fiecare latură avea peste 150 m lungime.

La subsol erau camerele de tortură, și noaptea se auzeau țipetele pînă la etajul II unde locuiam eu. Aceste camere erau amenajate cu becuri electrice de mare putere, care te orbeau și-ți dă-

deau dureri groaznice în creier, aveau dușuri amenajate în perete cu jeturi puternice de apă, care te loveau din toate părțile, pînă îți pierdeai cunoștința; tot acolo ți se băgă un căluș în gură și îți introduceau apă sărată pînă te umflai și alte numeroase mijloace moderne de tortură, pe care civilizația și tehnica avansată le-a pus la îndemîna omului. Față de tortura care se practica aici, tortura inchiziției, era mult rudimentară și fără prea multă imaginație.

Una din clădiri era amenajată cu un hotel de lux, cu covoare pe scări, culoare și în holuri Camerele cu 2-3 paturi aveau saltele, perne, cearceafuri, paturi, măsuțe, etc, care foloseau drept paravan pentru străinii care voiau să viziteze o închisoare în sistemul comunist...

Primirea deținutului într-o asemenea închisoare este patronată de un ceremonial, pe care cei care au avut parte de el nu-l mai pot uita. Vin cel putin 2-3 paznici, unul mai fioros decît altul, cu niște figuri care te îngrozesc, sînt hidoși cu ochi injectați și holbați, ți se taie respirația numai cînd îi vezi.

Te pun să te dezbraci să ramîi gol-goluț. Unul îți răstoarnă ce ai și verifică fiecare obiect, dacă găsea ceva care să-i placă îl confisca pe loc. Altul, verifica îmbrăcămintea și încălțămintea pentru a nu avea ascunse prin cusături ace, cuțit, lingură de fier sau alte obiecte tăioase. Cel de-al treilea îi supraveghează pe cei doi, dacă fac percheziția cum trebuie. Apoi urmează partea cea mai umilitoare, te pun să mergi cîțiva pași înainte, după care te întorci, înapoi te așezi în patru labe, adică în podul palmelor ești cu picioarele desfăcute la maximum și în poziția aceasta ești obligat să faci niște mișcări, în așa fel ca daca ai avea ceva ascuns în anus, să iasă afară, să cadă.

Același lucru se întîmpla de fiecare dată cînd intri într o altă închisoare, cu toate că tu veneai tot dintr-o închisoare... Aici mi-au luat ceasul de la Leferman, briciul de la japonez și verigheta.

Toate aceste operațiuni au durat mai mult de trei ore de la sosire.

În cameră am ajuns după ora 24; paznicul a deschis ușa și la lumina becului care era prea puternică pentru o cameră atît de mică, am văzut trei paturi mici de fier, două dintre ele ocupate de niște oameni care nu dădeau nici un semn de viață, păreau a

fi morți.

M-am așezat în patul liber și am încercat să adorm să uit de tot. În zadar, n-am putut adormi, mi-am revăzut întreg trecutul cu intensitate, luciditate și în amanunțime. Mă gîndeam și la viitor, ce se va întîmpla de acum în colo...

Am cercetat camera: avea pereți groși de70-80 cm, sus aproape de plafon, era o ferestruică mică, cu gratii foarte dese de fier, puse încruce și groase de 5-6 cm. În centru un bec de 500 W, care te orbea. Pe pat o saltea, o pernă un cearcaf și o pătură. Am fost mirat cînd am văzut așa ceva, nu mai dormisem de mult timp pe o saltea și nu mai avusesem de mult pernă și cearceaf! Timp de șase ani, perna mea au fost cizmele, pe care le îndoiam și la foloseam ca pernă iar în cei șase ani care au urmat de la plecarea din închisoarea Bitirca au avut aceeași destinație.

Cum mă dureau ochii de la lumină, m-am întors pe o parte. n-au trecut două trei minute și am auzit cheia cum scîrțîie în ușă și cum intră paznicul, care imi spune:

«Nu ai voie să dormi în altă poziție decît cu fața în sus, cu mîinile amîndouă puse deasupra păturii și pe piept. Dacă nu execuți, te băgăm la carceră,. Ai înțeles?».

Făceam cunoștintă cu una din rigorile închisorilor.

Dimineața s-a dat deșteptarea prin bătăi cu cheia în ușă. După un timp, a venit paznicul și ne-a dus la WC, unde era și spălătorul, de fiecare dată ne ducea numai pe noi trei, nu aveam voie să vedem sau să vorbim cu alți deținuți. Cînd terminăm cu spălatul, te duceau la cameră și luau apoi altă cameră la rînd, pînă cînd le terminau pe toate.

La ora 8 a venit cu ceaiul, care era din sfeclă rasă subțire, ca o foiță de țigară și uscată și o bucată de zahăr cubic, care se spunea că are 7 gr și tot dimineața mai primeam 400 gr de pîine neagră, și de proastă calitate pentru toată ziua. La prînz se servea o supă de cotoare de varză, de orez sau de mei și un polonic de casa de orz, mei sau hrișcă. Seara tot o ciorbă din mei, cotoare de varză, orz, numai că era diferită de cea de la prînz...

Totul se servea în blide de lemn și cu linguri de lemn. Aceasta a fost vesela de care m-am servit timp de șase ani cît am stat în închisorile din Rusia.

Cantități, produse alimentare, veselă, comportare, toate aceleași. Afară de comportarea paznicilor, care difera de la om la

om. Legile și regulamentele erau aceleași. Toate închisorile, erau obligate să scoată deținutii la plimbare, să facă mișcare zilnic, cel puțin 30-60 de minute, dar cum erau clienți foarte mulți, da că ajungeai să te plimbi 10-15 minute era bine. Toate închisorile erau amenajate cu o curte mare, împrejmuită cu zid înalt, iar aceasta era la rîndul ei, era împărțită în 2-3 curți mai mici, cu la tura de 10-15 m, toate despărțite prin ziduri. Deținutii erau scoși la plimbare numai cei care locuiau în aceeași cameră și intrau într-o curte din cele mici. Această plimbare se făcea ziua. Copiii care erau închiși și erau destui în toate închisorile și băieți și fete, începînd de la 14 ani în sus, aveau dreptul la 2 ore de plimbare și de două ori pe zi. Aveau și educatori. Printre ei erau și mulți criminali, cu cite 2-3 crime, iar restul hoți, bandiți, huligani. Fetițele, niște desfrînate, sau hoațe. Niște copii-femei. Ei aveau camere separate, nu intrau în contact cu cei adulți. Aveau și masă mai bună, ca și femeile gravide sau care alăptau. Ce era cu acești copii? Cum ajunseseră la închisori?

În «Manifestul comunist», publicat de Karl Marx, în cele 18 puncte ale lui, era și un punct în care se prevedea desființarea familiei. După revoluția din 1917, rușii au pus în practică și acest punct, creind «traiul în comun», «obsejitele». Copii care rezultau din această convietuire în comun, erau educați de stat. Copiii din închisori erau rezultatul acestei teorii greșite, ei au fost primele victime ale regimului comunist.

Cei doi cu care stăteam în carceră erau germani, unul era inginer, era de origine nobilă, îl chema von Merzffer Schuber, tatăl lui fusese căsătorit cu o rusoaică, tot de origine nobilă, fugită în Germania după revoluție. Cunoștea la perfecție limba rusă, franceza, turca, engleza și evident germana. Fusese translatorul lui Ribbentrop în 1939, cu ocazia tratatului de la Moscova. Vorbea frumos de Molotov, era o inteligență scălpitoare, dar nu avea spontaneitate. Se gîndea mult pînă să dea un răspuns. Cutreierase multe țări și mi-a spus că a fost și în România. Cel mai mult a stat în Turcia. Nu vorbea nimic despre activitatea lui, despre viața particulară, de familie. Mi-a arătat niște fotografii cu familia și cu castelul, asta a fost tot. Nu a apucat să fugă, doar familia reușise să fugă în Elveția. Probabil fusese reținut de serviciu. Aici, nu se plîngea de nici un neajuns, era un stoic.

Celălat era un tînăr german de 26 de ani, dintr-un sat de lîngă

Mediaș, Iohan Sufert. Plecase în Germani voluntar și căzuse prizonier cu o divizie de S.S.-iști. Vorbea românește perfect. In fiecare noapte, după orele 24, începea scoaterea deținuților la plimbare. Numai în această închisoare se scoteau deținuții la plimbare noaptea, în celelalte plimbarea se efectua ziua.

Eu am ieșit în fiecare noapte afară. Eram singurul care ieșeam cînd zăpada era mare; alergam și făceam gimnastică pînă cînd rusul mă chema să mergem. La fiecare a doua săptămînă, era același paznic de serviciu noaptea. Odată m-a întrebat:

«De ce refuză ceilalți să meargă la plimbare? Mișcarea și aerul în închisoare fac mai mult decît mîncarea».

Nu știu, cred că le este frig, nu sînt bine îmbrăcați.»

«Tu ce nație ești?»

Sînt ofițer român.

«De ce nu ai plecat acasă și te-au băgat la închisoare?»

Nu știu de ce nu am putut pleca, după cum nu știu nici de ce am ajuns aici. Nici o autoritate rusă nu mi-a spus un cuvînt, ba ceva mai mult, cu cîteva zile înainte de Crăciun, a venit un domn de la Moscova și mi-a spus că eu nu sînt vinovat cu nimic si pot pleca acasă în cîteva zile. Casa, a fost închisoare, după cum vezi. La două luni după sosirea pe front, am căzut prizonier Vreau să știi că am stat într-un adăpost, n-am mîncat și n-am băut un pahar de apă de la ruși, în tot acest timp cît am fost liber.

După discuția avută, omul s-a schimbat, mă lăsa să stau afară mai mult timp și de fiecare dată mă servea cu țigări. Intr-o noapte mi-a spus că în a treia cameră, pe aceeași parte cu noi, stau două femei. Una este soția mareșalului Antonescu.

In prima dimineață de la sosire, a venit bibliotecara și a întrebat ce cărți dorim să citim.

Am cărți rusești, germane și franceze, a spus ea.

Am întrebat de un dictionar român-rus.

Nu am, dar aș putea să vă aduc un dicționar francez-rus.

Și-a făcut însemnările și a plecat. A doua zi a adus cărțile germane cerute de cei cu care stăteam și dicționarul cerut de mine. Am învățat toate cuvintele uzuale. După două săptămîni, am început să vorbesc și să fac propoziții scurte. Am fost ajutat de inginerul Merzffer.

La plecarea din închisoare, înțelegea destul de bine ce se vorbea cu toate că raspunsurile pe care le dădeam nu erau chiar așa

cum trebuia, dar înțelegeau tot ce le spuneam. Așa am învățat rusește de la cei doi germani, Leferman și inginerul Merzffer.

A trecut luna ianuarie, a venit începutul lui februarie, fără ca cineva să se intereseze de mine. In Rusia, condamnații, sau cei care trăiesc în lagăre și închisori, nu pot vorbi sau face reclamație la comandanți sau șefii de lagăr. De aceea se face «greva foamei». După trei zile vine cineva și te întreabă care este motivul grevei. Așa ajungi să stai de vorbă cu ei și să le comunici nevoile sau drepturile, dacă se poate vorbi de așa ceva. In socialismul democratic, numai anumiți oameni au dreptul să facă ceea ce doresc, restul oamenilor fac numai ce li se ordonă. Socialismul este un vis al oamenilor, iar comunismul o utopie. In Rusia erau două categorii de oameni. Prima categorie o formau cei judecați de justitie, cărora li se aplica pedeapsa în funcție de fapta comisă conform legilor. Pedeapsa se da în ani de muncă, în lagăre, care sînt de 5 categorii, în care se ispășește pedeapsa dată în 10 ani de muncă de lagăr și 10 ani domiciliu obligatoriu. Așadar, pe lîngă prima pedeapsă, survine și o a doua, domiciliu obligatoriu, care avea ca durată maximă numarul de ani pe care îi primisei în prima pedeapsă sau mai puțin cu 2-3 ani. După ce ispășeai cele două pedepse, erai liber să pleci acasă.

Cît am trăit eu în lagărele de muncă din Nord, toți deținuții aveau același număr de ani de domiciliu obligatoriu și anume, cîți ani fuseseră condamnați.

A doua categorie de condamnați erau acei așa-zisi «condamnați administrativ». Aceștia puteau să stea în lagăre de muncă sau în închisori cîțiva ani, sau toată viața. Este foarte greu cînd nu știi nimic despre ce se va întîmpla cu tine. Aceștia erau în foarte mare parte oameni politici, sau cei presupuși dușmani ai regimului

Ca să pot afla ce se petrece cu mine, am recurs din nou la greva foamei. După cele trei zile a venit un lt. col. rus care m-a întrebat de ce fac greva foamei.

De ce am fost închis? Ce fapte am comis pe teritoriu rusesc sau în timpul cît am trăit in lagar? Să mi se comunice în scris de ce am fost reținut în Rusia? - acestea au fost întrebările mele.

Iată și răspunsul:

In două-trei zile vei avea rezultatul, mă voi ocupa personal

de cazul dumitale, să văd care este situația. Pînă atunci să începi să mănînci, că n-are rost, totul se va clarifica.

Au trecut mai multe zile decît spusese colonelul. Pe la sfîrșitul lui februarie, într-o zi, după masă de prînz, am fost luat de un paznic, care mergea în spatele meu batins cu o cheie mare în paftaua de la centură, acesta reprezentînd semnalul ca drumul să fie liber. Culoarele erau foarte lungi și întortochiate, din loc în loc erau prevăzute cu niște nișe. Dacă din partea opusă venea un deținut, la acest semnal el trebuia să intre în nișă, pînă ce treceam eu, după care își continua drumul. Totul era foarte bine organizat. Cei peste 20.000 de deținuți, nu se puteau vedea, nu puteau vorbi sau comunica prin bătăi în pereți, cum se obișnuiește în închisorile din alte țări.

M-a oprit în fața unei uși și la o bătaie în ea, s-a deschis și am intrat într-o cameră capitonată. La o masă era un căpitan rus, în uniformă și un civil - translatorul. Căpitanul era tînăr, cu figura ovală, cu ochi negrii. Mă cerceta de sus pînă jos.

A început interogarea: «Cum te numești, în ce unitate ai luptat, ce comandanți ai avut, în ce sector ai luptat și cînd ai căzut prizonier». Același tipic. Răspunsul - repetat de nu știu cîte ori - a fost scurt: «Am făcut parte din Regimentul II Art. am căzut prizonier la Cotul Donului, mai exact la Serafimovici, cu divizia a 6-a, comandată de generalul Lascăr Mihail, care a plecat în țară cu divizia de voluntari «Horea, Cloșca și Crișan»

– La ce lupte ați luat parte și unde?

– In prima parte a campaniei n-am fost pe front. In Rusia am venit la 23 septembrie 1942 și la 23 noiembrie 1942, am căzut prizonier după numai două luni, cînd armata română a capitulat la Cotul Donului în decembrie 1942. In această perioadă de timp, de două luni, în sectorul diviziei 6, care se întindea de la Rospopinskaia pînă la Boscovski, n-au avut loc lupte. N-am luat parte la nici o luptă.

Voi analiza situația d-voastră și am să vă chem în curînd la mine, puteți să plecați.

Pe la începutul lunii martie 1949 am fost chemat din nou și dus la aceeași cameră. La masă era acum un maior, alt căpitan și alt translator. Maiorul era o combinație de rus cu mongol, cu fața măslinie, ochi mici și obligi, niște pomeți ieșiți mult în relief, nas subțire și coroiat. Figura întreagă era o hidoșenie care te în-

grozea. De altfel întreg cuplul încă de la prima vedere îți producea repulsie și te înfiora.

Maiorul a dat dispoziție translatorului să citească o declarație făcută în lagăr, de către locot. Kivu Ion, care fusese adjutantul Reg. II Art. pe front, în care se spunea: « Cum a fost aprovizionat Reg. II Art. cu hrană pentru oameni și cai, cum s-au luat lemne din satul Boscovski, dar se trecea peste multe pasaje, care nu le conveneau. Totul era numai generalități, nu se pomenea nici o faptă săvîrșită de mine sau de alți oameni. A mai citit o declarație a unui sublt. de rezervă din diviziea a 2-a, comandat de maiorul Vasilache, în care omul vorbea de el, de maiorul Voica, cpt. Nicola, Dumitrașcu și lt. Anghelescu Nicolae. In nici o declarație nu era pomenit numele meu.

Bine dar, ce legătură au cele scrise în declarație cu persoana mea, nu se vorbește de mine, nu se pomenește nicăieri numele meu și în plus hrana oamenilor și a animalelor revenea în sarcina regimentului iar noi eram pe linia frontului în terenurile de luptă și regimentele se găseau la 7-10 km în spate.

Schufert Iohann fusese în ziua aceea și el la judecată, cu alți germani din alte camere. Mi-a povestit niște lucruri de necrezut. Procesul a avut loc în sala mare, cu public. Judecătorul a citit cîteva declarații ca să impresioneze publicul, ceva de genul:

Declarație. «Subsemnatul.....declar, că în satul..... am avut trei femei, și după ce le-am .....am luat pistolul și le-am împușcat în..... Am dat foc la mai multe case, am împușcat animalele.....și am făcut tot felul de orgii.»

Inculpații erau de față, iar cînd au cerut să vorbească nu li s-a dat voie. Mulțimea din sală urla, striga, îi scuipa, zvîrlea cu diferite lucruri în ei. După terminarea procesului, Schufert i-a întrebat cum au putut să declare așa ceva. «Ei au scris ce au vrut și ne-au pus să semnăm. Am refuzat. Au început să ne chinuiască două zile incontinuu, cu luminile în ochi, spînzurați cu capul în jos, cu dușuri.... Am semnat tot ce ne-au dat. Este mai ușor și mai bine să mori, decît să te chinuiască. Un ofițer S.S., după aceste chinuri a înnebunit.»

Inainte de a-i băga în sală, au stat într-o cameră, în care era scris pe perete, sub masă, urmatoarele: «Astăzi ...august 1948, un grup de 14 ofițeri români au fost judecați: col. Scurtu, col. Malache, col. Varduca, cpt. Nicola, cpt Banu, ...erau chiar ofi-

terii diviziei a 6-a, pe care îi ridicaseră unul cîte unul din lagărul Crasnigorsk și-i aduseseră la închisoare, ca și pe mine. De două zile mă frecau cu întrebări, căci nu găseau nimic ce să scrie, ca să pot fi judecat. Vinovat sau nu, trebuia să fiu judecat, că doar de aceea mă opriseră să nu plec în țară.

Ce trebuia să fac? Ce atitudine trebuia să adopt?...

Am fost dus din nou în camera pentru cercetări. De data aceasta erau cinci persoane. Devenisem un caz interesant pentru ei.

M-au așezat pe un scaun lîngă perete, m-au pus să întind mîna către un scaun de lîngă geam, unul din noii veniți m-a fotografiat, iar apoi pe o jumătate de coală velină mi-au luat amprentele. Era clar că-mi făceau dosarul pentru trimitere în judecată «Acum să te văd, domnule căpitan Pîrvulescu, cum ai să te porți? mă întrebam eu. «Onoarea dumitale în primul plan și să-ți vinzi pielea cît mai scump».

Ancheta dura de patru zile. In tot acest timp și în fiecare zi erau cel puțin 2-3 inși care se schimbau, dar aceleași întrebări, aceleași răspunsuri, pînă ajungeam la epuizare. Incercau fel de fel de metode, uneori cu binele, îți ofereau țigări, îți promiteau că pleci acasă, alții începeau cu strigăte, înjurături, bandit, fascist, trădător....Intelegeam tot ce spuneau și deduceam tot ce doreau de la mine. Cînd translatorul începea să-mi traducă ce spun, îl opream să-mi vorbească spunîndu-i că nu mă interesează nici ce spun, nici ce vor de la mine, să-și îndeplinească ordinele primite.

– Vă rog dacă se poate și îmi permiteți, să vă întreb cîteva lucruri, înainte de a începe iar ancheta. -am spus eu.

-«Pajalusta» (poftim).

– Domnii ofițeri fac parte din justiția armatei ruse, sau sînt ofițeri din alte formațiuni?

– Ce vă interesează din ce armată sîntem?

– Dacă sînteți din justiție, atunci căutați să scoateți adevărul din probe, martori, dovezi de orice fel. Dacă nu faceți parte din justitie, atunci, faceți ce vi se ordonă. Faceți acte de trimitere în judecată, chiar dacă omul este nevinovat.

N-au raspuns nimic.

– D-voastră - am continuat eu - aveți un dosar din lagărul nr. 74-Oranki, unde am stat 6 ani. Acolo era un responsabil politic

și translator de limba română și rusă, un neom fugit din România, care m-a pus să semnez o declarație că vreau să fac parte din «Mișcarea voluntară» și niște manifeste, care urmau să fie lansate în țară și pe front. Am refuzat. Ce a scris despre mine, nu știu dar într-o zi mi-a spus: «Cît voi trăi eu, n-ai să pleci acasă» - și probabil s-a ținut de cuvînt. Acum că știți totul, după cum am mai spus, în cele două luni cît am stat în Rusia, fără să fiu prizonier, n-am băut un pahar de apă, n-am mîncat și n-am dormit într-un pat și nicidecm cu o femeie rusă Degeaba căutați nod în papură. Eu sînt curat în ceea ce privește acțiunile mele de pe front. Sînt singurul ofițer, din cei 33 care au fost reținuți din divizia a 6-a care în luna august 1948 am fost anchetat în lagărul Crasnigorsk de un lt. rus, care era surd și purta o proteză în ureche, probabil că îl cunoșteți, după un interogatoriu de o zi, a plecat la Moscova și a revenit cu o declarație, în care erau scrise niște grozăvii de care nici nu auzisem în viața mea că se pot întîmpla în zilele noastre. L-am întrebat: «Am declarat eu așa ceva?» Răspunsul colonelului: «Nu, sînt concluziile mele». Am refuzat să semnez niște lucruri care nu erau adevărate, și care nu erau declarate de mine ci erau impuse.

S-a înfuriat, s-a sculat de la masă și a venit spre mine să mă lovească. Eu m-am ferit din fața lui, a alunecat, căzînd pe jos. De atunci nu l-am mai văzut. Dar și acesta m-a amenințat că nu voi mai pleca acasă și probabil că a adăugat la același dosar lucruri și mai îngrozitoare decît Cotler. În cele scrise de acești indivizi stă vinovăția mea. N-am vrut să fiu trădător și nici nu voi fi, cît am să mai trăiesc, chir dacă mă veți omorî, sînt pregătit pentru acest lucru din 1948, de cînd am fost reținut în Rusia, fără să am cea mai mică vină. Sînt sigur că și d-voastră știți că nu sînt vinovat cu nimic, dar a intervenit ceva ca să nu mai pot pleca. La 18-20 decembrie 1948 a venit de la Moscova un domn cu un translator, care mi-a spus: «S-a cercetat dosarul d-voastră și nu aveți nici o vină, în 4-5 zile veți pleca acasă». O altă persoană rusă mi-a spus că în august 1948 a fost judecat aici un grup de ofițeri români, în număr de 14, între care mai mulți colonei.

Acum vă stau la dispoziție și vă rog să-mi spuneți ce a scris Cotler lagărul nr. 74 , de am fost oprit în Rusia.

Maiorul rus: «Am ascultat tot ce ați povestit. Nu cunoaștem ce scrie și dacă aveți dosar. Nu avem ce sa vă spunem».

Atunci de unde aveți date despre mine? De ce am fost oprit în Rusia. N-au răspuns.

Cpt. rus: «Vă citesc o altă declarație: Subsemnatul sublt. de rezervă din divizionul II Art. , col maior Vasilache Ion, declar: maiorul Voicu, maior Vasilache, cpt. Nicola, lt. Anghelescu... au distrus satul Boscovski, dărîmînd casele și alungînd populația din sat... Au violat femei, au jefuit...».

Eu nu sînt între cei citiți în declarație, deci ies din cauză, dar vă mai spun, că dimpotrivă, noi am dat hrană la 10-15 ruși (femei și copii) în fiecare zi, plus 200 de grame de pîine din hrana soldaților. Deci noi n-am jefuit, ci am hrănit populația rusă Vă rog, pentru a verifica cele spuse de mine, informați-vă în satele Belomemukin și Isbusinski din Cotul Donului, orașul Serafimovici. Da, dar d-voatră trebuie să faceți plîngerea de dare în judecată. Fie că sînt vinovat sau nu tot în judecată mă trimiteți, pentru că aveți ordin. Acolo alții mă vor judeca tot din ordine. N-are rost să mai ducem discuții. Dacă doriți, cercetați și stabiliți adevărul. Eu vreau dovezi, nu vorbe goale. Cine m-a oprit aici a avut un interes sau un scop, bine stabilit.

Maiorul: «Vei recunoaște pînă la urmă tot. Dacă nu va fi azi, va fi mîine. Vreme este, ai să stai în închisoare pînă te vei hotărî Dacă spui și recunoști, pleci acasă.»

Nu va cunoașteți omul. Mă credeți așa de naiv? Nici un copil, nu poate să creadă ce spuneți. Vă cunosc acum destul de bine cum vă comportați și ce înseamnă pentru voi cuvîntul dat. Exemplul cel mai bun: generalul Cabulov și-a dat cuvîntul și pentru că nu l-am crezut, și l-a dat în scris, cu semnătură și stampilă, că putem pleca acasă.

Vă întreb, pentru că sînteți ofițeri, dacă căzeați prizonieri la germani și vă cereau să semnați manifeste, declarații false, să vă trădați țara, o făceați? Eu nu cred. De ce îmi cereți mie acest lucru?

Din acest moment, vă anunț că nu semnez nimic ce nu este adevărat și ce nu este scris în limba română de mine. Nu mai vorbesc nici un cuvînt.»

Au mai stat cîteva ore, au țipat, m-au amenințat cu tot felul de pedepse, m-au înjurat, crezînd că eu nu înțele ce vorbesc Pînă la urmă au hotarît să facă un proces verbal cum că eu refuz să semnez și au chemat un maior și au semnat toți trei. Căpita-

nul a fost însărcinat să facă actul de trimitere în judecată. A chemat paznicul să mă ducă la cameră.

Ancheta se terminase și așteptam să plec să mă judece. N-au trecut două zile și Iohann Schufert a fost ridicat din cameră. Am ramas singur. Au fost momente grele pentru mine, cînd cădeam într-o adîncă deprimare, în singurătatea acelor pereți goi, cu zăbrele la geam. Simțeam nevoia să aud un cuvînt românesc, oricum ar fi fost, doream vorbă de român, o înjurie, scrîșnet, ură orice. Cum aș fi putut să-mi găsesc un echilibru sufelesc, în acele condiții? Dar trebuia să lupt - îmi spuneam acest lucru mereu.

Speranța - nu-ți pierde speranța.

In singurătatea camerei, netulburat de nimeni, îmi revedeam căderea în prizonierat, cum era să fiu împușcat, dar am scăpat pentru că cineva cunoștea limba mongolă (cel care era în măsură să hotărască era mongol) revedeam Oranki, prima filă a minciunii, a urmat apoi Crasnigorsk, a doua filă, și iată la Bitîrca s-a întors a treia filă și ultima, pentru că urma să mă judece, dosarul minciunilor avea să se încheie aici.

Trecuseră patru zile de cînd se terminase ancheta.

Era în dimineața zilei de 25 martie 1949, cînd a venit paznicul la mine și mi-a spus să-mi fac bagajul, că plec acasă...

CAP. VIII

De data acesta n-am crezut nimic din ce mi-a spus paznicul. Mă mințea și el, cum mă mințiseră atîția înaintea lui. S-a uitat lung la mine, a văzut că nu schițez nici un gest, la vestea bună pe care mi-o adusese și îmi repeta.

– Este adevărat, nu mint! - și stăruia să-l cred.

Bietul om, îl mințiseră și pe el alții cînd îl trimiseseră la mine. A venit, m-a luat, am ieșit în curtea mare unde era o biserică înaltă, cu o cruce enormă, am traversat întreaga curte și m-a dus în partea opusă a clădirii în care mai fusesem. Cînd a deschis ușa și a văzut peste 30 de deținuți ruși, femei și bărbați, s-a oprit și el speriat. Nu se aștepta la așa ceva. S-a dus la șeful convoiului și i-a spus că eu n-am băut nici cel puțin ceaiul. A fugit, mi-a adus un ceai foarte dulce și un sfert de pîine și, pe furiș mi-a băgat și un pachet de țigări în buzunar. Sărmanul om, se uita rușinat la mine și era supărat că-l mințiseră și pe el și parcă își cerea cu privirea iertare de la mine. A stat pînă am plecat cu duba. Îl vedeam cum se chinuia și dorea să vorbească cu mine și nu putea, pentru că erau și alții în apropiere, care l-ar fi putut auzi. M-am bucurat de atitudinea lui, m-am gîndit de multe ori la acest om simțitor la suferințele semenilor lui. Un om ca acesta te face să uiți de multe.

Cînd s-a făcut apelul deținuților după dosare, auzeam cum îi striga pe cei din jurul meu, cum se uita la figura lui, cum verifica apoi cu fotografia din dosar și cum îi întreba unde s-au născut și cînd. După aceea, trecea în partea opusă. Și așa i-a verificat și numărat pînă la ultimul. Cîte dosare atîția oameni.

Lipsea dosarul meu. A trimis să mi-l aducă. După o întîrziere destul de mare, au sosit în sfîrșit și cu dosarul meu. Ofițerul s-a uitat la mine, a deschis dosarul, a cercetat fotografia și m-a întrebat:

– Rumînski ofițir?

– Da.

– Davai.

Toți ceilalți intraseră în dubă și mă așteptau, erau deja în întîrziere. Am intrat în dubă și mi-am găsit un loc lîngă un rus foarte bine îmbrăcat, cu mănuși de piele în mîini. Îl observasem, pentru ca era mai deosebit decît ceilalți, de cînd am intrat în încăperea în care ne adunaseră. Era un bărbat înalt, cu o figură frumoasă și nu avea nici 40 de ani. Cum m-am așezat lîngă el m-a întrebat:

– In ce limbă vrei să-ți vorbesc, engleză, germană sau franceză?

– In limba franceză. Și vă rog, dacă știți unde mergem, să-mi spuneți și mie.

– Mă numesc Orenov, fost locțiitor al ministrului de interne. Mergem în gara Siberianka, iar de acolo cu trenul în Siberia.

– Sînt cpt. Pîrvulescu, din armata Română, prizonier de la Cotul Donului. N-am fost judecat și mă întreb cum pot să trimită pe cineva la închisoare, fără să-l judece?

I-am povestit pe scurt, tot ce s-a întîmplat cu mine după ce am căzut prizonier.

– Știu că ești ofițer român și de ce ai ajuns aici, mi-a răspuns. La noi în Rusia sînt două feluri de condamnați: unii care merg în justiție. și îi condamnă conform legilor și alții ca mine și ca d-ta, care merg în închisori și în lagăre de muncă, fără să fie judecați. Aceștia se numesc «condamnați administrativi».

– Rămîn surprins –l-am întrerupt - și nu-mi vine să cred că există pe lumea asta și în acest secol, o țară care să trimită oamenii la închisoare, fără să fie judecați. Nici în antichitate nu s-a pomenit așa ceva, să pedepsești un om fără să-l judeci.

– Nu-ți vine să crezi? La d-voastră în țară și în toată lumea omul se anchetează și numai dacă se constată că e vinovat este judecat și pedepsit, după faptele făcute. La noi există un alt sistem.

După o oră și ceva am ajuns la gara de unde pleca trenul spre

Siberia. Am coborît din dubă, și după încolonare, cu femeile în față, ne-am îndreptat către un tren, care era aproape de locul unde ne lăsase duba. Trenul era deja garat, pe linia a doua, de la locul de debarcare. Duba care ne transportase avea o capacitate de 30 de persoane și la nevoie, mai multe. Tot interiorul era căptușit cu tablă, fără ferestre. În spate, pe unde se urca, erau două rînduri de uși. Acolo era și cabina pentru paznici, despărțiți de deținuți prin două uși de fier solide, care se închideau cu zăvoare de parte unde stăteau paznicii și apoi se închidea ușa de dinafară, care închidea și cabina paznicilor.

Trenul era compus numai din vagoane de marfă, închise și ele cu uși la mijloc și cu ferestre mici, prevăzute cu gratii și obloane. Vagoanele erau toate tip special, la capete erau prevăzute cu o platformă cu cabină pentru unul sau doi paznici, după nevoie. Pe deasupra vagoanelor erau instalate linii telefonice și lumină electrică. Pe ambele părți aveau montate reflectoare și în fiecare cabină, telefon cuplat la centrala de la vagonul comandantului. Primele vagoane erau pentru comandanți și paznicii transportului, după aceea erau vagoanele cu alimente, coturi, unelte, tot ce era necesar pentru o nouă colonie care se înființează. Erau rare transporturile de acest fel, de obicei aceste transporturi erau făcute doar pentru a mări numărul de muncitori și asta numai după ce s-au organizat cu tot ce este nevoie. Iată și cum se procedează: se sapă perimetrul lagărului și se marchează cu sfoară, țăruși sau fanioane. Perimetrul, la început, este mai mic, el se mărește treptat, pînă ajunge la dimensiunile dorite. Urmeaza instalarea corturilor pentru deținuți și soldați. Prima construcție este bucătăria, apoi ceainăria, camera de la poartă, dar numai după ce s-a împrejmuit lagărul cu garduri de sîrmă ghimpată. Urmează baraca soldaților, baraca ofițerilor și a civililor, care sînt liberi. Ultimele sînt barăcile deținuților. Dacă exploatarea dă rezultate, colonia crește, numărul deținuților crește și el și apar alte lagăre. După cîțiva ani, în barăcile care au fost, încep să se clădească clădiri publice și case pentru noii locuitori.

Așa a fost cu Varkuta. În anul 1949 erau cîteva baraci, azi este un centru industrial dintre cele mai mari din Nord și de din-

colo de Cercul Polar. Barăcile s-au transformat în blocuri. Azi este un oraș cu zeci de mii de locuitori. De unde vine populația aceasta? Ea e formată din fostii deținuți, veniți din toate lagărele din zona Varkuta. După ispășirea pedepsei, urmau anii de domiciliu obligatoriu la locul de muncă. Bărbații și femeile se căsătoreau dînd naștere la copii care au făcut să apară grădinițele, școlile și așa încet, încet se populau aceste ținuturi înghețate, unde nu creștea nici o plantă, numai animale care de mii de ani s-au aclimatizat pe aceste ținuturi polare.

Condamnații erau organizați încă de la plecare pe specializări, în funcție de munca, care trebuia efectuată la locul de destinație. Erau aduși și condamnați mai vechi, care lucraseră în exploatări miniere, dacă se prevedea o asemenea muncă sau dacă era vorba de despăduriri, de lucru la canale, șosele, căi ferate, se dotau cu uneltele respective și cu deținuții, specialiști în aceste meserii.

Nu știu dacă a fost o simplă întîmplare, sau el a aranjat ceva, dar am mers în același vagon cu Orenov.

Condamnații se simțeau liberi numai în lagăr. Tot ce nu putuseră să facă în viața lor, să spună ce gîndesc, ce doresc, să critice, o puteau face aici, în lagăre unde nu le mai păsa, nu le mai era frică de nimic și de nimeni. Vorbeau și înjurau, să se ușureze.

Erau întocmai ca o apă care a fost zăgăzuită și în momentul în care se rupe zăgazul, năvălește cu toată forța. Acum, în lagăre puteau trăi liber - liberi cu conștiința lor.

Orenov era destul de reținut și vorbea puțin și cu multă prudență. Știa lucruri mari și multe...

«Situația internațională - spunea el - nu este așa cum am fi dorit, s-ar putea să vină un nou război.

– Nu știu absolut nimic din ce s-a întîmplat dincolo de sîrma lagărului și de zidurile închisorii - i-am mărturisit eu.

– Cînd vom ajunge la destinație, care nici eu nu știu unde va fi exact, îți voi povesti mai multe. Generalul Cabulov, care a venit la voi a fost omorît odată cu Beria. Multă lume a fost închisă și va mai fi. Avem peste 35 milioane de deținuți la ora actuală. Armata lui Jukov este toată în nord încă din 1946, după ce s-a reîntors de la Berlin. Prizonierii japonezi din Manciuria și foarte mulți germani depășesc patru milioane. Mai sînt și ceva polonezi cehi și români, așa ca să știi că nu ești singur, mai sînt și alți ro-

mâni pe acolo, poate te vei întîlni cu ei prin lagăr.

– Vă mulțumesc pentru cele povestite. Nu știam nimic. V-aș ruga să-mi spuneți dacă cei opriți aici în Rusia, cum este cazul meu și care nu au absolut nici o vină, mai putem spera că ne vom putea reîntoarce în țară?.

– Orice se poate în lume și în viață. Lumea este încă tulbure, nu s-a liniștit. Se dau lupte de dominație. Sînt sigur că în două trei ani lucrurile se vor liniști și se va ajunge la o înțelegere.

– Cînd eram în lagăr, s-a publicat în gazeta de perete o informație precum că Churchill a ținut un discurs prin 1946 în America, la Fulton, în care arăta pericolul comunist și ataca Rusia.

A și început cearta între aliați pentru împărțirea prăzii sau pentru supremație?.

– Vom mai vorbi cu altă ocazie. – a fost răspunsul și a intrat în obișnuita lui mutenie.

Atît am aflat în cele trei zile cît am mers împreună.

Aceste trenuri speciale, numite în popor «trenul morții», se vedeau noaptea ca niște bolizi de foc, care alergau spre moarte, spre necunoscut, pentru cei pe care îi transporta. Puțini mai ajungeau înapoi la casele lor sau la familiile lor.

Mergeam repede cu opriri puține și numai unde se făcea alimentarea sau înlocuirea locomotivei. Dacă oprirea avea loc noaptea, paznicii de la fiecare vagon făceau numărătoarea deținuților, iar unul dintre soldați cu un ciocan de lemn asemănător celui de bătut șnițelul, dar de 4-5 ori mai mare, lovea în podeaua vagonului. Am întrebat de ce. Fuseseră cazuri cînd deținuții au reușit să taie podeaua sau au rupt-o și au reușit să fugă. Pentru a preveni o asemenea surpriză s-au luat măsuri.

In a patra zi, pe la orele 10, am ajuns în orașul Orenburg, dincolo de Volga. Eram în Siberia.

Am auzit un soldat care striga la ușa fiecărui vagon:

– «Rumînski ofițir?!»

Cînd a ajuns la ușa vagonului nostru am răspuns:

– Da.

– Davai, bîstra.

Am coborît luîndu-mi rămas bun de la Orenov. Am traversat cîteva linii de cale ferată, unde era o dubă, în care am urcat. Dar înainte de urcare, sergentul care mă adusese, a predat dosarul primitorului, care s-a uitat la mine, la fotografie și m-a întrebat:

Tu ești ofițerul român?

- Da.

Duba m-a dus direct la închisoarea orașului. Mi-au făcut respesctivul control, ca și cei de la Bîtîrca și am fost băgat într-o cameră cu șase mongoli. Toți erau tineri, între 30-35 ani. Unul dintre ei care știa cîteva cuvinte rusești m-a întrebat din ce loc sînt. A crezut că sînt rus. Cînd i-am răspuns, am aflat că nu auzise niciodată de România. I-am povestit, la cerința lui ce se întîmplase cu mine și de unde vin, că sînt la ruși de opt ani și nu sînt încă judecat. A înțeles tot și, cînd eu vorbeam, el le traducea și celorlalți. Citeam pe figurile lor ura contra rușilor. Imediat șeful lor, cel care vorbea cu mine, a luat un burduf de capră în care avea un fel de lapte gros și cu un miros insuportabil. Mi l-a întins să beau. Cu toată foamea mea, a fost imposibil să mă pot apropia și să mănînc. Ei puneau apă, îl subțiau și-l mîncau cu mare poftă. Ca sa nu-i jignesc le-am spus că sînt bolnav de stomac și nu pot mînca. Cînd a venit masa mie mi-au dat o porție în plus, de la ei, asta s-a petrecut tot timpul cît am stat cu ei. Erau foarte respectuoși și amabili, mă salutau cu politețea specifică orientalilor, cu închinăciune pînă la pămînt.

Inchisoarea era veche, murdară, cu pereții coșcoviți, groși și multă igrasie, miroseau de nu puteai să respiri. Paturile erau înguste, de fier, iar picioarele erau îngropate în cimentul camerei. La capetele patului era fixată de picioare cîte o bară groasă de fier de care erau prinse cu șuruburi nituite două scînduri de stejar, late de 18-20 de cm și groase de 8-10 cm. Acesta era patul, fără să mai aibă ceva pe el. Scîndurile se lustruiseră de trupuri chinuite. In această închisoare și-a petrecut ultimele zile familia țarului, pînă cînd a fost omorită. Toți deținutii care au trecut pe aici știau acest lucru, era transmis din gură în gură, pînă cine știe cînd. Cît adevăr poate fi, nu știe nimeni. Dar ce este sigur, e că au fost uciși într-o închisoare.

După trei zile a venit un gardian, m-a luat și am plecat cu duba la gară. Am așteptat în dubă, pînă a venit trenul, cu care trebuia să-mi continui călătoria. Am fost dus de data aceasta la un tren personal, m-a predat unui subofițer, împreună se înțelege - cu dosarul, care devenise umbra mea neagră. Trenul era de persoane, dar existau vagoane speciale în care se transportau deținuții, vagoane care purtau un nume ajuns cu timpul celebru:

Stulipinski, după numele unui fost prim ministru de prin 1910 din timpul țarilor. Aproape fiecare tren era dotat cu astfel de vagoane. O moștenire bună și frumoasă. Acest ministru a intrat în istorie cu vagonul pe care l-a conceput. Cum arăta un asemenea vagon? Geamurile de pe culoar erau fixe, cu un grătar de fier și o perdeluță care masca gratiile. Ușile de la compartimente, în partea de sus și pînă la jumătate, aveau și ele ferestre cu gratii, dar fără perdelușe. La un capăt era compartimentul cu comandantul și paza vagonului. Urma un compartiment cu alimente și mașina de gătit, iar în celălalt capăt era WC-ul și lavoarul de spălat și de băut apă. La wc ne ducea pe rînd, pe compartimente, oricîți am fi fost: în medie între 20-30 de fiecare compartiment. Înăuntru erau trei bănci, pe fiecare parte. Statul pe bancă se făcea pe rînd. Scoaterea la wc. se făcea de două ori în 24 de ore, seara și dimineața. In restul zilei nu am văzut nici măcar o singură dată să scoată pe cineva, cu toate că unii se rugau, țipau, nu-i auzea nimeni, nu-i vedea nimeni, deși paznicul se plimba pe culoar permanent.

Cele mai lungi și grele suferințe au fost cele din timpul unei călătorii cu un astfel de vagon.

Cam după 36 de ore de călătorie, am ajuns la Stalingrad, unde mă aștepta duba. La toate trenurile care transportă deținuți în vagoanele Stulipinski, dubele vin la gară în mod obligatoriu, chiar dacă nu au de primit deținuți duba trebuie să fie prezentă.

S-au făcut și aici formele de predare și apoi am plecat la închisoarea din Stalingrad. Era 1 aprilie 1949. Aici, după obișnuitul ritual, am fost dus într-o cameră unde mai erau patru ruși. Fuseseră înainte niște nemți, dar imediat ce am sosit eu la ușă i-au scos.

Dimineața, cînd se dădea deșteptarea, ne sculam, saltele le puneam una peste alta într-un singur pat, spălam pe rînd pe jos și așteptam masa, care evident era tot proastă: 400 gr pîine, eterna ciorbă de cotoarę de varză sau apă chioară (ce supă se putea face dintr-o lingură de uruială?). La ceai o linguriță de zahăr rasă sau o bucățică de 5-7 gr. La închisoarea din Moscova puteai să stai pe pat, nu se strîngeau saltelele. Aici nu aveai voie decît cînd se servea masa. In schim puteai să dormi cum vroiai.

In ziua de patru aprilie 1949, am primit copie după actul de acuzare, în care se arăta că sînt trimis în judecată. Actul era bă-

tut la mașină și redactat în limba română. Acum eram lămurit de ce mă opriseră în Rusia.

Actul de acuzare și trimiterea în judecată au fost întocmite de ofițerii de la închisoarea Bîtîrca, care mă anchetaseră. Judecata se făcea la locul unde se săvîrșiseră crimele, de care eram acuzat, așa cum prevedea înțelegerea de la Ialta din 1945. Iar Cotul Donului intra în districtul și regiunea Stalingrad. Lor le revenea judecata mea. Dar ceilalți au fost judecați în august 1945, la Moscova, vorbesc de cei 14 ofițeri din divizia a 6-a, iar eu mă aflam în aprilie 1949 și eram singurul ofițer din divizie judecat la Stalingrad.

Acum eram sigur că și călătoria mea cu trenul morții pînă la Orenburg a fost o greșeală, făcută la plecarea din închisoarea din Moscova.

Cum dosarul meu a venit cu întîrziere, șeful convoiului nu s-a mai uitat unde trebuie să mă trimită și a crezut că merg cu ceilalți deținuți. Trenul care merge din Moscova la Stalingrad are plecarea tot din aceeași gară. Pe mine trebuia să mă predea la trenul de persoane cu destinația Stalingrad. Poate că cei de la închisoare nu i-au spus că eu am altă destinație. Greșeala s-a constatat pe drum, cînd mergeau spre Siberia, probabil la controlul făcut la dosare. Dar pentru mine, greșeala a fost bună, am putut vedea cum se transporta oamenii spre lagărele de muncă, am văzut unde a fost omorîtă familia țarului și celebrul vagon Stulipinski.

Am scris cum s-a desfășurat ancheta mea la Crasnigorsk și la închisoarea Bîtîrca. Urmează acum judecata.

Voi face un scurt rezumat al actului de trimitere în judecată, pe care l-am primit la 4 aprilie 1949 și pe care l-am memorat.

După o introducere care se referea la legile și înțelegerile în ce privește judecarea criminalilor de război, urma un alt paragraf în care se arăta:

Divizionul II din Reg II Art. a fost în zona satelor Boscovski și Raspopinskaya unde au luptat.

Poziția bateriilor se găsea la 5-7 km de satul Belomemukin și multe alte minciuni, fără prea mare importanță.

Urmau capetele de acuzare, pentru care eram trimis în judecată în calitate de criminal de război:

I. «Am admis» ca ofițerii și soldații de sub comanda mea să

cosească cerealele din colhozuri și sovhozuri în dauna populației

II. «Am admis» să ditrugă școala și clubul din satul Belomemukin.

III. «Am admis» să jefuiască populația, luînd o viță de un an, o oaie și zece găini.

Acestea sînt cele trei capete de acuzare pentru care am fost învinuit și încadrat la rubrica: Criminal de război. Comisesem așadar «crime contra păcii și umanității».

Să nu pară curioase cele afirmate mai sus și nici o întîmplare. Sînt cazuri cînd se regizeaza și procese mai năstrușnice. Așa este comunismul, așa este în orice regim de dictatură. Trebuie să fii judecat, omorît, chiar dacă n-ai comis nici o faptă de o asemenea gravitate. Cei interesați trebuie să scape de tine într-un fel, închis sau mort.

Atunci nu înțelegeam, mintea mea refuza să creadă că se poate judeca și omorî un om fără nici o vină.

Azi toată lumea știe că s-au făcut și se vor mai face astfel de judecăți sau mai exact crime asupra unor oameni nevinovați.

Eu nu eram acuzat că am făcut personal ceva, dar prin faptul că «am admis crima», intram la «crime de război», așa cum mulți germani au fost judecați pentru alții și pentru faptele altora, pentru care au primit ani grei de închisoare și au fost chiar condamnați la moarte...

CAP. IX

In dimineața zilei de vineri 8 aprilie 1949, cînd nici nu deschisesem bine ochii, paznicul deschide ușa și-mi spune să-l urmez. M-a dus la frizerie să mă bărberierească, apoi mi-a dat rufe curate și fiindcă hainele mele erau încă bune, m-a lăsat cu ele, după aceea m-a dus înapoi în cameră.

A venit mai tîrziu și m-a dus la dubă, care mă aștepta în curtea închisoarii. Înăuntru erau numai doi germani. Cam după o oră de mers, duba s-a oprit, s-a deschis ușa și mi s-a făcut semn să cobor

In față era o clădire de 5 etaje, am urcat pînă la etajul 3, unde am fost băgați într-o cameră destul de mică, cu o măsuță și un scaun. Ușa de la cameră avea geam de sus și pînă jos, pentru ca paza să poată vedea pe cei care urmau să fie judecați. Un soldat ne supraveghea tot timpul. Vis-a-vis de camera noastră dar puțin mai la stînga, se afla camera completului de judecată cu o masă și o mașină de scris la care stătea o femeie. Ușa de la camera lor avea tot un geam și se vedea foarte bine ce se întîmplă acolo.

Cred că era ora 12, cînd au fost chemați cei doi nemți în altă cameră. Eu am rămas singur, după un timp, din camera de vis-a-vis au ieșit un lt. colonel și doi soldați... Femeia a rămas singură, n-am auzit să bată ceva la mașină, pînă a plecat acasă.

Cei doi germani au fost despărțiți. Unul a intrat în sala de judecată, iar celălalt, în camera unde era paza. Nu știu dacă a durat mai mult de o oră judecarea fiecărui german. După terminarea judecății , au fost aduși în cameră. Primul era un tînăr de 24 de ani, făcuse patru ani de medicină, fost medic în lagăr, crima pentru care a primit numai 25 de ani muncă de lagăr, iar celălalt pentru că luase de la un rus o pîine și o pasăre a fost condamnat tot 25 de ani.

După o pauză cam mare a completului de judecată, mi-a sosit și mie rîndul. Începuse să se întunece. A venit un sergent voinic, șeful pazei, cu un soldat, care m-au excortat și s-au așezat în spatele meu în camera unde urma să aibă loc judecata.

In sală nu era public, erau doar un bărbat și o femeie, niște țărani săraci, martorii acuzării. In fundul sălii era o masă cu trei scaune. In partea dreaptă era o măsuță mai mică, la care stătea un civil, iar în spate alți doi tot civili. Primul era grefierul, ceilalți doi translatori. Cel oficial știa foarte pros românește, al doilea vorbea însă foarte bine. In stînga mesei erau cei doi martori, care stăteau pe scaun și alături un scaun gol.

Aceasta era sala de judecată.

In pauza dintre procesul germanilor și al meu, martorii fuseseră dresați ce să vorbească și le luaseră declarații scrise, chiar înainte de proces. Scaunul care era gol era destinat unui al treilea martor, tot o femeie, care a ajuns după ce a început procesul și care n-a beneficiat de școlarizarea celorlalți doi.

Eu, după ce citisem copia pe care li-au dat-o la închisoare, îmi făcusem un plan, cu toate capetele de acuzare. Credeam că și în Rusia era aceeași justiție ca în toată lumea civilizată. In Rusia judecata este numai de formă, sentința este dată înainte de a te judeca. Primesc dinainte dispoziții să fii condamnat la X număr de ani în ce fel de lagăr de muncă, cît domiciliu obligatoriu etc. Tot dosarul, cu toate declarațiile martorilor, este gata cu mult timp înainte de judecată.

Judecata este o piesa de teatru. Actorii: judecătorul, acuzatul, iar martorii niște figuranți. Avocat nu e; din oficiu așa cum se obișnuiește. Și chiar dacă ar fi, ar fi același lucru, nu ar putea face nimic.

Procesul a început la ora 17 și a luat sfîrșit la ora 23. La scurt timp după ce am intrat în sală, și-a făcut apariția completul de judecată, compus din trei memebrii: un lt. col. care se numea Costin și doi soldați, care erau asistenți. Nu erau soldați obișnuiți, aveau haine din stofă ofițerească, foarte frumos lucrate, probabil erau elevi sau studenți.

Președintele a dat citire actului de trimitere în judecată, întocmit de cei de la Moscova.

Președintele:

— Aveți ceva de spus relativ la acuzările aduse?

– Unitatea mea era la 7 km de satul Belomemukin?

– Da.

– Toate aceste fapte s-au petrecut în satul Belomemukin?

– Numai în satul Belomemukin, în ce te privește.

– Soldații ce fel de cereale au cosit: grîu, orz, mei și aș vrea să știu dacă le-au cosit verzi sau după ce erau coapte?

Președintele se adresează celor doi martori și îi întreabă:

– Cînd s-au cosit cerealele erau verzi sau coapte și în ce timp?

Martorii:

– Au fost cosite în iulie și ceva în august. La noi a fost numai grîu.

– Vă mulțumesc d-le președinte, am înțeles că era grîu copt și s-a cosit în iulie și ceva în august. Vă rog, încă o întrebare pentru lămurirea mea.

– Pajalusta - poftiți.

– Aș vrea să spună martorii dacă școala și clubul din satul Belomemukin au fost distruse inainte de seceriș, în timpul cositului grîului sau după.

Martorii se uitau speriați unul la altul, neștiind ce să răspundă și pentru a nu face o gafă tăceau.

A intervenit președintele:

– Inainte

Cei doi erau fericiți că ieșiseră din încurcătură. Am trecut peste intervenția președintelui și am continuat:

– Au fost distruse prin foc sau demolare?

Președintele și asesorii se uitau unii la alții, la martori, la mine nu puteau să înțeleagă ce mă interesa pe mine cum au fost distruse. Un asesor a rupt ghiața și i-a întrebat direct pe martori:

– Le-au dat foc sau au fost demolate?

– Le-au dat foc. - a fost răspunsul martorilor.

– Vițica, oaia și găinile au fost luate ziua sau noaptea?

Ziua am auzit răspunsul martorilor.

– D-le președinte, onorați asesori, mi-am început eu apărarea Din actul de trimitere în judecată, reiese că bateria mea era la 7 km de satul Belomemukin și că toate faptele arătate în capetele de acuzare s-au petrecut în acest sat, în iulie și începutul lui august. Vă întreb sînt juste cele spuse de mine?

Președintele:

– Da este adevărat.

– Vă mulțumesc, și acum dați-mi voie să vă relatez adevărul. Dl.grefier să scrie ce declar. In actul de trimitere în judecată, se arată că eu am venit pe front la 23 septembrie 1942, deci acum 7 ani și că bateria mea era la 7 km departare de sat.. Actul de acuzare nu are nici un temei real, este întocmit pe fapte false, imaginare. Nu are nici un fond. Am să vă arăt. Armata română, mai exact divizia a 6-a din care am făcut parte, a schimbat trupele germane de pe frontul rus de la Cotul Donului, pînă la Stalingrad, în cursul lunii septembrie 1942. Divizia a 6-a a schimbat trupele germane la data de 23 septembrie 1942, ocupînd frontul care se întindea de la satul Raspopinskaya pînă la 2 km vest de satul Boskovski. In luna iulie-august, cînd s-a cosit grîul la Belomemukin, eu eram în țară, în România. Iata de ce am întrebat cînd s-a cosit și dărîmat școala și clubul. Cum pot eu să fiu judecat pentru niște fapte petrecute în Rusia, cînd eu eram în România? Pentru a vă convinge că lucrurile sînt reale, vă rog să vă informați în scris, cînd a venit armata română la Cotul Donului respectiv divizia a 6-a. Și ca o complectare eu n-am avut în satul Belomemukin nici un soldat sau ofițer. Terenurile de luptă și terenurile regimentare ale bateriei mele erau în satul Isbusinski.

Pentru d-voastră este clar că acest proces, n-are nici un temei, d-voastra sînteți ofițer! Vă întreb, poate un soldat să plece 14-20 de km într-un sat, să părăsească tunul observatorul și să ia o vacă? Ce să facă cu ea? Unde s-o taie și unde s-o gătească? Sînt niște fapte imaginare, fantezii. Cum poate un jurist să scrie astfel de absurdități? A scris ca să-și justifice zilele pe care le-a pierdut cît timp m-a anchetat la Moscova. Au văzut ca nu sînt vinovat. A scris niște nerozii, ca să zică și el că a făcut ceva. Procesul nu poate și nu trebuie să se judece pentru că nu are nici un temei.

Președintele: –Se suspendă ședința pentru a lua hoatrîrea.

Comisia a ieșit din sala de ședință, iar pe mine m-au dus la camara de așteptare. Pe drum sergentul care mă escorta era fericit.

Constatase că nu am nici o vină și îi plăcuse cum le-am vorbit îmi spunea că voi fi achitat.

Cînd am venit în cameră dactilografa plecase. Se făcuse tîrziu cred că era ora 20-21. Germanii mi-au spus că doamna plecase imediat ce comisia de judecată a intrat în sala de judecată.

Cît a durat pauza am stat și m-am socotit: dacă nu mă judecă e bine, dar dacă mă trimit la muncă în lagăr fără să mă judece, cum făcuseră cei de la Moscova?

Am fost chemat din nou în sală, după o pauză care a fost destul de mare.

Președintele și cei doi soldați au intrat după cîteva minute

Președintele: — Ședința continuă și dacă pe parcurs veți dovedi că nu sînteți vinovat, se va suspenda.

— D-le colonel, eu nu înțeleg ce vreți să-mi dovediți. Eu sînt vinovat că eram la mine în țară și nu în Rusia pentru ca să mă puteți judeca? Vă întreb în armata rusă, ofițerul, soldatul părăsește frontul, părăsește tunul, mitraliera și se duce la zeci de km după jafuri? Refuz să cred așa ceva. Nu s-ar fi putut întîmpla nici în armata d-voastră și în nici o armată din lume. Dacă ar fi îndrăznit cineva să facă așa ceva, era împușcat pe loc. Cum să mă judecați dacă eu n-am avut nici un ofițer în satul Belomemukin și nici un soldat? D-voastră nu sînteți puși aici ca să stabiliți adevărul? Să întrebăm pe oricine din sala asta, care a ascultat tot ce s-a vorbit, să vedem dacă mă consideră vinovat de niște fapte petrecute în Rusia cînd eu eram în România. Asta ar fi cam așa: «Colonelul Costin este judecat că a omorît zece oameni la Moscova. Dar piciorul colonelului Costin n-a călcat niciodată în Moscova. »

Bătuse de cînteva ori în masă dar eu nu am auzit.

Replica: — Iți interzic să mai vorbești! Nu dumneata ne judeci pe noi, noi te judecăm pentru că ai venit cu armata împotriva poporului pașnic al U.R.S.S.

M-am sculat să-i răspund dar a făcut semn pazei să mă așeze jos. Am strigat de jos cît am putut:

—Este rușinos și dezonorant pentru d-voastră modul cum procedați cu mine. Să mi se citească ce s-a scris și cum s-a scris în prima parte a ședinței.

Președintele n-a dat voie. De altfel nici nu cred că se scrisese ceva de către grfier.

— Cer să mi se amîne judecata. Să se facă o nouă anchetă pe baza datelor date de mine. Să mi se dea un avocat din oficiu. Judecata să se facă într-o sală în care să fie public, nu într-o cameră singuratică, ca aici. Cer să fiu judecat în fața poporului așa cum s-a procedat la Moscova cu alți acuzați.

Președintele a refuzat toate cererile mele. Din acel moment nu m-a mai interesat nimic, ca și cînd n-ar fi fost vorba despre mine. De fapt gîndurile mele erau departe, alergau să întrevadă sfîrșitul. Dacă gaermanii primiseră cîte 25 de ani că au luat o pîine și celălalt pentru că făcuse tabelul de morți din lagăr, eu care eram ofițer, trebuia să plătesc pentru că venisem cu arma în mînă să lupt contra poporului rus. Asta era vina mea. Pentru acest lucru mă opriseră pe mine și pe ceilalți.

Cîtă dreptate a avut bietul Cezar, cînd a spus senatorilor care aplaudau trecerea galilor în frunte cu Viteazul lor rege Vercingetorix, «Vice victis».

Era limpede că trebuiau să mă judece și mai ales să mă condamne. Totul era o înscenare, o minciună. Pe ei nu-i interesa să stabilească adevărul, ci să mă condamne.

Tot președintele a pus diferite întrebări martorilor în așa fel ca aceștia să poată răspunde ceea ce fuseseră învățați și cum îi pregătiseră dinainte. Au depus mărturie că m-au văzut în sat, și încă cum, eram călare pe un cal alb. Și unde? Pe front. Nu exista în artileria română cal alb, în război.

Președintele: – Puteți să puneți întrebări martorilor.

– Pentru ce să pun întrebări? Au spus pînă acum numai minciuni. De ce să-i mai obligăm pe acești oameni nevoiași să mintă în continuare? Nu-i destul? Nu vă ajunge atîta minciună?

In timp ce vorbeam a intrat o femeie. Era martora care întîrziase. Am cerut voie să-i pun și eu o întrebare. Mi s-a dat.

– Vă rog să-mi spuneți cînd au fost distruse, în timpul războiului școala și clubul din satul Belomemukin?

– Nu au fost distruse niciodată. Club nici n-a fost și nici nu este nici azi în satul Belomemukin. Iar în școală erau tovarășii ofițeri care scriau și lucrau.

– D-le grefier vă rog să scrieți ce decalră martora. și am continuat s-o întreb:

Ați văzut sau știți că ofițerii și soldații v-au luat cu forța vite, oi și găini?

– Germanii au luat, dar românii «Tartarap adin curi» (au furat cîte o găină) In fiecare zi 15-20 de femei și copii ne duceam la ei să primim mîncare și cîte o bucată de pîine.

– Vedeți d-le colonel care este adevărul, care este realitatea? Eu sînt convins că d-voastră cu asesorii împreună ca și întreaga

suflare care este prezentă în această sală, v-ați convins că nu sînt vinovat cu nimic. Eu personal, ca și ofițerii și soldații mei nu am fost în acest sat și nu am făcut lucrurile pentru care mă judecați. Sînt sigur că nu vă așteptați la așa ceva.

Președintele a tăcut, n-a mai scos nici un cuvînt. In schimb după ce i-a făcut observație femeii că a întîrziat, a întrebat-o :

– Jenșcina (femeie), cîte femei au fost violate spune?

– Cum să le violeze cînd ele săreau de gîtul soldaților să le... ..(pe nume).

Apoi tot el mi-a spus că pot vorbi ca să mă apăr.

– De ce să mă apăr? Pentru ce? Eu am spus în prima parte, și am dovedit cu martorii acuzării, că faptele care mi se impută acum, dacă ele au avut loc, s-au petrecut în timp ce eu eram în țara mea, nu după 23 septembrie 1942, cînd am sosit în Rusia. V-ați retras să deliberați și să hotarîți ce să faceți? Am văzut deja ce ați hotărît. Nu sînt vinovat cu nimic față de țara și poporul d-voastră.

Ședința s-a terminat. Completul s-a retras pentru deliberare. Sergentul, șeful pazei care mă conducea, un ucrainean, îmi spunea într-una că am să fiu achitat. Garda era toată în sală în afară de un ostaș care îi păzea pe germani. Venise să asiste la judecarea unui mare criminal de război, căci le spuseseră să fie cu ochii pe mine si să mă păzească cu mare grijă. Credeau că vor auzi cine știe ce mari grozăvii și crime. După ce au auzit și au văzut cum a decurs procesul, erau cu totul alți oameni. Asistaseră la minciuna care era indreptată împotriva mea și erau convinși că eu sînt o victima și că n-am nici o vină.

Cînd s-a terminat ședinta trecuse cu mult de ora 23. Deliberarea a durat 5-10 minute, cît au fumat o țigară, probabil. Am fost dus din nou în sală, unde erau prezenți toți cei care luaseră parte la proces.

Completul intră, ia loc la masă, președintele se ridică în picioare și începe să citească sentința:

«Căpitanul Pîrvulescu Ion din..... pentru faptele săvîrșite contra păcii și umanității .....Conform Art. 1 din decretul Nr..... care prevede pedepsirea criminalilor de război cu..... instanța.....hotărăște:

CONDAMNAREA LA MOARTE. Cu drept de apel.»

Am rămas paralizat, parcă mă lovise cineva în cap cu un cio-

can. Toți cei din sală înțepeniseră. Mi-am revenit și m-am adresat translatorului, să traducă ultimul meu cuvînt:

– Acum un an au plecat în țară toți prizonierii români în afară de cei cîțiva reținuți ca ostatici. Mă aștaptam numai la rău, că pentru aceasta ne opriseră. V-am cerut să amînați procesul, ca să vă informați și să verificați spusele mele, care de altfel au fost confirmate de ultima martoră pe care nu ați avut timp s-o instruiți. Așa se judecă oamenii în țara d-voastră? De ce ați mai înscenat această mascaradă de proces? Ați pus niște oameni pe drumuri, de la sute de km, să vină să spună minciuni, și pentru ce cînd sentința era deja data? Oare nu ceeea ce ați săvîrșit voi este o crimă, oare nu d-voastră trebuie să fiți judecați?

Această crimă odioasă, comisă cu bună știință de niște lași, lipsiți de curajul răspunderii, o să vă urmărească toată viața și să nu aveți liniște sufletească nici o clipă.»

Au plecat cu caplul în pămînt fără nici un protest la toate insultele mele.

Acum, cînd scriu, îmi dau seama că acești călăi nu erau ei total vinovați, îndeplineau niște ordine primite de la alții. Cei mai vinovați de tot ce mi se întîmplase erau Cotler și colonelul surd din Crasnigorsk. Datorită lor am fost reținut în Rusia, și datorită lor a urmat totul.

Am coborît în curte cu cei doi germani. Erau bucuroși că scăpaseră cu 25 de ani.

Eram atît de zdrobit sufletește, încît nu mai știam ce se întîmplă cu mine. Parcă eram ametit, beat. Nu frica de moarte mă copleșea, ci revolta împotriva acestor ființe care nu au nimic uman în ele.

Șeful paznicilor, plecase să dea telefon la închisoare, să vină duba să ne ridice. A venit la mine, mi-a aprins o țigare și mi-a întins-o să fumez.

«Să faci imediat apel, că nu ești vinovat cu nimic, am auzit tot. Ai să cîștigi.» – m-a sfatuit el.

Era foarte nervos după cele întîmplate, înjura, gesticula, nu avea astîmpăr, fuma țigară de la țigară. Il chema Tikaciuk Nicolae, era înalt, voinic, făcuse războiul și nu-l demobilizase nici acum, în 1949. S-a dus pe la toți soldații și a adunat toată mahorca și hîrtia ce o aveau, mi-a umplut buzunarele și mi-a dat și un chibrit, spunîndu-mi:

– Fumează să te calmezi. Am să spun directorului închisorii cum a fost cu procesul și cum te-au judecat.

–El cunoaște cum se procedează. Ai văzut că sentința de condamnare era gata făcută, încă înainte de a începe judecata. Dactilografa n-a scris nimic cît am stat acolo și la ora 15-16 a plecat. Ea bătuse la mașină , de dimineața, toate hîrtiile și hotărîrile din ziua respectivă.

– Ai dreptate, așa este! Ei au redactat hotărîrea înainte de judecată. A început să-i înjure și să-i batjocorească în tot felul, pe tăcute ca să nu audă soldații.

Cam după trei luni de la judecarea mea, a mai condus pe cpt. Dumitrescu Ion și pe lt. Pișcu din Reg.10 Dorobanți, tot acolo. Nu mă uitase după atîta timp, pentru că i-a spus căpitanului Dumitrescu tot ce s-a întîmplat cu mine și cum mă cheamă. Am aflat acest lucru dupa trei ani de la proces, cînd m-am întîlnit în lagărul Cosva de pe Peciora cu aceștia doi.

Sergentule, nici eu nu te-am uitat dupa 31 de ani, oamenii de omenie nu se uită niciodată.

După condamnare, cei judecați erau băgați în alte camere, după felul condamnării. Cei condamnați la moarte aveau o cameră specială și izolată. Camera era capitonată toată, inclusiv ușa. Condamnații erau dezbrăcați la piele, fără cămașă, fără izmene și îmbrăcați cu o haină ca o togă romană. Era făcuta dintr-o singură bucată din foaie de cort groasă, pe care nu o puteai rupe oricît ai fi tras de ea. Era făcută special ca să nu fie folosită pentru strangulare. In această cameră se aștepta hotărîrea de la Moscova, dacă pedeapsa a fost comutată în 25 de ani închisoare sau le-a fost respinsă grațierea.

Cel care nu era grațiat, era scos seara în curtea închisorii, unde era împușcat, în timp ce trei motoare de camion mergeau în gol. Era marșul funebru care avea și misiunea să anihileze zgomotul împușcăturii. Erau trei trăgători cu pistoale automate. Numai unul dintre cele trei pistoale avea gloanțe reale, restul erau oarbe. Nimeni nu știa care are gloanțe reale, nici chiar cel care le împărțea.

Cei grațiați erau scoși din cameră morții numai dimineața și erau duși în altă cameră sau de cele mai multe ori, la lagărele de muncă, să-și ispășească cei 25 de ani.

In această cameră masa nu se mai împărțea la fiecare om, așa

cum se face la închisoare. Se aducea găleata cu mîncare înăuntru și cine dorea, putea să mănînce oricît. Dar nimeni nu putea să mănînce sau să doarmă. Fiecare stătea de vorbă cu el însuși, își revedea trecutul cu bucurii și dureri...Nu vorbeau între ei, doar cînd cineva era chemat seara, se sărutau și le spunea cerlalți ultima dorință, care se transmitea celor care aveau norocul să scape de moarte. Cred că numai cel care a trăit așa ceva poate înțelege pe deplin cîtă durere și cîtă suferință erau în acele clipe pentru toți cei de față.

A doua zi după sosire, a venit cineva de la conducerea închisorii, cu hîrtie și cerneală, și m-a pus să fac cerere pentru recurs. Am refuzat. După 2-3 ore, m-am pomenit cu sergentul Tikaciuk la mine rugîndu-mă cu lacrimi în ochi să fac acea cerere, ca să nu treacă termenul, care era de două zile; îmi repeta întruna: după aceea degeaba o faci, nu ți-o mai primește nimeni. L-am refuzat și pe el. Inchisoare, sergentul sau instanța de judecată, au făcut cererea, nu știu, fapt este că după 20 de zile de la judecată, adică la 27 aprilie 1949, Tribunalul districtului Stalingrad, organul superior al regiunii Stalingrad, a rejudecat procesul, a anulat prima sentință și mi-a transformat pedeapsa în 25 de ani de muncă de lagăr în regiunea Varkuta, în nordul Siberiei, la 700-800 km de Cercul Polar Nord.

A treia zi am declarat greva foamei și trei zile nu s-a sesizat nimeni, așa este regula. In a patra zi a venit comandantul închisorii cu translatorul și m-a întrebat de ce fac greva foamei.

– Procesul a fost o înscenare.... și i-am povestit cum am fost judecat, fără public, fără apărare și cum tot ce am cerut mi-a fost refuzat. Sentința a fost dată înainte de a mă judeca.

Comandantul mi-a promis că se va ocupa personal de situația mea. Am fost internat în aceeași zi la spital. Dar am continuat greva, pînă în a 7-a zi cînd am declarat și greva apei. Eram hotărît să termin cu viața care devenise de-a dreptul de nesuportat. Vestea s-a întins în toată închisoarea, se aflase de la bolnavii care erau cu mine.

In a șaptea zi a foamei și a doua zi de grevă a setei, am fost luat cu o mașină mică și dus la procurorul general al regiunii.

Intr-o cameră spațioasă cu un birou mare și frumos încadrat de două scaune capitonate s-a consumat următoarea scenă. Un bărbat tînăr, pînă în 40 de ani, m-a poftit să iau loc pe

unul din scaune. Alături era un bărbat îmbrăcat mai modest, dar tot tînăr. Sînt tentat să la descriu fizionomiile pentru că pentru mine devenise acest lucru un reper, modest e adevărat, în ceea ce avea să urmeze. In orice caz părea un om bun, avea o față plăcută si niște ochi care inspirau încredere...

— Sînt procurorul general al regiunii Stalingrad - a început el. Să-mi spui de ce ai făcut greva foamei.

— Am declarat greva foamei pentru jurații d-voastră n-au voit sau n-au putut să facă dovada vinovăției sau nevinovăției mele. Am povestit din nou, tot ceea ce se întîmplase la proces.

— Am citit dosarul, știu că ai dreptate. Ai fost pedepsit pe nedrept. Nu ești vinovat. Vei primi 25 de ani muncă de lagăr, masa este mai bună decît la închisoare. Nu vei face mai mult de un an și vei pleca acasă. Asta ți-o spun în calitate de procuror și în mod oficial.

A continuat în limba franceză, mă întrebase între timp ce limbă vorbesc:

— Din cele rezumate acum și din dosarul pe care l-am citit, dai dovadă de om inteligent. Am să-ți spun anumite lucruri neoficiale, ca de la om la om. La ora actuală la noi, nu mai poți figura ca prizonier, decît ca condamnat. Toată ancheta, judecata, care a avut loc, au fost nevoiți să le facă pentru a justifica șederea d-voastra în Uniunea Sovietică. Am dat dispoziție tribunalului districtului ca să-ți schimbe pedeapsa. Vei primi 25 de ani de muncă de lagăr, că atît prevede legea, există un singur articol care trebuie aplicat, nici mai mult nici mai puțin. Vă spun că nu va dura mai mult de un an, sau în cel mai rău caz, un an și jumătate. Vei merge în lagăr, viața și mîncarea sînt mult mai bune decit la închisoare. Ți-am spus prea multe. Ce ai auzit, rămîne numai pentru dumneata. Mănîncă. Te vor interna în spital ca să te refaci. Ai absolută nevoie, ca să trăiești. Atît am avut să-ți spun! Nu te mint, că n-am interes. Vrei să mori? Poți continua greva. Ești liber să faci ce crezi ca e mai bine. Sfatul meu e să trăiești, ca acum, un an trece repede. Pînă ajungi în lagăr, pînă te acomodezi, a și trecut. Știu ce gîndești, că te mint, nu te mint. Fă ce-ți spun. Crezi că dacă mori se întîmplă ceva? A mai murit unul în plus și nimic altceva. Iți urez sănătate și un an cît mai ușor, care să treacă cît mai repede.

M-a întrebat dacă am familie, copii, soție, părinți.

– Să trăiești pentru ei, ai curaj să învingi totul și ai să-mi dai dreptate.

Mi-a strîns mîna cu afecțiune. Cred că l-a impresionat fizicul meu și poate atitudinea mea.

Am fost dus tot în spital. Directorul închisorii a dat dispoziție să mi se dea hrană suplimentară. Am stat în spital 18 zile. Cînd se aducea hrana mă strigau primul, îmi dădeau castronul ras. Ciorba era bună, a mea avea carne tocată mărunt și grăsime. Cînd terminau de împărțit mîncare, veneau a doua oară și mă mai serveau cu cîte ceva. Corpul meu era secătuit, asimila, acum, tot ce primeam. Îl simțeam ca un burete care absoarbe apa. La plecarea din spital și din închisoare, îmi revenisem puțin și fizicește și sufletește. Cînd am plecat am aflat și de ce mă hrăniseră așa, primiseră dispoziție ca nici un prizonier să nu moară. Nu o făcuseră din umanitarism, ci din nevoie.

In urma convorbirii cu procurorul Kitaigaroski am stat și m-am gîndit tot timpul ce am de făcut: ce atitudine să adopt în situația în care mă găseam. Pierdusem din punct de vedere juridic, calitatea de prizonier. Pierdusem numele, acum eram un oarecare condamnat cu Nr. 54.58, pe care l-am purtat cît timp urma să stau în Rusia. Făceam parte din categoria condamnaților cu cea mai mare pedeapsă: 25 de ani munca în lagărele din Nordul Siberiei începînd de la Marea Albă pînă la Strîmtoarea Behring, care desparte Kamciatca de Alaska. Cei cu pedepse mai mici erau trimiși în Rusia Europeană și în Siberia, la sud de taiga pînă la granița mongolă, Manciuria și Oceanul Pacific. In aceste zone clima era mai dulce și viața mai ușoară.

Înștiințarea cu pedeapsa mi-a venit de la procuratură, în ea se spunea că sînt condamnat la 25 de ani muncă de lagăr. Nu se specifica nici lagărul, nici zona. Judecata a avut loc la 27 aprilie 1949, dar eu n-am mai fost chemat, n-am mai știut nimic pînă în anul 1961, în luna iunie, cînd s-a rejudecat procesul, tot în Rusia și am primit înștiințarea în țară. Voi descrie cum s-au petrecut lucrurile, dar mai tîrziu.

Eram frămîntat de întrebări ce: dacă procurorul m-a mințit și în loc de un an, voi fi obligat să fac 25 de ani? Dar poate că el a fost cinstit cînd mi-a spus și poate că a survenit un alt motiv, care să mă țină în lagăr 25 de ani. Trăiesc eu 74 de ani ca să se termine pedeapsa? Al doilea război mondial a început după 20

de ani de la primul. Voi putea supraviețui 25 de ani la un loc cu rușii, în lagăre? Cum mă voi adapta la noile condiții de viață? Munca și convietuirea cu ocnașii, criminalii, hoții, cu toată drojdia societății rusești... Trebuie să mă fac respectat, sînt ofițer român, nu sînt de teapa celor cu care sînt obligat să conviețuiesc.

In ziua de 30 aprilie m-au anunțat să-mi fac bagajele, că plec. Imi părea rău că părăseam spitalul. Mi se povestiseră multe de deținutii din lagăre. Acum îmi dădeau sfaturi, cum să mă port, cum să mă feresc de ei, să nu fac prietenii, că te toarnă - și tot ce le mai trecea lor prin memorie, din experiență și din ce auziseră.

CAP. X

Plecam la un drum de mii de kilometri, fără adresă.

In ziua de 30 aprilie 1949 am părăsit spitalul închisorii din Stalingrad. Se implinea un an de cînd toți ofițerii români plecaseră acasă. Acum știam sigur că rușii ne opriseră ca ostateci și ca să aibă o justificare, au înscenat procese, cu sentințe date înainte de judecată.

După un drum parcurs de circa 14.000 km, am aflat că eram în drum spre Siberia, pentru lagărele de ocnași, unde toți erau cu maximum de pedeapsă: 25 de ani de muncă grea de lagăr.

Dupa 131 de zile (30 aprilie - 6 septembrie), am ajuns la o poartă. Aici în camera de la poartă m-au primit două femei condamnate. . Ele au fost primii condamnați cu care am luat contact, aceeași calitate pe care o aveam și eu, condamnat și încă la 25 de ani. Aveam un singur paznic, bătrîn care ne escorta. Prima, avea pînă în 30 de ani, nici grasă, nici slabă, era urîtă și de statură potrivită, o chema Valea Russov; era condamnată la cinci ani inchisoare că luase din bunul poporului, o poală de grîu. A doua, nu părea să aibă mai mult de 13-14 ani, o chema Raya Boidas, micuță, subțirică, cu picioarele ca fusele. In brațele-i slabe purta un copil de patru săptămîni, numai piele și os. Născuse în închisoare, avea 16 ani, iar ea era condamnată la cinci ani și jumătate. Fusese vînzătoare la un chioșc și cînd i s-a făcut un control, au găsit lipsă 16 ruble, adică echivalentul a trei pîini. Pentru trei pîini primise cinci ani și jumătate. Puțin. Jean Valjean primise închisoare pe viață pentru o singură pîine și încă... muncă de ocnă.

Sărmana, plîngea tot timpul cît am așteptat să primim hrana rece pentru drum. Zahărul pe care l-am primit, i l-am oferit ei. M-a refuzat plîngînd, doar după multă insistență l-a primit. I-am explicat că trebuie să mănînce tot ce primește, ca să-și poată hrăni băiețelul. Probabil că și eu arătam ca o umbră, de mă refuzase.

Valea Russov m-a întrebat ce nație sînt și de ce am fost condamnat. Ea era din Serafimovici și cunoștea toate satele din împrejurimi dintr-o dată m-a întrebat: «Așadar tu ești românul, care a făcut grevă în închisoare?»

Imi cunoștea povestea, s-a mirat teribil cînd a aflat cîți ani primisem pedeapsă, aflasem că 25 de ani primiesc doar cei care jefuiesc și cei care omoară.

De la gară aveam de făcut cam 4-6 km pînă sa ajungem la o închisoare. Drumul l-am făcut pe jos, dar greu de tot. Mergeam ca niște melci. Mergeam 100-200 de metri și ne opream. Ne odihneam puțin și o porneam din nou. Valea și cu mine abia ne mișcam picioarele. Raya deși ducea copilul în brațe, părea încă destul de ageră. Gardianul, deși cred că avea mai mult de 60 de ani, mergea și el destul de bine. Avea multă bunăvoință, ne sfătuia să ne oprim cînd vedea că nu mai putem. Se vedea că nu era gardian de meserie. Aceia se cunosc imediat după figură. La ultimul popas Valea a scos din legătură pîine, prăjituri de casă și un fel de mîncare de pește. Mi-a dat și mie din tot ce au mîncat ele iar gardianului i-a oferit doar prăjituri. Primise un pachet înainte de plecare.

Cam după o jumătate de oră am ajuns în fața porții închisorii; paznicul care auzise toată discuția mea cu Valea, mi-a spus:

— Cînd ai să ajungi în lagărele de ruși să nu faci cîrdășie cu ei. Puțini sînt oameni cumsecade restul, bătăuși hoți, informatori, criminali. Să nu spui nimănui nimic și să nu vorbești de alți ruși, te prefaci că nu cunoști limba, e mai bine așa.

N-am apucat să-i mulțumesc că s-a deschis poarta și am intrat într-o cameră în care s-au făcut formele de predare, trecînd, astfel în propietatea închisorii Kamisin.

O gardiancă a luat femeile și a plecat cu ele. Am rămas singur cu un paznic care mi-a făcut controlul de rigoare după care am fost condus într-o cameră unde mai erau cinci germani.

Toți arătau ca niște schelete vii, îmbrăcate în piele, haine zdrențuite, ochii ieșiți din orbite. Eram și eu la fel, poate și mai rău, dar aveam avantajul că nu mă puteam vedea.

Inchisoarea era așezată pe un ostrov de pe fluviul Volga, la 5-7 km de orașul Kamișin. Clădirea închisorii era veche, de pe timpul țarilor, dar modernizată și mărită de comuniști. Se compunea din subsol, parter și 4 etaje, cu o curte interioară.

Toate ferestrele erau mici și așezate foarte aproape de plafon Pereții ca la toate închisorile rusești, erau foarte groși. Pe jos aveam ciment, iar paturile erau de fier cu saltele și perne umplute cu vată și spre surprinderea mea aveam și pături.

Inchisoarea era destinată femeilor care aveau copii mici de alăptat. Masa din această cauză, era mai bună decît la restul închisoarilor. Acesta a fost de fapt motivul pentru care am fost trimis în această închisoare. Eram în covalescență și primeam zilnic 600 gr de pîine și o mîncare mai bună.

Programul închisorii era convenabil: deșteptarea era la ora opt, masa de prînz începea la ora treisprezece, masa de seara se servea cu începere de la ora nouăsprezece, iar stingerea se dădea la ora douăzeci si unu.

In fiecare zi era scoși la plimbare în curtea interioară, în partea de vest a închisorii.

Gardianul, ca și întreaga pază era formată din soldați în termen. Nu erau gardieni de meserie, de carieră cum sînt în alte țări și chiar în alte inchisori, din Rusia.

Cît am stat în închisoarea Kamișin am avut liniște, în afară a două incidente care au trecut fără urmări.

Dimineața saltelele se strîngeau într-un singur pat, una peste alta. In prima zi, mi-am lăsat salteaua pe pat și după ceai, m-am întins să mă odihnesc. Paznicul a venit imediat să-mi atragă atenția că dacă nu respect regulamentul voi fi dus la carceră. I-am explicat că sînt bolnav și slăbit și că nu sînt în stare să stau în picioare o zi întreagă. După urletele și înjurăturile obișnuite a venit cu un civil.

Am apelat din nou la greva foamei, deși de data aceasta n-a fost nevoie decît s-o invoc, și la faptul că fusesem asigurat cînd am plecat de la Stalingrad, că voi fi internat și îngrijit în spitalul închisorii unde avea să fiu trimis.

Arătîndu-le halul în care ajunsesem, am reușit să-i conving să

mă lase să stau în pat, dar, am reușit și să mă îngrozesc eu de mine de halul în care ajunsesem. Aveam un gol imens în loc de stomac totul era lipit de șira spinării, oasele șoldurilor erau ieșite în afară păreau gata să străpungă pielea la cea mai mică mișcare.

Hotărîsem să fac foarte puține mișcări pentru a nu pierde energie, să dorm foarte mult și să mănînc absolut tot.

După un timp, cînd am reușit să ies la plimbare gîndindu-mă cine știe unde și uitîndu-mă la ferestrele închisorii, am zărit-o pe Valea și apoi o mînă facîndu-mi semne. M-am apropiat cît am putut. Mi-a aruncat resturi de pîine uscată. Nemții s-au aruncat asupra bucăților de pîine, care mai de care să apuce mai mult. A doua zi s-a întîmplat același lucru. Văzînd asta am căzut de acord că dacă ne vor mai arunca pîine, o vom împărți în mod egal în șase porții.

Cărui fapt se datora această minune? Femeile nu puteau mînca toată rația pe care o primeau, probabil că mai primeau și pachete de acasă și cum într-o cameră erau 5-8 deținute, rămînea destulă pîine, pe care o strîngeau și cînd ieșeau cei din camera mea la plimbare ne-o ofereau.

In închisoarile rusești, deținutul nu are voie să vorbească cu vecinul din camera alăturată prin zid cu semnale sonore după cum nu este voie să dai mîncare celui care este la carceră, să trimiți scrisori, sau să fumezi. Femeia comitea un grav delict, care se pedepsea cu zile grele de carceră. Multe zile la rînd au trecut așa pînă într-o zi cînd, o santinelă, mai conștiincioasă sau mai fără inimă, a raportat cazul la direcția închisorii. Comandantul a anchetat toate camerele în care se găseau germani și a ajuns și la a noastră. Fapta putea fi interpretată ca fiind deosebit de gravă, deoarece se putea spune că ajută foștii dușmani ai Rusiei. Dîndu-mi seama de acest lucru am hotărît să iau asupra mea totul.

«D-le comandant - am spus , am venit din închisoarea Stalingrad, împreună cu două femei. Una avea un copil de o lună, slabă de abia se ținea pe picioare și plîngea tot timpul. Cînd ni s-a distribuit hrana pentru drum, tot zahărul pe care l-am primit, i l-am oferit femeii cu copilul, cu toate că știți cum arătam și eu. Probabil că gestul meu le-a impresionat și s-au gîndit că resturile de pîine să la arunce cînd trece camera mea. Vă întreb, este o

crimă să arunci o coajă de pîine unui flămînd? Poate au făcut acest gest ca un fel de răsplată. Intr-un fel eu sînt vinovat pentru că le-am făcut semne că-mi este foame.»

Totul s-a terminat cu bine nimeni n-a avut de suferit. După două zile de la această întîmplare povestea cu pîinea a început din nou.

Pe la sfîrșitul lui mai, germanii au părăsit închisoarea, pornind spre lagărele de muncă. Rămăsesem iar singur. Și au început iar să-mi dea tîrcoale gîndurile frămîntările; fiecare zi se termina cu încredere și speranță oarbă. Imi făceam calcule de genul: Voi putea să suport 25 de ani de temniță, și de muncă? Voi mai putea după 25 de ani să ajung acasă? Mă vor lăsa rușii să plec dupa 25 de ani? Nu este posibil, dar, nici imposibil. Asta ar însemna să trăisec 70 de ani. Da, și după aceea ce să faci? Unde să te duci?, Te mai cunoaște cineva, te mai recunoaște cineva? Bătrînii vor fi morți de mult, copiii n-au cum să te recunoască. Și totuși trebuie să trăiești...

Intr-o dimineață, pe la jumatatea lui iunie, m-au anunțat să-mi fac bagajele că trebuie să plec din Kamișin. Imi părea rău că trebuia să plec din această închisoare, mă obișnuisem aici, mă obișnuisem cu singurătatea, în cameră vorbeam tare ca să-mi aud vocea îmi puneam întrebări și mi dădeam singur răspunsurile cu altă voce. Mă obișnuisem cu femeile care îmi aruncau zilnic pîine care înțelegeau mai bine decît alții ce însemnă să fii străin, singur și condamnat la 25 de ani.

Am plecat la gară pe același drum pe care venisem cu o lună si jumătate în urmă . Paznicul era un soldat tînăr, care nu vroia să vorbească cu mine răspundea tot timpul : «Ne znaiu» (nu știu). Dacă am văzut că o ține pe a lui l-am lăsat în pace.

După ce m-a predat paznicului-șef de la vagonul Stulipinski i-am întors spatele m-am urcat în vagon, iar paznicul de pe culoar a deschis ușa unui compartiment ticsit de deținuți de toate vîrstele, în care am intrat.

Am dat bună ziua. Se uiatu mirați la mine și cu oarecare curiozitate din cauza hainelor. Eram îmbrăcat cu haine militare și cu cizme care nu semănau cu ale lor. Și-au dat seama că au de-a face cu un om care nu este la fel cu ei. Am profitat de această stare care o crease apariția mea, și le-am spus că am fost condam-

nat la 25 de ani muncă de lagăr fără să fiu vinovat cu nimic și fără să fiu prezent la proces . Au fost curioși să știe întreaga poveste. După cele auzite au devenit imediat politicoși cu mine și mi-au făcut loc să pot sta și eu jos. Cîțiva făcuseră războiul și trecuseră și prin România. Vorbeau frumos de țara noastră. In România, povestea unul, toate casele sînt ca niște colhozuri, lumea este bogată are tot ce vrea, și poate umbla pe unde vrea.

Printre ei era și un invalid de război. Primea 50 de ruble pe lună echivalentul a 15 pîini.

In Rusia - spuneau ei oamenii sînt liberi numai în închisori și în lagăre aici pot vorbi arice, pot vorbi de regim, de tot felul de lipsuri de faptul că sînt nevoiți să fure pentru că nu au ce mînca.

Tot ei mi-au spus că cei cu pedepse mari, ca mine, merg în Siberia, spre Polul Nord. Dar Nordul Rusiei este foarte mare. Unde? In ce regiune? De la est pînă la vest sînt 20.000 km, iar de la coasta Oceanului Inghețat, pînă la sud în taiga sînt aproape 3.000 km.

Ce ironie, natura a ascuns sub această scoarță terestră înghețată uriașe bogății de gaze, țiței, cărbune, aur, diamante. Da, tocmai aici unde temperatura trece mult peste 40-50 de grade sub zero. Aceste bogății trebuiau exploatate. Cine să vină să lucreze aici? Revoluția din 1917 a dezlegat nodul gordian. Toți cei care au fost contra revoluției, au luat drumul Siberiei: bărbați, femei și copiii lor.

Cum era nevoie de milioane de oameni ca să populeze aceste pustiuri, să construiască căi ferate, să întemeieze centre industriale, fabrici, exploatări, etc. au făcut o lege pentru transmutarea locuitorilor din regiunile cu populație densă, în locurile cu populație rară sau deloc. Aceste locuri erau însă numai în Siberia și în ținuturile nordice.

A început construcția căii ferate de Kirov la Varkuta, peste 3.000 de km. Se spune că pentru fiecare traversă au murit 2-3 oameni. Acești deportați au fost pionierii, deschizătorii de prosperitate. Ei au făcut și canalul Marea Alba – Leningrad. Dar, cu ce preț... Cei care s-au opus colectivizării și cei mai mulți au fost cazacii dintre Donet și Don au fost folosiți la construirea centrelor industriale din Siberia

După cazaci au urmat și alte naționalități, apoi toți partiza-

nii lui Trotki (în 1950 încă mai erau în lagărele din Nord). Au urmat cei din Țările Baltice, basarabenii, bucovinenii, tătarii din Crimeea, a venit rîndul ucrainienilor și toți cei de sub ocupație germană, prizonierii ruși care au fost găsiți la germani și la români, toți au fost judecați și trimiși în Nord în Siberia. După terminarea războiului, prizonierii germani, japonezi români și alții, au mărit numărul deținuților cu aproape 4 milioane. În 1950, cifra condamnaților se ridica, la peste 30 de milioane; condamnați care timp de peste 15 ani au lucrat gratuit. Singura plată a fost costul hainelor și al hranei, și aceasta insuficientă.

Cum să nu se realizeze lucrări mari și multe cînd prețul de cost era între 5 și 10 % din cel real? Manopera era gratis.

Pentru transportul acestor milioane de condamnați trebuia o organizare bine gîndită. Nu știu cum o fi fost înainte, dar, după 1942, era bine pusă la punct. Era și normal. Trecuseră 20 de ani de experiență.

Transporturi masive de sute de mii de familii se făceau numai cu «trenul morții».

In acest transport am făcut 17.170 km într-un vagon Stulipinski. A fost un transport greu groaznic. Cînd mergi pe distanțe scurte, mai poți suporta căldura aglomerația lipsa de apă, mirosurile, darcînd mergi mii de km?!

După 3-4 zile de mers cu trenul te oprea la perisilca (închisoare) unde ședeai cam 2-3 zile.

Cîteva cuvinte despre perisilca. Este tot o închisoare, dar cu altă funcție. Deținuții, transportați cu vagoanele Stulipinski trebuiau să șadă aici între 4 si 8 zile. După ce erai repartizat la o cameră, unde puteai dormi și primi harnă. Aici aveai voie să dormi și ziua, aveai voie să te plimbi în curte oricînd chiar și noaptea. A fost nevoie și de aceste perisilci, depozite de tranzit, pentru trupurile și puterea de muncă a acestor condamnați ai vieții. Cum soseau, primul lucru pe care îl făceau era să fugă să bea apă cîte 2-3 litri odată.

Pe timpul transportului primeai 400 de gr de pîine și un chitic de pește sărat pe care nu-l puteai mînca, că nu aveai apă de băut. Omul și-l păstra și-l mînca atunci cînd putea bea apă după atîta sare. La perisilca era obligatoriu să faci baie și să te razi. Furtul era ceva normal. Cînd ieșeam afară, trebuia să iau totul cu mine, altfel riscam să nu mai găsesc nimic la întoarcere.

Eram cu casa în spinare tot timpul ca un biet melc.

Singura cale ferată care transporta mașini-unelte, deportați, prizonieri, condamnați și hrana era transiberianul Moscova-Vladivostok. Cei care trebuiau să ajungă în Nord, în Kamciatka., Snednekolinsk, Verhoiansk, Zigacesk, Berezovo, regiuni situate între marile fluvii Kalima, Lena, Enisei, Obi și care se întindeau de la Pacific și pînă în Urali. călătoareau cu trenul morții sau cu vagoanele Stulipinski pînă la Habarovsk iar marea majoritate la Vladivostok. De aici erau transportați în cele două luni zise de vară, pe ocean cu vase speciale construite pentru transportul ocnașilor și pentru hrană. După ce treceai prin strîmtoa-Behring în Marea Ciukotsk, intrai pe diferite fluvii dezghețate acum și care duceau în diferite regiuni industriale, apoi vasele se înapoiau încărcate cu produse mineraliere extrase de ocnași.

Lipsa de căi de comunicație îngreuna mult exploatarea. Se exploatau, la acea dată, minereuri de mare valoare: aur, nichel platină, diamante, toate în cantități mari. Cînd scriu aceste rînduri situația este mult schimbată. Aceste zone s-au schimbat mult cu condamnații și cu cei care aveau domiciliu obligatoriu.

Prima oprire după plecarea din închisoarea din Kamișin a fost la perisilca din orașul Saratov. Am debarcat opt ocnași, printre care și eu. Am fost predați împreună cu dosarele respective, care ne însoțeau pretutindeni. Un ofițer a semnat hîrtia de predare și am urcat în dubă. La sosirea în perisilcă am fost conduși într-un «salon» cu mai mulți ocnași.

— Aici dormiți și aici primiți hrana, pînă cînd plecați, ne-a spus cel care ne condusese. Am fost mirat că nu au efectuat obișnuitul control. L-am întrebat pe rusul de lîngă mine și acesta mi-a spus că la perisilca nu se face control.

Pe aici treceau toți condamnații ruși din toată Rusia europeană și de aici îi repartizau în diferite puncte. Zi și noapte era un dute-vino. Unii plecau alții le luau locul. Cam în a patra zi am fost chemat și eu.

Duba era plină pînă la refuz. Eram cel puțin 30 de inși. Mă țineam scai de rusul cu care mă împrietenisem și în dubă am avut norocul să stau lîngă el. După o oră de drum, ne-am oprit și am așteptat cel puțin 2-3 ore. Înainte de sosirea trenului, am coborît și am fost conduși la vagonul care era deja plin. Am fost și noi înghesuiți cumva acolo cîte 2-3 în fiecare compartiment.

Incotro mergeam, nu mă mai interesa. Știam că trebuie să ajung odată la destinație undeva în Nord. Imi doream să ajung cît mai repede să scap de infernul din vagon. In rest, primeam cu resemnare toată această nouă lovitură.

Am trecut Volga și ne-am îndreptat spre Urali. Cu toată suferința,nu am putut rămîne nepăsător la imensa întindere de stepă pustie, cu ierburi rare și la tot ce compunea acel peisaj.

Gările erau la distanțe extraordinar de mari prin preajma lor cîte 50-60 de bordeie acoperite cu lut.

Pe parcursul celor circa 1500 de km pînă la Urali n-am văzut nici un oraș sau sat, înafară de aceste mici comuhități omenești.

Intr-un tîrziu, ne-am mai oprit la o perisilcă la Magnitogorsk M-a uimit acest centru siderurgic, în devenire, unde erau munți de ligouri de oțel. Cît vedeai cu ochii numai furnale și fabrici Aceste centre au fost înființate cu sacrificiul a milioane de oameni, care pe lîngă faptul că aduceau acest beneficiu material mai serveau și la „deratizarea societății fiind aduși aici contrarevolutionari și alte asemenea categorii și urmărindu-se și deznaționalizarea unora, omogenizarea populației, unificarea limbilor și alte asemenea.

Toată industria de armament ca și întreaga industrie grea se afla aici în Siberia și în special în Urali.

De aici am mers la Celiabinsk, cu un popas de 3 zile și apoi iar la drum cu același vagon, pînă la Omsk Novosibirsk cu un ultim popas la Krasnoiarsk.

La Omsk am fost duși la închisoare nelipsind de această dată controlul care se făcea cu o meticulozitate și peste care nu se trecea în nici o închisoare rusească. In cameră am sta cu 9 ruși.

După cîteva zile am pornit iar la drum. De la Omsk pînă la Novosibirsk spre surprinderea mea am întîlnit o altă vegetație, era verde și bogată. Cred că eram pe la începutul lui august cînd am sosit în perisilca din acest mare centru industrial. Ziua era cald, noaptea era foarte frig, totul mă contraria.

A urmat Krasnoiarsk și ultimul drum.

Am dat iar de o comisie, formată din doi ofițeri superiori și trei civili. S-a făcut controlul medical și s-a hotărît soarta fiecărui deținut, în funcție de pedeapsă și de locul de ispășire al pedepsei și chiar și de sănătate. Cînd am fost chemat și eu paznicul le-a spus că sînt român. In fața lor era dosarul. L-au deschis s-au uitat la fotografie și la mine. M-au pus să mă dezbrac, între-

bîndu-mă dacă știu rusește. Am răspuns că nu știu. Cînd am rămas gol doctorul m-a apucat de pielea burții și a tras. Pielea a rămas lipită și încet și-a revenit la loc. După acest original consult, m-a întrebat de cît timp sînt în închisoare și de ce am făcut greva foamei. Faptul că trebuia să repet de fiecare dată nedreptatea care mi se făcuse nu mă chinuia,o repetam de fiecare dată cît puteam mai amănunțit pentru a demostra celor din jur că sînt nevinovat, și mai ales că nu sînt un resemnat.

Doctorul le-a spus celor din comisie că sînt prea slab și că nu pot suporta călătoria pe mare, exista posibilitatea să mor pe drum. După aceasta, mi-au făcut semn că pot să plec.

I-am povestit rusului tot ce s-a întîmplat și ce am înțeles din cele spuse de doctor. Volodea, așa îl chema pe rus, m-a lămurit că ar fi trebuit să merg cu vaporul de la Vladivostok pe mare și să ajung în nord, în Kamciatka dar fiind prea slab și ne mai avînd nici o rezervă de grăsime nu mă mai trimit acolo, unde merg numai cei de categoria I și II, care sînt tineri și voinici.

După două zile de la vizita medicală sînt chemat cu bagajele la poartă. După ce ne-am adunat, peste 20 de oameni ne-au scos afară și cu aceeași dubă ne-au dus la gară. Am pornit din nou la drum. Același mod de transport, cu opriri în perisilci și în închisori, din care o să numesc cîteva prin care am poposit în lungul meu drum: Sverdlovsk, Kuibîșev, Kazan și Gorki.

Gorki era o închisoare mare și modernă, construită după revoluție. Camerele bine luminate, pînă la 8-10 paturi cu un interval destul de mare între ele și cu un culoar și el destul de lat. Intr-un colț o chiuvetă pentru spălat și un WC, mascat cu un paravan. Nu mai exista mirosul acela groaznic de la hîrdăul pentru nevoi.

Din cauza aglomerației, dormeam pe jos pe ciment. Ce mai aveau bun, era pîinea. Exista o fabrică chiar în incinta închisorii și fiecare deținut primea o pîine mică, bine dospită și cu o maia care nu-i dădea gustul acela specific rusesc de pîine neagră, acră.

După obișnuita ședere de 3-4 zile am pornit iar la drum. Ajunsesem să nu mai pot suporta, tren, vagon, închisoare si iar tren, vagon, închisoare ..

De la Gorki, trenul mergea cînd către nord, cînd către est. Pe la sfîrșitul lui august, am ajuns la Kirov, gară mare, cu zeci și zeci de linii. Aici am văzut, pe liniile laterale, peste 200 de locomotive noi, Reșița. Știam cum ajunseseră aici. In 1940 cînd au luat Basarabia, procedau la fel.

La Kirov am stat 3 zile, apoi iar duba, iar tren, iar vagon.

Același vagon Stulipinski care îmi devenise insuportabil. Numai cînd îl vedeam începea să-mi bată inima, la gîndul că iar dau peste aerul infect, peste urină și sudoare că toată vara avusesem parte numai de călduri mari, care contribuiau la suferința generată de faptul că nu puteai să bei apă și să-ți faci nevoile decît de două ori pe zi. Și pentru mine era și mai greu, mă chinuia și gîndul că nu pot sa pronunț un cuvînt în limba mea și faptul că nu mai auzisem de luni de zile pe cineva vorbindu-mi românește.

Vagonul era plin cu ruși, mai erau patru germani rătăciți probabil ca și mine, pe care atîrnau uniforme zdrențuite de te mirai prin ce minune mai păstrează această funcție. Erau tineri, poate sub 20 de ani.

I-am întrebat pe rușii din vagon unde mergem și mi s-a spus că la Kotlas și de acolo în Nord la mine. Nu știau nici ei cam cîte zile de mers mai aveam și nici ce distanță este. Poate trei patru mii de kilometri poate mai puțin; iar de acolo aveam să schimbăm vagoanele Stulipinski cu cele de animale și ne continuam drumul spre Nord.

Imi părea bine să scap de vagonul acesta blestemat.

Drumul trecea printr-o regiune cu multă vegetație, puteam să văd păduri, poiene, copaci , o imagine colorată pe care doream s-o păstrez pe retină pentru atunci cînd nu voi vedea decît alb și înghețat în fața ochilor.

Timpul se răcorise și noaptea era chiar frig, cu toate că eram înghesuiți ca într-o cutie de sardele.

Am ajuns și la închisoarea din Kotlas. Impreuna cu cei patru germani, am fost duși într-o cameră plină cu ruși unde cu greu ne-am găsit un loc, pe bagaje. Toată mulțimea aceasta aștepta plecarea spre lagărele nordice. Acesta a fost ultimul popas pe care l-am făcut înainte de a lua drumul spre lagărele de muncă.

La 1 septembrie, s-a format un convoi de deportați și am pornit mai departe cu vagoanele de animale.

Intre timp aflaseră că ne duc dincolo de cercul polar, la Varkuta.

la Gorki fusesem despărțit de Volodea și am continuat drumul cu un învățător rus, Nikitin. Avea cam vreo 50 de ani părul cărunt fața ovală și albă și ochi albaștrii. V-am mai spus mă obsedau fizionomiile.

Părea un om bun. Am stat mult de vorbă cu el , dar numai cînd eram absolut singuri. Soția lui era soră la un spital aveau doi copii, o fată și un băiat. Într-o noapte i-au ridicat numai cu ce aveau pe ei și au fost duși la sediul securității unde a început tortura și interogatoriile. Două zile n-au primit hrană și nici apă. Erau trei inși care îi puneau aceleași întrebări. Cînd termina unul începea celălălt și așa două zile în continuu, zi și noapte. Îi spuneau tot timpul că soția recunoaște că a făcut ... și a vorbit contra regimului. Era acuzat că a colaborat cu naționaliștii ucrainieni. A fost în cele din urmă condamnat la 20 de ani muncă de lagăr, și 20 de ani domiciliu obligatoriu la locul de muncă. Soția, primise și ea 12 ani de muncă de lagăr și domiciliu obligatoriu în Karaganda. Copiii aveau și ei domiciliu obligatoriu într-un district din Siberia. Nu-și văzuse nici soția și nici copiii din seara în care fuseseră ridicați de acasă.

I-am povestit și eu prin cîte am trecut probabîl dintr-un spirit de solidaritate, probabil pentru a uita un moment de suferințele lui. Acest Nikitin, mi-a fost de mare folos, m-a învățat multe despre ruși și mai ales cum să mă comport în lagăr.

După mai multe ore de drum, trenul a intrat în taiga. Am mers zile și nopți întregi prin această pădure nesfîrșită. Cît vedeai cu ochii, numai pădure, șine de cale ferată și stîlpi de telegraf.

Slăbisem mult dacă se mai poate spune așa ceva, cînd eu eram doar os și piele. Acest calvar începuse să mă obsedeze, îmi dădea impresia că toată viața am s-o pierd pe drum, fără odihnă, fără un culcuș sigur, zvîrlit , aruncat dintr-un loc în altul, așteptînd ceva , așteptînd poate să ajung undeva sau așteptîndu-mi poate sfîrșitul .

La ce te mai puteai aștepta, cînd peste tot vedeai sute de mii de oameni, care ca și mine erau sacrificați pentru a susține ceva utopic. OMUL! Un fulg de păpădie în bătaia vîntului, aceasta era metafora care-l definea, care-l încadra pe cel mai valoros animal în limbajul minciunii.

Privind ca și mine peisajul sec, monoton, Nikitin, mi-a spus:

— Vezi această cale ferată cu linii telefonice ea merge pînă la Varkuta. Cînd s-a contruit, pentru fiecare traversă au murit cel puțin 2-3 oameni.

De ce ? am întrebat, gîndindu-mă la nu știu ce catastrofă căruia i se putea datora moartea a zeci de mii de oameni pentru o cale ferată.

Unul dintre ruși, care era cel mai bătrîn și căruia cei mai tineri îi spuneau «tătucule», care făcea de altfel asupra tuturor deținuților o impresie bună (mai fusese închis ca trotkist, mi-a spus

– Cînd era pe terminate calea ferată, m-au adus și pe mine să lucrez. Oamenii trăiau iarna și vara în corturi. Clima este foarte grea iarna e frig, vara e umed mlaștini peste tot, țînțari, hrana proastă munca grea... Materialele, descărcate în gară, le căram cu spinarea. Șosea nu exista mașinile nu puteau intra din cauza mlaștinilor și din cauza pădurii. Trebuia întîi defrișat locul pe unde se construia calea ferată și numai după aceea urma restul. Muncă de infern.

Zilnic mureau cu sutele și alții veneau să le ia locul. Așa s-a murit și cînd s-a făcut canalul Bielomr (Marea Alba - Leningrad). Am auzit ca e mai bine acum, mor mai putini si au baraci.

Devenisem nepăsător. Doream un singur lucru, să ajung în lagăr. Eram sătul de drumul care nu se mai termina. Cu cît înaintam spre nord cu atît copacii erau mai rari și mai mici. Mestecenii înalți și groși ajungeau acum cît statura unui om. Inaintam, ajunsesem la stfărișuri mici care nu voiau să cedeze în fața vîntului și gerului polar. Incet, încet, au dispărut complet. Vîntul și gerul cîștigaseră bătălia.

Trecusem de cercul polar de mult. Tundra era stăpînă. Cît vedeai cu ochii totul era acoperit cu zăpadă. In sud, în luna septembrie se coc strugurii și fructele. Imi adusesem aminte de viile noastre de dealuri, de pomi de rîruri, de munți de cîmpii, de clima de la noi, de acasă.

Toți eram tăcuți. In vagon era ger. Germanii tremurau de frig Le-am dat mantaua mea îmblănită. Eu aveam și cojocelul din blană de iepure pe care îl primisem de la Martin, cînd a plecat acasă.

Totul înghețat,, afară zapadă și gheață în vagon ger și frig care ne înghețau mintea, răsuflarea inima speranța...

CAP XI

Am mers prin taiga patru zile și patru nopți, după care am ieșit la lumină; era tundra cu licheni și zapadă. Nici urmă de alte plante, de viețuitoare, de păsări. Exista doar vîntul care șuiera și plimba zăpada după bunul lui plac. Totul era trist pustiu și posomorît. Natura, omul, însăși existența vieții pe pămînt îți dădeau impresia că încetaseră aici.

In aceste locuri sinistre trebuia să-mi ispășesc cei 25 de ani prin muncă la ocnă. Eram în 6 septembrie 1949 cînd am pus piciorul pe pămîntul, mai exact zăpada din regiunea Varkuta. Plecasem din Stalingrad cînd începuse primăvara. Petrecusem o parte din primăvară și toată vara călătorind mii de kilometri ca să ajung la Varkuta.

Am fost coborîți la gară, care era o baracă, toul avea altă semnificație aici. Orașul era un fost lagăr de deținuți, ale cărui clădiri erau doar barăcile contruite pentru ei (și de ei bineînțeles Populația era formată din foști deținuți care aveau aici domiciliu obligatoriu. La marginea dinspre nord a acestui oraș-lagăr, în care dispăruseră gardurile de sîrmă și gheretele paznicilor, se afla perisilca. Era foarte mare cu zeci și zeci de barăci și împrejmuită cu garduri de sîrmă și nelipsită de pază.

Am citit de curînd, că Varkuta a devenit unul din marile centre industriale din Nord.

Varkuta anului 1949 a trecut de la barăcile condamnaților la clădiri cu etaje și cu încălzire centrală, cu o ppopulație de zeci de mii de locuitori.

Cînd am sosit eu, era ger mare și zăpadă pînă la brîu. La perisilca am fost băgați toți într-o baracă. Am stat alturi de Nikitin ca să ne putem păzi bagajele. Se formau convoaie zilnic pe care le trimiteau în mine prin toată regiunea.

Varkuta era atunci stația terminus. Intre timp calea ferata s-a prelungit pentru exploatarea cărbunelui. aprovizionarea lagărului și a minelor cu materialele de care aveau nevoie.

Ajunsesem. Deci, la 70 de ani terminam pedeapsa și eram li-ber....

I-am spus lui Nikitin că vreau să ies puțin afară să mă răcoresc. Simțeam că mă sufoc de amărăciune. M-am apropiat de marginea lagărului, aproape de gard. Mă uitam la acest nesfîrșit de zăpadă, putînd să uit de mine și de tot. Am stat mult timp așa și deodată am tresărit simțind o mînă că mă bate pe umăr. Era un rus, condamnat ca și mine.

– Ce faci aici? Ai să îngheți. Hai să mergem în baracă. Ce nație ești cum ai ajuns aici?

– Sînt român. Pedepsit fără vină.

– Știu, îi cunosc foarte bine sînt niște fiare.

Mi-a întins cîteva bucăți de zahăr, pe care le-a scos cu grabă din buzunar. Era un gest cu o semnificație atît de adîncă...

Am mers împreună în baracă și l-am prezentat pe Nikitin. Au stat mult de vorbă. La plecare, și-a luat rămas bun și mi-a promis că va reveni.

A doua zi am fost dus la spital, o baracă în incinta perisilcii. Erau paturi individuale, cald și mîncare mai bună.

Nikitin a venit să mă vadă. Ii părea rău de mine și-l simțeam că suferă pentru asta. A venit și Vasea rusul cu care vorbisem noaptea trecută; a venit cu pîine și zahăr. M-a învățat să mănîc tot ce primeam, bun sau rău. Apoi n-a mai venit, probabil că plecaseră la mine.

Dupa patru zile de ședere în spital m-au trimis la o mină, nu departe de Varkuta. Aici toată tundra era presărată cu mine de cărbuni, la 7-8 sute de metri una de alta. Fiecare își avea lagărul ei de condamnați, numărul condamnaților depindea de mărimea puțului. In nici un caz nu era mai mic de 500 de oameni și ajungea pînă la peste o mie.

Afară de numărul oficial al lagărului, în care am fost eu prima data (Nr. 142) deținuții și oficialitățile se foloseau de numărul puțului, în cazul meu nr.era 25. Drumul pînă acolo, cam 15 km l-am făcut dus pe sus de doi ruși-tineri voinici și grași. M-au înșfăcat de sub braț ca pe o jucărie iar picioarele îmi atîrnau pe zăpadă lăsînd o dîră a neputinței a slăbiciunii, a suferințelor

Un al treilea rus s-a oferit să-mi ducă ranița și mantaua. Toți trei aveau cîte 12 ani de pedeapsă. Stătuseră numai două luni la închisoare și fuseseră trimiși în mină pentru defăimare și refuz de lucru. Realitatea era că făcuseră războiul la Berlin.

Cu chiu cu vai am ajuns în lagăr. La poartă nu mi s-a făcut controlul, am fost dus direct la spital. Repede s-a răspîndit vestea că a venit un ofițer român grav bolnav care a fost internat în spital.

Nici n-am apucat să mă dezbrac că m-am pomenit cu cpt. Fonea și cu slt. State, îmbrățișîndu-mă și sărutîndu-mă. Erau de două luni aici.

După ce a trecut bucuria și tristețea revederii, au început să povestească ce se întîmplase după ce au plecat din lagărul Oranki. Atunci, la începutul lunii septembrie, 1947, eram în lagăr la un loc cu antifasciștii, li s-a spus că vor pleca acasă. In realitate au fost duși în alt lagăr și condamnați la opt ani.

Ce ironie a sorții... să stai 12 ani în închisorile rusești să trăiești 3 ani în ghețurile polare și în cele din urmă să mori din cauza unei răceli...

Cînd am spus asta m-am gîndit la Fonea; fusese rănit la ochiul drept și neavînd posibilitatea de a-l trata, îl pierduse, în lagăr purta o bandă neagră peste el.

Avea puterea să scrie poezii și cuplete chiar și atunci cînd suferințele și chinul deveneau pentru toți de nesuportat. A venit în țară odată cu mine și după ce a ieșit din închisoarea Văcărești a lucrat la Asociația orbilor. Și acolo i-a cîștigat pe toți ajunsese un adevărat simbol.

In toamna anului 1954 la cîteva luni după eliberare, s-a îmbolnăvit de gripă și cum stătea singur într o cameră de mansardă a zăcut cu febră neștiut de nimeni. Intîmplarea a făcut ca o cunoștință să treacă pe la el. A fost găsit aproape mort, zăcea de șase zile fără apă și fără mîncare. A fost dus la spital, dar a fost prea tîrziu, dupa 48 de ore a murit.

L-am regăsit la morgă, întins pe masa de disecție, cu o cărămidă sub cap. I s-a anunțat familia...mama, văduvă și săracă, ca și saora lui n-au putut să-l transporte la cimitirul satului și nici n-au putut veni să-l vadă pentru ultima oară, pentru că n-au avut bani nici de drum.

La înmormîntare a fost prezent un frate, singurul din familie.

Foștii prizonieri au contribuit cu ce au putut și i s-a putut face o înmormîntare după toate datinile, așa cum merita.

Celălalt camarad de lagăr slt. State Aurel, era băiat de țăran de prin Muscel. Din prima clasă de școală și pînă și-a luat diploma a fost șef de promoție. A plecat pe front ca voluntar la un batalion de vînători de munte, a recrutat din tot batalionul 24 de voluntari care să lupte cu el în cazuri speciale, care, de altfel, n-au lipsit. A fost decorat cu Virtutea Militară, apoi a fost avansat și a primit decorația Mihai Viteazu, iar din partea germanilor Crucea de Fier în grad de cavaler. A căzut prizonier, în lagăr a învățat limba germană și atît de bine încît a ajuns să discute cu profesori nemți, deținuți probleme de specialitate de filosofie și literatură. Cînd a venit în țară în 1954, a dat examen la limbi străine și a reușit cu media 10 cu felicitări. A fost numit profesor de limba germană la un liceu din București.

*

După trei zile de la internarea în spiatl, am observat că mi se umflă picioarele de la degete în sus spre glezne. Doctorul, care era si el deținut m-a pipăit și m-a întrebat dacă mă dor. Nu mă dureau. M-a sfătuit să stau liniștit și să mănînc ce o să-mi dea el.

Cam dupa o ora a venit un rus cu un șorț în față și a întrebat care este ofițerul român. S-a apropiat de mine a dat pătura la o parte a apăsat pe umflături și a plecat.

A revenit cu un castron cu supă în care era tocată mărunt carne, iar într-o cană mi-a dat o băutură, un fel de borș, ca un must care dădea spre vin, înțepa puțin la limbă. M-a rugat să mănînc tot că are să-mi dea el asigurîndu-mă că am să mă fac bine. M-au bucurat vorbele și bunătatea lui. Am aflat de la cei din salon că era bucătarul șef al lagărului.

Doctorul, venea și el zilnic să mă consulte, se uita și făcea semne pînă unde progresa umflătura. Ajunsese în cîteva zile pînă la piept. Fonea și State erau deprimați și convinși că nu mai scap Ii îmbărbatam tot eu. Le-am povestit despre proces și despre ce-mi spusese procurorul despre condamnare și durata ei.

Le spuneam tot timpul: voi nu vedeți că în lume se petrec lucruri pe care noi nu le știm? V-ați întrebat de ce sînt atîția ruși

condamnați? Un popor care a cîștigat războiul, cu bogății uriașe așa își tratează oamenii care au făcut atîtea sacrificii? Nu vedeți că ceva nu e în ordine?

După un timp, băieții mei se mai schimbară. Erau mai veseli moralul li se mai ridicase, mai auziseră ceva și de la noii deținuți care veniseră între timp.

Intr-una din zile doctorul s-a uitat mai atent la umflătură și la semn. Harașo, mănîncă cît poți și bea lichide multe, ai să te faci bine, ai scăpat, mi-a spus acestea bătîndu-mă prietenește pe umăr.

Abia atunci am înțeles că fusesem la un pas de moarte. Eram umflat ca un butoi. Un om nu mă putea cuprinde în brațe. Credeam că îmi plesnește pielea. Partea de sus, de la sîn, gîtul, capul și mîinile, rămăseseră scheletice.

Scăpasem de o moarte sigură, probabil că trebuia să trăiesc. Am început să mă desumflu încet, încet și niciodată nu mi-a pierit pofta de mîncare. Mîncarea era destul de bună în comparație cu cea de prin închisori. Organismul asimila bine și din zi în zi mă simțeam mai vioi, puteam deja să mă plimb prin salon. Moralul îmi revenise și el.

In spital am stat cu patul între doi estonieni judecați pentru trădare de patrie. Erau plini de ură contra rușilor vorbeau de țara lor cu multă dragoste... Cînd i-au ocupat, i-au ridicat pe toți oamenii bogați și aproape pe toți intelectualii. Satele rămăseseră pustii, ca și cartierele muncitorești de la orașe. Nimeni nu știa ce se întîmplase cu ei: au murit iar cei care or mai fi trăind lucrează pe aici prin nord, nu se știa nimic exact.

In locul celor ridicați au venit rușii înlocuind toată administrația și conducerea întreprinderilor, a miliției, securității și a armatei. Au dat ordin să se învețe limba rusă și alfabetul rus. Cît am fost bolnav estonienii au avut mare grije de mine; îmi aduceau masa și apa la pat. In timpul covalescenței, m-am apucat să fac mănuși din blană, îmbrăcate cu doc de saltea. Am făcut cadou cîte o pereche șefului de salon, bucătarului, doctorului și estonienilor. Doctorul a fost foarte mișcat de gestul meu..

Lunile septembrie și octombrie le-am petrecut tot în spital. Incepusem să mă înzdrăvenesc. Creșteam în greutate cu fiecare zi ce trecea. La 1 noiembrie am părăsit spitalul sănătos. M-am dus la baraca unde era Fonea și State care nu ieșeau la lucru, erau trecuți la categoria O.K pentru că erau slabi.

Șef de lagăr, cînd spun asta trebuie să vă imaginați un ofițer activ al armatei rusești care avea anumite atuuri și pe care conducerea rusească îl desemna în această funcție. Era ajutat de un civil. Amîndoi erau liberi și locuiauîn afara lagărului.

Mai exista un șef al lagărului, un deținut (cenca) care servea ca om de legătură cu adevărata conducere a lagărului.

In ziua următoare ieșirii mele din spital, un rus m-a dus la magazie să mă echipeze în ținuta de ocnaș. Acolo era și seful lagărului. Am predat tot în afară de cizme și ca pedeapsă nu mi-au dat valenchi, absolut necesari în nord pentru a nu-ți îngheța picioarele. Pantalonii aveau în față deasupra genunchiului cumărul condamnatului. Pufoaica avea aceeasi banda dar care nu era cusuta ci făcea parte comună cu docul bleu-marin, cu vată cu tot. Cîte măsuri de prevedere...

Magazionerul mi-a scris în tuș cu cifre de tipar numărul 5458, număr pe care știam că-l voi purta pînă în ziua eliberării sau a morții. Arătam ca un adevărat ocnaș. Inainte de a pleca de la magazie, șeful a ținut să-mi spună că de a doua zi încep lucrul la mină. Si pina sa ies mi-a mai repetat odata:

– Spune brigadierului Karpanov să te ia la lucru chiar de mîine dimineață.

Uitasem ce mă învățase Nikitin și ceilalți rusi în timp ce călătoream spre nord... Dacă dădeam cizmele, rămîneam în lagăr pînă venea vizita medicală care se făcea odată pe lună. De aici înainte știam ce am de făcut.

Pentru a putea supraviețui, îți trebuia o voință de fier, ca să poți suporta grosolăniile brutalitățile și să renunți la orice demnitate. Toată noaptea m-am gîndit cum e mai bine să procedez. Cînd ai trăit într-o lume civilizată, într-o anume educație și în onoare este foarte greu să renunți la ele , la tot ce a fost. Asta ar însemna să renunți la viață.

Ce e de facut?

Cel mai simplu e să rămîi cum ai fost. Omul nu se poate schimba bătînd din palme. Primul lucru pe care simteam că trebuie să-l fac era să mă comport în așa fel încît să-i fac să mă respecte. Pentru a mă respecta trebuia să fiu primul care să-i respect indiferent cine au fost și cine sînt în prezent. Am reușit foarte bine și acest lucru a devenit mai evident cu un prilej nu prea fericit.

Brigada la care mi s-a spus să mă prezint era în schimbul de dimineață. M-am dus la șeful brigăzii Razunihin și l-am anunțat că am fost repartizat la el.

– Ce nație ești și de ce ai fost condamnat? - m-a întrebat el.

– Sînt ofițer român. Nu știu de ce am fost condamnat dar mi s-au dat 25 de ani muncă de lagăr.

– Ai muncit în viața ta la munci grele? Aici se lucrează în mină, cu normă și oamenii te obligă să lucrezi la fel cu ei.

N-am muncit niciodată la așa ceva dar voi căuta să fac față. Am ieșit din spital după două luni de internare.

– Cine te-a trimis la lucru?

– Șeful de lagăr.

A tras o înjurătură și a mai adăugat ceva la adresa șefului dar n-am putut înțelege pentru că vorbea repede și prost rusește.

Dimineața am ieșit la lucru.

Puțul era cam la vreo 600 de metri departare de lagăr. Eram păziți de trei santinele, mai mult de formă sau pentru menținerea ordinii că de fugit n-aveai cum și unde.

Cînd Razumihin m-a văzut încălțat cu cizme în loc de valenchi, nu știa ce să mai creadă. Și-a închipuit că am vrut să merg încălțat așa ca să-mi degere picioarele.

– Tu ești drac, românule vrei să-ți degere picioarele ca să mori! Dacă nu vrei să faci asta, numai un picior trebuie să-ți degere, ca sa rămînă celălalt bun. N-am înțeles atunci de ce mi-a vorbit așa, dar mai tîrziu, un fost căpitan rus, care fusese prizonier în România și ne vorbea bine limba mi-a spus cum stau lucrurile cu degeratul.

Mulți ruși din brigadă auziseră de mine, încă de cînd sosisem în lagăr cum fusesem internat în spital și eram gata să mor. Cînd m-au văzut cu cizme și temperatura trecea mult de minus 40 de grade mi-au spus că sînt drac nu om .

Am fost repartizat la o echipă care lucra la suprafață, la un gater. Eu ajutam să se pună butucii pe masa gaterului și-i împingeam către circular, unde altul îi tăia cu fierăstrăul prin împingerea mesei către pînză. Pentru mine care de-abia ieșisem din spital și încă slăbit, era destul de greu. Dar prima zi a fost cum a fost; cu timpul am început să mă obișnuiesc și cu munca și cu oamenii.

Voi putea totuși să rezist ? Iată întrebarea pe care mi-o puneam mereu. Nu cunoșteam pe nimeni și nu aveam cu cine să

schimb o vorbă. Știam că nu pot să mi-i fac prieteni, că nu eram de-al lor, eram un străin, un necunoscut. Știam pe de altă parte că și eu sînt un condamnat ca și ei și că lucrez la aceeași muncă dar nu eram din categoria lor și asta îi depărta.

Cine își poate imagina viața unui om singur între ruși, în nordul înghețat? Nu știu cum aș putea să vă fac să simțiți să înțelegeți măcar disperarea deznădejdea cum să redau acea stare sufletească?

Aveam voie să facem o pauză, cît fumam o țigară, în jurul unui foc unde ardeau cărbuni tot timpul. Rușii mi-au dat și mie mahorcă și m-au învățat cum să fumez. La foc nu puteai să stai mai mult decît timpul cît dura pufăitul mahorcii. Se cerea o adevarată artă, să poți ține țigara aprinsă cît mai mult timp ca să te poți odihni cît mai mult.

Erau unii care nu lucrau. In schimb trebuiau alții să lucreze pentru ei. Aceștia erau puși să supravegheze și dacă îl prindeau pe unul că stă și nu fumează îl loveau cu ranga, de rămînea pe loc. Pe nimeni nu interesa dacă a murit și de ce a fost omorît. Acest fenomen se cunoștea în mai toate lagărele și se aplica cu regularitate de cei puternici.

Așa s-au scurs anii 1949 și 1950, în lagărul 25.

In timpul iernii în decembrie și ianuarie 1950, am fost internat din nou. Slăbisem mult. După aceea în februarie și martie am lucrat în lagăr apoi iar la mină, pînă la 30 noiembrie 1950 cînd am fost mutat în lagrul minei 26.

Și totuși nu pot să trec peste o întîmplare care m-a marcat.

Lucram la gatere cu un rus, Grișca încă din prima zi cînd am ieșit la muncă. Era un om tăcut, bun, voinic bine făcut și vorbea foarte încet. Nimeni nu știa de ce fusese condamnat. El era cel care tăia butucii la fierăstrău. Intr-o zi cînd eram numai noi doi mi-a spus:

Tu ești ofițer român. Să nu vorbești cu nimeni. N-ai văzut nimic din tot ce vei vedea.

Nu înțelegeam sau înțelegeam prea puțin din ce îmi spunea.

— Ai înțeles ce ți-am spus? m-a întrebat el.

— N-am prea înțeles despre ce este vorba.

— Eu tai la mine și tu nu ai văzut. Ai înțeles acum?

Da am înțeles. Nu voi vorbi nimic. Vei vedea.

Intr-o zi a găsit un moment prielnic, cînd nu eram decît noi

doi la gater. A pus mîna pe un butuc, l-a așezat pe masa de la fierăstrău, a dat drumul la motor și mi-a făcut semne să-l împing și pe călălalt. A retezat o bucată și la a doua a pus mîna la fierăstrău.

Un urlet puternic a străbătut pustietatea. Am alergat la el, am scos un șervet din buzunar, i am legat mîna unde fusese tăiată iar cu cureaua de la pantaloni i-am strîns antebrațul, ca să opresc sîngele. Au venit și alți ocnași și unul dintre ei i-a mai legat rana cu un șervet, apoi toți au încetat lucrul.

După o jumătate de oră am plecat la lagăr, rănitul a fost dus la spiatl pentru operație și îngrijire. După trei zile de la incident am fost chemat la comandant. Acolo era un civil care venise de la Varkuta cu un translator.

— Tovarășul procuror te întreabă de ce și-a tăiat mîna deținutul Grișa?

— Tocmai tăia un buștean de brad am răspuns, ca să facă scînduri și i-a alunecat mîna în fierăstrău.

Tovarășul procuror spune că nu e adevărat, că el a vrut să și-o taie.

De unde să știu eu ce gîndește și ce vrea omul? Eu atît am văzut că i-a alunecat mîna. Numai cineva care-și pierde mințile poate să facă așa ceva, să rămînă schilod toată viața. Decît schilod mai bine să mori.

Dacă nu vrei să spui cum și-a tăiat mîna te bag la carceră pînă ai să spui m-a amenințat procurorul prin translator.

— Eu am spus ce am văzut, mai mult n-am ce spune.

— Grișa a recunoscut singur că a băgat mîna dinadins și alți doi deținuți declară și ei că au văzut cînd și-a pus mîna să și-o taie.

— Dacă inculpatul a recunoscut luați-i o declarație, semnează sau pune degetul, mai puneți și doi martori ca să audă ce declară semnează și ei și treaba-i terminată într-o jumătate de oră. De ce umblați după declarația mea?

— Ce mă înveți tu ce să fac? Bandit fascist te fac eu să spui și ce n-ai văzut

— Dacă cineva își recunoaște fapta nu mai este nevoie de cercetări și declarații. Eu repet, am spus ce am văzut.

— Îl băgați imediat la carceră pînă o să vorbească ce trebuie, și întorcîndu se spre mine a adăugat : să te gîndești bine ce faci ai să mori în carceră.

– Zilnic mor aici mii de oameni ce mai contează dacă mor și eu? Asta este civilizația rusă i-am ripostat eu pornind să-l înfrunt, destul de imprudent.

– Taci banditule că te omor eu! Luați-l repede de aici și băgați-l la carceră.

Și cu asta și-a potolit furiile.

Carcera era într-o baracă construită special pentru această destinație Era așezată într-un colț al lagărului și împrejmuită cu două rînduri de sîrmă ghimpată. Avea un pat de scîndură, fără nimic altceva și fără foc. Era ger și ca să nu înghețe mă mișcam tot timpul, cînd oboseam stăteam pe marginea patului dormeam puțin cu capul în piept și cînd mă trezeam înghețat iar începeam să mă mișc.

A treia zi am fost dus iar la anchetă.

– Acum ai să declari că și-a tăiat mîna, nu?

– Am declarat cum și-a tăiat mîna, nu mai răspund la nici o întrebare. Aveți posibilitatea și puterea să dați ordin să mă împușteți și am, poate nu o să credeți, dar am să vă mulțumesc. Moartea este mult mai bună aici în lagăr decît să trăiești printre deținuți ruși singur.

S-a uitat la mine m-a măsurat de sus pînă jos, m-a tot cercetat și m-a întrebat în cele din urmă de ce am fost condamnat.

– Am fluierat în biserică - cum spune o zicală românească cînd cineva este pedepsit fără să fie vinovat. Mi s-a comunicat numai atît că sînt condamnat, dar nu și pentru ce.

Du-te în lagăr și am să te mai chem.

De plecat, am plecat, dar de chemat nu m-a mai chemat niciodata. După puțin timp au venit niște ruși din brigada noastră și din baracă unde ședea Grișa. M-au întrebat ce s-a întîmplat. Le-am povestit tot, întrebîndu-i dacă știu ce a declarat Grișa. Bineînțeles că acesta nu vorbise nimic, l-aș fi trădat dacă aș fi spus adevărul. I-am mai întrebat cum se simțea. Îi mai tăiase o bucată din mînă dar urma să se însănătoșească, nu făcuse infecție. Din ziua aceea, mi-au arătat un extraordinar respect, la lucru eram lăsat să fac doar ce puteam...

***

In lagar erau si doi germani. Unul era Feld-Mareșalul Enike, fostul comandant suprem al armatelor germane din Curlanda. Cînd armata germană a căzut la ruși, a căzut și mareșalul împreună cu vreo 60 de generali de sub comanda sa și cu aproape un milion de soldați. Al doilea era generalul Maior de aviație Hahn, care în lagărul de la Oranki îi dăduse lecția de naționalism lui Walter Ulbricht. Acesta fusese declarat erou al poporului german.

Acești doi generali au fost puși la muncă cea mai degradantă. Peste o rîpă adîncă, era așezată o scîndură pe care oamenii mergeau să-și facă nevoile. Din cauza frigului, fecalele înghețau și ajungeau pînă la scîndură. Ei bine, generalii, trebuiau să spargă cu o rangă de fier ce se strîngea acolo, să le pună într-un hîrb și să le ducă pe umeri în altă rîpă mai adîncă și mai largă. De fapt, rușinea și degradarea s-au răsfrînt asupra celor care dăduseră aceste dispoziții.

Văzînd acestea gîndul mi-a fugit la Alexandru Macedon, la comportarea acestuia față de Darius cel învins și față de familia lui cazută în captivitate... Dar cîte alte exemple nu se pot da... . De ce tocmai noi în secolul XX să ne comportăm astfel n-a existat nici o evoluție. .

Și-mi amintesc din nou de Grișa cum și-a tăiat mîna și de mulțimea de mutilați din lagărele din nord. Unii avuseseră accidente dar cei mai mulți se mutilau singuri.. De ce? In climatul acela cu munca pe care erai obligat s-o faci timp de 15-20 de ani plus domiciliu obligatoriu, aveai puține șanse să-ți mai refaci viața sau chiar să supraviețuiești. Atunci se recurgea la automutilare, dar nu trebuia să se afle acest lucru, pentru că pedeapsa care urma era de încă 25 de ani.

Una dintre metode am descris-o erau destule și ocaziile nu lipseau. Dacă se lucra în subteran și împingeai la vagonet, puneai laba piciorului pe șină și roata ți-o reteza pe loc. Justificare? Am alunecat, se întîmpla destul de des și ca accident și ca metodă de automutilare. Puteai să lași să-ți degere picioarele sau degetele după ce urinai în valenchi. Ți se tăia o parte din labă sau, dacă aveai norocul să dea în cangrenă, o parte din picior. Sau îți puteai răsturna pe picior vagonetul încărcat cu cărbuni...

La nevoie, pentru a-ți salva sau mai exact pentru a putea trăi o parte de timp mai ușor se pot găsi destule asemenea mijloace.

Cei mutilați se ocupau cu curățenia lagărului, căratul apei, cu focul la sobe și alte asemenea munci ușoare, deci o duceau mai bine decît cei care mergeau la lucru în mină.

Era noaptea de sfîntul Andrei tocmai mă întorceam de la mină, la poartă ne aștepta comandantul cu o listă cu cei care plecau în altă parte. Eram și eu printre ei. Probabil că întîmplarea cu Grișa i-au făcut să ia acestă hotărîre. M-am bucurat. De ce ? Nu știu. Poate pentru că se producea o schimbare....

Am stat de vorbă cu Fonea și cu State care m-au condus pînă la poarta lagărului. Ne-am despărțit greu dar cu urări de revedere în patrie deci toți speram încă...

Am pornit la drum în coloană cîte doi. Eu eram coada. In față mergeau 6 soldați cu cîini lupi, iar în spatele meu încă 8 inși. Zăpada era pînă lapiept. Ne mișcam greu și mai tot itmpul se schimbau cei din față cu cei de la coadă coloanei.

Lagăruera mai departe de 600-800 de metri, dar această distanță mică am parcurs-o în mai mult de zece ore, adică mai puțin de 100 de metri pe oră. Eram fericiți și noi și paza că am ajuns. Cu doi ani înainte plecase tot așa un convoi, s-a dezlănțuit o furtună de zăpadă «purga» care i-a îngropat pe toți. Numai cîinii lupi au scăpat.

Au făcut numărătoarea și am intrat în lagăr. Se adunaseră toți pușcăriașii să ne vadă. Din acea mulțime am auzit un strigăt de surpriză și de bucurie.

– Nea Ionică vino încoace!

Era lt. Cojocaru care fusese judecat pentru că bătuse în lagăr pe un alt ofițer și primise 10 ani de muncă în nord. Timp de 5 ani umblase de unul singur din lagăr în lagăr. M-am bucurat că voi avea pe cineva lîngă mine. A vorbit cu șeful lagărului și m-a luat cu el în baracă. La cîtva timp după sosire am fost chemat la șeful lagărului. In camera în care am intrat erau așezati la o masă doi ofițeri și un soldat.

– Cum te cheamă și cum te simți?

– Sînt căpitanul Pîrvulescu Ion. In ceea ce privește starea mea, uitați-vă cum arăt și o să vă lămuriți.

Comandantul se adresă soldatului rus și-i spuse:

– Vorbește cu el în românește, nu vezi că nu vorbește bine rusește?

Am stat de vorbă mai mult de o oră. Toată discuția s-a axat

pe judecata și condamnarea mea. Am accentuat faptul că sentința fusese dată înainte de a fi judecat. Am povestit de greva de după condamnare și de discuția cu procurorul de la Stalingrad. Am plecat cu impresia că ei cunoșteau bine situația. De altfel, după o lună m-am convins de acest lucru.

Cel care vorbea românește era medicul lagărului.

După masa de prînz, ni s-a făcut vizita medicală. O făcea un medic rus, condamnat și el, în fața medicului-șef al lagărului, care dimineața făcuse pe translatorul. Cînd mi-a venit rîndul și a văzut în ce hal sînt, m-a trimis direct la spital. El hotăra totul și era un foarte bun medic și cu mult suflet.

Medicul-șef al lagărului, care era liber, un evreu din Odorhei, făcuse studiile la Iași și în 1940 rămăsese la ruși. Ce săvîrșise, nu știu, dar a fost închis și acum își ispășea anii de domiciliu obligatoriu. Se căsătorise cu o nemțoaică, condamnată și ea și aveau două fetițe de patru și de șase ani.

Spitalul era o baracă cu paturi comune, suprapuse. La un capăt era bucătăria iar la celălalt, toaleta. Culoarul era destul de larg, cu o masă și cu o sobă, care ardea tot timpul.

Șeful salonului era un ocnaș care făla și spînzura după bunul lui plac de toți tremurau de frica lui. Numai cînd pleca cu trenul să aducă pîinea de la fabrică se puteau bucura de puțină liniște.

In ziua cînd am intrat eu, toată lumea era fericită deoarece plecase șeful.

La cîteva zile după venirea mea, șeful salonului a venit la mine să mergem împreună la Sanciast (camera medicului de gardă). Eu eram dezbrăcat. El a fugit imediat, mi-a adus pantalonii, valenchii și pufoaica și așa am intrat în Sanciast. La masă ședea medicul-șef al lagărului, Perper care făcea din cînd în cînd de gardă. M-a poftit să stau pe scaun și șefului de salon i s-a ordonat să plece. Am rămas singuri.

După cele povestite de mine la poartă, cred că citise dosarul meu și verificase dacă cele declarate de mine fuseseră corecte sau nu. Din acea seară și pînă la plecarea mea din lagăr, a avut o comportare cum nu se poate mai frumoasă, plină de omenie și bunătate.

— Știu că ești o victimă ca și mine, mi-a spus el, dar nu mai este mult și vom scăpa din acest iad. Războiul va veni în curînd. Rușii au vrut să cucerească toată Europa, dar americanii i-au

avertizat că vor folosi bomba atomică și s-au potolit.

Am stat mai mult de cinci ore împreună. A vorbit aproape tot timpul numai de el și, din cînd în cînd, mai întrebam și eu cîte ceva, tot ce-mi povestea mi se părea de domeniul fantasticului. Implinisem 8 ani de cînd nu mai avusesem contact cu lumea. Nu știam nimic din ce se petrecea în România și în alte țări ale lumii.

Tot timpul mi-a dat țigări să fumez, iar la plecare mi-a oferit un pachet întreg. M-a condus pînă la baracă spital, că eu n-aș mai fi nimerit singur noaptea.

— N-am cuvinte să vă spun ce bucurie mi-ați făcut și nu știu cum să vă mulțumesc — i-am spus la despărțire.

— Cred că ai învățat că în Rusia și în special în lagăre, nu trebuie să scoți cu nimeni nici un cuvînt.

—•Vă rog să aveți toată încrederea. Dacă nu eram om, azi aș fi fost acasă și nu în nordul Rusiei. Dacă voi mai avea ocazia, am să vă spun și de unde mi-a venit toată această nenorocire. I-am mulțumit încă o dată și i-am transmis doamnei și fetițelor mult noroc în viață.

Dimineața a venit șeful salonului să mă întrebe de ce m-a chemat doctorul. Credea că m-am plîns cumva de el și omul nu vroia să-și piardă postul, că era tare bun...L-am liniștit.

Cu această ocazie i-am spus că știu să confecționez mănuși cum nu există în tot nordul Rusiei, numai să-mi dea blană mărunță și deasă și față din dos de saltea. Chiar în aceeași zi mi-a adus tot ce i-am cerut. I-am luat măsura și după trei zile i-am dat mănușile. A doua zi i-am dat și bucătarului o pereche care, drept mulțumire, m-a servit cu o cană de kvas și din cînd în cînd cu supliment la mîncare.

Șeful salonului care împărțea hrana, avea grijă să-mi pună polonicul ras, cu puțină zeamă deasupra bucăților de carne sau pește. De fiecare dată am fost chemat la supliment cît am stat în spital, dar de multe ori refuzam în favoarea unora mai bolnavi decît mine.

Șeful salonului se ducea, după cum am mai spus, o dată pe săptămînă la fabrica de pîine. Acolo veneau delegați de la multe lagăre, printre care și de la lagărele de femei. Mituiau paznicii, se întîlneau cu femeile și fiecare ajunsese să aibă iubita lui. Inainte de Crăciun vine la mine și mă întreabă dacă pot să-i fac o pere-

che de mănuși de damă. I-am cerut măsura și săptamîna care a urmat, a plecat cu mănușile gata făcute. Cînd venea de la pîine avea grijă să-mi aducă și mie una albă de mărimea unei lipii. A urmat confecționarea unei bunde cu garnitură de blană pe la mîneci, pe piept, pentru iubita lui. Apoi au început să curgă comenzile de nu mai puteam face față la numărul lor. Norocul meu a fost internarea lui Cojocaru, pe care l-am inițiat în meserie. El făcea partea brută, iar eu croiam, la finisam și le ornamentam cu diferite garnituri. Le vindeam cu 15 ruble, cu materialul clientului și cu 25 de ruble cu materialul nostru.

Intreprinderea a început să prospere. Aveam tipar de hîrtie iar măsurătoarea se făcea în fața clientului dar nu și croitul. Ce mai rămînea, o bucată de blană sau o învelitoare, n-o mai luau că nu aveau ce face cu ele și ne rămînea nouă. Casier și contabil era tot Cojocaru. Cumpăra țigări și cîte ceva de ale mîncării de la cei cu domiciliu obligatoriu.

Deținuții, aveau relații cu paznicii și aceștia le procurau tot ce doreau. Banul face minuni în orice situație.

In curînd au început să curgă comenzile și de la lagărele de femei. Mă uitam la sărmanii bărbați cum mă rugau cu lacrimi în ochi să le fac mănuși pentru iubitele lor. Erau în stare de orice sacrificiu. Le-am făcut. In felul acesta m-am bucurat de și mai mare respect. De multe ori îmi aduceau covrigi și țigări chiar și cînd nu mai aveau nici un fel de obligație.

De cîte ori doctorul Perper era de serviciu, trimitea după mine. Ședeam ore întregi de vorbă. El avea radio și asculta posturi străine. Era la curent cu tot ce se întîmpla în lume. De la el am aflat de procesul de la Nürenberg, de intenția rușilor de a cuceri Europa și ceea ce mă interesa în special faptul că germanii și italienii trimiseseră tabele nominale la Națiunile Unite, pentru a li se restitui prizonierii care se mai găseau în Rusia. Rușii au răspuns că nu au prizonieri de război ci numai criminali de război. In realitate, ei nu mai aveau de unde să-i restituie pentru că muriseră peste 80% italieni și aproape 70% germani, din această cauză dăduseră dispoziția ca toți prizonierii care se mai găsesc în Rusia să fie judecați ca fiind criminali de război, cu sau fără vină cum era și cazul meu.

In toamna anului 1951 încă îi mai judecau pe nemți.

La o nouă întîlnire i-am făcut cadou un portfeuille, cel pe care îl primisem de la prietenul meu japonez. Cu această ocazie i-am vorbit și despre familia mea, și l-am rugat ca atunci cînd se va întoarce în Basarabia, să caute să le comunice că în anul 1950 eram în nord si că viu sau mort, să se știe pe unde zac nevinovat.

De la el am aflat că se modificase și legea din 1907 de la Geneva, între altele și un articol nou adăugat, care prevedea că prizonierii de război trebuie să fie ținuți în condiții climatice corespunzătoare cu țara în care au trăit. Rusia a derat și ea la această lege, așa că urma să mergem în sud.

Inainte de Anul Nou, toți românii din lagăr au fost spitalizați Afară de mine și de Cojocaru, mai erau cinci basarabeni, dintre care unul dintr-o comună aproape de Chișinău, cu care am devenit prieten. Regreta că n-a putut fugi în 1940, că i-au prins rușii aproape de Prut, pe el l-au trimis în nord, iar pe nevastă-sa în Karaganda. Un altul fusese transferat într-o zonă din Siberia, unde vara erau sute de muște care te atacau, de nu puteai să stai decît cu masca pe față și cu mănuși în mîini. Era și soră-sa cu el cînd s-au hotărît să fugă, dar au fost prinși și judecați iar apoi condamnați la cîte 25 de ani, pentru părăsirea locului de muncă.

Am stat în spital toată luna ianuarie, după care, ceilalți au fost scoși rînd pe rînd, unul cîte unul pînă cînd am rămas iar singur. In martie, am ieșit și eu și am fost dat să lucrez la o brigadă din interiorul lagărului. Descărcam vagoanele care veneau cu alimente. Cartofii erau înghețați ca niște pietre și rămîneau în continuare sub cerul liber. Cînd îi luau pentru gătit, îi puneau în niște butoaie de lemn în bucătărie ca să se dezghețe. Gătiți aveau un gust deosebit de rău. Aduceau și zarzavaturi uscate, butoaie cu varză tocată și murată, dar toate în cantități mici și foarte rar.

Prin martie Cojocaru a fost luat din lagăr și dus. Unde? Atunci nu știam, dar am aflat mai tîrziu că a fost trimis în sud și prin 1952 a ajuns în țară. Ne-am revăzut dupa cinci ani.

In aprilie am ieșit din nou la lucru, la mină. Eram solid, sănătos, mă refăcusem fizic și moral, eram la curent cu ce se petrecea în lume și parcă o rază de salvare începuse să se înfiripe în bezna în care trăisem pînă atunci.

La mină lucram la cărat cărbune pentru două cazane în care

se fierbea apa și la un cuptor, în care se ardea balastul. Acesta, impreuna cu apa si cu un ciment special, dadea o pasta de beton care se turna în cofraj pentru construcția unei hale, unde urma să se facă brichete de cărbune praf. Betonul se turna la minus 40 de grade și se bătea cu niște vibratoare electrice, iar cu alte dispozitive se menținea temperatura caldă, pînă se făcea priza. Nu departe de noi era și o fabrică de cărămidă, la care lucrau peste 4000 de deținuți. Nu era o muncă prea grea, iar rușii care mă cunoșteau le spuneau celorlalți să nu se lege cumva de mine.

Ajunsesem la sfîrșitul lui mai și eram din nou în lagăr, scutit de a ieși la lucru. Pe la prînz, a venit doctorul cu cele două fetițe și m-a anunțat că peste două zile voi pleca într-un lagăr de concentrare, unde se vor aduna toți prizonierii români din nord și că de acolo, plecam spre sud și poate acasă.

– Oricum, e bine că scapi de aici – mi-a spus el.

– Nici nu se putea să-mi dai o veste mai bună. Îți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine, dacă nu erai poate că de mult nu mai eram în viață. Îți datorez totul.

Ne-am luat rămas bun printr-o strîngere de mînă puternică și tot pe atît de caldă. In ziua cînd am plecat, a venit să mă vadă. Ședea însă mai departe și mi-a făcut doar un semn discret de adio.

CAP XII

Dupa un drum de cîteva ore am ajuns la perisilca din Varkuta unde am fost predat de paznic. Am găsit aici încă vreo 40 de români, veniți și ei din alte lagăre din nord. Am fost îmbarcați și am pornit către sud. Am debarcat la Kosva, un orășel pe fluviul Peciora, la sud de Cercul Polar. Aici nu mai era zăpadă, iarba era verde și pămîntul negru. Cît timp trecuse de cînd nu mai văzusem așa ceva..

Am fost dus într-un lagăr în apropierea fluviului. Ne fusese rezervată o alee de barăci, împrejmuită de rest cu un gard de sîrmă ca să fim în siguranță. Era un lagăr de vori (hoți și blatnoi) – peste 3000. Ca să ne apere de ei izolaseră barăcile noastre cu garduri speciale.

Cam la 200 de metri de lagărul de hoți, era un altul de femei, de aceeași categorie.

Pe fluviu se ridicase la nord de lagăr, un baraj care oprea plutele care veneau mai de sus.

La sud se făcea exploatarea lemnului și se confecționau aceste plute, care erau apoi lăsate la apă fără plutași, iar curentul le ducea pînă la baraj, unde erau scoase de aceste două lagăre din apă și erau încărcate în vagoane și trimise către toate minele din nord. Pe o lungime de mai bine de doi km., în lungul fluviului și pe o lățime de 300 de metri, toată această suprafață era inchisă cu garduri de sîrmă și cu gherete înalte pentru pază.

Suprafața era împărțită în două zone: spre nord lucrau bărbații, iar alături, tot către nord, femeile.

Lagărul de bărbați nu era nici la o sută de metri de locul de muncă. Cînd primii intrau în partea în care lucrau ultimii mai erau încă înlagăr.

La început cînd am venit noi, era un singur lagăr de muncă. Bărbații se duceau în zona femeilor, femeile veneau și ele la ei, așa că amorul se făcea în fața tuturor. Ajunseseră să nu se mai jeneze unii de alții și nici să nu se mai simtă în vre-un fel sau altul jigniți.

Știau și comandanții și autoritățile de tot ce se petrecea aici. Lucrul mergea mulțumitor, pînă cînd a facut o sesizare la autoritățile superioare că vin foarte multe femei gravide din lagărul de la Kosva. O inspecție la fața locului a transmis ordinul să se facă imediat un gard care să-i despartă pe bărbați de femei. Cînd gardul a fost gata și s-a interzis trecerea dintr-o parte în alta, femeile au refuzat să mai lucreze. A doua zi au venit la muncă, dar n-au mai pus mîna pe unelte iar seara n-au mai ieșit din lagăr să meargă la barăci și au declarat grevă, baricadîndu-se. Autoritățile au încercat întîi cu amenințări, apoi cu binele, dar ele n-au vrut să primească nici masa și au spus că sînt hotărîte să moară, că nu au pentru ce trăi, ce le mai ofera lor viața, s-au săturat de atîta cărat și încărcat la butuci.

Cînd au venit autoritățile să aplaneze greva, un grup de femei goale au tăbărît pe ei țipînd:

— Vrem bărbați.. Ce așteptați? Nu aveți curaj? Hai, vino încoa să mă.... strigau înnebunite de furie și de deznădejdie, trăgînd de cei veniți, ca să li se potolească mînia, nu patimile.

A trebuit să se facă apel la gardă, ca să-i scape din mîinile lor. A doua zi după incident, gardul a rămas în picioare, dar două scînduri au fost date la o parte și viața și-a urmat cursul de dinainte. Cu această ocazie patru femei au fugit noaptea cu o barcă. Nu le prinseseră pînă am plecat noi.

Fiindcă a venit vorba de femei, paznicii povesteau că decît să transporți un detașament de femei, mai bine zaci două luni. Cînd intrau în vagon să facă numărătoarea, ele își ridicau fustele, altele rămîneau goale, le săreau de gît, le spuneau numai porcării încît erau nevoiți să plece și să le lase în pace.

In acest faimos lagăr de hoți, erau peste 70 de blatnoi.

Ce este un blatnoi?

Un criminal, care trebuie să aibă la activ cel puțin patru crime recunoscute juridic. Blatnoiul nu iese la muncă, în baracă are patul lui în fund, despărțit de rest de cearcefuri. Lui bucătarul îi prepară ce i se cere și șeful magaziei la fel. Șeful blatnoi este ales prin vot și el comandă întreaga tagmă. Dispozițiile și hotărîrile lui se execută orbește. Cine refuză acest lucru este omorît imediat. In caz că șeful este ucis, îi ia locul ajutorul său.

Au legile lor pe care le respectă cu sfințenie. Printre multe altele, cea mai aspră era pedeapsa cu moartea. Blatnoiul nu trebu-

ia să fure sau să ia cu forța de la un pușcăriaș «paica» (bucata de pîine). Pentru ei bucata de pîine era viața condamnatului.

Nu trebuia să-și calce jurămîntul făcut cînd a intrat în organizație. Călcarea jurămîntului era pedepsită cu moartea. Nu trebuia să forțeze sau să persecute pe unul care nu putea munci din diferite motive. Aveau multe îndatoriri și multe drepturi.

In capul barăcii, se afla dormitorul său, dormitoarele dacă erau doi sau mai mulți. Spațiul era de două paturi și era mascat cu un paravan din cearcafuri. Aveau și o măsuță unde își serveau mîncarea pe care o comandau la bucătărie. Cel de servici îi servea cu tot ce aveau nevoie, le aducea masa și la pat dacă așa le era pofta. Dacă aveau nevoie de zahăr sau de altceva trimiteau sau se duceau ei și-i cereau magazionerului. Nu luau decît în cantitate rezonabilă. Nu făceau abuz de putere.

Cam cu doi ani înainte de a ajunge eu la Varkuta, administrația a luat hotărîrea să stîrpească această organizație a blatnoilor. Au strîns din tot nordul pe toți blatnoii la Varkuta și de aici i-a pregătit să-i transporte în Novoi Zemlea, o insulă în Oceanul Înghețat. Aceștia, însă, s-au baricadat în barăci. Cu armata cu mitraliere o parte au fost prinși dar marea majoritate s-a luptat cu armata pînă au murit.

Rezultatul: după puțin timp au venit alții care le-au luat locul, căci blatnoii soseau cu sutele în fiecare zi. La milioanele de oameni pe care îi avea Rusia în lagăre, aveau de unde să se adune

S-a ajuns la un compromis. Nu aduceau nici o pagubă avutului obștesc, mîncau din rația celorlalți deținuți și ce conta dacă într-un lagăr de 3000 de oameni nu muncesc trei sau patru inși. Blatnoii erau contra autorităților și refuzau să lucreze cu ele. Toate lagărele își aveau blatnoii lor și exista și o față bună, făceau ordine în interiorul lagărului.

In acest lagăr de hoți ca și în toate lagărele și închisoarile din Rusia, mai existau și așa-zișii suci (informatori). Sucii erau foști criminali ca si blatnoii, numai că ei lucrau cu autoritățile, pentru anumite avantaje. Din acești suci se recrutau brigadierii, magazionerii, bucătarii și toate posturile bune erau ocupate de ei.

Aici în nord, pentru o zi de muncă, scoteau trei zile în plus dacă se depășea norma. Brigadierii aveau tot interesul să forțeze oamenii la muncă căci beneficau și ei de același regim.

In formatorii erau considerați trădători și erau urîți de toți.

Ei duceau știrile despre tot ce se întîmpla în lagăr: cine vorbește, cine hulește, cine îndeamnă să nu lucreze, iar cînd n-aveau ce spune inventau. În Rusia din trei oameni, unul era sigur informator, dacă nu doi.

Intre blatnoi și suci era un război pe viață și pe moarte. In acest lagăr, în două luni cît am stat, am asistat la trei bătălii între ei și de fiecare dată s-au terminat cu cel puțin 7 morți, plus răniții din ambele tabere.

Eu împreună cu un profesor din Piatra Neamț, Ion Popescu nu ieșeam la lucru,. Făceam planton în baracă să nu vină hoții să ne fure lucrurile. Tocmai venise un transport de vreo sută de deținuți. Era înainte de ora prînzului, cînd am auzit împușcături de mitralieră, în rafale dese, care secerau aleea ce ducea la bucătărie. Mitraliera era postată în capătul aleii de la poartă și trăgea în continuu. Toată lumea intra în baracă, iar cîte un soldat cu pistolul automat se posta în fața ușii de la fiecare baracă. Trebuia să stai acolo unde te aflai. La un moment dat nu mai era nimeni afară.

A venit comandantul însoțit de cinci ofițeri și de niște civili, împreună cu 40 de soldați. S-a oprit în fața barăcii și a dat ordin ca toată lumea să iasă afară. Erai obligat să te așezi în genunchi cu mîinile în sus. A trecut prin fața fiecăruia și pe unii pe care îi cunoștea a dat ordin să-i ridice și să-i ducă la poartă. Dacă încercau să se opună, îi loveau în cap și-i trăgeau tîrîș de picioare pînă acolo. O altă echipă intra în baracă și scotocea peste tot, căutînd cuțite și topoare.

Prima dată cînd s-a întîmplat așa ceva am văzut cel puțin 20 de topoare noi și peste 30 de cuțite. Luceau și arătau ca niște iatagane. In baraca noastră au găsit trei cuțite și două topoare, ascunse mai de mult înainte de a veni noi. Această zi s-a terminat cu șapte morți și mulți răniți.

In detașamentul care venise acum erau suci informatori și bineînțeles oameni care îi cunoșteau și care s-au dus la blatnoi și le-au spus care sînt acești suci. Blatnoii au vrut să-i lichideze cît mai repede și a început lupta cu cuțite și topoare între cei vechi și o parte din cei noi. Cei care fuseseră apoi duși la poartă din ordinul comandantului au fost băgați la carceră. La ultima bătălie la care am asistat, blatnoii au fost băgați într-o baracă specială Baraca izolată într-un colț al lagărului și ei fiind înăuntru și-au dat foc. Santinele a avzut foc, a dat alarma, au fost scoși deținu-

ții afară cu arsuri pe ei și i-au mutat în carcera din lagărul femeilor, iar carcera de la bărbați a ars pînă la pămînt..

După acest incident, cînd căpitanul Apostol a venit de la muncă a văzut că i se furase ranița cu diferite lucruri. S-a dus la starostele hoților și i-a spus că nu are pretenții la nimic în afară unor fotografii de familie. Șeful lor l-a asigurat că va primi totul, în afară de saltea, că salteaua este a lagărului și lagărul poate să-i dea alta. După două ore a venit un tînăr cu ranița și cu tot ce se afla în ea.

Cînd venea cineva la bufet să cumpere ceva, era întovărășit de 3-4 inși care făceau roată în jurul lui. pînă ajungea la fierestruica unde trebuia să bage mîna pînă la cot înăuntru cu banii în mînă și să ceară ce avea nevoie. Dacă mergeai singur, săreau la tine și cît ai clipi din ochi îți luau banii. Aveau o dexteritate în a fura, că rămîneai uimit.

In lagăr se jucau cărți, pe bani, pe obiecte, pe haine și chiar pe viață. A fost un caz cînd unul a jucat pe viața și a pierdut-o. Partenerii au pus mîna pe un șervet, i l-au înfășurat în jurul gîtului și au tras de capete pînă l-au omorît. Au justificat apoi că au făcut-o ca să-i învețe minte pe alții să nu-și mai pună viața, miză la un joc de cărți.

Vreau să mai povestesc o întîmplare care pare de necrezut. Unul din brigadieri îi făcea zile amare unui amărît de deținut slab și vai de capul lui, îl punea la muncile cele mai grele și-i făcea tot felul de șicane. Acesta s-a plîns unui blatnoi care avea de executat peste 150 de ani de muncă silnică, i-a povestit toate mizeriile făcute de brigadier. Acest om care nu mai avea nici o speranță, care nu mai avea nimic de pierdut sau de cîștigat, care de mult își trăia viața pe o linie dreaptă, a fost în stare de un gest care contrariază, ceva între milă și cruzime.

Intr-o dimineață, pe cînd brigadierul dormea încă, a venit la el, l-a trezit din somn și i-a spus că-l omoară și motivul pentru care îl omoară. Pînă să răspundă, cuțitul intrase în inimă...După aceea i-a retezat capul și a plecat cu el la poartă unde i l-a dat pazniculuí. A mai primit încă 25 de ani și a fost mutat în alt lagăr.

Uneori mai ieșeam și eu la muncă, ca să se mai odihnească cîte unul care avea nevoie. Eram cam peste 200 de români, din care majoritatea soldați. Nu cunoșteam pe nimeni.

Înainte de a părăsi nordul pentru totdeauna, vreau să redau, viața sub toate aspectele ei în această regiune întinsă.

Lagărele aveau regulamente și directive diferite. Așa de exemplu: lagărele de deținuți politici, nu aveau voie să primească scrisori sau pachete și nici să scrie. In lagărele de jurați și blatnoi, ca și de ocnași, regulamentul îi obliga să poarte lanțuri la picioare tot timpul. Noaptea dormitoarele se închideau și aveau pază la ușă. Lagărele de hoți aveau bufet, nu și băuturi alcoolice. Lagărele de condamnați pentru delicte și trădare de patrie, au fost acelea prin care am trecut și eu.

Cei mai cinstiți și omenoși erau deținuții politici, iar în toate lagărele, de orice categorie ai fi fost, chiar și în acelea unde deținuții purtau lanțurile de picioare pînă la moarte, găseai și oameni buni, poate chiar la cei la care te așteptai mai puțin. Și asta pentru că vina lor fusese prea mică pentru pedeapsa pe care trebuiau s-o execute, sau de multe ori nu aveau nici o vină.

Majoritatea erau ursuzi, tăcuți, posomorîți, chinuiți, neliniștiți, cu fețe bolnăvicioase și întunecate. Cine știe ce durere și nedreptate mistuiau. Iar dincolo de gardul de sîrmă era libertatea după care jinduiau toți acești nenorociți ai soartei.

Erau însă printre ei și monștri, aceștia nu aveau nici un țel, nici o speranță. Un om care nu mai dorește ceva, care nu mai are nici o speranță în viață, devine monstru, de aceea ajungeau să comită cu atîta ușurință crimele, ba, mai mult, era singura lor plăcere, să ucidă și să vadă sînge.

Munca din lagărele din nord era foarte grea, în condiții climatice excesive, cu zăpadă pînă la doi metri, cu geruri care ajungeau pînă la minus 58 de grade, dar, devenea și mai grea cînd, condamnaților li se impunea o muncă istovitoare, fără sfîrșit, din care nu aveau nici un beneficiu.

Trebuia găsită totuși o soluție care să-l facă pe om să muncească, să fie interesat sau constrîns s-o facă. S-a găsit norma, adică tocmai cantitatea de muncă pe care un om trebuie s-o producă într-un anumit timp. Această normă s-a calculat pentru tot ce se poate produce pe pămînt, pentru nevoile omului și ale societății, în uzine, exploatări, în agricultură, în toate domeniile. Nu există muncă nenormată, acest sistem se introdusese pînă și la spitale și cimitire.

S-au tipărit toate normele posibile, cu costul respectiv pe oră sau în acord global și după o îndelungată experiență, aceste norme s-au tot îmbunătățit în folosul statului, dar nu și în al muncitorului.

La norma de 8 ore pe zi muncă, se plăteau X bani, dacă se depășea cu 5 pînă la 15% se primea un mic beneficiu. Ce s-a întîmplat în continuare? Cînd au văzut că norma poate fi depășită au mărit-o cu 30-40% și s-a tot mărit pînă cînd n-a mai putut fi nici măcar îndeplinită în întregime și atunci a urmat sancțiunea cu oprire din salariu.

Lucrătorul nu trebuia să cîștige decît cît să poată trăi de pe o zi pe alta, pentru ca acest lucru să-l frămînte îndeajuns pentru a nu avea timp să se gîndească la mai mult.

Acest sistem era folosit la lucrătorul liber, dar în condițiile din nord ar fi fost prea costisitor să plătești un om liber, deci trebuiau folosiți cei care nu aveau de ales și care prezentau avantajul că munceau și gratuit.

Ce au făcut ca să-i determine pe ocnași să lucreze ? Au găsit și aici soluția și încă una bună, fără să-i coste nimic: O dispoziție din care rezulta că orice delict care prevede 8-12 ani să primească maximum de pedeapsă și cu trimitere în nord.

Iar pentru ca omul să fie interesat să muncească și să-și facă norma, au dat dispoziții ca pentru o zi de muncă și norma îndeplinită să se scadă trei zile din pedeapsă.

Dar, ca să poată lucra în mină de cărbuni, de fier sau de aur, adică o muncă grea, omul ar fi trebuit să consume în medie 5000 de calorii. Ori, mîncarea primită, de abia dacă îi ajungea să trăiască fără a presta nici o muncă. Trebuia deci mărită rația de alimente. Dar cum?

In toate lagărele din nord, apropae de Cercul Polar, ca și în toată Siberia unde se făceau exploatări, se dăeau pentru masă 12 rații. Incepeau cu rația mică (7 gr. zahăr și 500 gr. pîine) și ajungeau treptat la rații mari, în care erau prevăzute alimente bogate în calorii (grăsimi pește, carne, pîine — pîinea ajungea pînă la 1,5 kg pe zi). Cred că această rație pe care putea s-o primească un deținut în nord, era cea mai mare din întregul imperiu rusesc. Se înțelege, că puteau primi acestă rație dacă norma era executată.

Profesorul P.I. , din Piatra Neamț, îmi povestea că la minele

de aur din Verhoiansk erau condamnați care pe lîngă hrană primeau și 100 gr de votcă.

Cît timp-am stat în nord, nici un puşcăriaş nu avea voie să scrie și să primească scrisori. Lagărele de deținuți politici din regiunea Enisei au făcut grevă și n-au mai ieșit la lucru. Doar bucătăria lucra.. N-au cedat decît atunci cînd au adus tancurile și i-au măcelărit pe cei mai mulți. După această întîmplare s-au aprobat cele două cereri: Scrisorile și pachetele. Era nevoie să moară atîția oameni pentru aceste drepturi minore.

In tot nordul nu se ducea lipsă de grăsime. La intrarea în sala de mese se aflau două butoaie cu grăsime de focă și de morsă. Puteai să iei cît vroiai dar nimeni nu putea să amnînce, pentru că avea un miros de pește stricat, rar cîte un nordic și cîte un rus o puneau pe pîine caldă ca să se topească și s-o poată mînca.

In lagăr aveam și locuitori din regiunea polară. Ei sînt cunoscuți sub numele de laponi sau eschimoși. In realitate, sînt multe triburi cu denumiri diferite. Se ocupa de creșterea renilor, cu pescuitul și cu vînătoarea. Rușii au vrut să-i colectivizeze, dar n-au reușit, în schimb au făcut mari crescătorii de reni. Civilizația le-a adus doar alcoolul pe care și-l procurau de la bufetul lagărului. Ii vedeam cum veneau cu sania la bufet, se îmbătau după care plecau. Cei mai mulți dintre ei lucrau la crescătoriile de reni. Vara migrau spre sud, unde tundra își arăta verdeața. Toți erau cinstiți. Puteai să ai totală încredere în ei.

In lagărele din nord, ca și în toate lagărele din Rusia, puşcăriaşii nu stau mai mult de doi ani într-un loc, pentru că nu cumva să facă gașcă și să pună la cale diverse planuri: rebeliuni, greve și cîte le le mai poate trece prin cap. Ii mutau în diferite lagăre din zonă, pentru ca dupa 4-6 ani, din regiunea Varkuta să-i ducă tocmai în Karaganda sau în Kamceatca.

S-a scris mult despre fenomenele naturii din regiunile polare. Locuitorii cunoșteau dinainte cînd intervenea ceva neobişnuit. Cele mai dese și mai periculoase erau uraganele «purga». Cînd se anunța purga, se adunau toți oamenii în convoi și cu o mînă îl țineai pe cel din dreapta, iar cu cealaltă pe cel din față. Paznicii făceau acelaşi lucru, nu mai conta nimic. Totul devenea un bloc pentru că numai așa se mai putea ajunge în lagăr. Dacă cineva rămînea răzleț, vîntul îl ducea ca pe un ciulin, sau se învîrtea în

jurul lui pînă îl acoperea de zapadă.

Aici nopțile sînt foarte luminoase. Poți să vezi noaptea pînă la distanța de cîțiva kilometri, numai să existe o altă culoare în afară de alb, pentru că aici totul e alb, pînă și păsările și animalele.

O singură dată am văzut acel miraculos fenomen numit Aurora Boreală. Cu greu se poate descrie o asemenea frumusețe. De la orizont, de la vest si est, se ridicau zeci de curcubeie, cînd ajungeau într-un punct comunt într-un centru începea o cascadă de mii de artificii în toate culorile și în diferite forme.

Un alt fenomen foarte curios, cînd era lună plină în timpul iernii se vedeau cîteodată trei cercuri concentrice. In fiecare cerc la egale distanțe și pe aceeași linie, cîte patru lune, în total 12 aștrii. Nu se distingea cea reală de cele virtuale. Cele mai clare erau pe cercul superior, iar cele de pe ultimul cerc, mai aproape de orizont, erau mai puțin strălucitoare. Acest fenomen dura 2-3 ore. După el venea purga în mod sigur. Nordicii știau dinainte cînd se intîmplă ceva deosebit și anunțau cu 2-3 zile inainte aceste evenimente.

Rusii erau scosi la munca pe orice temperatura si vint. Pe noi cei citiva romani germani si unguri ne lasau in lagar cind temperatura era prea scazuta. Cei care ieseau la lucru aveau o unsoare pe care si-o dadeau pe fata si pe miini. Pentru fata mai aveau si o masca iar pentru organele genitale un suspensor cald.

Aprovizionarea dupa cum am mai spus, se facea in cele doua luni de vara, cu vase de transport. Odata cu transportul materialelor si alimentelor veneau si noii detinuti, care ii complectau pe cei care plecau sau murisera, sau asigurau numarul pentru nevoile pe care le cerea exploatarile miniere. Numai in 10 ani de la terminarea razboiului rusii au construit aici intreprinderi, uzine, cai ferate, canale, orase intregi, adica tot ce visasera de la revolutie.

Ce tara din lume ar fi putut avea zeci de milioane de ocnasi ca sa lucreze gratis?...

Plecam din nord cu o scoala a vietii pe care n-o poti invata in nici un alt loc. Hotarirea pe care o luasem cu privire la modul meu de comportare in mijlocul ocnasilo a fost buna si justa. De la inceput i-am tratat ca pe niste oameni adevarati. M-am adresat cu «domnule» si cu «doamna» si le-am vorbit numai cu d-voas-

tra. Daca din intimplare ii atingeam cumva sau ii deranjam cu ceva imi ceream imediat scuze. Ii vedeam cum se schimba imediat, cum ramin surprinsi. Probabil ca niciodata in viata lor nu li se adresase nimeni asa. Cautau sa ma ajute in munca si gaseau diferite manifestari de simpatie si chiar mici atentii. Asta numai pentru ca ii tratam ca oameni si prieteni si fara voia lor, se trezea in ei setea de viata, precum si dorinta de a avea si alte insusiri care pina atunci se stinsesera sau mocneau in sufletele lor. Sint convins ca in felul acesta n-ai de ce sa te ingrijorezi in fata unui criminal. El nu se repede cu cutintul la om, daca n-are un motiv care sa-l determine la acest gest. Am mai constatat ca pentru detinuti, seful care este cel mai curajos si care nu se teme de ei este cel mai respectat.

Ma gindesc daca cei liberi nu sint tot atit de rai decit acestia cu care am trait eu. Cel putin puscariasii aveau o scuza: viata de lagar, deci lipsa de informatii de scrisori, de familie, de hrana etc dar cei dinafara au vreo scuza?

Nu pot sa nu va spun ca am vazut si ticalosi, dar cred ca au fost asa din nastere, dupa cum altii au devenit pe parcursul vietii si poate nu din vina lor. Cit de usor dispare din om ce e bun Am trait intre hoti, criminali, ucigasi, desfrinati cu o degadare morala de neinchipuit, cu cinism perversitati, josnicii, niste monstrii ingrozitori stapiniti numai de instincte animalice, setosi de singe. Dar numai aici? Dar in Italia? Dar in Germania? Dar cruzimile din Japonia? Si cite alte crime vazute si nevazute, stiute si nestiute, scrise si nescrise?...

Dintre românii care eram la Kosva, eu eram singurul care stiam de ce rusii ne adunasera si ne trimiteau spre sud.

Departe la orizont licarea o mica speranta. O mica raza de optimism isi facea loc in fiinta mea.

Dar deodata, reveneam la realitate. Daca rusii care de obicei nu respecta acordurile si angajamentele, legile internationale, nu respecta nici acel articol de care imi vorbise Perper?! Mi-am adus aminte tot de vorbele lui: la noi in tara e mai rau decit in Rusia. La ce si de la cine te mai puteai astepta la o interventie in favoarea noastra? Nu eram nici germani, nici italieni si nici japonezi. O interventie internationala? Vise. . Dar si ele, visele sint necesare citeodata, pentru a supravietui.

CAP XIII

Intr-o dimineață de august, un tren compus din vagoane de vite a luat direcția sudului. Am mers pe această rută pînă la Kotlas. Era răcoare și păduri cu peisaje frumoase, dar nu le puteam vedea decît prin ochiurile de sus pentru aerisire.

Transportul, ca toate celelalte se făcea cu bou-vagon, de data aceasta avea bănci și un hîrdău pentru apă.. Masa aceeași: bucata de pîine și chiticul de pește.

De la Kotlas am mers în direcția Cidova și apoi Moscova. Inainte cu 50 de kilometri de Moscova, calea ferată trecea de-a lungul unei ape și paralel cu o șosea asfaltată. Pe toată această lungime și pînă în suburbiile Moscovei era o pădure de mesteacăn plină cu sute de vile. Aici venea nobilimea și burghezia Moscovei, pentru a-și petrece concediile. Ii vedeam cum pescuiau în apa limpede, îi vedeam cum se distrează pe terenurile de sport, era plin de lume ..

Am stat la Moscova pe o linie de centură, aproape o zi după care am continuat drumul către sud, cu opriri în orasul Orel și altele. Debarcarea a avut loc în orașul Stalino din bazinul carbonifer Donbas.

Cu nouă ani în urmă, la 30 august, aici am debarcat cu bateria pentru a merge la Cotul Donului, unde trebuia să schimbăm trupele germane. Iar azi, printr-o fatalitate, tot la 30 august, debarcam ca pușcăriaș.

Am fost duși la un lagăr de germani, în satul Providence, construit de francezi după revoluția din 1917. Casele erau tip vilă cu parter și patru apartamente. Fiecare apartament avea grădină în față, așa cum sînt la noi casele de pe bulevardul 1 Mai, construite înainte de război de Calea Ferată.

Nu departe de sat, erau zeci de movile uriașe de strei, unde fuseseră minele exploatate.

Pe aceste movile de piatră, viața începuse să apară, ici colo cîte un firicel de iarbă care se lupta să-și înfigă cît mai adînc rădăcina, să se poată hrăni.

Noile mine se depărtau mereu, cu cît trecea vremea, iar muncitorii înaintau cu drumul pînă în sat. Nemții lucrau și ei în mină unii în subteran, alții la suprafață.

Lgărul era într-o parte a satului. Nu știu ce rol avuseseră înainte aceste pavilioane, dar acum, unul era ocupat de ofițerii și soldații germani, iar celălalt de nemțoaicele care fuseseră ridicate din România după terminarea războiului. Erau tinere și frumoase. Printre ele și fata industriașului Serg de la Brașov. Această mare doamnă, căsătorită cu un fost senator și primar al Brașovului, muncea acum în mină. Ne spunea că bărbatul ei fusese închis și nu mai știa nimic de el de cînd îl luaseră de acasă. Era frumoasă, cu multă voință, cultă, cu maniere deosebite, purta cu eleganță salopeta și știa să înfrunte demn suferința și dezonoarea în care ajunsese. Cînd eram acasă, spunea ea, mereu mă durea cîte ceva, probabil de mult bine. Acum nu mă mai doare nimic, sînt sănătoasă tun. Niciodată nu se văita. Pînă la urmă lucrurile se vor lămuri și apele se vor limpezi, spunea tot ea. Toți o respectau pentru ținuta și conduita ei ireproșabilă.

Nemții care lucrau în mină, primeau pînă la 200 de ruble pe lună. Puteau să cumpere de la bufet ca găseau. N-aveau voie să aducă alcool, dar se descurcau ei de cele mai multe ori. Îl cumpărau pe rus cu o sticlă și puteau introduce patru.

Românii au făcut și ei brigăzi și au ieșit la lucru. Eu am rămas în lagăr, sau din cînd în cînd ieșeam cu niște nemți la sotat cartofi. Eram însoțiți de un rus civil magazionerul cartofilor. Făcuse războiul pînă la Berlin unde a fost rănit și adus în țară la spital. Era de treabă și știa ce este suferința. Cînd reveneam în lagăr, căram cartofi ascunși prin toate buzunarele sau în mînecile hainei pe care o luam pe brat, cînd timpul era frumos. Nacealnicul cunoștea această manevră, dar ne atrăgea atenția doar să nu ne prindă cineva. Din fericire la poartă nu ne mai făcea obișnuitul control, mîncam cartofi pe săturate, ba mai dădeam și altora.

Așa am dus-o pînă la sfîrșitul lui octombrie, cînd am fost mutați în lagărul Makeefka. Și aici am stat tot împreună cu nemții. Șeful lagărului, cpt. Kramer, fusese înștiințat de sosirea noastră și ne repartizase în două baraci. Deocamdată nu ieșeam la lucru.

La Providence nu întîlnisem nici un ofițer din lagărul Oranki

Erau din alte lagăre. Imi amintesc dintre cei cu care am stat acolo pe prof. Popescu, pe un sergent de la Mircești Peter Gheorghe, care m-a rugat să-i permit să doarmă alături de mine, și alții a caror nume nu mi le mai amintesc.

De multe ori șeful lagărului, apela la români pentru mici corvezi, iar acest Peter rar lipsea de la așa ceva, nu se simțea bine dacă stătea degeaba. Intr-oseară mi-a spus că alimentele pentru lagăr le aduce un rus cu căruța care de fapt este român din Basarabia, de la Bolgrad. L-am rugat să-i comunice că aș vrea să-l văd.

Intr-o dimineață, cînd Kramer a venit după oameni de corvoadă, m-am oferit și eu. Am intrat în vorbă cu el.

— Și eu am stat cu regimentul 22Artilerie-la Bolgrad. De unde ești- l-am întrebat.

— Sînt din Bulgarica, de lîngă Traian-Val.

— Cum ai ajuns aici? Ești liber?

— Cînd am văzut că rusii au început să-i ridice pe cei mai înstăriți am vorbit cu fratele meu să ne luăm femeile, copii și ce mai putem din casă și să fugim în interiorul Rusiei, după lucru. In prima noapte, am umplut căruța cu alimente, îmbrăcăminte și am pornit la drum către Cetatea Albă. Mergeam mai mult noaptea. Ziua poposeam prin cîte o pădurice și prin satele din care plecaseră nemții. Am trecut Nistrul. Ne opream la cîte un om sau la cîte un colhoz și ceream de lucru. Nu te întreba nimeni de unde ești și cei cu tine. De șase ani sînt aici și mă ocup cu cărăușia. Ce bine era în țară la noi.. Aici n-ai ce să mănînci.

— In Bulgarica am cunoscut o familie, Bogdanov, care avea o fată, Raia. Ce știi despre ea? L-am întrebat eu.

— Fata s-a măritat cu un avocat și a plecat la București, iar părinții au fost luați de ruși și nu se mai știe nimic de ei.

Intr-o zi, după această convorbire, am fost chemat la poartă, era basarabeanul meu, îmi adusese un castron cu o bucată de pîine, și fasole fiertă, gustoasă. Iar de Crăciun am primit și cîteva sarmale și o bucată mare de plăcintă cu brînză.

Germanii care erau în lagăr nu fuseseră încă judecați. Intr-o zi au fost opriți și adunați în sala de mese. S-a prezentat o comisie, s-a așezat la masă și s-a făcut apelul celor prezenți. Toți credeau că-i anunță că pleacă acasă, căci ei nu erau ca noi condamnați, erau prizonieri. Cînd s-a terminat apelul, li s-a spus prin in-

terpret: Conform decretului... art. Nr., toți cei care v-ați auzit numele, sînteți condamnați la 25 de ani muncă de lagăr.. După aceasta comisia a ieșit pe ușă fără să mai spună un cuvînt.

Toți au rămas muți și împietriți.

M-am dus la șeful lagărului, l-am luat de-o parte și i-am povestit ce se întîmplase și cu mine și ce am auzit în lagărele din nord, referitor la eliberarea prizonierilor, la intervenția germanilor, a italienilor la Națiunile Unite și la care rușii au comunicat că ei nu mai au prizonieri de război ci criminali de război. Și atunci au dat dispoziții că tot ce este prizonier, să fie judecat și bineînțeles condamnat. Acum v-a venit vouă rîndul, l-am lămurit eu. Să fiți mulțumiți, că dacă vă judeca cu trei ani în urmă, ați fi plecat în lagărele din nord și cine știe cîți mai rămîneați în viață. De d-voastră tot are cine să se mai ocupe, văd că primiți scrisori, pachete și, dar de noi? Cele ce v-am spus, trebuie să ramînă pentru dumneavoastră iar camarazilor le spuneți că totul va fi pentru scurt timp. Așa cum s-a aranjat să poată primi scrisori, pachete și bani pentru muncă, tot așa îi vor și repatria. Ei știu, de altfel că și noi am fost condamnați tot la 25 de ani, că am stat în nord și că acum se zvonește că vom pleca curînd acasă.

Mi-a mulțumit și aproape zilnic venea să mă vadă și-mi aducea țigări, cîte o cutie de conserve și mici atenții de la bufet. I-am povestit despre mareșalul Henike și generalul Hahn, pe care rușii i-au pus să care materiile fecale.

Faptul că pe noi românii nu ne mai scotea la lucru, ceva nemaiîntîlnit în Rusia, ne dădea de gîndit. Timpul trecea și mult așteptata plecare se lăsa greu. Ce insuportabilă devine această nesiguranță, această dorință de evadare, de plecare spre țară.

Poporul nostru este superstițios și crede în vise. Tălmacirea se face în funcție de viața și nevoile de care se lovesc și în funcție de ce se transmite din generație în generație.

Cînd visam biserică, sigur urma carcera, celula sau alt lagăr. Cînd visam ceas și ora indicată, tălmăceam întîi ziua în care se vor produce evenimentele, pe care le deduceam de asemeni din ceea ce visam. Visam că ceasul arată șase sau zece, speram sau intuiam că peste șase sau zece zile se vor întîmpla evenimentele visate. In iulie 1944, cînd a avut loc atentatul contra lui Hitler, am visat că s-a întîmplat un mare evenimet în lume. In aceeași zi s-a anunțat atentatul. De la Stalingrad pînă la lagărul 25, după

ce am plecat din perisilcă, am visat tot drumul și le-am spus celor doi ruși care mă duceau de brațe că vom trece înainte de a ajunge în lagăr cu barca un mare rîu. Așa s-a și întîmplat.

In timpul sărbătorilor am visat un ceas care indica o oră și alte cîteva lucruri. Tălmăcirea i-am spus-o unui camarad, dar nu și visul.

— Ține minte, în ziua de 7 ianuarie plecăm într-un oraș, departe de aici, poate acasă, dar înclin să cred că nu acasă, încă.

Așteptam să vină 7 ianuarie, să văd dacă se adeverește visul. Și iată cum în dimineața acelei zile, după ce băusem ceaiul, vine cpt. Kramer și-mi spune că în această dimineață românii pleacă la gară și probabil de acolo acasă.

Intr-adevăr, după ce nemții au ieșit la lucru, am primit ordin să ne facem bagajul. De cîte ori nu auzisem aceste cuvinte de plecare și totul fusese mînciună, numai mînciună. Nici de data aceasta nu m-am putut bucura și nici n-am crezut. Mă fripsesem de prea multe ori.

Toată suflarea românească era fericită și se bucura. Prea mulți dintre ei auzeau pentru prima dată că li se spune că vor pleca acasă. Lucrul era firesc ca după atîția ani de cînd încetase războiul și noi munceam în lagăre să fim eliberați. Ceva îmi spunea, însă că nu vom pleca încă. Nu știu cum să definesc această stare psihică, acel ceva care refuza să creadă în plecare. Aducerea din nord, venirea în acest lagăr, faptul că nu ieșeam la lucru, toate indicau și presupuneau plecarea noastră. Dar eu știam că în ruși nu poți să ai încredere.

Camaradul căruia îi spusesem că pe data de 7 ianuarie va fi o schimbare, a venit în fugă la mine și mi-a sărutat mîinile înainte de a apuca să fac un gest ca să-l opresc. Era sigur că vom merge acasă.

Și iată, am plecat. Trenul mergea către vest, puțin către nord-vest. Semne bune, mai ales că la plecare rusul avusese grije să ne arunce momeala cu plecarea acasă: Paidom damoi!

Debarcam la Kiev, unde ne așteptau patru camioane amenajate cu bănci. In spatele camionului doi soldați cu pistoale automate rezemați de capotă.

- După formele de rigoare, am intrat în curtea închisorii și de aici in două dormitoare. Așa cum am stat la Makeefca, așa am

stat și aici. Cînd am ieșit în curte, au tăbărît peste noi condamnații ruși să ne dea vești.

In decembrie anul trecut (1951) a plecat în țară un detașament de români și a fost oprit un singur ofițer pe care îl chema Rîmneamtu. A făcut greva foamei și cînd au vrut să-l hrănească artificial, i-au băgat tubul pe trahee în loc de stomac. S-a chinuit groaznic și după trei zile a murit. Il cunoșteam dintr-un lagăr și m-a îndurerat mult această veste.

Bucuria cu plecarea din Makeefka crescuse cu ocazia deplasării spre vest, la Kiev și apoi cu vestea că cu o lună în urmă plecaseră și alți români spre țară, toate acestea ar fi trebuit să ne întărească convingerea că vom pleca și noi. Rușii vorbeau și ei că afară se fac pregătiri pe

pentru repatrierea noastră.

Zilele treceau una cîte una și la 2-3 zile mai sosea cîte un mic grup de români. Cred că depășisem cifra de 200 și ora plecării nu mai sosea.

Intr-o zi am auzit că au venit niște vagoane în gară, pe care urma să le amenajeze în vederea plecării noastre. După două zile am fost anunțați să ne facem bagajele și să ne prezentăm la poartă atunci cînd vom fi chemați.

Fiecare cum își termina ce avea de făcut, se așeza pe pat și tăcut își sonda amintirile, își trăia propria viață sau cine mai știe unde îi zburau gîndurile în acele grele momente de așteptare. Deveniseră toți morocănoși, arțăgoși, nervoși. Aflasem cu toții că mulți germani plecaseră spre țara lor și la graniță rușii îi întorseseră. Mulți n-au putut să suporte acest șoc și nu și-au mai revenit la normal decît tîrziu sau niciodată.

Mă întrebam dacă în septembrie a plecat un detașament de români în țară, pe noi de ce ne-au trimis în lagăr la Makeefka, în loc să ne aducă la Kiev? Voiau să arate că trimit mai multe transporturi?

Ne-am urcat în sfîrșit în camioane, am ajuns la gară a urmat îmbarcarea în vagoane și am observat că trenul în loc să meargă spre vest a luat-o către est.

Ce diabolici, aproape trei luni ne-au amăgit cu speranța plecării. Și totuși să stai trei luni în Rusia și să nu muncești și nu un singur om ci zeci de oameni.

Astăzi sînt convins că noi cei aleși din lagărul Providence și alții care au mai venit la Kiev, trebuia să plecăm în țară. Ceva de ordin politic, fie în Rusia, fie în țară, intervenise și s-a anulat plecarea. Tot timpul am mers cu trenul numai către est. Acum, eram într-o situație și mai grea decît atunci cînd am plecat de la Kosva-Pečiora către sud.

Ne duc iar în Siberia? Nu știam ce se va întîmpla cu noi.

CAP XIV

In cele din urma am debarcat la Stalingrad!

La 30 aprilie 1949, plecam din închisoarea Stalingrad, într-un lung drum de mii de kilometri, ca să ajung dincolo de Cercul Polar si după aproape trei ani să mă întorc în același loc.

Am fost duși la un lagăr de germani, în loc de închisoare. O simplă schimbare de firmă.

La Stalingrad, lagărele erau organizate pe națiuni și sex. Cele mai numeroase erau cele rusești, peste 25 și fiecare avea în jur de 3000 de capete. Urmau germanii cu 7 lagăre de peste 2500 de inși și un lagăr de români la Beketofka.

Pentru a-i interesa să lucreze în nord le făcuseră 12 rații de mîncare și trei zile în plus, pentru o zi de lucru. In sud nu se mai punea problema mîncării, iar pentru germani, japonezi, români și alte naționalități nici atît. Germanii primeau oficial, începînd din 1950, trei pachete a cîte 4,800 grame cu liste tipărite un pachet din partea guvernului, unul de la Crucea Roșie iar altul de la biserică. Erau unii care mai primeau de la diferite societăți sportive sau de binefacere. In plus primeau pachete și de la familie. Unii ajungeau la cîte 8-10 pachete lunar. Se înțelege, numai germanii din vest, cei din răsărit primeau foarte rar din partea familiei, iar conținutul diferea mult calitativ față de ceilalți.

Românii, ungurii, cehii, polonezii și bulgarii n-au primit niciodată nimic, iar românii nici cel puțin o scrisoare. Crucea Roșie putea să facă cel puțin atît.

Și în sud rușii au găsit o soluție pentru a-i face pe oameni să lucreze fără să le dea zile în plus. Au hotărît ca lagărele de deținuți, germani, japonezi, români, etc, să poată încheia contracte cu diferite întreprinderi care aveau nevoie de brațe de muncă. Prizonierul condamnat, presta o cantitate de muncă, pe timp de o lună atît cît să cîștige 450 de ruble, pe care le încasa lagărul, din care se acopereau cheltuielile cu hrana și întreținerea celor care ne păzeau.

Ce puteau cîștiga în plus, îi revenea celui care făcuse norma. Pentru munca de categorie ușoară, se primea 150 de ruble, pentru munca grea 200 de ruble. Un deținut trebuia să cîștige lunar 600 de ruble pentru muncă ușoară și 650 de ruble pentru muncă grea. Cei tineri și sănătoși cîștigau acești bani regulat și mult peste 650 de ruble. Banii trebuiau însă cheltuiți. De atunci, rușii au făcut bufete în lagăre, pe care le aprovizionau cu zahăr, pîine albă de 500 gr. cu stafide, margarină, ouă, fursecuri, săpun de toaletă... In felul acesta, deținuții nemți nici nu mai aveau nevoie de masa rușilor. Ei nu reușeau să mănînce ce le trimiteau familiile în pachete, și astfel îi îndestulau și pe cei din est.

Pentru refacerea Stalingradului, în afara ocnașilor care se ridicau la zeci de mii, erau și foarte mulți ruși liberi, pe care îi adunaseră la muncă așa-zis voluntară, din toată Rusia. Se lucra la reconstrucția orașului, cu bulevarde noi, cu clădiri noi, cu un centru administrativ. In locul vechiului port s-a construit unul nou, pe o lungime de mai bine de doi kilometri. In afară de cheiul pentru acostarea navelor, s-au construit clădiri si magazine, și multe magazii, dar ceea ce impresiona cel mai mult prin grandoare și măreție era parcul, cu o scară de marmură în culori..

Pe intreaga suprafață de teren care se întindea din marginea orașului, de unde începea vîrful dealului - care era foarte înalt- și pînă la apa Volgăi, pe o lungime de doi kilometri cît ținea cheiul pentru acostarea anvelor, s-a construit acest parc. A trebuit să se care milioane de metri cubi de pămînt, să se astupe rîpele largi și adînci care duceau către Volga. In foarte multe părți și pe mari distanțe s-a turnat fundație, ca să se dea panta cerută.

Pe această enormă suprafață s-a făcut parcul, cu spații mari, la egală distanță unele de altele, cam 8 metri. Aceste spații erau asfaltate și pe ele puteau merge și camioane, care aduceau brazde de iarbă de la distanțe de 80-120 de km. Taluzul dintre aceste spații era fixat prin brazde de iarbă înfipte în țăruși bătuți în pămînt. Din loc în loc, erau plantați arbuști, de diferite mărimi și specii..

In dreptul clădirii portului, care era o frumusețe ca stil arhitectonic și grandoare, s-a construit o scară lată de peste 80 de metri, care cobora în trepte mici cu spații foarte late.

Totul era făcut din dale de marmură, în patru culori și șlefuite cu bordură frumos armonizate. La montarea treptelor și șle-

fuit aduseseră meșteri ruși din întreg imperiu.

Scara ca și parcul, începea din vîrful dealului și ducea pînă la port. Clădirea unde era căpitănia avea două fațade, una către apă iar cealaltă către parc. Clădirea, cheiul, scara și parcul păreau ca din povești. Aici lucrau toți germanii și cînd am venit, și noi am muncit tot aici, vreau să spun la port. Numai o mică parte din germani, care erau specialiști în construcții, lucrau la clădiri.

In port toate clădirile erau terminate la venirea noastră. Transportul se făcea pe jos, cam doi kilometri, pînă ajungeam într-un loc unde ne așteptau peste 60 de vagoane de tramvai cu remorci. La pornire ușile se închideau automat și se deschideau cînd ajungeam în port.

Cîteva zile brigada din care făceam parte a fost trimisă la construcții. Căram cărămizi pentru zidari, mortar, ajutam la montarea și demontarea schelelor și alte munci care sînt necesare în contructie, adică muncă de salahori.

După mai puțin de o lună de stat în lagărul german, într-o dimineață n-am mai ieșit la lucru și ni s-a spus să ne pregătim că plecăm în lagărul de români (nu știam că există așa ceva).

După ce camioanele i-au transportat pe germani la locurile de muncă, s-au înapoiat și ne-au dus într-adevăr într-un lagăr de români, într-un sat cu 100.000 de locuitori: Beketofka, la cca. 40 de km distanță de Stalingrad.

Aici am găsit mulți ofițeri care fuseseră opriți în 1948 la Oranki, printre care și col. Scurtu, comandantul Reg.II Artilerie, căpt. Dumitrescu Ion, maior Dumitrescu Costin, cpt.Fonea State și alții. Din Regimentul II Art. lipsea numai lt. col.Malache Alexandru, căci fuseserăm trei cu toții.

Românii lucrau - unii la Canalul Volga -Don - alții la o șosea strategică, care venea din nord, trecea prin marginea orașului Stalingrad și mergea în linie dreaptă în spre sud. Avea cîte trei benzi în fiecare sens. Erau mai mult de 120 de români veniți din diferite lagăre. Marea majoritate, peste 90 % erau soldați si garde inferioare.

Cu noii veniți s-au organizat cam aceleași brigăzi.

Gheorghiță a venit și m-a luat la el în brigadă, ca să mă ajute și să mă ocrotească la nevoie.

Eram toți o apă și un pămînt. Nu mai erai prizonier, ci un ocnaș oarecare, între atîtea mii. Nu mai aveai grad, nu mai aveai nume ci un număr.

Românii noștri, trăiseră în lagărele rusești și luaseră tot ce văzuseră și ce aveau mai rău rușii. Unii pierduseră tot ce avuseseră omenește și deveniseră niște brute și niște mosntri. Te disprețuiau, te sfidau și mergeau pînă la jigniri și insulte căutînd tot timpul să te provoace.

Și aici am adoptat aceeași comportare pe care am avut-o față de ruși. Din prima zi de lucru, i-am spus brigadierului, în fața tuturor că eu lucrez cît pot, n-am pretenția să fiu trecut la nici o plată.

— Îmi pare rău că nu pot să muncesc ca voi, care sînteți tineri și voinici, că și eu aș dori să mănînc pîine albă, zahăr ouă și alte bunătăți, pe care voi le puteți mînca. Vă veți convinge însă, că voi munci mai mult decît vă așteptați.

Am mers cu brigada la Canalul Volga-Don, care era aproape de sat. Unii lucrau la taluzarea malurilor cu bucăți de dale, pe care le fixau în partea de sus a canalului.

Canalul avea o lungime de peste 90 de km și mai multe ecluze. Se lucra numai cu ocnași ruși care locuiau în lagărele situate de-a lungul canalului.

Intr-o bună zi, trebuiau să vină niște corespondenți și fotografi de la diferite ziare și reviste ca să vadă «voluntarii».

S-au organizat din tot lagărul 3-4 brigăzi de tineret care își ispășeau pedeapsa, i-au încadrat cu securiști, care trebuiau să vorbească cu corespondenții. I-au îmbrăcat în salopete noi, cu brasarde pe braț, pe care era scrisă o singură literă: V - voluntar.

Totul a mers cu deplin succes ca la regizarea unui film. După două zile, au apărut în ziarul local din Stalingrad, fotografii ale ocnașilor și dialogurile care au avut atunci loc. O minciună ordinară. Tot canalul s-a făcut numai cu condamnați, care au fost mințiți că, atunci cînd se termină, vor fi eliberați. Cel care răspundea de executarea canalului și era și comandantul tuturor lagărelor, era un general.

Noi lucram în zona unde trebuia să se facă joncțiunea cu Volga, la un parc și la fundații pentru o statuie și la șoseaua asfaltată. Era aici un deal și în vîrful lui trebuia să se ridice statuia lui Stalin. Foarte aproape de locul statuii era un lagăr de ruși de pe peste 3000 de deținuți.

Se făceau alei asfaltate, iar pe marginea aleilor, s-au plantat șiruri brazi, aduși cu camioanele. Brazii erau scoși cu rădăcini cu

tot iar pămîntul era fixat cu scînduri de jur împrejur. Cînd sosea camionul, trăgea în dreptul gropii, deținuții îl băgau în groapă, desfăceau scîndurile, completau groapa cu pămînt și turnau 2-3 găleți cu apă. Se făcuse și canalizare cu guri de apă pentru udatul pomilor și stropitul ierbii.

Prin primăvară am fost mutați într-un lagăr, din nou în Stalingrad, unde fuseseră înaintea noastră, rușii. Era destul de mare, avea baie, bucătărie, bufet, o sală mare pentru masă și era amenajat în niște cladiri distruse de bombardament. Peste tot numai ruine. In fața lagărului era un loc viran, unde veneau camioanele ca să ia deținuții pentru a-i duce la locurile de muncă.

La sosirea în lagăr s-au organizat noi brigăzi de lucru, de cîte 25-30 de oameni, care să muncească la construcții, la fabrica de cărămidă, la stația de făcut balast pentru șosea, la șoseaua strategică, la fabrica de cherestea, la port și în special la canal, căruia trebuia să i se facă curînd inaugurarea.

Eu am fost la brigada care lucra la fabrica de cherestea, ca vechi cunoscător în meserie, doar fusese gaterist în nord...

Se muncea în voie unii duceau butucii la fierăstrău, iar alții luau scîndurile și le făceau stive.

La fiecare oră aveam repaus 10-12 minute și se organizase un loc mai departe, închis, cu bănci unde puteai să fumezi.

La prima vizită medicală am fost trecut la Oka adica o lună de stat în lagăr la odihnă. Aici am dormit cap la cap cu cpt. Dumitrescu Ion din Potcoava-Olt. Era un om foarte de treabă. Fusese căpitan de grăniceri și venise și el pe front, ca și mine, pentru stagiu și căzuse prizonier cu Reg. 10 Dorobanți din Focșani. Era de statură mijlocie și firav ca o trestie. Tot timpul cît a stat în lagăr, n-a ieșit o zi la lucru. Cu 2-3 zile înainte de vizita medicală, nu mînca nimic, iar în noaptea dinaintea vizitei nici nu dormea. Cînd trebuia să mergem la vizită, se așeza în mod deliberat după oamenii cei mai voinici și cînd îi venea și lui rîndul, așa mic și slab cum era, contrastul era puternic și categoria OKA era asigurată. Rămînea în lagăr cu ceilalți slăbănogi, ajutînd la aducerea apei și cam atît. In schimb era foarte nervos. Se certa aproape cu toată lumea, atît cu ofițerii cît și cu soldații. Nu putea să-i suporte pe antifasciști sau mă rog, pe așa-zișii antifasciști Dar, ce pokerist și ce jucător de remy era!... Cîștiga regulat bani.

In lagăr a luat ființă un bufet și cel care procura produsele

era un anume Iojan, stătusem cu el în cameră în închisoarea Bitîrca-Moscova. Ce bucurie a fost pe el cînd ne-am găsit. Fusese trimis aici la noi, considerîndu-l cetățean român. A fost întotdeauna atent cu mine și de fiecare dată cînd aducea produse, venea să-mi dea și mie o pîine, apoi fursecuri, odată și săpun. La un control făcut după cîteva luni a ieșit însă lipsă niște bani. L-am întrebat ce se întîmplase și mi-a spus că de cîte ori cumpăra produse pentru bufet, trebuia să-i dea magazionerului cel puțin 30-40 de ruble, ca să-i dea marfă. N-a putut să scoată diferențele din vînzări și l-au mutat în alt lagăr.

Gheorghiță și foarte mulți soldați cu care lucram sau lucrasem, cînd primeau banii, veneau la mine cu tot ce găseau la bufet. Prin comportarea mea la cîștigasem afecțiunea nu numai respectul. După mai mult timp am putut să înțeleg următorul lucru: Trăiam de aproape doi ani printre soldați, toți eram niște condamnați care erau doar un număr, nu era nici colonel, nici maior nici soldat. Au fost mulți ofițeri superiori care căutau să lege prietenie cu soldații, dar cei mai mulți nu reușeau. De ce? In sinea lui soldatul, știa că nu putea să se împrietenască cu unul care nu era de-al lui, ceva îi despărțea, chiar dacă nu intuia ce, știa că ceva îi desparte. Chiar dacă era condamnat ca și el, chiar dacă lucra la aceeași muncă, instinctiv el știa că niciodată n-o să fie ca celălalt. Tu mergi pe un drum noi mergem pe alt drum în viață, în orice situație, oricare ar fi ea, își zicea omul simplu. Îl respecta, în schimb pe cel care rămăsese om.

Brigada noastră și altele, au fost trimise în port, cu tramvaiul. Se făceau diverse munci, finisări, curățenie, ordine. Toți arbuștii înfloriseră în diferite culori, iarba era verde și fragedă. Seara, clădirea portului strălucea. Totul era grandios și frumos.

Cînd am terminat cu portul, am mers dincolo la canal. Pe botul dealului se monta statuia lui Stalin. Era făcută din bucăți de bronz, care se sudau pe loc. Avea 80 de metri înălțime și totul era proportional. Era ceva uriaș. Sub soclu erau săli pentru muzeu și biblioteci, scările mergeau prin picioare și duceau pînă la cap. Statuia era așezată cu fața către oraș, cu mîna dreaptă și cu degetul arătător (care avea un metru și douazeci) îndreptat spre Stalingrad.

Toți brazii și copacii se prinseseră și erau verzi. Intregul parc era o splendoare, în contrast cu terenul din jur, care era un deșert fără viață.

Lgărele se desființau pe măsură ce canalul se termina. In cele din urmă a rămas unul singur, cel de la statuie și parc. A fost împrejmuit în afara gardului de sîrmă cu un gard de scînduri, înalt de trei metri. Mai era nevoie de condamnați pentru finisare Pe gard era scris cu litere mari de un metru: «Depozit de materiale». Mai e nevoie de comentarii? Perpelecii în care stăteau santinelele de pază, au fost lăsate în jos. Tot acest camuflaj era pentru vizitatorii străini.

La inaugurare au venit delegați din toate țările comuniste. Cînd veneau cu trenul de la Moscova la Stalingrad, calea ferată trecea chiar pe lîngă un lagăr german. Ce au făcut rușii? Cînd trebuia să treacă trenul cu delegațiile străine, autoritățile au luat măsuri necesare, ca să nu se vadă că în 1952 mai există prizonieri în Rusia. Dispoziție: toți germanii din lagăr să fie închiși în barăci, gardul de sîrmă ca și gheretele pazniciior să dispară, iar exact cînd trebuia să treacă trenul, femei cu cărucioare cu copii, altele cu sacoșe, altele cu copii de mînă trebuiau să intre și să iasă din curte, trebuia să fie un dute vino, pînă ce trecea trenul. Astfel nimeni n-ar fi putut bănui că acolo ar fi putut fi un lagăr.

Tot atunci a fost organizată și vizita «orașului erou» Iată o formulă care a dăinuit pînă astăzi!

Atunci s-a stabilit ce magazine vor fi vizitate. Toate prețurile oficiale au fost scăzute cu 200%, la toate articolele. S-au făcut repede tabele de bărbați și femei care să vină în magazine și să cumpere și s-a scris și ce anume să cumpere. Fiecare dintre acestia a primit o sumă de bani, ca să aibă pentru cumpărături. După ce s-a terminat vizita li s-a cerut diferența de preț sau să restituie banii si produsele. Toate aceste lucruri le-am aflat de la ruși, mi le povesteau cînd eram siguri că nu este nici un «suca» (informator) printre noi.

După ce au vizitat orașul, delegațiile au venit și în port ca să admire ce construiseră «voluntarii».

S-au îmbarcat pe două vase de pasageri și au urcat pe Volga, pînă la canal, unde se construise statuia lui Stalin. Au continuat drumul cu vapoarele pînă la Don. Sînt sigur că au fost mulțumiți de tot ce au văzut. Se vorbea că sărbătorirea a durat cinci zile..

Așa s-a construit comunismul, cu minciuni și condamnați.

După ce s-a terminat Canalul Volga-Don toți cei care lucraseră aici, în loc să plece acasă cum li se promisese, au fost trimiși

la alt canal.

Faptul că acum se puteau primi pachete și se putea cumpăra mîncare și de la bufet a schimbat oarecum situația din lagăre.

Mîncarea era cam aceeași ca și în 1948 numai că era îndestulătoare, pentru că mulți nu veneau la masă, deci problema foamei dispăruse, nu mai exista frica că poți muri de foame și a început o răfuială între antifasciști care tot timpul au ocupat posturi bune unde puteau mînca și nu era pericol de a muri și de partea cealaltă reacționarii. La două-trei zile se găsea cînte un antifascist spînzurat. Ceilalți motivau faptul că se săturaseră de viața din lagăr, că s-au săturat de atîta așteptare și nesiguranță și că și-au luat zilele singur. Rușii cunoșteau realitatea, dar nu-i puteau găsi pe criminali, nimeni nu știa nimic, nu văzuse nimic, nu auzise nimic. Făcuseră această școală specială în lagărele și cu profesori ruși, se știa că dacă unul divulga ceva îl aștepta moartea. Rușii ca să mai salveze ce se mai putea salva, au mutat în lagărele de români și unguri pe germanii pe care îi bănuiau a fi capii sau autorii crimelor. Urma ca o parte din cei vizați să fie omoriți. Pe românii și pe ungurii care nu se bucurau de o faimă prea bună, i-au mutat în lagărele de germani.

De la canal, brigada mea a fost muatată la șoseaua strategică. Lucram la terasament. In urma noastră veneau compresoarele Șoseaua nu avea nici o curbă, nu ocolea nici un obstacol, mergea în linie absolut dreaptă. Cei care au trasat direcția șoselei, n-au ținut cont că trecea și printr-un cimitir din marginea orașului, ca să-l fi ocolit. Au trecut peste el. Excavatoarele au săpat, i-au amestecat pe toți la un loc cu cruci cu tot și i-au dus apoi cu camioanele într-o rîpă. Era o scenă oribilă să vezi cosciuge, mîini, picioare, capete, corpuri aproape putrzite...

De aici am mers la stația de sfărîmat bazalt. Bazaltul era turnat într-un coș, după care era sfărîmat de malaxoare, iar din coș cădea pe niște site mari, de diferite mărimi , care prin cernut dădeau trei sorturi de bolovani, așa cum cerea terasamentul.

Un soldat care lucra sus unde roata mare dințată punea în mișcare un ax dințat care mișca spițele, s-a aplecat să ungă axul și roata i-a apucat mîneca și pe urmă mîna pe care i-a zdrobit-o complet. S-a oprit imediat curentul electric, dar de sub roată nu s-au mai putut scoate nici oase. A fost dus imediat la spital și i s-a tăiat ce mai rămăsese, adică totul pînă la umăr.

Intr-una din dimineți m-am trezit cu temperatură 38 de grade. Am rămas în lagăr, a doua zi peste 38 de grade. Am plecat la infirmerie, dar timp de trei zile, doctorul lagărului n-a dat pe acolo. Șef era un ungur, tehnician dentist care făcea pe medicul. Doar a patra zi a venit medicul rus. A pus mîna pe mine a văzut că am temperatură mare, m-a luat la el în cabinet, m-a întins pe masă și a început să mă ciocănească cu degetul pe spate. S-a oprit într-un loc, s-a întors, a luat o seringă mare, m-a ciocănit din nou și a stabilit un punct. A înfipt acul și s-a umplut seringa cu un lichid. A doua zi am fost trimis cu mașina la un spital și cu un însoțitor.

Spitalul era afectat tuturor prizonierilor din Stalingrad și avea mai multe barăci, care îndeplineau funcția de cabinete de chirurgie, ORL și altele. O baracă era destinată bolnavilor de plămîni. Cei grav bolnavi sau pe moarte, aveau camera lor separată.

Eu am fost internat cu cei care aveau tuberculoză închisă. Cînd am văzut ce era acolo, m-am îngrozit și-mi spuneam: am scăpat în lagărele din nord de o moarte sigură și vin să mor în sud de tuberculoză.

Intr-un fel de antreu erau 10-12 mătale pe care le îmbrăcai atunci cînd mergeai la WC, care era cam la 80 de metri de baracă noastră. Toți bolnavii erau numai în cămașă și izmană. Mantaua pe care o îmbrăcau toți tuberculoșii, afară de cei care nu se puteau scula din pat, o luai peste cămașe și era cel mai sigur mijloc de a transmite bacilul.

Cu plămînul meu bolnav, eram sigur că mă voi îmbolnăvii de tuberculoză. Să nu îmbraci mantaua nu se putea că era frig și drumul destul de lung. Și să nu mai vorbesc de vasele în care mîncam. Cine o dezinfecta? Azi, mîncam eu, mîine altul care scuipa sînge și după el iar eu. Nu am găsit nici o soluție. Dacă tot mi-a fost scris să mor, să fi murit în 1942 să nu mă mai fi chinuit atîția ani degeaba. Acesta era singurul meu regret în acel moment. Ajunsesem să spun ce-o fi, o fi!

După o lună de zile devenisem așa de nepăsător, mă obișnuisem atît de mult cu situația că nu mă mai interesa nimic.

Dar, după un timp, de fiecare dată cînd venea cîte un bolnav cu cîte un însoțitor, acesta din urmă trăgea direct la mine, se dezbrăca de haină și-mi spunea: în guler sînt niște bani, scoate-i

repede și păstrează-i. Ai nevoie de ei. Cît am stat în spital (aproape trei luni) am primit cam 1000 de ruble. Țin minte că odată a venit și Stănescu Ilarion. Imi pare rău că celorlalți nici nu le știu numele. N-am putut afla nici atunci și nici pînă azi cine era inițiatorul sau inițiatorii și cei care riscau să-i aducă – pentru că riscau pedepse foarte aspre – atît pentru ei cît și pentru cei care contribuiau. Totul se făcea în secret, pentru că informatorii erau printre noi.

Le mulțumesc celor care m-au ajutat să mă vindec cu mîncarea pe care o procuram cu banii donați de ei. Procurarea hranei, o făceam printr-un tînăr felcer. Stalingradul era bine aprovizionat pentru că erau foarte mulți oameni liberi, veniți pentru reconstrucția orașului. Ii dădeam și felcerului din cînd în cînd să-și cumpere cîte o votcă și el mă aproviziona cu mîncare. L-am rugat să-mi procure și cîteva medicamente, pentru că în spital nu se găseau, dar n-a putut pentru că trebuiau aprobări speciale.

Mîncarea era aceeași ca în lagăr. Așa, în schimb era numai din hrișcă, pe care am mîncat-o mai bine de trei luni, cît am stat în spital.

Tratamentul, cît era, odihna și mîncarea, au doborît boala. Mi-au scos de 2-3 ori apă din plămîn. La cîteva zile după ce îmi trecuse temperatura și începusem să umblu bine au venit la mine șase ofițeri români care erau și ei în spital, cu un tort făcut din pîine, creamă din unt și ouă, ca să sărbatorim însănătoșirea mea. Am fost mișcat de acest gest, mai ales că nu-i cunoscusem dinainte, ci doar de cînd venisem în lagarul-spital.

L-au adus și pe decanul nostru de vîrstă și grad, care era bolnav grav, col. Iliescu, comandantul Reg. 28 obuziere, din Rîmnicul Sărat. Avea o fata și un băiat, atît se putuse afla despre el. Suferea de amnezie și nu scotea nici un cuvînt. Fusese bătut și torturat la cercetări și de atunci rămăsese așa. Singurul lucru care-l mai putea face, era jocul de șah, unde era maestru. Slt. Ionescu era cel care-i dădea să mănînce și să bea. L-a îngijit pînă a închis ochii (slt.Ionescu era și el tuberculos).

Am încercat să-i producem o emoție puternică, cu gîndul că poate i-ar reveni vorbirea și memoria. L-am trimis pe un om pe care nu-l cunoștea să-i ducă o scrisoare. Ionescu i-o ia din mînă și începe.

– O scrisoare de la fetița ta, Emilia. I-o mișca prin fața ochilor și cu multă pasiune citește puțin cîte puțin, fraze mișcătoare. Înțelegea tot, că la un moment dat au început să-i curgă lacrimi pe obraz. Din cînd în cînd îl mai punea pe Ionescu să-i mai citească odată. Totul a fost zadarnic. A murit în spital înainte de plecarea noastră în țară.

După ce m-am însănătoșit, am plecat la lagăr. Am sosit tocmai cînd majoritate brigăzilor veniseră de la lucru. M-au primit cum nu mă așteptam. Toți au venit să mă vadă, cu îmbrățișări strîngeri de mînă, mici atenții alimentare, fiecare manifestîndu-și bucuria revederii într-un fel anume. Cei care fuseseră oameni, rămăseseră oameni. Pînă seara tîrziu s-au tot foit să mă vadă cum arăt. Leprele nici nu s-au sinchisit.

Șeful lagărului, cpt. .A.V. m-a trimis la brigada unui basarabean, un om rău, Boris N., pe care nu-l puteam suferi. Era înalt, robust, cu ochi de broască, buza de jos groasă și lăsată în jos, mîinile ca niște labe de urs, picioarele mari și butucănoase.. Cum îi era corpul, așa îi era și sufletul.

Intr-o zi a venit și mi-a spus:

– Tu de ce nu lucrezi ca ceilalți și tragi ciulul? Vrei să lucrezi în brigada mea? Trebuie să muncești și să faci norma.

– In primul rînd, am ripostat eu, n-ai mîncat dintr-o strachină cu mine și îți cer să respecți diferența de vîrstă, de grad nu am nici o pretenție. Dar, am pretenția pentru cei 7 ani de acasă. Nu-ți permit să mă tutuiești. Brigadier nu este un grad. Te-au ales cei care muncesc, fiindcă știi limba rusă. In al doilea rînd nu eu am cerut să vin în brigada ta, că te cunosc foarte bine ce om ai fost și ești în prezent. Ai uitat că ești român, sau nu ai fost niciodată român? Ascultă sfatul meu, că am văzut multe și am învățat cum trebuie să se poarte cei care au funcții în lagăre. Ai grije să nu se întîmple cu tine cum s-a întîmplat cu Stancu Vasile. Știi foarte bine că abia am ieșit din spital. Ce vrei?

Nu mi-a răspuns nimic. Discuția a avut loc în fața oamenilor și-i vedeam că sînt satisfăcuți.

Era acolo și un sublocotenent Basarabean, care din primul moment a devenit omul de încredere, informatorul rușilor.

Din cauza lui, după două zile am fost mutat într-un lagăr german. Era același lagăr în care mai fusesem, cînd am venit la Kiev Șeful lagărului era acelasi căpitan, s-a dus și mi-a găsit fișa pe ca-

re o făcuse cu un an în urmă. In ea erau toate datele. A venit la mine rîzînd și mi-a spus:

– Ești un mare fascist dacă te-au trimis la noi în lagăr. Ai să lucrezi într-o brigadă de oameni în vîrstă și toți sînt numai intelectuali. Lucrați ce puteți și cît doriți, dar nu primiți bani.

I-am mulțumit fără să protestez la faptul că mă făcuse fascist și m-am gîndit ce înseamnă organizarea la germani. După atîta timp el încă mai ținea fișele românilor cînd știa bine că noi aveam lagărul nostru.. Un român le-ar fi dat la gunoi de mult.

Am fost repartizat la o baracă unde majoritatea erau ofițeri. Am dus-o foarte bine ca muncea fiecare cît putea și cît voia.

Dimineața la ceai, toți nemții erau prezenți în sala de mese și mîncau ce le dădeau rușii, complectîndu-și hrana din pachetele pe care le primeau. Românii noștri care cîștigau bani, nici nu se mai duceau la sala de mese. Germanii, nu! Aveau și bani, și pachete, dar disciplina îi obliga să respecte ritualul. Nu știu dacă o făceau din lăcomie, de frica foamei pe care o dusesem toți atîta amar de vreme, cît mai degrabă din disciplina de care pomeneam.

Era un neamț care stătea vis-à-vis de mine cu patul și lucram împreună. Acesta primea lunar cel puțin 10 pachete cu tot ce vrei și ce nu vrei, primea pînă și castraveți. Își făcuse niște lăzi pe care le ținea sub patul lui, sub al meu și . chiar în spațiul liber dintre paturile noastre, lîngă perete. Pe fiecare era scrisă data primirii și consuma dintre cele mai vechi.

Cît ma stat acolo, aproape două luni, cînd a fost Paștele a desfăcut o cutie de caise și mi-a dat doar o caisă în lingura cu zeamă care încăpea într-o lingură. A mai venit un doctor și mi-a adus o cutie de conservă de pește, iar un colonel un pachet de biscuiți. Atît am primit de la germanii care aveau cîteva sute de kg. de produse alimentare. Unii care nu erau fumători veneau și-mi ofereau țigări. Aici în sud nu fumam, că nu eram obligat, nu mai erau acele pauze de lucru care țineau cît fumai o țigare. Odată am întrebat pe un profesor care vorbea bine franceza, de ce sînt germanii atît de egoiști și nu sînt darnici cu camarazii lor care nu primesc pachete, că mai erau și din aceștia.. I-am spus că la noi nu s-ar putea întîmpla așa ceva. I-am spus că consider că felul în care procedează ei este rușinos pentru poporul german. Mi-a dat un răspuns foarte bun:

– La noi se muncește foarte mult ca să poți trăi și să ai tot ce îți dorești. Sîntem mulți și o țară săracă, nu ca a d-voastră. Noi facem față cu industria și cu munca. Trebuie să muncim de 2-3 ori mai mult ca să avem ce aveți voi. Cînd mergem vara afară la pădure, fiecare vine cu mîncarea și cu băutura lui, ne așezăm pe iarba verde și fiecare, tata și mama, fata cu ginerele și copiii, toți stăm la un loc, dar mîncăm și bem fiecare ce și-a adus, fără să primim de la alții și fără să dăm la alții. Stăm toți la un loc, vorbim rîdem, dansam...dar atît. Asta așa s-a pomenit de veacuri și s-a transmis din generație în generație și acum la noi a devenit ceva normal.

Abia atunci mi-am adus aminte și am înțeles vorba : Plătim nemțește!.

In încheiere mi-a mai spus: Dacă am fi avut o țară ca a d-voastră, noi am fi făcut raiul pe pămînt. Cred că avea dreptate.

Stalin murise de puține zile, era prin martie. cînd un convoi de germani se întorcea de la lucru, și pe drum s-a întîmplat o crimă oribilă din partea rușilor și asta dupa 8 ani de la terminarea războiului.

Unul dintre soldații ruși care îi excorta pe nemți i-a dat unui german mantaua de ploaie să i-o ducă. Neamțul a refuzat. I-a dat apoi mantaua următorului și acesta a refuzat să i-o care. Atunci, s-a dat înapoi, și a tras cu pistolul automat în plin, a omorît opt oameni și a rănit doisprezece, din care mulți grav. Germanii s-au așezat jos și n-au mai vrut să plece pînă n-a venit comandantul rus și cel german de la lagăr.

S-au adunat ruși, bărbați și femei să vadă spectacolul! Rănițiii se văitau, ceilalți amuțiseră de revoltă. Au venit două camioane, unul a ridicat rănițiii și i-a dus la un spital civil rus și altul a morții, nimeni nu știe unde au fost cărați și aruncați.

Patru zile, germanii din lagăr n-au mai vrut să meargă la lucru cu toate insistențele comandantului rus, pînă ce n-a venit comandantul tuturor lagărele din zonă și i-a asigurat că nu se va mai întîmpla niciodată așa ceva și că s-au luat măsuri severe, nu s-au mișcat din loc.

In timpul lui Stalin, s-a creeat un curent antisemit, începînd de sus și pînă la omul de rînd. Stalin condamnase 19 profesori, toți savanți și bineînțeles și evrei. In Stalingrad, toți evreii fuseseră schimbați din funcțiile înalte și din servicii importante și în-

locuiți cu ruși. Rușii îi azvîrleau din tramvaie, îi băteau pe unde îi prindeau și se povestea că foarte puțini au fost pe front. Se răspîndise zvonul că evreii muncesc unde e mai ușor și este cîștig.

După moartea lui Stalin a venit ca secretar Malencov. Nici nu se răcise bine Stalin și primul decret a fost dat, el spunea că toți condamnații din URSS pot face cerere de revizuire și de rejudecare a proceselor, oricare ar fi fost motivul condamnării. Cu această ocazie au fost eliberați și cei 19 savanți evrei. Au urmat alte decrete: toate femeile care eau cel puțin un copil pînă la 10 ani, sa fie eliberate, toate femeile care suferă de boli incurabile, să fie de asemeni eliberate, și toți bărbații și toate femeile care au fost condamnați conform art.... din legile Nr... să fie puși în libertate. Se înșirau la legi și articole care punea multă lume în libertate. Dovada cea mai bună, aici la Stalingrad, unde erau 25 de lagăre, după plecarea celor care beneficiau de libertate, au mai ramas trei lagăre, două de bărbați, unul de femei, un procent de 70%.

Procentul mare, de cei care beneficiau de aceste legi, aici în sud, era explicabil, că aici erau cei cu pedepse mici și delicte ușoare. Dar, greul, marea majoritate a deținuților, cu pedepse mari, erau în nord, în Siberia și nu se știe cîți au fost aliberati de acolo, dar e adevărat, toți puteau cere revizuirea proceselor, deputea fi o șansă.

Tot Malencov, a cerut să se dezvolte industria ușoară și mai puțin industria grea. Perioada lui a fost scurtă dar plină de realizări pentru poporul rus.

Cum și foștii prizonieri erau tot condamnați, beneficiau și ei, ca și rușii, de acest decret. Și atunci toți antifasciștii si o parte din reactionari au cerut revizuirea proceselor.

Prin luna mai, comandantul rus al lagărului i-a adunat și le-a comunicat:

Nici un prizonier nu mai face cerere de revizuirea proceselor, fiindcă am primit directive de la Moscova, că problema prizonierilor se rezolvă la Moscova.

Cum se vede, deveniserăm din nou prizonieri, din condamnați. La începutul lui aprilie, am revenit în lagărul de români. Ce mulțumit am fost la germani! M-au respectat, s-au purtat civilizat și politicos; îmi pare rău să o spun dar i-am părăsit regretînd că mă duc între ai mei.

Cînd șeful lagărului mi-a spus să merg la lucru cu ce brigadă vreau, nu i-am răspuns nimic. M-am dus la brigadierul ungur și i-am explicat de unde vin, rugîndu-l să mă primească într-o brigadă de-a lor. Omul a înțeles despre ce este vorba, a vorbit cu oamenii lui și m-a anunțat, respectuos, că pot merge bucuros cu ei, numai că ei lucrează la gară la încărcat vagoane.

— E o muncă grea, am răspuns eu, nu știu dacă am să rezist, dar am să fac tot ce am să pot. Nu mă treceți la bani, ca să nu se supere oamenii și vă rog să le spuneți acest lucru.

Am lucrat toată luna cu ei. Mă puneau să fac stive cu cărămizile pe care la cărau alții. Mulți, cînd veneau cu cărămida o și așezau în stivă ca să mă scutească pe mine de muncă.

Cînd venea masa de prînz, mă serveau pe mine primul și cînd mai rămînea ciorbă sau cașa, brigadierul îmi dădea cu forța supliment. Cîștigau cîte 200 de ruble lunar, așa că nu erau flămînzi Au fost tot timpul respectuoși și manierați. Cinste lor!

Intr-una din zile cînd am prins o ocazie bună, cînd șeful de lagăr era cu niște ofițeri superiori și discutau despre țară, m-am amestecat în vorbă:

— Vorbiți de țara românească? Păcat că mai există și așa oameni acolo, dacă un ofițer român a apelat la d-voastră, și a vrut să lucreze cu d-voastră, pentru că ai lui nu au vrut să-l primească înseamnă o mare rușine pentru români în general dar mai ales pentru mulți dintre românii de aici. Ar trebui domnule șef să vedeți cum mă protejează, cum nu mă pun la muncă grea și cum mă ajută, să vă dați seama că ceea ce spun nu este o exagerare. Imi crapă obrazul de rușine cînd mă gîndesc cum se poartă cei mai mulți dintre români, în comparație cu oamenii d-voastră.

După această discuție, pe la sfîrșitul lunii aprilie, a venit cpt. Mihăescu Alexandru care lucra cu o brigadă la o fabrică de cărămidă și mi-a propus să merg cu ei. Bineînțeles că am acceptat.

La ruși pentru condamnați nu există sărbători, nici de Anul Nou, nici măcar de 1 și 2 Mai, nici de 7 Noiembrie. Așa că de 1 Mai am mers la fabrica de cărămidă cu noua brigadă unde lucrau peste 100 de oameni. Fabrica era mare și avea zeci de cuptoare; arderea cărămizilor se făcea cu cărbune.

Eram organizați pe echipe, după specificul lucrărilor. Unii scoteau cărămizile arse din cuptor, care trebuiau să fie reci, cel mult calde, în realitate erau fierbinți, iar căldura din interiorul

cuptorului era insuportabilă. Oamenii lucrau goi, fără cămașă.

Fabricile nu puteau face față la atîtea cerințe, pentru construcția clădirilor. Un cuptor cu toate coșurile de aerisire nu se putea răci în scurt timp, trebuiau cam 4-6 zile. Rușii după 2-3 zile, băgau condamnații dotați cu niște palmare de cauciuc să scoată cărămida fierbinte. Dar acel aer cald era insuportabil. Nu aveau instalații de ventilație. Ca să-i facă să lucreze în interiorul cuptorului, la început le dădea cîte un litru de lapte, dupa un timp 1/2 litri, iar cînd am ajuns eu nu mai primeau de mult nimic. Eu lucram la datul cărămizilor pentru încărcat în camioane.

Masa de prînz ne era adusă la locul de muncă. Intr-o zi cînd tocmai luam masa, oamenii care lucrau în cuptor și scoteau cărămizile fierbinți, au început să se plîngă că înainte fabrica le dădea lapte și că acum de cîtva timp nu le mai dă nimic.

— Nu vă mai plîngeți le-am spus eu că tot nu vă aude nimeni. Mai bine mîine dimineață cînd venim la lucru nu mai intrați în cuptor, ramîneți afară la încărcat cărămizi. Să intre și alții ca să vadă și ei ce e acolo. Dacă o să faceți așa o să vă dea și 2 litri de lapte pe zi, iar dacă nu vor să iase cuptoarele să se răcească cît trebuie.

— Bine ne învățați d-voastră, mîine lucrăm afară, au hotărît ei

Noaptea, la ora 12 a venit un paznic la patul meu și m-a sculat să merg cu el la comandantul lagărului. Știam pentru ce mă cheama. Informatorii își făcuseră datoria...

Cînd eram în nord, condamnam crimele făcute asupra trădătorilor și informatorilor. Sînt necesare sau nu? M-am întrebat adesea.

In birou se aflau comandantul lagărului, ofițerul politic și translatorul. Comandantul a început să strige la mine:

— Bandit fascist îndemni oamenii la revoltă, să nu mai muncească? Am să te dau în judecată!... Cînd a terminat am cerut să vorbesc și eu.

— Eu nu îndemn și nici n-am îndemnat să nu muncească, ci le-am spus să lucreze la cuptor prin rotație, dacă nu le mai dă lapte. Informatorul v-a mințit, sau nu a înțeles ce am spus eu. Ce găsiți rău în propunerea mea? Nu eu sînt vinovat că nu sînt mulțumiți oamenii, vinovați sînt cei care nu se duc să vadă cum se lucrează și la ce temperatură. D-voastră n-ați suporta să stați nici un minut în cuptor.

– Taci, bandit reacționar, urla comandantul, folosind întreaga gamă de insulte pe care le repeta ca o flașnetă.

– V-a supărat adevărul? Controlați și o să vă convingeți dacă margeti la fața locului. Cu prima ocazie, dacă mai vine vreo inspecție voi arăta acest caz.

– Ia-l de aici și bagă-l la caerceră, să stea acolo pînă o muri! a ordonat comandantul urlînd ca ieșit din minți.

– Cred că n-o să aveți această plăcere! am răspuns eu liniștit.

Am plecat cu paznicul și la ora unu și jumătate eram gol în carceră, cum m-a făcut mama. Peste cîtva timp a venit cineva și mi-a adus o bluză și un pantalon de doc. Interiorul era de două ori mai mare decît celula de la Krasnigorsk și în plus avea un mic ochiulet de geam, prin care pătrundea o rază de lumină. Toată ziua îmi făceam socoteala cînd să încep să fac greva foamei. Nu o mai făcusem din 1949, de cînd am fost judecat. Trecuse cam mult timp, trebuia să-mi reiau vechile obiceiuri. Mai întîi trebuia să aflu cîte zile de carceră am. După amiaza a venit responsabilul politic și mi-a citit ordinul:

«Pentru instigație la revoluție și amenințarea oamenilor care muncesc. . cetățeanul Pîrvulescu Ion este pedepsit cu 30 de zile de carceră.»

Cam mult mă gîndeam eu, trebuie să întreprind ceva mai grav ca să mă trimită în judecată și să mă mute din lagăr. Dacă bat paznicul, mă pune în lanțuri și tot nu mă trimite în judecată. Numai dacă omori un om te judecă. Eu nu pot să omor, și mai ales un nevinovat. Trebuia găsită o altă soluție, și timp aveam slavă Domnului.

Paznicul a venit în a doua noapte pe la ora unu și mi-a adus o pîine albă, carne fiartă, ouă fierte, dulciuri multe și nici nu mai știu ce, în tot cazul multe și toate foarte bune, nu le puteam mînca pe toate odată, în plus țigări, chibrituri și alături un bilețel: «Stai liniștit, nu-ți face griji, am aranjat noi tot ce trebuie.»

Paznicul m-a sfătuit să arunc în parască ce nu pot mînca. Am mîncat pe săturate că toată ziua nu mîncasem nimic în afară de cei doi litri de apă și mica rație de pîine. Dimineața am mîncat ce mai rămăsese. Seara următoare s-a întîmplat același lucru, și așa timp de mai bine de 15-18 zile. Aceiași oameni care îmi trimiteau bani la spital, acum îmi trimiteau hrană din belșug. Nici nu puteam mînca cît îmi trimiteau. Cîteodată îi dădeam și paznicu-

lui țigări, fursecuri și ce credeam că ar dori. Știam că-l plătiseră să îmi facă acest serviciu, care pe el l-ar fi costat libertatea dacă s-ar fi aflat. Ce oameni minunați! N-am știut niciodată cine a organizat această colectă. Secretul trebuia ținut cu strășnicie, altfel ar fi înfundat carcera, cum au pățit cei din Mînăstîrca, Mihai Dia și alții. N-am mai făcut grevă pentru că aveam mîncare și mă puteam și odihni și așteptam să treacă cele 30 de zile. Ce s-ar fi ales de mine dacă mîncam numai 400 de gr de pîine timp de 30 de zile? Muream sigur, și așa în Rusia n-am putut depăși niciodata 58 de kg.

Cred că în a 18 sau a 20-a zi de carceră, a venit paznicul cu hainele mele în brațe și mi-a spus să mă îmbrac. Am crezut că am fost iertat de o parte din pedeapsă. După ce m-a dus să golesc parasca, am adus-o înapoi și paznicul a închis ușa la loc. S-a uitat bucuros la mine și mi-a spus:

– Pleci acasă, tu și încă vreo sută de români. Restul ramîne. A venit pricaz de la Moscova.

– Nu cred, că ni s-a mai spus că plecăm, și am fost chiar la Kiev pentru plecare și după două săptămîni am venit la Stalingrad, i-am răspuns eu.

– Am văzut cu ochii mei tabelul celor care pleacă, și tu faci parte din aceștia, de aceea te-au scos de la carceră. Să nu vorbești nimic pînă nu pleci, ai înțeles?

– Da am înțeles și-ți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine și-mi pare bine că ești un om bun. I-am întins mîna și mi-a strîns-o puternic.

Am ieșit în curtea lagărului unde am găsit mai mulți băieți, în frunte cu Stănescu Ilarion, State, Fonea, Dumitrescu Ion, toți mari reacționari. Asta nu prea mi-a mirosit a bine. Mi-au spus că există într-adevăr un tabel cu 121 de oameni, printre care și eu. Toți aceștia urmau să plece la Mervedi-Beli în nord, la ursii albi.

Nu știu cît se bucurau că pleacă în nord, dar eu eram fericit că scăpam de acest lagăr, că prea devenisem deochiat. Schimbarea lagărului, bucuria condamnatului. Dar, adevăratii fericiți erau cei care rămîneau și era normal să fie așa, pentru că aici clima era caldă, blîndă, se plătea pentru muncă, oamenii aveau bani și bufet, iar noi cei oropsiți plecam iar în nord.

Cînd au ieșit în dimineața aceea pe poarta lagărului, la muncă parcă s-ar fi dus la nuntă. Numai noi reacționarii ne uitam cu

milă unii la alții și ne compătimeam reciproc. Toți erau reacționari în afară de 3-4 inși care erau informatori. In Rusia nici un convoi, oricît de mic ar fi nu pleacă fără informatori, așa că și convoiul nostru trebuia să aibă pe cineva.

Rușii spuseseră în mod deliberat că plecăm în nord, ca cei rămași să fie liniștiți, să lucreze bucuroși. Minciuna e la rangul cel mai înalt, în Rusia nu se poate trăi fără minciună.

După ce toți oamenii au ieșit la lucru, am fost anunțați să predăm la magazie tot cazarmamentul ce-l aveam inclusiv vesela. Aveam dreptul să luăm lenjeria de corp, un singur rînd și îmbrăcămintea. Restul se preda. După ce s-a terminat cu predarea, am fost adunați în curtea lagărului pentru plecare. Nu mai aveam voie să intrăm în dormitoare.

A venit comandantul lagărului, însoțit de politruc cu un tabel și a început să ne strige în ordinea în care eram scriși. Cel strigat răspundea prezent, ce grad a avut și cu ce unitate a căzut prizonier. După aceea, treceai în altă parte, la 5-6 metri de restul grupului, unde niște paznici ne luau în primire. Era pentru prima oară cînd mă întreba cineva oficial ce grad am și cu ce unitate am căzut prizonier... Așa s-a procedat cu toți, pînă la ultimul om de pe tabel.

Ne-am asezat jos pe bagaje și așteptam să ne ridice si să ne ducă la gară. Pe la orele 12, au venit șase camioane, pline cu germani, au tras în fața lagărului, au coborît și au fost duși la 50-70 de metri de camioane. Ne uitam curioși prin gardul de sîrmă la tot ce se petrecea și nu înțelegeam nimic. Cînd s-a terminat operația cu germanii, s-au deschis porțile și încolonați am mers la camioane pentru îmbarcare după care am plecat.

Așa cum se petreceau lucrurile, am început să cred ce-mi spusese paznicul cînd m-a scos din carceră. Dar, cînd am pornit am celor doi prieteni că mergem într-un lagăr german în locul celor care au venit. Le-am spus și ce-mi spusese paznicul și anume povestea cu Moscova, cu tabelul pe care îl văzuse chiar el, cu oamenii care pleacă acasă, dar că mai întîi vor poposi într-un lagăr german și pe urmă vor merge acasă.

– Voi ce credeți? i-am întrebat eu.

– Noi nu mai credem nimic, că toți mint!

Dumitrescu care stătea în dreapta mea, venise pentru stagiu pe front, coupase frontul pe marginea satului Baskovski pe Don schimbase niște trupe germane. Comandantul Diviziei a 6-a, ge-

neralul Lascăr Mihail a dat dispoziție ca toate casele izolate din partea de sud a satului să fie demolate și să se amenajeze adăposturi oamenilor în vederea iernii. In acest scop a delegat un ofițer de divizie, care repartiza materialele la unități, după nevoi. Fiindcă Dumitrescu a avut postul de comandă pe marginea satului, a fost judecat și condamnat ca un criminal de război. Unde dai și unde crapă, așa e la comuniști. Al treilea criminal de război, pentru că al doilea eram eu, era slt. Stănescu Ilarion, fost șef de promoție. Crima de care se făcuse vinovat era că făcuse parte din garda regelui. Poate fi o crimă mai mare, decît să faci parte dintr-o unitate, al cărui comandant era chiar regele?

Așa cum am presupus, am fost duși într-un lagăr de germani. Toți germanii în afară de cei care urmau să plece și ei acasă au fost evacuați, duși în alte lagăre. Aici au fost concentrați toți prizonierii din toate națiunile, care se aflau în Stalingrad și care urmau să plece în țările lor. Se înțelege că nimeni nu știa nimic despre plecare. Se ieșea la lucru, ca de obicei. Chiar în acea după masă a venit un rus și ne-a spus să ne organizăm pe brigăzi, pentru că dimineața urma să ieșim la lucru.

Nici un deținut n-a vrut să facă pe brigadierul, cei patru informatori n-au avut nici ei curajul s-o facă. Seara tîrziu după multe discuții, s-a ajuns să ne grupăm în patru și în fiecare zi, pe rînd, unul să facă pe șeful. Eu nu m-am înscris în nici o grupă pentru că tocmai în dimineața aceea ieșisem din carceră.

Era prin iunie, era cald și frumos. Ziua se prelungea pînă la 2-3 noaptea: un amurg lung și splendid.

Ședeam ca pe jeratic, se vedea că era ceva anormal cu noi. Am început să ne întrebăm unii pe alții de ce am fost condamnați și am constatat că nici unul nu era vinovat, nici de crime, nici de violuri și nici de alte lucruri grave. Numai acuzații false, fără nici o valoare juridică.

Cei care ieșeau la lucru, nu făceau nimic și nici nu-i obliga nimeni. Dacă munceau era bine, dacă nu munceau era iar bine. De altfel, nu se mai făcuse nici vizita medicală, pentru a se putea stabili categoria de muncă. In schimb, nimeni nu putea să doarmă. Era o forfotă permanentă, înăuntru-afară și invers. Indicii de plecare se zăreau, dar nici un rus nu spunea nimic.

A treia zi de cînd eram aici, a venit magazionerul lagărului german, care era un plutonier român din Cetatea Albă care știa

rusa, germana și bineînțeles româna. Rușii îl făcuseră magazioner și translator. Era fericit că putea să ne dea chiar el o veste bună.

— Am primit ordin azi de dimineață, să plec pe la toate lagărele rusești care s-au desființat și să aduc aici tot echipamentul nou pe care îl găsesc. Am venit să vă spun că plecați acasă.

Tot în ziua aceea a venit și casierul de la lagărul de români, să ne plătească pentru cît timp lucrasem. Cea mai mare surpriză am avut-o eu. Eram trecut pe tabel cu 150 de ruble. Erau primii bani pe care i-am primit pentru muncă și culmea tocmai pentru perioada în care stătusem în carceră, cînd nu am muncit. Ieșisem și eu afară cam de două ori, și asta nu pentru că aș fi fost dornic să muncesc la ruși ci pentru a nu mai avea în fața ochilor gardul de sîrmă ghimpată.

In a patra zi s-a deschis în lagăr un bazar cu stofe, pînzeturi, mîncare, icre negre la borcan, zahăr, etc.

Rușii au făcut o afacere bună că erau bani mulți și au dat dispoziție să se cheltuiască toți banii aici în lagăr, că nu aveam voie să purtăm bani la noi. Urma ca toți care se vor găsi la un eventual control se confiscă.

Acum era clar că plecăm acasă, dar mai ramînea o îndoială de 10%, că la ruși nu poți fi sigur nici cînd ai pus piciorul în casă la tine. Așa cum s-a și întîmplat.

Alt eveniment. La poșta din Stalingrad, se strînseseră mii de pachete trimise de familiile germanilor, dar destinatarii muriseră sau îi mutaseră în cine știe ce lagăre. Inapoi nu le puteau trimite, pentru că s-ar fi observat că destinatarul era dispărut sau mort. Se strînseseră atît de multe că nu mai aveau loc în depozite. De la Moscova s-a primit ordin să fie împărțite tot la deținuți.

Intr-o zi înainte de plecare au venit cu un tabel nominal cu toți românii care plecau. In dreptul fiecăruia era trecut un număr și cu acest număr te duceai la magazia lagărului și primeai un pachet, care avea același număr din tabelul de la poștă, cu care venise din Germania.

Dumitrescu și cu mine și cu alți doi am hotărît să desfacem pe rînd cîte un pachet din care să mîncăm împreună, pînă le terminam pe toate.

La 20 iunie am fost anunțați că nu mai merge nimeni la lucru și că a doua zi vom pleca acasă.

Trebuie să arăt că repatrierea mea s-a datorat celor de la Moscova, care au cercetat dosarele și au făcut tabel nominal, cu cine pleaca din fiecare lagăr. Dacă nu venuau aceste tabele nominale eu nu cred că plecam din Rusia. Comandantul lagărului nu mi-ar mai fi dat drumul niciodată.

Dimineața au venit doi civili, generalul, comandantul tutror lagărelor, doi colonei, un maior și un translator. La ora 10 eram adunați toți românii în sala de mese. Pe o masă erau așezate dosarele noastre păzite de un ofițer rus. A intrat comisia, în frunte cu un civil. Al doilea civil a pus mîna pe primul dosar, translatorul a citit numele, tu spuneai restul, adică numele tatălui, anul nașterii locul unde te-ai născut și ultimul domiciliu. Veneai în fața comisiei, se uitau la fotografia din dosar, la tine și iar la fotografie. După ce spuneai toate datele, se uitau la hotărîrea data și tu trebuia să le spui de ce ai fost condamnat. Translatorul traducea în limba rusă ce spunea condamnatul, iar civilul urmărea dacă corespund cele spuse cu hotărîrea aflată în dosar după care se adresa comisiei și spunea că cele declarate sînt juste și corespund cu hotărîrea dată.

Cînd a ajuns la dosarul meu și a văzut fotografia, s-a uitat de 2-3 ori la mine ca să se convingă că sînt într-adevăr eu. Eram probabil de nerecunoscut.

— De ce ați fost învinuit cînd v-a judecat?

— Am admis că ofițerii și soldații să cosească cerealele pe seama colhozurilor și a populației, am admis că școala și clubul din satul Belomemukin să fie dărîmate, am admis să jefuiască de la populație o viță de un an, o oaie și 10 găini.

— E just ! și civilul a început să rîdă.

— Imi dați voie să complectez cu ceva dacă se poate?

— Da poftim.

— Nici un ofițer sau soldat din unitatea mea n-a fost judecat. In al doilea rînd, eu nu am avut în satul Belomemukin picior de soldat sau ofițer. Am avut în satul Isbusinski. Știti care este realitatea că școala și clubul din satul Belomemukin nu au fost dărîmate și erau în picioare atunci cînd eu am fost judecat, iar noi am schimbat trupele germane de la Cotul Donului cu începere de la 20 septembrie, cînd nu mai era nimic pe cîmp.

Din toți cei 121 de români n-am auzit nici o vină care să merite cea mai mică pedeapsă. Toți aveau maximum de pedeapsă.

Toți erau acuzați de niște prostii, care nu făceau obiect de trimitere în judecată. De exemplu:

Un sergent făcea parte dintr-o companie de pază la un comandamet al diviziei sau Corp de Armată. Deci, făcea parte din securitate! Judecă-l și dă-i 25 de ani în lagărul de muncă. Altcineva a fost văzut în bazar, cînd cumpăra un pepene. Deci nu-l furase, nu-l lua cu forța și cîte și cîte...

Nu-și poate închipui cineva că un jurist poate să facă un act de trimitere în judecată, fără nici un motiv. Dar ce să mai spunem de cei care erau condamnați fără să fie judecați?

Cînd scriu aceste rînduri, îmi dau seama ce puțin contam noi sau mai bine zis, noi nici nu existam pentru ei.

Comisia se aștepta să le mulțumim, să fim bucuroși. Nici un gest cît de mic n-au văzut din partea noastră. Toți eram sobri.

Un civil ni se adresează:

— Nu vă pare bine că plecați acasă sau vreți să rămîneți la noi.

— Cred că am stat destul. Ce ne spuneți d-voastră acum, s-a mai petrecut și în 1948, cînd au venit tot de la Moscova doi civili care mi-au spus că plec acasă. Eram singurul român care rămăsese în lagărul Krasnigorsk și peste o lună am plecat la Bîtîrka, nu acasă. In 1951, ne-au luat, 100 de români, din Dimbas, din lagărul Makeefka și ne-au dus la Kiev, pentru plecarea acasă. După 2-3 săptămîni am luat drumul către răsărit și am ajuns la Stalingrad. Credeți că aceste dușuri calde și reci sînt suportabile? Iată pentru ce stăm așa de împietriți. Nu mai avem încredere, și nu ne vom putea bucura, decît atunci cînd vom pune piciorul pe pămînt românesc.

— Ce a fost pînă acum s-a terminat, a vorbit rusul. Noi am ales numai pe cei care merită să plece și mîine dimineață porniți la drum spre casă.

— Vă mulțumim și sperăm să fie așa, am încheiat eu sceptic.

Așa cum se va vedea am avut oarecum dreptate, cînd spuneam că nu trebuie să te încrezi niciodată în ce spun rușii.

Aveau totuși o mină destul de cinstită și pe măsură ce citeau și ascultau actele de trimitere în judecată și sentințele date, se observa pe figura lor mirarea, uimirea, atît erau de umflate dosarele noastre.

A doua zi de dimineață am fost duși la gară. In timp ce ne îmbarcam, au venit niște căruțe, încărcate cu pachete germane,

pe care ni le-a distribuit, cîte un pachet la doi oameni.

Am pornit la drum, dar nici de data aceasta nu ne-au spus încotro. In vagoane starea sufletească era cînd bună cînd rea , după cum mergea trenul. Cînd mergea către vest, era bine, cînd mergea către nord şi est, vreme rea înjurături şitot ce vrei.

După 10 zile am ajuns în taiga.

CAP XV

Pe o distanță de mai bine de 100 km, pe stînga și pe dreapta căii ferate, se vedeau numai lagăre, erau unul lîngă altul.

Erau împrejmuite cu butuci de brad, crăpați la jumătate, înalți de patru metri, lipiți unul de altul, cu vîrfurile ascuțite ca o suliță și pe deasupra fixată sîrma ghimpată.

In afară gardului de butuci mai erau patru garduri de sîrmă la intervale de doi metri, săpate și greblate, iar în interior aceleași garduri ca și în afară. Cu o asemenea îngrădire era imposibil să poată evada cineva. Am auzit că în aceste lagăre erau numai deținuți politici.

Pe toată această lungime, n-am văzut așezare omenească, în afară de lagăre și de cîteva gări.. Restul, pădure, pădure, cît puteai să zărești cu ochii.

Ne aflam către sfîrșitul lui iunie, afară era cald și frumos, pe cîmp verdeață și flori, iar noi în vagoane toți înghețați și muți. Cine ar fi putut pătrunde în sufletul și în gîndul acestor sărmane ființe, să le afle frămîntările și gîndurile, mai ales cînd vedeai numai lagăre și te gîndeai că unul dintre ele va fi probabil al nostru...

Și așa a fost. Toate speranțele se spulberaseră. Din cînd în cînd auzeai doar cîte o înjurătură, de ușurare. Din nou mințiți. Mă gîndeam ce s-ar fi putut întîmpla dacă ne-ar fi spus unde mergem și ce facem acolo? Poate că toată lumea asta îndobitocită și prostită de durere ar fi fost mai liniștită. La ce bun să-l chinui pe om? Doar pentru asta e făcut?

Dar, iată, trenul se oprește și se aude zgomotul de deschidere a ușilor de la vagoane.

Deci, aici era lagărul nostru, în taiga, la exploatarea forestieră Cînd am coborît pe peron, eram așteptați de mai mulți ofițeri în frunte cu un general.

Pe măsură ce coboram, eram duși direct în lagăr, fără nici un control la poartă. Înăuntru, fiecare baracă era izolată printr-un

gărdulet și pe alei erau numai flori. Era ceva cu totul deosebit. Sîngele înghețat în noi a început să se mai dezghețe puțin. In camere saltele noi, umplute cu fîn proaspăt, cearcafuri, pături, toate noi.

Am dat și peste vreo 60 de oameni care veniseră și ei, ca și noi, pentru plecare. L-am găsit și pe col. Malache, pe cpt. Banu Necula și pe alții. Veniseră din regiunea Magnitogorsk.

Lagărul fusese o grădiniță pentru copii deținutilor. Intr-o baracă erau adunate toate jucăriile și materialele didactice. Cînd femeile care au beneficiat de legea de amnistia au plecat și-au luat și copii și lagărul a rămas gol.

După trei zile, au mai sosit cîțiva prizonieri, unii ridicați din țară, alții fugiți în Rusia ca să scape de urmărirea justiției. S-au mai strîns și vreo 400 de polonezi, 300 de cehi și 25 de bulgari. Tuturor le spuseseră același lucru că pleacă acasă.

Pe 28 iunie am fost adunați urmînd ca cineva de la Moscova să ne vorbească. A venit într-adevăr un general cu o întreagă suită:

— Sînt reprezentantul Ministerului de Interne, a spus el, și am venit să vă comunic că pînă la 15 iulie veți pleca acasă. Vă urez drum bun și să vă găsiți familiile sănătoase. In continuare ne-a mai anunțat că avem voie însoțiți, să mergem la plimbare, să ne distrăm, ca să treacă timpul mai repede.

Vine și 10 iulie, vine și 15 iulie, zile fixate de un reprezentat al Centrului, dar nici o mișcare, nici un semn, așa am intrat în august.

Pe 15 august, după o prelucare de mai bine de două săptămîni asupra celor ridicați din țară, asupra hoților, borfașilor care erau mai dificili, i-am determinat să fie alături de noi și să facem grevă, că numai în felul acesta avem șanse de a ne rezolva situația. Borfașii au fost primii care au înțeles sensul grevei. Tot ei au fost aceia care i-au obligat și pe cei care se lăsau mai greu convinși să fie alături de noi.

In ziua de Sfînta Maria am declarat greva foamei. In prima zi a venit comandantul lagărului să ne roage să încetăm greva, că ne facem rău singuri dacă nu mîncăm. A doua zi a venit generalul cu aceleași rugăminți. Cînd s-a convins că eram hotărîți să nu încetăm greva, a căutat un compromis:

— D-voastra încetați greva iar eu intervin chiar azi la Ministe-

rul de Interne și caut să vorbesc cu tovarășul care a fost aici. Dacă nu reușesc, arăt situația și îi readuc aminte ce v-a făgăduit reprezentantul ministerului. Vă promit că îndată ce am un rezultat, bun sau rău, vi-l comunic și atunci hotărîți ce e de făcut.

– Sîntem de acord cu propunerea d-voastră, am răspuns noi, dar vrem să știm care e realitatea. De ce n-am plecat pînă acum și dacă și cînd plecăm?

Am început să mîncăm și între timp ne-am adunat să hotărîm ce avem de făcut, după ce ne-o comunica rezultatul convorbirii cu Moscova. Am ajuns la cîteva ipoteze, dintre care una s-o aplicăm în cazul unui răspuns negativ sau de lungă durată.

După două zile, generalul ne-a comunicat că cei de la minister au fost de acord să ne repatrieze, însă guvernul român a refuzat să ne primească. Vă rog să vă gîndiți ce hotărîre luați, eu am să vă ajut atît cît am să pot, a încheiat generalul.

Am făcut o adunare a tuturor românilor, le-am comunicat răspunsul generalului și după o dezbatere de mai multe ore, am hotărît să facem două memorii: unul pe care să-l înaintăm guvernului român și al doilea către guvernul rus, pe care să-l rugăm să intervină pe lîngă Crucea Roșie Internațională, ca aceasta să facă demersuri pentru a putea fi primiți de către Franța, Anglia America sau alte state care sînt dispuse să ne acorde azil.

Am predat memoriile chiar generalului în mînă. Cît de prețioase ar fi astăzi acele memorii - mai ales pentru mine.

I-am lămurit și pe ceilalți să facă la fel, dar fiecare națiune pe rînd. Cunoșteau ce se întîmplase la noi și se așteptau să pățească și ei la fel.

Tot în august, dar nu mai știu dacă înainte sau după grevă, am fost chemați să dăm niște date biografice și adresa ultimului domiciliu. Lucrul acesta ne-a întărit credința că, într-adevăr, guvernul român refuzase primirea și iată de ce:

La mine în sat era secretar al primăriei un fin al tatei. In anul 1953, pe la sfîrșitul lui august, acesta s-a dus la mama și a anunțat-o în secret că i s-au cerut niște date despre mine și că voi veni sigur acasă. Coincideau cu șederea mea la Podoma, cînd trebuia să plecăm din lagărul de concentrare.

In septembrie am făcut din nou greva foamei. După patru zile a venit din nou generalul și ne-a spus că am primit răspuns la memoriul nostru înaintat guvernului rus, în sensul că guvernul

sovietic nu poate și refuză să ne repatrieze în țările pe care le-am cerut, dar că a intervenit pe lîngă guvernul român să ne primească. Din partea mea, a adăugat generalul, vă asigur că guvernul român nu poate refuza cererea guvernului sovietic. Veți pleca sigur, dar să mai aveți răbdare, că asta cere timp. Vă promit că am să țin legătura cu Moscova și cînd voi avea un rezultat, vin și vă anunț, indiferent la ce oră.

Am încetat greva și după cîteva zile au trecut și cehii la aceeași metodă. Era singura armă cu care puteam lupta: greva.

Situația devenea din zi în zi mai grea, atît pentru noi cît și pentru conducerea lagărului. Nu știau cum să se poarte ami frumos cu noi. Se făcuse deja toamna si ne-a prins și iarna aici.

Prin octombrie, ne roagă comandantul să culegem niște cartofi, peste care dădea gerul. Puteam coace cîți vroiam sau să-i fierbem în cazan. A doua zi au ieșit destui la muncă. Ne plictiseam, nu aveam ce face și eram obișnuiți cu munca și devenisem nervoși în așteptarea răspunsului așa că ne-a prins bine să mai uităm.

Am ieşit și eu de cîteva ori. Era o plăcere să privești cerul, pădurea, frunzele îngălbenite care ne aduceau iar aminte că iarna nu-i prea departe și noi tot în Rusia sîntem.

Oamenii se schimbaseră și ei. Făceau focuri, coceau cartofi și astfel încercau să mai uite de gîndurile negre care-i măcinau.

Grevele se țineau însă lanț. Pe la 4 noiembrie, a venit comandantul lagărului și ne-a asigurat că cel mai tîrziu pe 8 noiembrie plecăm, întîi noi românii și pe urmă ceilalți.

Știam că minte, ne dăduse doar o pilulă s-ă înghițim ca să aibă liniște de sărbatoarea Revoluției. Realitatea era că și noi eram sătui de greve și voiam să treacă un timp ca să ne refacem ca să putem declara greva generală și sa n-o mai încetăm pînă nu avea să vină reprezentantul Moscovei să tratăm direct cu el. Eram hotărîți pentru Moarte sau Libertate. Toți au fost de acord cu această hotărîre.

Nu știu ce s-ar fi întîmplat, dar sînt sigur că marea majoritate ar fi aderat la hotărîrea luată și n-ar fi renunțat la ea, pînă la un rezultat pozitiv. Altă salvare nu exista.

A trecut și 7 noiembrie și nici un semn de plecare. Comandantul nu s-a mai arătat, pentru că știa ce-l aștepta. La 29 noiembrie apare în schimb generalul. Am fost adunați toți românii în sala de mese

– Sînt bucuros, a spus generalul, că a sosit ziua cînd vă pot anunța că plecați acasă. Mîine sau cel tîrziu pe 1 decembie, plecați, asta în funcție de sosirea trenului.

De data aceasta n-am mai fost mințiți Vineri 1 decembire 1953 la ora 10 si 30 de minute, trenul a pornit către țară. Numai cel care trăiește departe de ea știe ce înseamnă dorul de țară, de acasă.

La plecare am primit ordin să distrugem tot: scrisori, notițe, fotografii, cărți etc. N-aveam voie să ascundem nimic în haine. Cel care ar fi fost prins, ar fi rămas pe loc pentru anchetă.

Mi-am făcut bagajele, după ce am ars tot ce am crezut că nu trebuie să am asupra mea și am plecat la poartă pentru control. Știau că frica păzește pepenii. Cînd am ieșit m-a trimis direct la vagon fără nici un control. In vagon erau puse pe jos saltele și numai la mijloc și în dreptul ușii era liber. Ușile au rămas închise pe tot parcursul drumului pînă la Unghieni, cînd securitatea română le-a deschis. Rusia ne elibera si românii ne închideau.

După opt zile de mers, în dimineața de 8 decembrie am ajuns la Unghieni. Am coborît din tren, am fost prin orășel, am servit masa de prînz și pe la ora 14 ne-am urcat în vagoane, după obișnuita numărătoare trenul s-a îndreptat către podul de peste Prut.

Cînd trenul a intrat pe pod, din sute de guri au ieșit aceleași strigăte de bucurie și de «Trăiasca România», «Ura» «Sîntem liberi». Valurile Prutului au dus cu ele pînă la mare aceste strigăte de bucurie.

Pot eu reda ce simțeam ce se întîmpla în acele clipe cu noi toți care așteptam cu înfrigurare de atîția ani acest moment, al revederii celor dragi care ne duceau dorul de atîția ani?

Bucuria a fost de scurtă durată. Gîndurile pe care mi le făceam, așa de frumoase pentru clipa cînd îmi voi revedea copii, soția, părinții, au luat brusc sfîrșit. Totul s-a spulberat cînd locomotiva a intrat pe pămînt românesc. In locul bucuriei a venit o grea amărăciune, o durere atît de mare că numai cu moartea o pot asemui.

Un colonel cu 100 de plutonieri, toți securiști, au deschis ușile vagonului și s-au înstalat la capetele lor cu pistoale automate în mîini.

Ce primire triumfală! Lăsasem în urmă copii, soții și mame și

plecasem să ne jertfim pentru pămîntul strămoșesc. Puținii supraviețuitori, care în acest transport nu treceau de 160, eram primiți cu pistoale automate, ca dușmani fioroși. Nimeni nu plecase să lupte pentru Brătianu, Maniu sau Mareșalul Antonescu, ci pentru mîrșavele răpiri din 1940 Basarabia și Ardealul, sau cel puțin pentru faptul că acestea erau atunci ordinele.

Trenul s-a oprit la Socola. Am fost coborîți din vagoane și adunați într-un loc, toți grămadă, bărbați femei, copii. Securiștii au făcut cerc în jurul nostru cu pistoalele pe poziție de tragere In loc de flori, ne primeau cu gloanțe.

Colonelul rus după ce a făcut formele de predare, pentru noi și pentru dosarele care ne însoțeau, a venit să-și ia rămas bun de la noi.

— Imi pare foarte rău de ce am văzut și de modul cum v-au primit. I-am spus colonelului d-voastră că nu trebuia așa ceva, că nu așa se procedează cu niște oameni care nu și-au făcut în fond, decît datoria. Voi aduce la cunoștința guvernului rus acest fapt. Vă doresc numai bine și sănătate. La revedere!

— Vă mulțumim, i-am răspuns noi, că ați fost un adevărat om, bun și civilizat.

Mă opresc asupra unei scene care m-a zguduit profund. In timp ce așteptam trenul care trebuia să ne ducă la destinație, a apărut printre vagoane o bătrînică care a început să strige cît putea de tare:

— Unde ești Culăiță, mamă, că de 13 ani te aștept cu lacrimi în ochi și n-au mai secat!

— Aici sînt mamă, se aude un glas din grămada de oameni care se ridicaseră în picioare.

— Stai jos, n-ai voie să ieși! l-a bruscat un paznic.

Colonelul a dat între timp ordin să fie izgonită îndurerata mamă. Bătrîna s-a aruncat cu fața la pămînt a început să se plîngă să se roage de securistul care voia s-o tîrască mai departe, s-o lase să-și vadă copilul.

Am început să-l rugăm și noi și să-l lămurim că e ceva uman, firesc ca o mamă să-și îmbrățișeze copilul după atîția ani.

Nu este voie a răspuns colonelul.

Atunci, mulțimea de prizonieri a început să vocifereze, să strige, cu cele mai grele insulte și înjurături, și huiduieli care se auzeau pînă departe. La țipetele și strigătele noastre, s-au adunat

din toate părțile oameni, femei și copii, întrebînd ce s-a întîmplat. Intre timp un maior l-a luat pe Culăiță și l-a dus la mama sa care ședea lîngă un vagon păzită de un securist.

Oamenii securității, au înce put să dea lumea la o parte și cît mai departe de noi. Dar pe noi, care sfidasem moarte cu resemnare, nu ne mai impresionau.

Am aflat apoi că vestitul colonel era comandantul suprem al tuturor închisorilor din țară. Bine ales, pentru funcția pe care o avea.

La puțin timp după ce spiritele s-au liniștit, a sosit și un tren de persoane, cu vagoane de clasa a treia. La capetele fiecărui vagon stătea cîte un securist, și doi erau pe culoar cu pistoalele automate în poziție de tragere.

Nu aveai voie să te ridici de pe bancă, și nici să te uiți pe fereastră.

In zorii zilei soseam la Jilava.

Am redat foarte puțin din ceea ce am văzut și am pătimit timp de 12 ani (9125 de zile, în total) la ruși.

Cu amărăciune am constatat că omenii, în epoca noastră, s-au dovedit lipsiți de demnitate, de onoare și de ceea ce ar fi trebuit să fie mai de preț în ființa lor: conștiința.

Inchisorile și lagărele, iată cea mai bună școală de învățat ce e omul, cum e omul, bun sau rău, deștept sau prost, om sau neom doar aici poți vedea adevărata lui fire, pentru că aici sînt întotdeauna situații limită.

Ce m-a mirat în Rusia, este faptul că împotriva faptului că sînt atitea republici, nu cred să existe un popor mai naționalist. Omul simplu sau cult, condamnat pe drept sau pe nedrept, cînd e vorba de Rusia și de rușii lui se face foc. Toți se băteau cu pumnii în piept și psuneau: «Eu sînt rus!». Asta însemna că: «altul ca mine nu-i!». Acest naționalism este efectul unei educații care începe de la grădiniță și continuă apoi, toata viața. Limba rusă este obligatorie, în toate republicile. Nu puteai să fii salariat, dacă nu cunoșteai limba rusă foarte bine.

Și totuși, în Rusia omul nu avea nici o valoare, nu conta. Poporul era proprietarul uzinelor și fabricilor, dar nu putea cumpăra un sac de ciment sau cîteva kilograme de cuie. El era propietarul pădurilor, dar iarna nu avea o creangă să facă focul, să-și încălzească copii.

Cînd eram la Oranki și veneam seara de la muncă înapoi în lagăr, n-am putut vedea niciodată să iasă, măcar o dîră de fum din hornurile sutelor de case pe lîngă care treceam. In schimb, erau brigăzi care adunau resturile de lemne, de copaci și le ardeau, ca să lase locul curat să poată crește din nou pădurea.

Cînd am întrebat de ce nu dau aceste lemne femeilor sărmane, nacealnicul mi-a răspuns:

— Nu le dăm, că nu vor să vină să muncească, aici.

«L'histoire n'est que le tableau des crimes et des mahleurs», a spus Voltaire și avea dreptate...

CAP XVI

Imi imaginam în fel și chip ziua sosirii în tară, dar, în nici un caz, nu mi-a putut trece prin minte că vom fi întîmpinați cu uși zăbrelite, cu pistoale automate, cu gardă ca pentru ocnași. Acest gest venea din partea fraților noștri, după care noi am tînjit și am sîngerat, și era cu atît mai greu de suportat cu cît cei care ne condamnaseră pe nedrept și care ne supuseseră la atîtea suferințe și la atîtea umilințe și care, deși inamici, ne întindeau cel puțin la despărțire o mînă caldă și ne urau sănătate și să-i găsim pe ai nostri. Care ai nostri?...

In dimineața zilei de 9 decembrie 1953, trenul s-a oprit într-o gară. Cei doi plutonieri de securitate de pe culoar au coborît și au rămas numai cei de la capetele vagonului.

Cînd mi-am aruncat privirea pe geam am citit: JILAVA. Toată suflarea a rămas stupefiată, iar cel care a suferit cel mai mult a fost lt. Netejoru Gheorghe, băiatul unui preot din județul Giurgiu, care strigase de răgușise cînd am trecut Prutul. Mult timp a stat mut și încremenit, refuzînd să creadă ceea ce vedea cu ochii. Inchisoarea Jilava era la cîtiva pași.

Nu făcusem încă, cunoștință cu închisorile românești. Sosise timpul să le cunoaștem și să facem o eventuală comparație, cu cele rusești.

A venit o dubă și a început să încarce «criminalii» din primul vagon; observînd că duba face destul de mult timp între două transporturi, mi-am dat seama că nu la Jilava mergem.

Am ajuns la Văcărești, unde se organizase pentru noi - în curtea închisorii - în fostele ateliere de lucru,camerele în care ne vom petrece timpul pînă în acea zi a eliberării.

La sosire am beneficiat de același control ca si la închisorile din Rusia, nu stiu dacă modelul e universal sau împrumutat, dar era acelasi.

– Domnule plutonier, am trecut prin zeci de lagăre si închi-

sori și am avut în fiecare parte de acest control, credeam că măcar în tara mea să nu mai aud de așa ceva Pentru ce faceți acest control? Ce putem aduce din Rusia, după 12 ani de închisoare? Doar sărăcia și foamea, că asta e cît vrei pe acolo! Dar astea nu le putem băga în buzunar! i-am spus eu, destul de imprudent, dar prea revoltat, ca să-mi pot ține gura.

N-au scos nici un cuvînt erau muți și străini...

Mîncarea am primit-o de dimineața, un terci de mămăligă. Toată lumea a refuzat, chiar și bulgarii care erau în tranzit.

La prînz 200 gr. de pîine și o ciorbă de cotoare de varză. Seara, o ciorbă care se spunea că e de arpacaș, dar nu se vedea nici un bob în gamelă.

In ziua următoare aceeași masă dar puțin inversată: la prînz arpacaș și seara corbă de cotoare. Nimeni n-a mîncat nimic.

In după amiaza zilei a doua am hotărît să facem un memoriu către comandantul închisorii, în care să cerem să ni se comunice, care e poziția noastră din punct de vedere juridic. Un memoriu pe două pagini, foarte bine întocmit, că aveam juriști, avocați și un diplomat, destule capete care să lămurească și să ne susțină drepturile noastre de cetățeni ai țării. Am mai adăugat la memoriu că, începînd cu ziua de ... (a treizi de la sosire) declaram greva foamei pînă cînd vom primi în scris de la guvern un răspuns la prezentul memoriu.

După declanșarea grevei, comandantul închisorii însoțit de alti doi ofițeri a venit cu amenințări și injurii. Cunoșteam metoda, urma să vina a doua zi și să ne ia cu binișorul ceea ce a și făcut. Dar a primit același rezultat, habar n-avea că era deja unși cu toate alifiile.

In a patra zi, ni s-a spus că va veni cineva de la Ministerul de Interne și că vom primi țigări și scrisori si hrană, cea mai bună.

Dimineața ne-a dat un surogat de cafea dulce, 500 gr de pîine intermediară și 50 gr. de marmeladă. La prînz cîte un castron de fasole cu grăsime și piei de osînză. Fasolea era bună, mai ales că de 12 ani nu mîncasem așa ceva. Seara, macaroane cu brînză, o cantitate infimă dar erau macaroane cu brînză... Și în plus cîte 10 țigări dintoate sorturile, erau țigări confiscate de la deținuții care primeau pachete.

Tot în aceeași zi au venit cinci echipe a cîte doi securiști tineri care aveau misiunea să ne întocmească dosarul. Erau cel puțin

opt foi tipărite cu tot felul de date și de întrebări Ce ai făcut, ce ai mîncat, au urmat străbunicii și bunicii, și părinții și tot neamul.

Cu atîtea date nu reușeau să întocmească decît unul sau două dosare pe zi. După ce se termina cu panorama asta, dosarele erau expediate mai departe, pentru a se controla dacă declarațiile corespund cu realitatea.

Cercetarea dosarelor a durat din decembrie 1953 și pînă în iulie 1954.

Cam o dată la 10 zile plecă un grup mic de 2-3 persoane. Au avut întîietate femeile și copiii.

În fața dormitoarelor era o curte mică, în care ne plimbam și din care priveam peste gardul închisorii. Ca ma remarcat cu această ocazie a fost faptul că femeile toate erau îmbrobodite și nici una nu avea haină de blană, iar bărbații toți purtau șapcă sau căciuli tip rusesc.

Intr-o zi mi-a venit și mie rîndul să mă duc pentru dosar la acea comisie..

Acolo m-a întîmpinat un căpitan care avea o figură cunoscută. M-a poftit să iau loc pe scaun și mi-a oferit o țigare pe care mi-a și aprins-o

— Știam că nu erați fumător, îmi spune el.

— Viața pe care am dus-o în Rusia, m-a făcut să și fumez.

— A fost grea!

— Grea e puțin spus.

— Ofițerii din Regimentul II Art. sînt în... și a inceput să mi-i înșire.

Căpitanul știa pe fiecare în parte, pe unde se afla și cu ce se ocupa. Știți, sînt sigur că ați fost la mine în baterie, dar nu-mi aduc aminte cum vă numiți, i-am spus eu la un moment dat.

N-a vrut sau nu avea voie să-mi spună cum îl cheamă.

Dacă ați fost la mine în baterie sînt sigur că nu aveți nimic să-mi reproșați, mă refer la comportarea mea fața de soldații, subofițerii și ofiterii bateriei mele.

A tăcut. L-am mai întrebat cînd o să-mi dea drumul acasă.

Mi-a spus că s-a interesat în comuna Spineni unde esti născut și că i s-a spus că nu mă cunoaște nimeni acolo. Și de la Focșani a primit același răspuns.

M-a liniștit totuși spunîndu-mi :

— Cînd voi avea vești, am să anunț!

La plecare mi-a dat un pachet de țigări.

Inainte de Bobotează a plecat și Gheorghiță, care m-a asigurat ca orice ar fi se va duce la Focșani și le va da celor dragi vestea ca sînt în țară.

S-a ținut de cuvînt! Cînd a plecat la gară, cumnatul meu Silviu l-a condus și a vrut să-i dea bani de drum, dar Gheorghiță a refuzat. Silviu venise și el de la închisoare tot în dimineața aceea. Fusese ridicat de la birou, l-au ținut un an și jumătate fără să-l judece sau să-i spună măcar motivul pentru care a fost ținut închis. Cînd a ieșit l-au sfătuit să spună că a fost închis pentru furt.

Au primit și cei de aici confirmări și la începutul lui februarie cînd căpitanul a venit cu o nouă listă, m-a chemat la el și mi-a spus.

— Toți, părinți copii, soție trăiesc, sînt sănătoși și cu prima vizită a mea aici te asigur că ai să pleci acasă.

Intr-adevar în ziua de 8 februarie, cînd a venit lista, am fost primul pe care l-a chemat. Conform unui obicei, la plecare trebuiau să te pună la curet cu situatia familiei, ca să nu ai surprize prea mari...

El mi-a spus:

— Fata e studentă și se găsește în vacanță la bunici (o lăsasem la gradiniță) băiatul lucrează la o coloană auto la Onești, ca normator; părinții, frații surorile toți sînt bine; soția e la București salariată. Aceste informatii erau bine venite, că aveai timp să meditezi pînă ajungeai acasă.

Căpitanul avea ca ajutor un locotenent care distribuia pachetele cu hrană rece pentru cei care plecau și permisul pentru a călători gratuit și chiar si 25 de lei.

— Mi-a spus tov. căpitan că erați cel mai bun ofiter și om în special. N-ați bătut nici un soldat și nici n-ați pedepsit pe nimeni

— Imi face plăcere să aud că d-ul căpitan v-a spus acest lucru, despre mine.

— Tov. căpitan, s-a adresat el superiorului său, vă rog să aprobați ca să-i dăm permisul în alb și să și-l complecteze singur, poate se duce la Galați sau la părinți și să-i dăm două pachete cu hrană rece.

— Bine, să-i dăm! a aprobat căpitanul și sîndu-mi-se:

— Imi pare rău că nu am încă adresa soției de la București.

Dacă vrei, dormi aici, că tot e aproape noapte și mîine dimineață îți aduc adresa și pleci. Ce mai contează o noapte?

— Pentru d-voastră e ușor de spus - i-am răspuns - dar pentru mine, care aștept această zi de 12 ani?.. Pentru această zi, am suferit și am îndurat tot, numai ca s-o apuc. Acum cînd sînt liber, să mai stau o noapte, mi-e imposibil! Nu puteți înțelege ce înseamnă pentru mine ziua aceasta. E ziua în care mă nasc pentru a doua oară.

Am să mă duc în Gara de Nord, dau un telefon la Focșani, la spun situația și îi rog să afle adresa soției. Stabilesc o oră cînd să revin cu telefonul și stau în sala de așteptare pînă am s-o rezolv într-un fel sau altul. Nu vă faceți griji din cauza mea. Nu uitați că vin de la Cercul Polar am adăugat mai în glumă mai în serios.

Inainte de a pleca l-am rugat pe căpitan să-și spună totuși numele. A zîmbit și mi-a răspuns cu aceeași tăcere.

Am plecat la dormitor și le-am dat prietenilor mei 15 lei din cei 25, mi-am făcut bagajul, am fost la magazie să-mi dea verigheta și ceasul primit cadou de la Lefferman, mi-am îmbrățișat camarazii și m-am îndreptat cu pași repezi spre poartă.

Paznicul a verificat actele a deschis lacătul și poarta...

Eram liber! Liber! Liber! După 12 ani...

CAP XVII

Cînd am pus piciorul în afara porții și am auzit cum se trăgea zăvorul am întors capul, să văd dacă nu cumva e paznicul în spate. Am văzut poarta închisă. Eram singur după 12 ani. Am scos ceasul. Era ora 14 și 25 de minute, iar ziua, 8 februarie 1954.

Am căzut în genunchi, picioarele îmi tremurau, mușchii refuzau să răspundă la comenzi; dintr-o dată întreaga mea ființă se schimbase, lacrmile îmi curgeau șiroaie din ochi, pînă atunci n-aș mai fi crezut că pot să mai plîng. Dar, acum plîgeam de fericire. Inconștient scormoneam cu mîna zăpada, să pot simți pămîntul. Nu știu cît am stat așa. Uitasem că mai exist. Intr-un tîrziu m-am ridicat ca din reflex și cu un efort imens am început să pășesc. M-am uitat din nou în spate, să mă conving că nu era nici un paznic, pentru tot timpul aveam impresia că cineva strigă:

«Stai că trag! Foc!». Și foarte mult timp am rămas cu senzația că cineva mă urmărește tot timpul.

Așa ametit cum eram am început să mă îndrept către Belu, pe linia de tramvai. Pe drum mă tot gîndeam cum am să dau de adresa soției mele. Mă apropiam de centru și în timp ce mergeam către spitalul Coltea, mi-am amintit că soția mea avea o vară primară, salariată la Ministerul Agriculturii. M-am abătut pe acolo să-l întreb pe portar. Cînd am ajuns acolo și am întrebat, salariații începuseră să iasă de la serviciu. Dintre toți, numai un domn s-a apropiat de mine și mi-a spus că o cunoaște, si că nu mai lucrează acolo. S-a mai gîndit el puțin, m-a luat de brat și a urcat cu mine la etajul II, unde, într-o cameră lucrau două doamne.

Cu toată bunăvoința, n-au putut găsi adresa.

– Domnule, eu cunosc familia Traian Săvulescu, îmi vine mie o idee, și asta pentru că citisem într-un ziar sovietic că ajunsese Președinte al Academiei Române.

O doamnă pune mîna pe telefon, formează niște numere și în

cele din urmă îmi spune că el și cu soția sînt plecați în Rusia.

— Avea o fată, Coca Săvulescu, profesoară la Facultatea de Agronomie.

— O cunoști?- mă întrebă doamna.

— Foarte bine, a stat de multe ori la mine la Focșani cu mama ei. Doamna se scoală de la telefon, merge la fișier și scoate o fotografie.

— Aceasta este - exclam eu!

Iată și convorbirea pe care am auzit-o:

— Aveți o familie rudă ; Pîrvulescu? ...Unde este soțul doamnei respective? ... Mai mult decît vă așteptați, în foarte scurt timp veți avea vești bune și poate o surpriză.. Vă rog să-mi dați adresa soției... Dacă nu voiți, noi tot o găsim...

Se întoarce către mine și-mi spune, plină de bucurie:

— Ce mai cauți adresa verișoarei, uite aici adresa soției: Str. Stefan cel Mare nr. 242. Mergi cu mine, că și eu stau prin partea aceea.

Se făcuse noapte de mult cînd am părăsit ministerul. Am mers pe jos doamna respectivă pînă in Ștefan cel Mare. La despărțire i-am sărutat mîna (dupa 12 ani sărutam și eu mîna unei femei).

Am intrat în frizeria de la parterul blocului și am întrebat acolo de Gabriela. M-a condus pînă la ușa, unde a și sunat. Mi-a deschis un băiețel.

S-a uitat lung la mine, m-a măsurat de sus pînă jos și l-am auzit strigînd, sărindu-mi de gît:

— Nea Nelu! Ai venit? De cînd te așteaptă tanti Gabriela! Intrați, trebuie să sosească amîndouă numaidecît.

Băiețelul era al verișoarei. Cînd am plecat eu avea două - trei săptămîni. In cinci minute tot holul a fost plin de locatari să vadă pe cineva care s-a reîntors din Rusia, după 10 ani de cînd se terminase războiul și după 12 ani de prizonierat - era o minune și toți se bucurau fără să mă cunoască și-mi strigau:

— Bun venit, vă dorim numai sănătate și de acum numai bucurii!

O locatară sau poate mai multe, o aștepatu pe Gabriela, jos ca să-i dea vestea cea bună.

Ce se întîmplase? In momentul cînd cei de la cadre vorbeau la telefon cu Olguța Săvulescu, Gabriela era la ea și-i spunea să

nu le dea adresa, gîndindu-se la fată care era studentă că au s-o dea afară din facultate.

Cînd a intrat Gabriela pe uşă şi m-a văzut a început să plîngă şi eu la fel şi ne-am repezit unul în braţele celuilat. In noaptea aceea n-am putut dormi deloc. Şi au trecut două săptămîni timp în care nu reuşeam să dorm mai mult de două ore pe noapte. Curios era faptul că nu mă simteam obosit şi nu simţeam nevoia de somn.

A doua zi am fost invitaţi la nişte rude unde s-au strîns toţi cei din familie care erau în Bucureşti şi care m-au primit foarte frumos aşa cum îmi imaginasem. Cred că totul se datora faptului că putusem să supravieţuiesc 12 ani, fiindcă ei cunoşteau destul de bine ce se petrecea în Rusia.

Am stat trei zile în Bucureşti pentru că trenurile nu circulau din cauza zăpezii. A treia zi dimienaţa am fost la poştă şi am expediat telegrame la toate rudele, la părinţi, la fată, la primii mei socri, la Focşani, la fratele soţiei, şi la Oneşti unde era băiatul meu.

In a patra zi am plecat la gară şi m-am urcat în tren fără bilet pentru că toate casele erau închise. Am ajuns cu bine la Focşani. Cînd am intrat în casa, m-am speriat că nu mai exist ca totul nu e decît un vis şi-mi era teamă că aş fi putut să mă trezesc nu puteam crede că este adevarat.

Cît am stat la Focşani, nu stiu cum s-a dus vorba, că a început un adevărat pelerinaj, de dimineaţa pînă seara, dar nu numai din oraş ci veneau oameni şi din judeţ. Unii veneau sărmanii să afle o veste despre cei pe care îi mai aşteptau.

Pe Ligia, fetiţa mea, am găsit-o acasă, venise cu o zi înainte Cînd am văzut-o am tresărit, am crezut că înviase maică-sa aşa de bine semăna cu ea. O lăsasem un copil şi o găsisem o domnisoară mare şi frumoasă.

Mirel, fiul meu, a venit şi el. Era acum flăcău mare şi cu servici. Bărbat, ce-dai! Eram în culmea fericirii, toţi cei dragi trăiau, numai tatăl Gabrielei murise. L-am plîns că era un om tare bun şi-mi arăta o dragoste ca pentru copii lui.

De la Focşani am plecat să-mi văd părinţii şi surorile care erau la Spineni -Olt. Pe drum, pe care l-am făcut cu sania, mi-am adus aminte de anii copilăriei, cînd plecam la scoală, după vacanţe şi făceam acelaşi drum, dar, acum totul părea schimbat:

Mama m-a așteptat în fața porții plîngînd. Am sărit din mersul saniei și în fugă am ajuns la ea. Mi-a luat capul în mîini și m-a sărutat așa cum numai o mamă știe s-o facă. Am înțeles că trăise numai ca să mă vadă, dar, acum mă vedea un o m în vîrstă, bătrîn dar era fericită.

La Spineni am stat aproape o săptămînă. De acolo am plecat direct la Galați, la foștii socrii.

Apoi am revenit cu Gabriela la București, pentru că i se terminase concediul de boală și cel de odihnă. Fusese operată de doctorul Voinea Marinescu, era o operație nereușită.

Luna de miere a trecut foarte repede. Trebuia să reîncep lupta cu viața, atît pentru mine dar mai ales pentru ceilalți care mă așteptaseră încrezători atîta timp. Eu trebuia să fiu acum sprijinul lor. Toți așteptau de la mine să le ușurez viața.

Era o perioadă foarte grea, hainele și încălțămintea erau toate degradate după atîția ani și trebuia să ai bonuri (taloane) ca să poți cumpăra ceva, taloane și pentru mîncare și pentru îmbrăcăminte. Totul era cartelat. Gabriela nu putea face față cu cartelele ei nici pentru ea, dar pentru noi.

Începeam o nouă viață care nu se arăta deloc surîzătoare, dar eu eram hotărît să lupt, să lupt cu furie, peste puterile omenești. Eram obișnuit, suferințele și anii nu-mi înfrînseseră cerbicia și parcă îmi dăduseră încredere în mine Simțeam că mai am destula energie în mine ca să reușesc.

CAP XVIII

De-abia luasem viața de la început și încă nu-mi venisem bine în fire - cînd colac peste pipaza- apare altă năpastă.

In luna august Casa de Pensii a militarilor, dă o decizie (Nr. 9343 din 1 august 1960) prin care mi se ridica dreptul de pensie, pentru crime de război. După multe memorii înaintate, la 24 martie 1961, are loc întrunirea comisiei de contestație, care dă o nouă decizie (Nr. 62), prin care mi se aduce la cunoștință că cei care au fost condamnați pentru crime de război indiferent dacă au fost amnistiați, pierd dreptul la pensie. Nu mai spun că această comisie s-a întrunit la opt luni după prima mea contestație iar în decizie se spunea că vina mea reiese chiar din actele de la dosar.

Au urmat memorii la Comitetul Central, la Secretarul de partid, Gheorghe Gheorghiu-Dej, la primul ministru, la Emil Bodnăraș, cu care fusesem coleg la scoala militară și specială de Artilerie din Timișoara în 1925. Am făcut memorii la Ministerul de Justiție ca să intervină în Rusia, să se cerceteze faptele. M-am adresat și Ministerului de Externe să intervină pe lînga forurile în drept din Rusia, să vedem și răspunsul lor.

Totul inutil, luptam contra morilor de vînt. In țară la mine nu mai aveam la cine să strig să mi se facă dreptate. Mi-am adus aminte că, atunci cînd colindam Rusia cu vagoanele Stulipinski am văzut adesea afișe, în care scria că fiecare comandant din republicile unionale, are dreptul să se adreseze reprezentanților guvernului central de la Moscova și să-și expună nemulțumirile.

Din prea mare disperare m-am hotărît să mă adresez rușilor, deși eram conștient că erau zeci de mii de asemenea plîngeri și că ei ar fi avut nevoie de o armată de funcționari ca să le rezolve pe toate.

Am trimis mai multe memorii, scurte și clare, la: Ministerul de Interne, Ministerul securității, Primul procuror, Primul preșe-

dinte al Tribunalului Suprem al URSS și încă 2-3 personalități.

După 6 luni, am intervenit din nou în URSS arătînd că la data de... am trimis un memoriu ca cel alăturat și că pînă la această dată n-am primit nici un răspuns, nici un rezultat

Așteptam dar nu aveam nici o speranță. Cine să cerceteze un dosar după 12 ani de la judecare? Cum să-l găsești în zecile de mii de dosare din toată Rusia.

Ce să mai cer de la ruși, cînd mă gîndesc că ai noștrii nu au mai găsit statele de plată pe 2 ani cît am lucrat la CFR ca să-mi poată calcula pensia.

Și totuși mai speram.

Și totuși, pe 3 iunie 1961 am primit o adeverință din Rusia scrisă în limba rusă și semnată de președintele Tribunalului Suprem al URSS, Smirnov. Nu-mi venea să cred. Am citit conținutul plicului care sună cam așa.

Tribunalul Suprem al URSS a dat dispoziție Tribunalului Nord Caucaz, să rejudece procesul cetățeanului Pîrvulescu Ion, din comuna Spineni, Județul Olt, România, cu privire la învinuirile aduse. Procesul a fost revizuit la 8 mai 1961 de către Tribunalul Nord Caucaz și s-au anulat sentința Nr... și Nr .. . Cetățeanul Ion Gheoghe Pîrvulescu, este reabilitat.

Semnează Președintele Tribunalului Suprem al URSS, Smirnov.

Acum aveam un act oficial prin care puteam să dovedesc că am fost judecat pe nedrept și că am stat în închisorile rusești pe degeaba. După cîteva zile de la primirea acestui act am primit acasă o carte poștală prin care mi se făcea cunoscut să mă prezint la Ministerul de Justiție Român în ziua de.. la camera nr...

Convorbirea pe care am avut-o cu domnul care m-a primit acolo, a durat mai mult de o oră și jumătate. Imi cerea să-i spun cu lux de amănunte viața din închisorile rusești, viața din nord, absolut tot.

Cînd s-a terminat convorbirea a luat o coală de hîrtie și mi-a întins-o spunîndu-mi:

— Citește, ai cîștigat lupta, căpitane, ai învins și de aici înainte să ai numai bucurii să văd că suferințe ai avut destule și grele. Aceasta e o adeverință tradusă după un original rusesc, trimis cu copia de pe dosarul care s-a rejudecat în Rusia. Adeverința după cum vezi trimisă de Tribunalul Suprem al URSS.

Nu i-am mai spus că primisem și eu aceeași adeverință.

Cînd a deschis dosarul și a luat coala de hîrtie, am văzut că dedesuptul hîrtiei era o copie după dosarul meu care se rejudecase, un dosar de circa 7-8 file în rusește. Am cerut să-mi dea o copie după dosar dar m-a refuzat, foarte elegant spunîndu-mi că nu o să am nevoie.

Apoi din iunie si pînă în decembrie m-am luptat cu conducerea Casei de Pensii, să-mi dea banii din urmă.

CUVINTE ULTIME

Una salus victis, nullam sperare salutem. - O singură șansă de salvare au cei învinși: să nu mai spere în ea - spunea Virgiliu.

Eu totuși am învins! De ce? Pentru că am sperat. Niciodată nu m-a părăsit voința de a trăi și speranța că dreptatea trebuie să învingă. Și în mare măsură a învins.

Ceva nedefinit din interiorul ființei mele îmi spunea că voi supraviețui și voi învinge; în clipe de răscruce, cînd totul părea pierdut si nu mai exista nici o salvare, intervenea ceva care îmi schimba situația'. Ce? Nu știu! Șăfi fost destinul? Poate că așa a fost să fie.

Aproape toate le-am primit cu seninătate ca și în alte dăți și azi, sau cu atît mai mult azi, cînd sînt convins că o mînă ocrotitoare nu m-a părăsit niciodată, ba mai mult de fiecare dată mi s-a părut că am fost compensat pentru ce am suferit și am pierdut chir și numai prin satisfacția că am învins în cele din urmă.

Nimic nu se face, nimic nu înflorește, nimic nu se menține, fără sacrificii.

Pentru cei care și-au dat viața pentru o idee, pentru neam pentru credința în om, pentru voi cei de azi, mi se pare că am suferit, pentru că voi să știți, să cunoașteți, să simțiți, nu mai am nici un regret pentru anii tinereții mele care, acum sînt că totuși nu s-au irosit.

Vixi et quem dederat cursum fortuna peregi – am trăit și am străbătut drumul pe care mi l-a dat soarta. (Vergiliu).

Acesta a fost drumul vieții mele.

Iar dacă de acum în colo, cînd mă consider prea bătrîn pentru a mai avea izvor de suferinți, sînt sigur că aceeași speranță m-ar susține și aceeași credință și nemărginită iubire de semenii mei, care nu m-au părăsit niciodată și pe care voi cuteza a le păstra intacte, pînă la stingerea eternă către care mă îndrept, putînd spune ca Zenon:

«Am suferit, deci cunosc viața!»

MINISTERUL FORȚELOR ARMATE ALE R. P. R.

LIVRET MILITAR

Numele ofițerului [illegible]

Prenumele [illegible]

Prenumele părinților [illegible]

Seria [illegible] Nr. [illegible]

Semnătura personală [illegible]

Data 15.06.1957

Livretul militar [illegible] de Comisariatul militar [illegible] (orașul)

[illegible]

COMISAR MILITAR AL RAIONULUI (orașului)

[illegible]

11 Martie 1948

I. DATE MILITARE

1. Arma (serviciul) [illegible]

Specialitatea militară Nr. [illegible]

2. Rezervă clasa [illegible] clasa [illegible] clasa [illegible]

3. Gradul militar Căpitan

4. Calificarea de funcție [illegible]

5. Când și în ce unitate a depus jurământul militar [illegible]

6. Trebuie să se găsească în evidență până la 31 decembrie 19[illegible]

V. Prizonierat

(în ce țară, de când, până când)

U.R.S.S. de la 23-II-1942 până la 1-02-1[illegible]

VI. Răniri

(se arată când a fost rănit și gradul de rănire: rănit grav, ușor etc.)

ВЕРХОВНЫЙ СУД
Союза Советских
Социалистических республик

22 мая 1961 г.

№ 2н-0700/49

СПРАВКА

Дело по обвинению ПЫРВУЛЕСКУ Иона Георге, 1905 года рождения, уроженца с.Спинешти уезда Олт /Румыния/ пересмотрено военным трибуналом Северо-Кавказского военного округа 8 мая 1961 года.

Приговор военного трибунала Сталинградской области от 7 апреля 1949 года и определение военного трибунала округа от 27 апреля 1949 года в отношении ПЫРВУЛЕСКУ Иона Георге отменены и дело прекращено за отсутствием состава преступления.

ПЫРВУЛЕСКУ Ион Георге полностью реабилитирован.

ЗАМ.ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ВЕРХОВНОГО СУДА
СОЮЗА ССР А. Смирнов.
/А.СМИРНОВ/

-390-

ANEXA Nr. 16

REPUBLICA POPULARA ROMINA.
MINISTERUL JUSTITIEI
NOTARIATUL DE STAT .
Biroul Principal Bucureşti.-
Serviciul Interpretariatului.
Nr. 1764.
Anul luna VI. ziua 2 .-

Traducere din limba rusa .

Stema URSS
Tribunalul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste
Nr. 2n - 0700/49 din 22 mai 1961

A D E V E R I N T A .

Dosarul cu privire la învinuirile aduse cet. PÎRVULESCU IOAN GHEORGHE, născut în anul 1905, originar din comuna Spineşti, judeţul Olt (Romînia), a fost revizuit la 8 mai 1961 de către Tribunalul Militar al Districtului Militar Kaukazul din Nord.

Sentinţa Tribunalului Militar al Regiunii Stalingrad din 7 aprilie 1949, precum şi Decizia Tribunalului Militar al Districtului din 27 aprilie 1949, privitoare pe cet. Pîrvulescu Ioan Gheorghe, a fost anulate, dispunîndu-se încetare urmăririi din lipsă de elemente ale conţinutului infracţiunii .

Cet. Pîrvulescu Ion Gheorghe este complet reabilitat.

Locţ. al Preşedintelui Tribunalului Suprem al URSS .

(ss.) SMIRNOV L.
-L.S.-

--------oOo-------

Subsemnatul certific conformitatea acestei traduceri cu textul în limba rusă.
Traducător L.S.ss.Indescifrabil.

NOTARIATUL DE STAT .
Biroul Principal Bucureşti .-
Legalizăm Semnătura Th.Margine
Traducător la acest Notariat de Stat. Serviciul interpretariatului
NOTAR PRINCIPAL.
L.S. ss. indescifrabil.

MINISTERUL FORTELOR ARMATE ALE R. P. R.
SECTORUL PENSII

DECIZIE

Nr. 9.V-6 din 21.0.1990

Luînd seama că din actele aflate la dosarul nr. [illegible]
[illegible]
că [illegible]

În conformitate cu dispozițiunile [illegible]
din [illegible]

pensionarul a pierdut dreptul la pensie, începere de la [illegible]

PENTRU ACESTE MOTIVE
D E C I D :

Se anulează decizia de pensie nr. [illegible] din 27.06.1950
pe data de [illegible] privind pe [illegible]
care a pierdut dreptul la pensie.

Cu drept de contestație la Comisiade contestații, în termen de 3 luni
mirea deciziei.

ȘEFUL SECTORULUI PENSII,

ȘEFUL SECȚIEI,

ROMÂNIA
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
Secția Pensii Militare
Nr. 293-P din 13.11.1990
București

Domnului Pîrvulescu Ion
București, Str. Jules Michelet nr
Sectorul 1

La sesizarea dv., adresată acestui organ vă
că legislația actuală nu dă posibilitatea acordării
mai avantajoase.

Totuși pentru perioada de destinație aflați în
în România adresați-vă comisiei constituită potrivi
nr. 118/1990 din București Str. Mîntuleasa nr. 10.

După ce veți obține dovada eliberată de aces
ție oficiului de pensii unde vă aflați în plată
neficia de indemnizația lunară de 200 lei pentru fi
trecut în detenție.

ȘEFUL SECȚIEI PENSII MILITARE
[illegible]

Cartea a fost editată și tiparită la: Editura și Tipografia

„PĂMÎNTUL ROMÂNESC"

BUCUREȘTI 1991

ISBN 973-95185-0-8

LEI 200

MINISTERUL FORTELOR ARMATE ALE R. P. R.
SECTORUL PENSII

DECIZIE

Nr. 9.Y.6.A din 01.0.[illegible]

Luînd seama că din actele aflate la dosarul nr. [illegible]

[illegible]

în conformitate cu dispoziţiunile art. [illegible]

[illegible]

pensionarul a pierdut dreptul la pensie, începere de la [illegible]

PENTRU ACESTE MOTIVE
D E C I D :

Se anulează decizia de pensie nr. [illegible] din 22.06.1959
pe data de [illegible] privind pe [illegible]
care a pierdut dreptul la pensie.

Cu drept de contestaţie la Comisiade contestaţii, în termen de 3 luni de la primirea deciziei.

ŞEFUL SECTORULUI PENSII,

/ŞEFUL SECTIEI

ROMANIA
MINISTERUL APARARII NATIONALE
Secţia Pensii Militare
Nr. 29367 din 13.11.1990
Bucureşti

Domnului Pîrvulescu Ion
Bucureşti, Str. Jules Michelet nr. 21
Sectorul 1

La sesizarea dv., adresată acestui organ vă facem cunoscut că legislaţia actuală nu dă posibilitatea acordării unei pensii mai avantajoase.

Totuşi pentru perioada de destinaţie atît în Rusia cît şi în Romînia adresaţi-vă comisiei constituită potrivit Decretului nr. 118/1990 din Bucureşti Str. Mîntuleasa nr. 10.

După ce veţi obţine dovada eliberată de acest organ, trimiteţi la oficiului de pensii unde vă aflaţi în plată pentru a beneficia de indemnizaţia lunară de 200 lei pentru fiecare an petrecut în detenţie.

ŞEFUL SECŢIEI PENSII MILITARE
[illegible]

MINISTERUL FORTELOR ARMATE ALE R. P. R.
SECTORUL PENSII

DECIZIE

Nr. [illegible] din [illegible]

Fiindcă reiese că din actele aflate la dosarul nr. [illegible]

[illegible]

[illegible]

În conformitate cu dispozițiunile [illegible]

din [illegible]

pensionarul a pierdut dreptul la pensie, începere de la [illegible]

PENTRU ACESTE MOTIVE

D E C I D :

Se anulează decizia de pensie nr. [illegible] din 27.06.1959

pe dată de [illegible] privind pe [illegible]

care a pierdut dreptul la pensie.

Cu drept de contestație la Comisiade contestații, în termen de 3 luni de la primirea deciziei.

ȘEFUL SECTORULUI PENSII,

ȘEFUL SECȚIEI

ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
Secția Pensii Militare
Nr. 29307 din 13.11.1990
București

Domnului Pîrvulescu Ion
București, Str. Jules Michelet nr. 21
Sectorul 1

La scrisoarea dv., adresată acestui organ vă facem cunoscut că legislația actuală nu dă posibilitatea acordării unei pensii mai avantajoase.

Totuși pentru perioada de detenție atît în Rusia cît și în România adresați-vă comisiei constituită potrivit Decretului nr. 118/1990 din București Str. Mîntuleasa nr. 10.

După ce veți obține dovada eliberată de acest organ, trimiteți la oficiului de pensii unde vă aflați în plată pentru a beneficia de indemnizația lunară de 200 lei pentru fiecare an petrecut în detenție.

ȘEFUL SECȚIEI PENSII MILITARE
[illegible]

Cartea a fost editată și tiparită la: Editura și Tipografia

„PĂMÎNTUL ROMÂNESC"

BUCUREȘTI 1991

BN 973-95185-0-8